

ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΚΟΣΜΑ

Δ. Φ. ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ Α' ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΘΗΛΕΩΝ

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

ΚΑΤ' ΕΚΑΣΤΗΝ ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ

ΔΙΑ ΤΗΝ Β' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

Τιμάται μετὰ τοῦ βιβλιοσ. καὶ φόρου δρ. 22.—
(Ἄξια βιβλιοσήμου δρ. 8.20. Φόρος Ἀναγκ. Δανείου δρ. 1.60)
Ἀριθμὸς ἐγκριτικῆς ἀποφάσεως 8992
Ἀριθμὸς ἀδείας κυκλοφορίας 745, 3 Αὐγούστου 1925

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΣ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ,"

44 — ΕΝ ΟΔῳ ΣΤΑΔΙΟΥ — 44

1925

ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΚΟΣΜΑ

Δ.Φ. ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ Α' ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΘΗΛΕΩΝ

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

ΚΑΤ' ΕΚΛΟΓΗΝ ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ

ΔΙΑ ΤΗΝ Β' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ,"

44 — ΕΝ ΟΔΩΙ ΣΤΑΔΙΟΥ — 44

1925

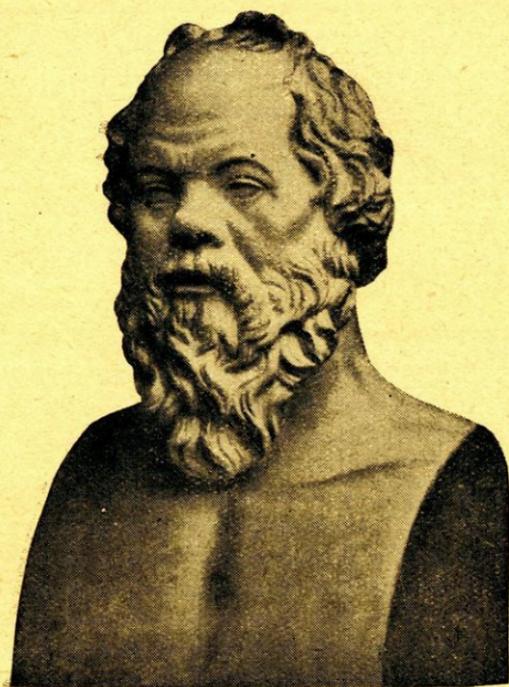
Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφὴν τοῦ συγγραφέως
καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ Βιβλιοπωλείου τῆς « Ἑστίας ».

Ι. Δ. Κολλαροῦ

Ἐν Ἀθήναις, Τυπογραφεῖον « Ἑστία » — 14816

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΣΡΙΑ ΚΑΙ Η ΑΝΑΣΚΕΥΗ ΑΥΤΗΣ ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

, 1 καὶ 2)

1. Ἡ κατὰ τοῦ Σωκράτους κατηγορία.

(I, 1, 1)

Πολλάκις ἐθαύμασα, τίσι ποτὲ λόγοις Ἀθηναίους ἔπεισαν 1 οἱ γραφάμενοι Σωκράτη, ὡς ἄξιός τῃ θανάτου τῇ πόλει. ἢ μὲν γὰρ γραφή τοιάδε τις ἦν· ἀδικεῖ Σωκράτης, οὓς μὲν ἡ πόλις νομίζει θεούς, οὐ νομίζων, ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσφέρων· ἀδικεῖ δὲ καὶ τοὺς νέους διαφθείρων.

2. Ἡ ἀνασκευὴ τοῦ πρώτου μέρους τῆς κατηγορίας.

(I, 1, 2 - 20)

Πρῶτον μὲν οὖν, ὡς οὐκ ἐνόμιζεν, οὓς ἡ πόλις νομίζει 2 θεούς, ποῖψ ποτ' ἐχρήσαντο τεκμηρίψ; θύων τε γὰρ φανερός ἦν πολλάκις μὲν οἴκοι, πολλάκις δὲ ἐπὶ τῶν κοινῶν τῆς πόλεως βωμῶν· καὶ μαντικῇ χρώμενος οὐκ ἀφανής ἦν. διετεθρύλητο γὰρ, ὡς φαίη Σωκράτης τὸ δαιμόνιον ἑαυτῷ σημαίνει· ὅθεν δὴ καὶ μάλιστά μοι δοκοῦσιν αὐτὸν αἰτιάσασθαι καινὰ δαιμόνια εἰσφέρειν. ὁ δ' οὐδὲν καινότερον εἰσέφερε 3 τῶν ἄλλων, ὅσοι μαντικὴν νομίζοντες οἰωνοῖς τε χρῶνται καὶ φήμαις καὶ συμβόλοις καὶ θυσίαις. οὗτοί τε γὰρ ὑπολαμβάνουσι οὐ τοὺς ὄρνιθας οὐδὲ τοὺς ἀπαντῶντας εἰδέναί τὰ

συμφέροντα τοῖς μαντευομένοις, ἀλλὰ τοὺς θεοὺς διὰ τούτων
 4 αὐτὰ σημαίνειν, κἀκείνος οὕτως ἐνόμιζεν. ἀλλ' οἱ μὲν πλεῖ-
 στοὶ φασιν ὑπὸ τε τῶν ὀρνίθων καὶ τῶν ἀπαντῶντων ἀποτρέ-
 πεσθαί τε καὶ προτρέπεσθαι· Σωκράτης δ' ὡσπερ ἐγίγνωσκεν,
 οὕτως ἔλεγεν· τὸ δαιμόνιον γὰρ ἔφη σημαίνειν.

6 Ἀλλὰ μὴν ἐποίει καὶ τάδε πρὸς τοὺς ἐπιτηδεῖους. τὰ μὲν
 γὰρ ἀναγκαῖα συνεβούλευε καὶ πράττειν, ὡς νομίζοιεν ἄριστ'
 ἂν πραχθῆναι· περὶ δὲ τῶν ἀδήλων ὅπως ἀποθήσοιτο μαν-
 7 τευσομένους ἐπεμπεν, εἰ ποιητέα καὶ τοὺς μέλλοντας οἴκους
 τε καὶ πόλεις καλῶς οἰκῆσειν μαντικῆς ἔφη προσδεῖσθαι·
 τεκτονικὸν μὲν γὰρ ἢ χαλκευτικὸν ἢ γεωργικὸν ἢ τῶν τοι-
 ούτων ἔργων ἐξεταστικὸν ἢ λογιστικὸν ἢ οἰκονομικὸν ἢ στρα-
 τηγικὸν γενέσθαι, πάντα τὰ τοιαῦτα μαθήματα καὶ ἀνθρώπου
 8 γνῶμη αἰρετὰ ἐνόμιζεν εἶναι· τὰ δὲ μέγιστα τῶν ἐν τούτοις
 ἔφη τοὺς θεοὺς ἑαυτοῖς καταλείπεσθαι, ὧν οὐδὲν δῆλον
 εἶναι τοῖς ἀνθρώποις. οὔτε γὰρ τῷ καλῶς ἀγρὸν φυτευ-
 σαμένῳ δῆλον, ὅστις καρπώσεται, οὔτε τῷ καλῶς οἰκίαν
 οἰκοδομησαμένῳ δῆλον, ὅστις ἐνοικήσει, οὔτε τῷ στρατηγικῷ
 δῆλον, εἰ συμφέρει στρατηγεῖν, οὔτε τῷ πολιτικῷ δῆλον,
 εἰ συμφέρει τῆς πόλεως προστατεῖν, οὔτε τῷ δυνατοῦς ἐν τῇ
 πόλει κηδεστὰς λαβόντι δῆλον, εἰ διὰ τούτους στερήσεται
 τῆς πόλεως.

9 Τοὺς δὲ μηδὲν τῶν τοιούτων οἰομένους εἶναι δαιμόνιον,
 ἀλλὰ πάντα τῆς ἀνθρωπίνης γνῶμης, δαιμονᾶν ἔφη· δαιμο-
 νᾶν δὲ καὶ τοὺς μαντευομένους, ἃ τοῖς ἀνθρώποις ἔδωκαν οἱ
 θεοὶ μαθοῦσι διακρίνειν, οἷον εἴ τις ἐπερωτῶη, πότερον ἐπι-
 στάμενον ἢ νιοχεῖν ἐπὶ ζεύγος λαβεῖν κρεῖττον ἢ μὴ ἐπιστά-
 μενον, ἢ πότερον ἐπιστάμενον κυβερνᾶν ἐπὶ τὴν ναῦν κρεῖτ-
 τον λαβεῖν ἢ μὴ ἐπιστάμενον, ἢ ἃ ἔξεστιν ἀριθμῆσαντας ἢ
 μετρήσαντας ἢ στήσαντας εἰδέναι, τοὺς τὰ τοιαῦτα παρὰ τῶν
 θεῶν πυθανομένους ἀθέμιτα ποιεῖν ἡγεῖτο. ἔφη δὲ δεῖν, ἢ

μὲν μαθόντας ποιεῖν ἔδωκαν οἱ θεοί, μαθάνειν, ἃ δὲ μὴ δήλα τοῖς ἀνθρώποις ἐστί, πειράσθαι διὰ μαντικῆς παρὰ τῶν θεῶν πυνθάνεσθαι· τοὺς θεοὺς γάρ, οἷς ἂν ὥσιν ἴλεψ, σημαίνειν.

Ἀλλὰ μὴν ἐκεῖνός γε αἰεὶ μὲν ἦν ἐν τῇ φανερωῖ· πρῶ τε γὰρ εἰς τοὺς περιπάτους καὶ τὰ γυμνάσια ἦει καὶ πληθούσης ἀγορᾶς ἐκεῖ φανερός ἦν, καὶ τὸ λοιπὸν αἰεὶ τῆς ἡμέρας ἦν, ὅπου πλείστοις μέλλοι συνέσεσθαι καὶ ἔλεγε μὲν ὡς τὸ πολὺ, τοῖς δὲ βουλομένοις ἐξῆν ἀκούειν. οὐδεὶς δὲ πώποτε Σωκράτους οὐδὲν ἀσεβὲς οὐδὲ ἀνόσιον οὔτε πράττοντος εἶδεν οὔτε λέγοντος ἤκουσεν. οὐδὲ γὰρ περὶ τῆς τῶν πάντων φύσεως, ἥπερ τῶν ἄλλων οἱ πλείστοι, διελέγετο σκοπῶν, ὅπως ὁ καλούμενος ὑπὸ τῶν σοφιστῶν κόσμος ἔφυ καὶ τίσιν ἀνάγκαις ἕκαστα γίγνεται τῶν οὐρανίων, ἀλλὰ καὶ τοὺς φροντίζοντας τὰ τοιαῦτα μωραίνοντας ἀπεδεικνυε.

Καὶ πρῶτον μὲν αὐτῶν ἐσκόπει, πρότερά ποτε νομίσαντες ἱκανῶς ἤδη τὰνθρώπεια εἰδέναι ἔρχονται ἐπὶ τὸ περὶ τῶν τοιούτων φροντίζειν, ἢ τὰ μὲν ἀνθρώπεια παρέντες, τὰ δαιμόνια δὲ σκοποῦντες ἡγοῦνται τὰ προσήκοντα πράττειν. ἐσκόπει δὲ περὶ αὐτῶν καὶ τάδε ἄρ', ὡςπερ οἱ τὰνθρώπεια μανθάνοντες ἡγοῦνται τοῦθ', ὅτι ἂν μάθωσιν, ἑαυτοῖς τε καὶ τῶν ἄλλων ὅτι ἂν βούλωνται ποιήσῃν, οὕτω καὶ οἱ τὰ θεῖα ζητοῦντες νομίζουσιν, ἐπειδὴν γινῶσιν, αἷς ἀνάγκαις ἕκαστα γίγνεται, ποιήσῃν, ὅταν βούλωνται, καὶ ἀνέμους καὶ ὕδατα καὶ ὥρας καὶ ὅτου ἂν ἄλλου δέωνται τῶν τοιούτων, ἢ τοιοῦτον μὲν οὐδὲν οὐδ' ἐλπίζουσιν, ἀρκεῖ δ' αὐτοῖς γινῶναι μόνον, ἢ τῶν τοιούτων ἕκαστα γίγνεται;

Περὶ μὲν οὖν τῶν ταῦτα πραγματευομένων τοιαῦτα ἔλεγεν αὐτὸς δὲ περὶ τῶν ἀνθρωπείων αἰεὶ διελέγετο σκοπῶν, τί εὐσεβές, τί ἀσεβές, τί καλόν, τί αἰσχρόν, τί δίκαιον, τί ἄδικον, τί σωφροσύνη, τί μανία, τί ἀνδρεία, τί δειλία, τί πόλις, τί πολιτικός, τί ἀρχὴ ἀνθρώπων, τί ἀρχικὸς ἀνθρώπων, καὶ περὶ

- τῶν ἄλλων, ἃ τοὺς μὲν εἰδότας ἤγειτο καλοὺς κάγαθοὺς εἶναι, τοὺς δ' ἀγνοοῦντας ἀνδραποδώδεις ἂν δικαίως κεκληθῆσθαι.
- 17 Ὅσα μὲν οὖν μὴ φανερὸς ἦν ὅπως ἐγίγνωσκεν, οὐδὲν θαυμαστὸν ὑπὲρ τούτων περὶ αὐτοῦ παραγνῶναι τοὺς δικαστάς· ὅσα δὲ πάντες ἤδεσαν, οὐ θαυμαστὸν, εἰ μὴ τούτων ἐνεθυμήθησαν, βουλευσας γὰρ ποτε καὶ τὸν βουλευτικὸν ὄρκον ὁμόσας, ἐν ᾧ ἦν κατὰ τοὺς νόμους βουλεύσειν, ἐπιστάτης ἐν τῷ δήμῳ γενόμενος, ἐπιθυμήσαντος τοῦ δήμου παρὰ τοὺς νόμους μᾶ ψήφῳ τοὺς ἀμφὶ Θράσυλλον καὶ Ἐρασινίδην ἀποκτείνειν πάντας, οὐκ ἠθέλησεν ἐπιψηφίσειν, ὀργιζομένου μὲν αὐτῷ τοῦ δήμου, πολλῶν δὲ καὶ δυνατῶν ἀπειλούντων· ἀλλὰ περὶ πλείονος ἐποιήσατο εὐορκεῖν ἢ χαρίσασθαι τῷ δήμῳ.
- 19 παρὰ τὸ δίκαιον καὶ φυλάξασθαι τοὺς ἀπειλοῦντας· καὶ γὰρ ἐπιμελεῖσθαι θεοὺς ἐνόμιζεν ἀνθρώπων, οὐχ ὃν τρόπον οἱ πολλοὶ νομίζουσιν· οὗτοι μὲν γὰρ οἴονται τοὺς θεοὺς τὰ μὲν εἰδέναι, τὰ δ' οὐκ εἰδέναι· Σωκράτης δὲ πάντα μὲν ἤγειτο θεοὺς εἰδέναι, τὰ τε λεγόμενα καὶ πραττόμενα καὶ τὰ σιγῇ βουλευόμενα, πανταχοῦ δὲ παρεῖναι καὶ σημαίνειν τοῖς ἀνθρώποις περὶ τῶν ἀνθρωπείων πάντων.
- 20 ᾠθαυμάζω οὖν, ὅπως ποτὲ ἐπέισθησαν Ἀθηναῖοι Σωκράτη περὶ θεοὺς μὴ σωφρονεῖν, τὸν ἀσεβῆς μὲν οὐδὲν ποτε οὔτ' εἰπόντα οὔτε πράξαντα, τοιαῦτα δὲ καὶ λέγοντα καὶ πράττοντα, οἷά τις ἂν καὶ λέγων καὶ πράττων εἶη τε καὶ νομίζοιτο εὐσεβέστατος.

3. Ἡ ἀνάσκειν τοῦ δευτέρου μέρους τῆς κατηγορίας.

(I, 2, 1-64)

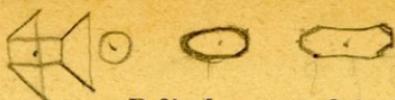
- 1 ᾠθαυμαστὸν δὲ φαίνεται μοι καὶ τὸ πεισθῆναί τινας, ὡς Σωκράτης τοὺς νέους διέφθειρεν, ὃς πρὸς τοῖς εἰρημένοις.

πρῶτον μὲν πάντων ἀνθρώπων γαστρὸς ἐγκρατέστατος ἦν, εἶτα πρὸς χειμῶνα καὶ θέρος καὶ πάντας πόνους καρτερικώτατος, ἔτι δὲ πρὸς τὸ μετρίων δεῖσθαι πεπαιδευμένος οὕτως, ὥστε πάνυ μικρὰ κεκτημένος πάνυ ῥαδίως ἔχειν ἀρκοῦντα. πῶς οὖν αὐτὸς ὢν τοιοῦτος ἄλλους ἂν ἢ ἀσεβεῖς ἢ παρανόμους 2 ἢ λίχινους ἢ πρὸς τὸ πονεῖν μαλακοὺς ἐποίησεν; ἀλλ' ἔπαυσε μὲν τούτων πολλοὺς, ἀρετῆς ποιήσας ἐπιθυμεῖν καὶ ἐλπίδας παρασχών, ἂν ἑαυτῶν ἐπιμελῶνται, καλοὺς κἀγαθοὺς ἔσσεσθαι· καίτοι γ' οὐδεπώποτε ὑπέσχετο διδάσκαλος εἶναι τούτου, ἀλλὰ 3 τῷ φανερὸς εἶναι τοιοῦτος ὢν ἐλπίζειν ἐποίει τοὺς συνδιατρίβοντας ἑαυτῷ μιμουμένους ἐκεῖνον τοιούτους γενήσεσθαι. ✕

✕ Οὐ μὴν οὐδ' ἐρασιχρημάτους γε τοὺς συνόντας ἐποίει. τῶν 5 μὲν γὰρ ἄλλων ἐπιθυμιῶν ἔπαυε, τοὺς δὲ ἑαυτοῦ ἐπιθυμοῦντας οὐκ ἐπράττετο χρήματα· τούτου δ' ἀπεχόμενος ἐνόμιζεν 6 ἐλευθερίας ἐπιμελεῖσθαι· τοὺς δὲ λαμβάνοντας τῆς ὀμιλίας μισθὸν ἀνδραποδιστὰς ἑαυτῶν ἀπεκάλει διὰ τὸ ἀναγκαῖον αὐτοῖς εἶναι διαλέγεσθαι, παρ' ὧν λάβοιεν τὸν μισθόν. ἐθαύ- 7 μαζε δ', εἴ τις ἀρετὴν ἐπαγγελλόμενος ἀργύριον πρᾶττοιο καὶ μὴ νομίζοι τὸ μέγιστον κέρδος ἔξειν φίλον ἀγαθὸν κτησάμενος, ἀλλὰ φοβοῖτο, μὴ ὁ γενόμενος καλὸς κἀγαθὸς τῷ τὰ μέγιστα εὐεργετήσαντι μὴ τὴν μέγιστην χάριν ἔξοι. Σωκρά- 8 τῆς δὲ ἐπηγγεῖλατο μὲν οὐδενὶ πώποτε τοιοῦτον οὐδέν, ἐπίστευε δὲ τῶν συνόντων ἑαυτῷ τοὺς ἀποδεξαμένους, ἅπερ αὐτὸς ἐδοκίμαζεν, εἰς τὸν πάντα βίον ἑαυτῷ τε καὶ ἀλλήλοις φίλους ἀγαθοὺς ἔσσεσθαι. πῶς ἂν οὖν ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ διαφθείροι τοὺς νέους; εἰ μὴ ἄρα ἢ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστίν. |

✕ «Ἄλλὰ νῆ Δία», ὁ κατήγορος ἔφη, «ὑπερορᾶν ἐποίει τῶν 9 καθεστώτων νόμων τοὺς συνόντας, λέγων, ὡς μῶρον εἶη τοὺς μὲν τῆς πόλεως ἄρχοντας ἀπὸ κυάμου καθιστάναι, κυβερνήτην δὲ μηδένα ἐθέλειν χρῆσθαι κυαμευτῷ μηδὲ τέκτονι μηδ' αὐλητῇ, μηδ' ἐπ' ἄλλα τοιαῦτα, ἃ πολλῶ ἐλάττονας

- βλάβας ἀμαρτανόμενα ποιεῖ τῶν περὶ τὴν πόλιν ἀμαρτανομένων»· τοὺς δὲ τοιοῦτους λόγους ἐπαίρειν ἔφη τοὺς νέους καταφρονεῖν τῆς καθεστῶσης πολιτείας καὶ ποιεῖν βιαίους.
- 10 Ἐγὼ δ' οἶμαι τοὺς φρόνησιν ἀσκούντας καὶ νομίζοντας ἰκανοὺς ἔσσεσθαι τὰ συμφέροντα διδάσκειν τοὺς πολίτας ἥκιστα γίγνεσθαι βιαίους, εἰδότες ὅτι τῇ μὲν βίᾳ πρόσσεισιν ἔχθραι καὶ κίνδυνοι, διὰ δὲ τοῦ πείθειν ἀκινδύνως τε καὶ μετὰ φιλίας ταῦτ' ἀ γίνεται. οἱ μὲν γὰρ βιασθέντες ὡς ἀφαιρεθέντες μισοῦσιν, οἱ δὲ πεισθέντες ὡς κεχαρισμένοι φιλοῦσιν. οὐκ οὖν τῶν φρόνησιν ἀσκούντων τὸ βιάζεσθαι, ἀλλὰ τῶν ἰσχυρῶν ἀνευ γνώμης ἐχόντων τὸ τὰ τοιαῦτα πράττειν ἐστίν.
- 12 «Ἄλλ'», ἔφη γὰρ ὁ κατήγορος, «Σωκράτει ὁμιλητὰ γενόμενῳ Κριτίας τε καὶ Ἀλκιβιάδης πλεῖστα κακὰ τὴν πόλιν ἐποιησάτην. Κριτίας μὲν γὰρ τῶν ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ πάντων πλεονεκτίστατός τε καὶ βιαιότατος ἐγένετο, Ἀλκιβιάδης δὲ αὖ τῶν ἐν τῇ δημοκρατίᾳ πάντων ἀκρατέστατός τε καὶ ὑβριστότατος».
- 13 Ἐγὼ δ', εἰ μὲν τι κακὸν ἐκείνῳ τὴν πόλιν ἐποίησάτην, οὐκ ἀπολογήσομαι· τὴν δὲ πρὸς Σωκράτη συνουσίαν αὐτοῖν, ὡς
- 14 ἐγένετο, διηγῆσομαι. ἐγενέσθη μὲν γὰρ δὴ τῷ ἀνδρὶ τούτῳ φύσει φιλοτιμοτάτῳ πάντων Ἀθηναίων, βουλομένῳ τε πάντα δι' ἑαυτῶν πράττεσθαι καὶ πάντων ὀνομαστοτάτῳ γενέσθαι. ἤδεσαν δὲ Σωκράτη ἀπ' ἐλαχίστων μὲν χρημάτων αὐταρκέστατα ζῶντα, τῶν ἡδονῶν δὲ πασῶν ἐγκρατέστατον ὄντα, τοῖς δὲ διαλεγομένοις αὐτῷ πᾶσι χρώμενον ἐν τοῖς λόγοις,
- 15 ὅπως βούλοιο. ταῦτα δὲ ὁρῶντε καὶ ὄντε, οἷω προεῖρησθον, πότερόν τις αὐτῷ φῆ τοῦ βίου τοῦ Σωκράτους ἐπιθυμήσαντε καὶ τῆς σωφροσύνης, ἣν ἐκεῖνος εἶχεν, ὀρέξασθαι τῆς ὀμιλίας αὐτοῦ, ἣ νομίσαντε, εἰ ὀμιλησαίτην ἐκείνῳ, γενέσθαι
- 16 ἂν ἰκανωτάτῳ λέγειν τε καὶ πράττειν; ἐγὼ μὲν γὰρ ἠγοῦμαι, θεοῦ διδόντος αὐτοῖν ἢ ζῆν ὄλον τὸν βίον, ὥσπερ ζῶντα

Σωκράτη ἐώρων, ἢ τεθάναι, ἐλέσθαι ἂν μᾶλλον αὐτῷ τεθνά-
 ναι. δῆλῳ δ' ἐγενέσθην ἐξ ὧν ἐπραξάτην· ὡς γὰρ τάχιστα
 κρείττονε τῶν συγγιγνομένων ἠγησάσθην εἶναι, εὐθὺς ἀπο-
 πηδήσαντε Σωκράτους ἐπραττέτην τὰ πολιτικά, ὧνπερ ἕνεκα
 Σωκράτους ὠρεχθήτην.

✕ Καὶ μὲν Κριτίας καὶ Ἀλκιβιάδης, ἕως μὲν Σωκράτει 24
 συνήστην, ἐδυνάσθην ἐκείνῳ χρωμένῳ συμμάχῳ τῶν μὴ
 καλῶν ἐπιθυμιῶν κρατεῖν· ἐκείνου δ' ἀπαλλαγέντε, Κριτίας
 μὲν φυγὼν εἰς Θετταλίαν ἐκεῖ συνῆν ἀνθρώποις ἀνομίᾳ μᾶλ-
 λον ἢ δικαιοσύνῃ χρωμένοις, Ἀλκιβιάδης δ' αὖ διὰ δύναμιν
 τὴν ἐν τῇ πόλει καὶ τοῖς συμμάχοις ὑπὸ πολλῶν καὶ δυνα-
 τῶν ἀνθρώπων διαθρυπτόμενος, ὑπὸ δὲ τοῦ δήμου τιμώμενος,
 ὥσπερ οἱ τῶν γυμνικῶν ἀγῶνων ἀθληταὶ βραδίως πρωτεύοντες
 ἀμελοῦσι τῆς ἀσκήσεως, οὕτω κακείνος ἠμέλησεν αὐτοῦ.
 τοιούτων δὲ συμβάντων αὐτοῖν, καὶ ὠγκωμένῳ μὲν ἐπὶ γένει, 25
 ἐπηρμένῳ δ' ἐπὶ πλούτῳ, πεφουσημένῳ δ' ἐπὶ δυνάμει, διατε-
 θρυμμένῳ δὲ ὑπὸ πολλῶν ἀνθρώπων, ἐπὶ δὲ πᾶσι τούτοις καὶ
 πολὺν χρόνον ἀπὸ Σωκράτους γεγονότε, τί θαυμαστόν, εἰ
 ὑπερηφάνῳ ἐγενέσθην;

Εἶτα, εἰ μὲν τι ἐπλημμελησάτην, τούτου Σωκράτη ὁ 26
 κατήγορος αἰτιᾶται· ὅτι δὲ νέω ὄντε αὐτῷ, ἠνίκα καὶ ἀγνω-
 μονεστάτῳ καὶ ἀκρατεστάτῳ εἰκὸς εἶναι, Σωκράτης παρέσχε
 σῶφρονε, οὐδενὸς ἐπαίνου δοκεῖ τῷ κατηγόρῳ ἄξιος εἶναι;
 οὐ μὲν τὰ γε ἄλλα οὕτω κρίνεται. τίς μὲν γὰρ ἀυλητής, τίς 27
 δὲ κιθαριστής, τίς δὲ ἄλλος διδάσκαλος ἱκανοὺς ποιήσας
 τοὺς μαθητάς, ἐὰν πρὸς ἄλλους ἐλθόντες χεῖρους φανῶσιν,
 αἰτίαν ἔχει τούτου; τίς δὲ πατήρ, ἐὰν ὁ παῖς αὐτοῦ συνδια-
 τρίβων τῷ σωφρονῇ, ὕστερον δ' ἄλλῳ τῷ συγγενόμενος
 πονηρὸς γένηται, τὸν πρόσθεν αἰτιᾶται, ἀλλ' οὐχ, ὅσῳ ἂν
 παρὰ τῷ ὑστέρῳ χεῖρων φαίνηται, τοσοῦτῳ μᾶλλον ἐπαινεῖ
 τὸν πρότερον;

- 28 Ἄλλ' οἳ γε πατέρες αὐτοὶ συνόντες τοῖς υἱέσι τῶν παίδων πλημμελούντων οὐκ αἰτίαν ἔχουσιν, ἐὰν αὐτοὶ σωφρονῶσιν. οὕτω δὲ καὶ Σωκράτῃ δίκαιον ἦν κρίνειν· εἰ μὲν αὐτὸς ἐποίει τι φαῦλον, εἰκότως ἂν ἐδόκει πονηρὸς εἶναι· εἰ δ' αὐτὸς σωφρονῶν διατέλει, πῶς ἂν δικαίως τῆς οὐκ ἐνούσης αὐτῷ κακίας αἰτίαν ἔχοι;
- 32 Ἄλλ' εἰ καὶ μηδὲν αὐτὸς πονηρὸν ποιῶν ἐκείνους φαῦλα πράττοντας ὀρῶν ἐπήγει, δικαίως ἂν ἐπιτιμῆτο. ἐδήλωσε δὲ τὸ ἔργον, ὅτι καὶ ἀπήχθητο ὁ Σωκράτης τῷ Κριτίᾳ· ἐπεὶ γὰρ οἱ τριάκοντα πολλοὺς μὲν τῶν πολιτῶν καὶ οὐ τοὺς χειρίστους ἀπέκτεινον, πολλοὺς δὲ προετρέποντο ἀδικεῖν, εἰπέ που ὁ Σωκράτης, ὅτι θαυμαστόν οἱ δοκοῖη εἶναι, εἴ τις γενόμενος βοῶν ἀγέλης νομεὺς καὶ τὰς βοῦς ἐλάττους τε καὶ χεῖρους ποιῶν μὴ ὁμολογοῖη κακὸς βουκόλος εἶναι, ἔτι δὲ θαυμαστότερον, εἴ τις προστάτης γενόμενος πόλεως καὶ ποιῶν τοὺς πολίτας ἐλάττους τε καὶ χεῖρους μὴ αἰσχύνεται μηδ' οἴεται κακὸς εἶναι προστάτης τῆς πόλεως. ἀπαγγελθέντος δ' αὐτοῖς τούτου, καλέσαντε ὃ τε Κριτίας καὶ ὁ Χαρικλῆς τὸν Σωκράτῃ τὸν τε νόμον ἐδεικνύτην αὐτῷ καὶ τοῖς νέοις ἀπειπέτην μὴ διαλέγεσθαι. ὁ δὲ Σωκράτης ἐπήρετο αὐτῷ, εἰ ἐξεΐη πυνθάνεσθαι, εἴ τι ἀγνοοῖτο τῶν προαγορευομένων. τῷ δ' ἐφάτην.
- 34 «Ἐγὼ τοίνυν», ἔφη, «παρσκευάσμαι μὲν πείθεσθαι τοῖς νόμοις· ὅπως δὲ μὴ δι' ἄγνοιαν λάθω τι παρανομήσας, τοῦτο βούλομαι σαφῶς μαθεῖν παρ' ὑμῶν, πότερον τὴν τῶν λόγων τέχνην σὺν τοῖς ὀρθῶς λεγομένοις εἶναι νομίζοντες ἢ σὺν τοῖς μὴ ὀρθῶς ἀπέχεσθαι κελεύετε αὐτῆς. εἰ μὲν γὰρ σὺν τοῖς ὀρθῶς, δῆλον, ὅτι ἀφεκτέον ἂν εἴη τοῦ ὀρθῶς λέγειν· εἰ δὲ σὺν τοῖς μὴ ὀρθῶς, δῆλον, ὅτι πειρατέον ὀρθῶς λέγειν».
- 35 Καὶ ὁ Χαρικλῆς ὀργισθεὶς αὐτῷ, «Ἐπειδὴ», ἔφη, «ὦ Σώκρατες, ἀγνοεῖς, τάδε σοι εὐμαθέστερα ὄντα προαγορεύο-

μεν, τοῖς νέοις ὅλως μὴ διαλέγεσθαι». — καὶ ὁ Σωκράτης,
 « Ἴνα τοίνυν », ἔφη, « μὴ ἀμφίβολον ἦ, ὀρίσατέ μοι, μέχρι
 πόσων ἐτῶν δεῖ νομίζεῖν νέους εἶναι τοὺς ἀνθρώπους ». καὶ ὁ
 Χαρικλῆς, « Ὅσουπερ », εἶπε, « χρόνου βουλευεῖν οὐκ ἔξεστιν,
 ὡς οὐπω φρονίμοι οὔσι μηδὲ σὺ διαλέγου νεωτέροις τριά-
 κοντα ἐτῶν ». — « Μηδ' ἐάν τι ὠνώμαι », ἔφη, « ἦν πωλῆ νεώ- 36
 τερος τριάκοντα ἐτῶν, ἔρωμαι, ὅπόσου πωλεῖ; » « Ναὶ τά γε
 τοιαῦτα », ἔφη ὁ Χαρικλῆς· « ἀλλὰ τοι σύγε, ὦ Σώκρατες,
 εἴωθας εἰδῶς, πῶς ἔχει, τὰ πλείστα ἐρωτᾶν ταῦτα οὐν μὴ
 ἐρώτα ». — « Μηδ' ἀποκρίνωμαι οὐν », ἔφη, « ἀν τίς με ἐρωτᾶ
 νέος, ἐάν εἰδῶ, οἶον ποῦ οἰκεῖ Χαρικλῆς ἢ ποῦ ἐστι Κριτίας; »
 « Ναὶ τά γε τοιαῦτα », ἔφη ὁ Χαρικλῆς.

Ὁ δὲ Κριτίας, « Ἄλλὰ τῶνδὲ τοί σε ἀπέχεσθαι », ἔφη, 37
 « δεήσει, ὦ Σώκρατες, τῶν σκυτέων καὶ τῶν τεκτόνων καὶ τῶν
 χαλκέων· καὶ γὰρ οἶμαι αὐτοὺς ἤδη κατατετριφθαι διαθρυ-
 λουμένους ὑπὸ σοῦ ». — « Οὐκοῦν », ἔφη ὁ Σωκράτης, « καὶ
 τῶν ἐπομένων τούτοις, τοῦ τε δικαίου καὶ τοῦ ὀσίου καὶ
 τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων; » « Ναὶ μὰ Δί' », ἔφη ὁ Χαρικλῆς·
 « καὶ τῶν βουκόλων γε· εἰ δὲ μή, φυλάττου, ὅπως μὴ καὶ σὺ
 ἐλάττους τὰς βοῦς ποιήσης ». ἔνθα καὶ δῆλον ἐγένετο, ὅτι 38
 ἀπαγγελθέντος αὐτοῖς τοῦ περὶ τῶν βοῶν λόγου ὠργίζοντο
 τῷ Σωκράτει.

Οἷα μὲν οὖν ἡ συνουσία ἐγεγόνει Κριτία πρὸς Σωκράτη 39
 καὶ ὡς εἶχον πρὸς ἀλλήλους, εἴρηται. φαίην δ' ἂν ἔγωγε
 μηδενὶ μηδεμίαν εἶναι παιδευσιν παρὰ τοῦ μὴ ἀρέσκοντος.
 Κριτίας δὲ καὶ Ἀλκιβιάδης οὐκ ἀρέσκοντος αὐτοῖς Σωκρά-
 τους ὠμιλησάτην, ὃν χρόνον ὠμιλείτην αὐτῷ, ἀλλ' εὐθὺς ἐξ
 ἀρχῆς ὠρμηκότε προεστάναι τῆς πόλεως. ἔτι γὰρ Σωκρά-
 τει συνόντες οὐκ ἄλλοις τισὶ μᾶλλον ἐπεχειροῦν διαλέγεσθαι
 ἢ τοῖς μάλιστα πράττουσι τὰ πολιτικά.

- 40 Λέγεται γὰρ Ἀλκιβιάδην, πρὶν εἰκοσιν ἐτῶν εἶναι, Περι-
κλεῖ ἐπιτρόπῳ μὲν ἔντι ἑαυτοῦ, προστάτῃ δὲ τῆς πόλεως,
- 41 τοιαύδε διαλεχθῆναι περὶ νόμων· «Εἰπέ μοι», φάναι, «ὦ
Περικλείς, ἔχouis ἄν με διδάξαι, τί ἐστὶ νόμος;» «Πάντως
δήπου», φάναι τὸν Περικλέα. — «Δίδαξον δὴ πρὸς τῶν
θεῶν», φάναι τὸν Ἀλκιβιάδην· «ὡς ἐγὼ ἀκούων τινῶν ἐπαι-
νουμένων, ὅτι νόμιμοι ἄνδρες εἰσίν, οἶμαι μὴ ἄν δικαίως
τούτου τυχεῖν τοῦ ἐπαίνου τὸν μὴ εἰδότα, τί ἐστὶ νόμος».
- 42 «Ἄλλ' οὐδέν τι χαλεποῦ πράγματος ἐπιθυμεῖς, ὦ Ἀλκι-
βιάδη», φάναι τὸν Περικλέα, «βουλόμενος γινῶναι, τί ἐστὶ
νόμος· πάντες γὰρ οὗτοι νόμοι εἰσίν, οὓς τὸ πλῆθος συνελθὼν
καὶ δοκιμάσαν ἔγραψε φράζον, ἃ τε δεῖ ποιεῖν καὶ ἃ μὴ»·
«Πότερον δὲ τάγαθὰ νομίσαν δεῖν ποιεῖν ἢ τὰ κακὰ;»
«Τάγαθὰ, νῆ Δία», φάναι, «ὦ μειράκιον, τὰ δὲ κακὰ οὐ». —
- 43 «Ἐὰν δὲ μὴ τὸ πλῆθος, ἀλλ', ὥσπερ ὅπου ὀλιγαρχία ἐστίν,
ὀλίγοι συνελθόντες γράψωσιν, ὅ τι χρὴ ποιεῖν, ταῦτα τί ἐστὶ;»
«Πάντα», φάναι, «ὅσα ἄν τὸ κρατοῦν τῆς πόλεως βουλευ-
σάμενον, ἃ χρὴ ποιεῖν, γράψῃ, νόμος καλεῖται». — «Κὰν
τύραννος οὖν κρατῶν τῆς πόλεως γράψῃ τοῖς πολίταις, ἃ
χρὴ ποιεῖν, καὶ ταῦτα νόμος ἐστὶ;» «Καὶ ὅσα τύραννος
ἄρχων», φάναι, «γράφει, καὶ ταῦτα νόμος καλεῖται». / X X X
- 44 «Βία δέ», φάναι, «καὶ ἀνομία τί ἐστίν, ὦ Περικλείς; ἄρ'
οὐχ, ὅταν ὁ κρείττων τὸν ἥττω μὴ πείσας, ἀλλὰ βιασάμενος
ἀναγκάσῃ ποιεῖν, ὅ τι ἄν αὐτῷ δοκῆ;» «Ἐμοιγε δοκεῖ»,
φάναι τὸν Περικλέα. «Καὶ ὅσα ἄρα τύραννος μὴ πείσας
τοὺς πολίτας ἀναγκάζει ποιεῖν γράφων, ἀνομία ἐστίν;»
«Δοκεῖ μοι», φάναι τὸν Περικλέα· «ἀνατίθεμαι γὰρ τό, ὅσα
45 τύραννος μὴ πείσας γράφει, νόμον εἶναι». — «Ὅσα δὲ οἱ
ὀλίγοι τοὺς πολλοὺς μὴ πείσαντες, ἀλλὰ κρατοῦντες γρά-
φουσι, πότερον βίαν φῶμεν ἢ μὴ φῶμεν εἶναι;» «Πάντα μοι
δοκεῖ», φάναι τὸν Περικλέα, «ὅσα τις μὴ πείσας ἀναγκάζει

τινά ποιεῖν, εἴτε γράφων εἴτε μῆ, βία μάλλον ἢ νόμος εἶναι». — «Καὶ ὅσα ἄρα τὸ πᾶν πλήθος κρατοῦν τῶν τὰ χρήματα ἐχόντων γράφει μὴ πείσαν, βία μάλλον ἢ νόμος ἂν εἴη;» «Μάλα τοι», φάναι τὸν Περικλέα, «ὦ Ἀλκιβιάδῃ» 46 καὶ ἡμεῖς τηλικούτοι ὄντες δεινοὶ τὰ τοιαῦτα ἤμεν τοιαῦτα γὰρ καὶ ἐμελετῶμεν καὶ ἐσοφίζόμεθα, οἷάπερ καὶ σὺ νῦν ἐμοὶ δοκεῖς μελετᾶν». τὸν δὲ Ἀλκιβιάδην φάναι· «Εἶθε σοι, ὦ Περικλείς, τότε συνεγενόμην, ὅτε δεινότατος σαυτοῦ ἦσθα».

Ἐπεὶ τοίνυν τάχιστα τῶν πολιτευομένων ὑπέλαβον κρείτ- 47 τονες εἶναι, Σωκράτει μὲν οὐκέτι προσῆσαν· οὔτε γὰρ αὐτοῖς ἄλλως ἤρρεσκεν, εἴ τε προσέλθοιεν, ὑπὲρ ὧν ἡμάρτανον ἐλεγχομένοι ἤχθοντο· τὰ δὲ τῆς πόλεως ἔπραττον, ὧνπερ ἔνεκεν καὶ Σωκράτει προσῆλθον.

Ἀλλὰ Κρίτων τε Σωκράτους ἦν ὁμιλητῆς καὶ Χαιρεφῶν 48 καὶ Χαιρεκράτης καὶ Ἐρμογένης καὶ Σιμμίας καὶ Κέβης καὶ Φαιδώνδας καὶ ἄλλοι, οἳ ἐκείνῳ συνῆσαν, οὐχ ἵνα δημηγορικοὶ ἢ δικανικοὶ γένοιτο, ἀλλ' ἵνα καλοὶ τε κάγαθοὶ γενόμενοι καὶ οἴκῳ καὶ οἰκέταις καὶ οἰκείοις καὶ φίλοις καὶ πόλει καὶ πολίταις δύναιντο καλῶς χρῆσθαι. καὶ τούτων οὐδεὶς οὔτε νεώτερος οὔτε πρεσβύτερος ὧν οὐτ' ἐποίησε κακὸν οὐδὲν οὔτ' αἰτίαν ἔσχεν.

Ἐφη δ' αὐτὸν ὁ κατήγορος καὶ τῶν ἐνδοξοτάτων ποιητῶν 56 ἐκλεγόμενον τὰ πονηρότατα καὶ τούτοις μαρτυρίοις χρώμενον διδάσκειν τοὺς συνόντας κακούργους τε εἶναι καὶ τυραννικούς, Ἡσιόδου μὲν τὸ

Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίη δέ τ' ὄνειδος·

τοῦτο δὴ λέγειν αὐτόν, ὡς ὁ ποιητῆς κελεύει μηδενὸς ἔργου μῆτ' ἀδίκου μῆτ' αἰσχροῦ ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ποιεῖν ἐπὶ τῷ κέρδει. Σωκράτης δ' ἐπεὶ διομολογήσαιτο τὸ μὲν 57 ἐργάτην εἶναι ὠφέλιμόν τε ἀνθρώπῳ καὶ ἀγαθὸν εἶναι, τὸ δὲ

ἀργὸν βλαβερόν τε καὶ κακόν, καὶ τὸ μὲν ἐργάζεσθαι ἀγαθόν, τὸ δ' ἀργεῖν κακόν, τοὺς μὲν ἀγαθόν τι ποιοῦντας ἐργάζεσθαι τε ἔφη καὶ ἐργάτας εἶναι, τοὺς δὲ κυβεύοντας ἢ τι ἄλλο πονηρὸν καὶ ἐπιζήμιον ποιοῦντας ἀργοὺς ἀπεκάλει. ἐκ δὲ τούτων ὀρθῶς ἂν ἔχοι τὸ

Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίη δέ τ' ὄνειδος.

- 58 Τὸ δὲ Ὀμήρου ἔφη ὁ κατήγορος πολλάκις αὐτὸ λέγειν, ὅτι Ὀδυσσεὺς

Ὅντινα μὲν βασιλῆα καὶ ἔξοχον ἄνδρα κικεῖν,
τὸν δ' ἀγανοῖς ἐπέεσσιν ἐρητύσασκε παρασιάς·
«δαιμόνι', οὐ σε ἔοικε κακὸν ὡς δειδίσεσθαι,
ἀλλ' αὐτὸς τε κᾶθησο καὶ ἄλλους ἴδρουε λαοὺς».
ὃν δ' αὖ δῆμον ἔ' ἄνδρα ἴδοι βοῶντά τ' ἐφεύροι,
τὸν σκήπτρῳ ἐλάσασκεν ὁμοκλήσασκέ τε μύθῳ·
«δαιμόνι', ἀτρέμας ἦσο, καὶ ἄλλων μῦθον ἄκουε,
οἷ σέο φέρετοῖ εἰσι· σὺ δ' ἀπιόλεμος καὶ ἀνακίς,
οὔτε ποτ' ἐν πολέμῳ ἐναρίθμιος οὔτ' ἐνὶ βουλήῃ».

ταῦτα δὴ αὐτὸν ἐξηγεῖσθαι, ὡς ὁ ποιητῆς ἐπαινοίη παῖεσθαι τοὺς δημότας καὶ πένητας.

- 59 Σωκράτης δ' οὐ ταῦτ' ἔλεγε· καὶ γὰρ ἑαυτὸν οὕτω γ' ἂν ᾔετο δεῖν παῖεσθαι· ἀλλ' ἔφη δεῖν τοὺς μῆτε λόγῳ μῆτ' ἔργῳ ὠφελίμους ὄντας καὶ μῆτε στρατεύματι μῆτε πόλει μῆτε αὐτῷ τῷ δήμῳ, εἴ τι δέοι, βοηθεῖν ἱκανοὺς, ἄλλως τε ἐὰν καὶ θρασεῖς ὦσι, πάντα τρόπον κωλύεσθαι, κἂν πάνυ πλοῦσιοι τυγχάνωσιν ὄντες.

- 60 Ἀλλὰ Σωκράτης γε τάναντία τούτων φανερός ἦν καὶ δημοτικὸς καὶ φιλάνθρωπος ὢν. ἐκεῖνος γὰρ πολλοὺς ἐπιθυμητάς καὶ ἀστοὺς καὶ ξένους λαβὼν οὐδένα πώποτε μισθὸν τῆς συνουσίας ἐπράξατο, ἀλλὰ πᾶσιν ἀφθόνως ἐπήρκει τῶν ἑαυτοῦ· ὢν τινες μικρὰ μέρη παρ' ἐκείνου προῖκα λαβόντες πολλοῦ τοῖς ἄλλοις ἐπώλουν, καὶ οὐκ ἦσαν ὥσπερ ἐκεῖνος

δημοτικοί· τοῖς γὰρ μὴ ἔχουσι χρήματα διδόναι οὐκ ἤθελον
 διαλέγεσθαι. ἀλλὰ Σωκράτης γε καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώ- 61
 πους κόσμον τῇ πόλει παρείχε, πολλῷ μᾶλλον ἢ Λίχας τῇ
 Λακεδαιμονίῳ, ὃς ὀνομαστὸς ἐπὶ τούτῳ γέγονε. Λίχας μὲν
 γὰρ ταῖς γυμνοπαιδίαις τοὺς ἐπιδημοῦντας ἐν Λακεδαίμονι
 ξένους ἐδείπνιζε, Σωκράτης δὲ διὰ παντὸς τοῦ βίου τὰ ἑαυ-
 τοῦ δαπανῶν τὰ μέγιστα πάντας τοὺς βουλομένους ὠφέλει·
 βελτίους γὰρ ποιῶν τοὺς συγγιγνομένους ἀπέπεμπεν.

Πῶς οὖν ἂν ἔνοχος εἶη τῇ γραφῇ; ὃς ἀντὶ μὲν τοῦ μὴ 64
 νομίζειν θεοῦ, ὡς ἐν τῇ γραφῇ ἐγγέγραπτο, φανερός ἦν
 θεραπεύων τοὺς θεοὺς μάλιστα πάντων ἀνθρώπων, ἀντὶ δὲ
 τοῦ διαφθεῖρειν τοὺς νέους, ὃ δὴ ὁ γραφάμενος αὐτὸν ἠτιᾶτο,
 φανερός ἦν τῶν συνόντων τοὺς πονηρὰς ἐπιθυμίας ἔχοντας
 τούτων μὲν παύων, τῆς δὲ καλλίστης καὶ μεγαλοπρεπε-
 στάτης ἀρετῆς, ἣ πόλεις τε καὶ οἶκοι εὖ οἰκοῦσι, προτρέπων
 ἐπιθυμεῖν ταῦτα δὲ πράττων πῶς οὐ μεγάλης ἄξιος ἦν
 τιμῆς τῇ πόλει;

ΔΡΑΣΙΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ

(I, 3 — III, 9)

1. Θρησκεία.

(I, 3, 4)

α. Ἡ πρὸς τοὺς θεοὺς λατρεία τοῦ Σωκράτους.

(I, 3, 1-4)

- 1 Ὡς δὲ δὴ καὶ ὠφελεῖν ἐδόκει μοι τοὺς συνόντας τὰ μὲν ἔργῳ δεικνύων ἑαυτὸν οἷος ἦν, τὰ δὲ καὶ διαλεγόμενος, τούτων δὴ γράψω, ὅποσα ἂν διαμνημονεύσω. τὰ μὲν τοίνυν πρὸς τοὺς θεοὺς φανερὸς ἦν καὶ ποιῶν καὶ λέγων, ἥπερ ἢ Πυθία ἀποκρίνεται τοῖς ἐρωτῶσι, πῶς δεῖ ποιεῖν ἢ περὶ θυσίας ἢ περὶ προγόνων θεραπείας ἢ περὶ ἄλλου τινὸς τῶν τοιούτων ἢ τε γὰρ Πυθία νόμῳ πόλεως ἀναιρεῖ ποιῶντας εὐσεβῶς ἂν ποιεῖν, Σωκράτης τε οὕτω καὶ αὐτὸς ἐποίει καὶ τοῖς ἄλλοις παρήγει, τοὺς δὲ ἄλλως πῶς ποιῶντας περιέρχους καὶ ματαίους ἐνόμιζεν εἶναι. καὶ ἠὔχετο δὲ πρὸς τοὺς θεοὺς ἀπλῶς τὰγαθὰ διδόναι, ὡς τοὺς θεοὺς κάλλιστα εἰδότας, ὅποια ἀγαθὰ ἐστὶ τοὺς δ' εὐχομένους χρυσίον ἢ ἀργύριον ἢ τυραννίδα ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων οὐδὲν διάφορον ἐνόμιζεν εὔχασθαι, ἢ εἰ κυβείαν ἢ μάχην ἢ ἄλλο τι εὔχοιντο τῶν φανερῶς ἀδήλων ὅπως ἀποθήσοιτο.
- 2
- 3 Θυσίας δὲ θύων μικρὰς ἀπὸ μικρῶν οὐδὲν ἠγεῖτο μειοῦσθαι τῶν ἀπὸ πολλῶν καὶ μεγάλων πολλὰ καὶ μεγάλα θυόντων. οὔτε γὰρ ἂν τοῖς θεοῖς ἔφη καλῶς ἔχειν, εἰ ταῖς μεγάλαις θυσίαις μᾶλλον ἢ ταῖς μικραῖς ἔχαιρον· πολλάκις γὰρ ἂν

αὐτοῖς τὰ παρὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον ἢ τὰ παρὰ τῶν χρηστών εἶναι κεχαρισμένα· οὐτ' ἂν τοῖς ἀνθρώποις ἄξιον εἶναι ζῆν, εἰ τὰ παρὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον ἦν κεχαρισμένα τοῖς θεοῖς ἢ τὰ παρὰ τῶν χρηστῶν· ἀλλ' ἐνόμιζε τοὺς θεοὺς ταῖς παρὰ τῶν εὐσεβεστάτων τιμαῖς μάλιστα χαίρειν. ἐπαινέτης δ' ἦν καὶ τοῦ ἔπους τούτου·

Καδδύναμιν δ' ἔρδειν ἰέο' ἀθανάτοισι θεοῖσι,

καὶ πρὸς φίλους δὲ καὶ ξένους καὶ πρὸς τὴν ἄλλην δίαιταν καλὴν ἔφη παραίνεσιν εἶναι τὴν «Καδδύναμιν δ' ἔρδειν».

Εἰ δέ τι δόξειεν αὐτῷ σημαίνεσθαι παρὰ τῶν θεῶν, ἦττον ἂν ἐπέισθη παρὰ τὰ σημαίνόμενα ποιῆσαι, ἢ εἰ τις αὐτὸν ἔπειθεν ὁδοῦ λαβεῖν ἠγεμόνα τυφλὸν καὶ μὴ εἰδότα τὴν ὁδὸν ἀντὶ βλέποντος καὶ εἰδότος· καὶ τῶν ἄλλων δὲ μωρίαν κατηγόρει, οἵτινες παρὰ τὰ ὑπὸ τῶν θεῶν σημαίνόμενα ποιουσί τι, φυλακτόμενοι τὴν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἀδοξίαν· αὐτὸς δὲ πάντα τὰνθρώπινα ὑπερέωρα πρὸς τὴν παρὰ τῶν θεῶν συμβουλίαν.

β. Ἀποδείξεις τῆς ὑπάρξεως τοῦ θεοῦ καὶ τῆς προνοίας αὐτοῦ περὶ τοῦ ἀνθρώπου.

(I, 4, 2 - 19)

Λέξω δὲ ἅ ποτε αὐτοῦ ἤκουσα περὶ τοῦ δαιμονίου δια-
2 λεγομένου πρὸς Ἀριστόδημον τὸν μικρὸν ἐπικαλούμενον.
καταμαθὼν γὰρ αὐτὸν οὔτε θύοντα τοῖς θεοῖς οὔτε μαντικῇ
χρῶμενον, ἀλλὰ καὶ τῶν ποιούντων ταῦτα καταγελῶντα·
«Εἰπέ μοι», ἔφη, «ὦ Ἀριστόδημε, ἔστιν οὐστίνας ἀνθρώπους
τεθαύμακας ἐπὶ σοφίᾳ;» «Ἐγώγ'», ἔφη. καὶ ὅς· «Λέξον
3 ἡμῖν», ἔφη, «τὰ ὀνόματα αὐτῶν». «Ἐπὶ μὲν τοίνυν ἐπῶν
ποιήσῃ Ὅμηρον ἔγωγε μάλιστα τεθαύμακα, ἐπὶ δὲ διθυ-
ράμβῃ Μελανιππίδην, ἐπὶ δὲ τραγωδίᾳ Σοφοκλέα, ἐπὶ δὲ

- ἀνδριαντοποιῆα Πολύκλειτον, ἐπὶ δὲ ζωγραφίᾳ Ζεῦξιν». —
- 4 «Πότερά σοι δοκοῦσιν οἱ ἀπεργαζόμενοι εἰδῶλα ἄφρονά τε καὶ ἀκίνητα ἀξιοθαυμαστότεροι εἶναι ἢ οἱ ζῶα ἔμφρονά τε καὶ ἐνεργά;» «Πολὸν νῆ Δία οἱ ζῶα, εἴπερ γε μὴ τύχη τινί, ἀλλ' ὑπὸ γνώμης ταῦτα γίνεται». — «Τῶν δὲ ἀτεκμάρτως ἐχόντων, οὗτο ἕνεκά ἐστι, καὶ τῶν φανερώς ἐπ' ὠφελείᾳ ὄντων πότερα τύχης καὶ πότερα γνώμης ἔργα κρίνεις;» «Πρέπει μὲν τὰ ἐπ' ὠφελείᾳ γιγνόμενα γνώμης εἶναι ἔργα».
- 5 «Οὐκ οὖν δοκεῖ σοι ὁ ἐξ ἀρχῆς ποιῶν ἀνθρώπους ἐπ' ὠφελείᾳ προσθεῖναι αὐτοῖς, δι' ὧν αἰσθάνονται ἕκαστα, ὀφθαλμοὺς μὲν, ὥσθ' ὄραν τὰ ὀρατά, ὠτα δέ, ὥστ' ἀκούειν τὰ ἀκουστά; ὁσμῶν γε μὴν, εἰ μὴ ῥίνες προσετέθησαν, τί ἂν ἡμῖν ὄφελος ἦν; τίς δ' ἂν αἰσθησις ἦν γλυκέων καὶ δριμύων καὶ πάντων τῶν διὰ στόματος ἡδέων, εἰ μὴ γλῶττα
- 6 τούτων γνώμων ἐνειργάσθη; πρὸς δὲ τούτοις οὐ δοκεῖ σοι καὶ τόδε προνοίας ἔργοις εἰκέναι, τό, ἐπεὶ ἀσθενῆς μὲν ἐστὶν ἡ ὄψις, βλεφάροις αὐτὴν θυρῶσαι, ἃ, ὅταν μὲν αὐτῇ χρῆσθαι τι δέη, ἀναπετάννυται, ἐν δὲ τῷ ὕπνῳ συγκλείεται, ὡς δ' ἂν μὴ δὲ ἄνεμοι βλάπτωσιν, ἡθμὸν βλεφαρίδας ἐμφῦσαι, ὀφρῦσι τε ἀπογειῶσαι τὰ ὑπὲρ τῶν ὀμμάτων, ὡς μὴ δ' ὁ ἐκ τῆς κεφαλῆς ἰδρὼς κακουργῆ· τὸ δὲ τὴν ἀκοὴν δέχεσθαι μὲν πάσας φωνάς, ἐμπίμπλασθαι δὲ μήποτε· καὶ τοὺς μὲν πρόσθεν ὀδόντας πᾶσι ζῴοις οἴους τέμνειν εἶναι, τοὺς δὲ γομφίους οἴους παρὰ τούτων δεξαμένους λεαίνειν· καὶ στόμα, δι' οὗ, ὧν ἐπιθυμεῖ τὰ ζῶα, εἰσπέμπεται, πλησίον ὀφθαλμῶν καὶ ῥινῶν καταθεῖναι· ταῦτα οὕτω προνοητικῶς πεπραγμένα, ἀπορεῖς,
- 7 πότερα τύχης ἢ γνώμης ἔργα ἐστίν;» «Οὐ μὰ τὸν Δί'», ἔφη, «ἀλλ' οὕτω γε σκοπούμεν πάνυ εἰοικε ταῦτα σοφοῦ τινος δημιουργοῦ καὶ φιλοζῴου τεχνήμασιν· τὸ δὲ ἐμφῦσαι ταῖς μὲν γειναμέναις ἔρωτα τοῦ ἐκτρέφειν, τοῖς δὲ τραφεῖσι μέγιστον μὲν πόθον τοῦ ζῆν, μέγιστον δὲ φόβον τοῦ θανάτου;» —

« Ἄμέλει καὶ ταῦτα ἔοικε μηχανήμασί τινος ζῶα εἶναι βουλευσαμένου».

«Σὺ δ' ἐν σαυτῷ φρόνιμόν τι δοκεῖς ἔχειν;» «Ἐρώτα γοῦν 8 καὶ ἀποκρινοῦμαι». — «Ἄλλοθι δὲ οὐδαμοῦ οὐδὲν οἶει φρόνιμον εἶναι; καὶ ταῦτα εἰδώς, ὅτι γῆς τε μικρὸν μέρος ἐν τῷ σώματι πολλῆς οὔσης ἔχεις καὶ ὑγροῦ βραχὺ πολλοῦ ὄντος καὶ τῶν ἄλλων δῆπου μεγάλων ὄντων ἐκάστου μικρὸν μέρος λαβόντι τὸ σῶμα συνήρμωσταί σοι· νοῦν δὲ μόνον ἄρα οὐδαμοῦ ὄντα σε εὐτυχῶς πως δοκεῖς συναρπάσαι, καὶ τάδε τὰ ὑπερμεγέθη καὶ πλήθος ἄπειρα δι' ἀφροσύνην τινὰ οὕτως οἶει εὐτάκτως ἔχειν;» «Μὰ Δί' οὐ γὰρ ὄρω τοὺς κυρίους, 9 ὥσπερ τῶν ἐνθάδε γιγνομένων τοὺς δημιουργούς». — «Οὐδὲ γὰρ τὴν σαυτοῦ σύγε ψυχὴν ὄρας, ἣ τοῦ σώματος κυρία ἐστίν· ὥστε κατὰ γε τοῦτο ἔξεστί σοι λέγειν, ὅτι οὐδὲν γνώμη, ἀλλὰ τύχη πάντα πράττεις».

Καὶ ὁ Ἀριστόδημος· «Οὔτοι», ἔφη, «ἐγώ, ὦ Σώκρατες, 10 ὑπερορῶ τὸ δαιμόνιον, ἀλλ' ἐκεῖνο μεγαλοπρεπέστερον ἡγοῦμαι ἢ ὡς τῆς ἐμῆς θεραπείας προσδεῖσθαι». «Οὐκοῦν», ἔφη, «ὄσω μεγαλοπρεπέστερον ὂν ἀξιοὶ σὲ θεραπεύειν, τοσοῦτῳ μᾶλλον τιμητέον αὐτό». — «Εὐ ἴσθι», ἔφη, «ὅτι, εἰ 11 νομίζοιμι θεοὺς ἀνθρώπων τι φροντίζειν, οὐκ ἂν ἀμελοῖην αὐτῶν». — «Ἐπειτ' οὐκ οἶει φροντίζειν; οἱ πρῶτον μὲν μόνον τῶν ζῶων ἀνθρωπὸν ὀρθὸν ἀνέστησαν· ἣ δὲ ὀρθότης καὶ προορᾶν πλέον ποιεῖ δύνασθαι καὶ τὰ ὑπερθεν μᾶλλον θεᾶσθαι καὶ ἤττον κακοπαθεῖν· ἔπειτα τοῖς μὲν ἄλλοις ἐρπετοῖς πόδας ἔδωκαν, οἱ τὸ πορεύεσθαι μόνον παρέχουσιν, ἀνθρώπῳ δὲ καὶ χεῖρας προσέθεσαν, αἱ τὰ πλεῖστα, οἷς εὐδαιμονέστεροι ἐκείνων ἐσμέν, ἐξεργάζονται. καὶ μὴν γλῶττιάν γε πάντων 12 τῶν ζῶων ἐχόντων, μόνην τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐποίησαν οἷαν ἄλλοτε ἀλλαχῆ ψάφουςαν τοῦ σώματος ἀρθροῦν τε τὴν φωνὴν καὶ σημαίνειν πάντα ἀλλήλοις ἅ βουλόμεθα.

- 13 » Οὐ τοίνυν μόνον ἤρκεσε τῷ θεῷ τοῦ σώματος ἐπιμεληθῆναι, ἀλλ', ὅπερ μέγιστόν ἐστι, καὶ τὴν ψυχὴν κρατίστην τῷ ἀνθρώπῳ ἐνέφυσε. τίνος γὰρ ἄλλου ζῆρου ψυχὴ πρῶτα μὲν θεῶν τῶν τὰ μέγιστα καὶ κάλλιστα συνταξάντων ἦσθηται, ὅτι εἰσί; τί δὲ φύλον ἄλλο ἢ ἀνθρωποὶ θεοὺς θεραπεύουσι; ποῖα δὲ ψυχὴ τῆς ἀνθρωπίνης ἱκανωτέρα προφυλάττεσθαι ἢ λιμὸν ἢ δίψος ἢ φύξη ἢ θάλαπη, ἢ νόσοις ἐπικουρῆσαι, ἢ ῥώμην ἀσκήσαι, ἢ, ὅσα ἂν ἀκούσῃ ἢ ἴδῃ ἢ μάθῃ, διαμεμνη-
- 14 σθαι; οὐ γὰρ πάνυ σοὶ κατάδηλον, ὅτι παρὰ τἄλλα ζῆα ὡσπερ θεοὶ ἀνθρωποὶ βιοτεύουσι, φύσει καὶ τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ κρατιστεύοντες; οὔτε γὰρ βοὸς ἂν ἔχων σῶμα, ἀνθρώπου δὲ γνώμην ἐδύνατ' ἂν πράττειν ἢ ἐβούλετο, οὔθ', ὅσα χεῖρας ἔχει, ἄφρονα δ' ἐστί, πλέον οὐδὲν ἔχει. σὺ δ' ἀμφοτέρων τῶν πλείστου ἀξίων τετυχηκῶς οὐκ οἶε σοῦ θεοὺς ἐπιμελεῖσθαι; ἀλλ' ὅταν τί ποιήσωσι, νομιεῖς αὐτοὺς σοῦ φροντίζεις; »
- 15 « Ὅταν πέμπωσιν, ὡσπερ σοὶ σὺ φῆς πέμπειν αὐτούς, συμβούλους, ὃ τι χρὴ ποιεῖν καὶ μὴ ποιεῖν. — « Ὅταν δὲ Ἀθηναίοις », ἔφη, « πυνθανομένοις τι διὰ μαντικῆς φράζωσιν, οὐ καὶ σοὶ δοκεῖς φράζειν αὐτούς, οὐδ' ὅταν τοῖς Ἑλλησι τέρατα πέμποντες προσημαίνωσιν, οὐδ' ὅταν πᾶσιν ἀνθρώποις, ἀλλὰ μόνον σὲ ἐξαιροῦντες ἐν ἀμελείᾳ κατατίθενται; »
- 16 » Οἶε δ' ἂν τοὺς θεοὺς τοῖς ἀνθρώποις δόξαν ἐμφῦσαι, ὡς ἱκανοὶ εἰσιν εὐ καὶ κακῶς ποιεῖν, εἰ μὴ δυνατοὶ ἦσαν, καὶ ἀνθρώπους ἐξαπατωμένους τὸν πάντα χρόνον οὐδέποτε ἂν αἰσθέσθαι; οὐχ ὄραξ, ὅτι τὰ πολυχροنیωτάτα καὶ σοφώτατα τῶν ἀνθρωπίνων, πόλεις καὶ ἔθνη, θεοσεβέστατά ἐστι, καὶ αἱ φρονιμώταται ἡλικίαι θεῶν ἐπιμελέσταται;
- 17 » Ὁγαθέ », ἔφη, « κατάμαθε, ὅτι καὶ ὁ σὸς νοῦς ἐνὼν τὸ σὸν σῶμα, ὅπως βούλεται, μεταχειρίζεται. οἶεσθαι οὖν χρὴ καὶ τὴν ἐν τῷ παντὶ φρόνησιν τὰ πάντα, ὅπως ἂν αὐτῇ ἡδὺ

ἤ, οὕτω τίθεσθαι, καὶ μὴ τὸ σὸν μὲν ὄμμα δύνασθαι ἐπὶ πολλὰ
 στάλια ἐξικνεῖσθαι, τὸν δὲ τοῦ θεοῦ ὀφθαλμὸν ἀδύνατον εἶναι
 ἅμα πάντα ὄραν, μηδὲ τὴν σὴν μὲν ψυχὴν καὶ περὶ τῶν ἐνθάδε
 καὶ περὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν Σικελίᾳ δύνασθαι φροντίζειν,
 τὴν δὲ τοῦ θεοῦ φρόνησιν μὴ ἱκανὴν εἶναι ἅμα πάντων ἐπιμελεῖ- 18
 σθαι. ἦν μέντοι, ὡσπερ ἀνθρώπους θεραπεύων γινώσκεις τοὺς
 ἀντιθεραπεύειν ἐθέλοντας καὶ χαριζόμενος τοὺς ἀντιχαριζο-
 μένους, καὶ συμβουλευόμενος καταμανθάνεις τοὺς φρονίμους,
 οὕτω καὶ τῶν θεῶν πείραν λαμβάνης θεραπεύων, εἴ τί σοι
 θελήσουσι περὶ τῶν ἀδήλων ἀνθρώποις συμβουλεύειν, γνώσει
 τὸ θεῖον, ὅτι τοσοῦτον καὶ τοιοῦτόν ἐστιν, ὡσθ' ἅμα πάντα
 ὄραν καὶ πάντα ἀκούειν καὶ πανταχοῦ παρεῖναι καὶ ἅμα
 πάντων ἐπιμελεῖσθαι.»

Ἐμοὶ μὲν οὖν ταῦτα λέγων οὐ μόνον τοὺς συνόντας ἐδόκει 19
 ποιεῖν, ὁπότε ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ὀρῶντο, ἀπέχεσθαι τῶν
 ἀνοσιῶν τε καὶ ἀδίκων καὶ αἰσχροῦν, ἀλλὰ καὶ ὁπότε ἐν ἐρη-
 μίᾳ εἶεν, ἐπεὶπερ ἡγήσαιντο μηδὲν ἂν ποτε, ὧν πράττοιεν,
 θεοὺς διαλαθεῖν.

2. Περὶ ἐγκρατείας.

(I, 5, 1-5)

Εἰ δὲ δὴ καὶ ἐγκράτεια καλὸν τε κἀγαθὸν ἀνδρὶ κτήμᾳ 1
 ἐστίν, ἐπισκεφώμεθα, εἴ τι προυβίβαζε λέγων εἰς ταύτην
 τοιάδε: «ὦ ἄνδρες, εἰ πολέμου ἡμῖν γενομένου βουλοίμεθα
 ἐλεῖσθαι ἄνδρα, ὑφ' οὗ μάλιστα ἂν αὐτοὶ μὲν σφζοίμεθα, τοὺς
 δὲ πολεμίους χειροίμεθα, ἄρ', ὄντινα αἰσθανοίμεθα ἤττω
 γαστρὸς ἢ οἴνου ἢ πόνου ἢ ὕπνου, τοῦτον ἂν αἰροίμεθα; καὶ
 πῶς ἂν οἰηθείημεν τὸν τοιοῦτον ἢ ἡμᾶς σώσειν ἢ τοὺς πολε- 2
 μίους κρατήσῃ; εἰ δ' ἐπὶ τελευτῇ τοῦ βίου γενόμενοι βου-
 λοίμεθά τῳ ἐπιτρέψαι ἢ παιδας ἄρρενας παιδεῦσαι ἢ θυγα-

τέρας παρθένους διαφυλάξαι ἢ χρήματα διασῶσαι, ἄρ' ἀξιόπιστον εἰς ταῦθ' ἠγήσασθαι ἂν τὸν ἀκρατῆ; δούλω δ' ἀκρατεῖ ἐπιτρέψαιμεν ἂν ἢ βροσκήματα ἢ ταμεία ἢ ἔργων ἐπιστασίαν; διάκονον δὲ καὶ ἀγοραστήν τοιοῦτον ἐθελήσασθαι ἂν προῖκα λαβεῖν;

- 3 » Ἀλλὰ μὴν εἴ γε μηδὲ δούλον ἀκρατῆ δεξαίμεθ' ἂν, πῶς οὐκ ἄξιον αὐτὸν γε φυλάσασθαι τοιοῦτον γενέσθαι; καὶ γὰρ οὐχ, ὥσπερ οἱ πλεονέκται τῶν ἄλλων ἀφαιρούμενοι χρήματα ἑαυτοὺς δοκοῦσι πλουτίζειν, οὕτως ὁ ἀκρατῆς τοῖς μὲν ἄλλοις βλαβερὸς, ἑαυτῷ δ' ὠφέλιμος, ἀλλὰ κακούργος μὲν τῶν ἄλλων, ἑαυτοῦ δὲ πολὺ κακούργότερος, εἴ γε κακούργότατόν ἐστι μὴ μόνον τὸν οἶκον τὸν ἑαυτοῦ φθείρειν, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν.
- 4 » Ἐν συνουσίᾳ δὲ τίς ἂν ἠσθεῖν τῷ τοιοῦτῳ, ὃν εἰδείη τῷ ὄψῳ τε καὶ τῷ οἴνῳ χαίροντα μᾶλλον ἢ τοῖς φίλοις; ἄρά γε οὐ χρή πάντα ἄνδρα, ἠγησάμενον τὴν ἐγκράτειαν ἀρετῆς εἶναι κρηπίδα, ταύτην πρῶτον ἐν τῇ ψυχῇ κατασκευάσασθαι;
- 5 τίς γὰρ ἂν ἄνευ ταύτης ἢ μάθοι τι ἀγαθὸν ἢ μελετήσειεν ἀξιολόγως; ἢ τίς οὐκ ἂν, ταῖς ἡδοναῖς δουλεύων, αἰσχροῦς διατεθείη καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν; ἐμοὶ μὲν δοκεῖ νῆ τὴν Ἥραν ἐλευθέρῳ μὲν ἀνδρὶ εὐκτέον εἶναι μὴ τυχεῖν δούλου τοιοῦτου, δουλεύοντα δὲ αὐτὸν ταῖς ἡδοναῖς ἰκετευτέον τοὺς θεοὺς δεσποτῶν ἀγαθῶν τυχεῖν· οὕτω γὰρ ἂν μόνως ὁ τοιοῦτος σωθείη».

3. Περὶ ἀλαζονείας.

(I, 7, 1-5)

- 1 Ἐπισκεφώμεθα δέ, εἰ καὶ ἀλαζονείας ἀποτρέπων τοὺς συνόντας ἀρετῆς ἐπιμελῆσθαι προέτρεπεν· αἰεὶ γὰρ ἔλεγεν, ὡς οὐκ εἴη καλλίων ὁδὸς ἐπ' εὐδοξίαν, ἢ δι' ἧς ἂν τις ἀγα-

θός τοῦτο γένοιτο, ὃ καὶ δοκεῖν βούλοιο. ὅτι δ' ἀληθῆ ἔλε-
γεν, ὡς ἐδίδασκεν.

«Ἐνθυμώμεθα γάρ», ἔφη, «εἴ τις, μὴ ὦν ἀγαθός αὐλη- 2
τῆς, δοκεῖν βούλοιο, τί ἂν αὐτῷ ποιητέον εἴη. ἄρ' οὐ τὰ ἔξω
τῆς τέχνης μιμητέον τοὺς ἀγαθοὺς αὐλητάς; καὶ πρῶτον
μέν, ὅτι ἐκεῖνοι σκευὴν τε καλὴν κέκτηνται καὶ ἀκολούθους
πολλοὺς περιάγονται, καὶ τούτῳ ταῦτα ποιητέον· ἔπειτα, ὅτι
ἐκείνους πολλοὶ ἐπαινοῦσι, καὶ τούτῳ πολλοὺς ἐπαινέτας
παρασκευαστέον. ἀλλὰ μὴν ἔργον γε οὐδαμοῦ ληπτέον, ἢ
εὐθὺς ἐλεγχθήσεται γελοῖος ὦν καὶ οὐ μόνον αὐλητῆς κακός,
ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος ἀλαζών. καίτοι πολλὰ μὲν δαπανῶν,
μηδὲν δ' ὠφελούμενος, πρὸς δὲ τούτοις κακοδοξῶν πῶς οὐκ
ἐπιπόνως τε καὶ ἀλυσιτελῶς καὶ καταγελάστως βιώσεται;

» Ὡς δ' αὐτως εἴ τις βούλοιο στρατηγός ἀγαθός, μὴ ὦν, 3
φαίνεσθαι ἢ κυβερνήτης, ἐννοῶμεν, τί ἂν αὐτῷ συμβαίνοι.
ἄρ' οὐκ ἂν, εἰ μὲν, ἐπιθυμῶν τοῦ δοκεῖν ἱκανός εἶναι ταῦτα
πράττειν, μὴ δύναιτο πείθειν, τοῦτ' εἴη λυπηρόν, εἰ δὲ πεί-
σειεν, ἔτι ἀθλιώτερον; δῆλον γάρ, ὅτι κυβερνᾶν κατασταθεὶς
ὁ μὴ ἐπιστάμενος ἢ στρατηγεῖν ἀπολέσειεν ἂν, οὐς ἦμιστα
βούλοιο, καὶ αὐτὸς αἰσχροῦς ἂν καὶ κακῶς ἀπαλλάξειεν».
ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πλούσιον καὶ τὸ ἀνδρεῖον καὶ τὸ ἰσχυρόν 4
μὴ ὄντα δοκεῖν ἀλυσιτελὲς ἀπέφαινε· προστάττεσθαι γάρ
αὐτοῖς ἔφη μείζω ἢ κατὰ δύναμιν, καὶ μὴ δυναμένους ταῦτα
ποιεῖν, δοκοῦντας ἱκανοὺς εἶναι, συγγνώμης οὐκ ἂν τυγχά-
ναι. ἀπατεῶνα δ' ἐκάλει οὐ μικρὸν μὲν, εἴ τις ἀργύριον ἢ 5
σκεῦος παρά του πειθοῖ λαθὼν ἀποστεροίη, πολὺ δὲ μέγιστον,
ὅστις μηδενὸς ἄξιος ὦν ἐξηπατήκοι πείθων, ὡς ἱκανός εἴη
τῆς πόλεως ἡγεῖσθαι.

4. Διάλογος τοῦ Σωκράτους μετὰ τοῦ Ἀριστίππου
περὶ ἐγκρατείας. — Ὁ περὶ Ἡρακλέους
μῦθος τοῦ Προδίκου.

(II, 1, 1-34)

- 1 Γνοὺς δέ τινα τῶν συνόντων ἀκολαστοτέρως ἔχοντα· «Εἰπέ μοι», ἔφη, «ὦ Ἀρίστιππε, εἰ δέοι σε παιδεύειν παραλαβόντα δύο τῶν νέων, τὸν μὲν, ὅπως ἱκανὸς ἔσται ἄρχειν, τὸν δ', ὅπως μὴδ' ἀντιποιήσεται ἀρχῆς, πῶς ἂν ἐκάτερον παιδεύοις; βούλει σκοπῶμεν, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῆς τροφῆς, ὡσπερ ἀπὸ τῶν στοιχείων;» καὶ ὁ Ἀρίστιππος ἔφη· «Δοκεῖ γοῦν μοι ἢ τροφή ἀρχὴ εἶναι· οὐδὲ γὰρ ζῷη γ' ἂν τις, εἰ μὴ τρέ-
2 φοιτο». «Οὐκοῦν τὸ μὲν βούλεσθαι σίτου ἄπτεσθαι, ὅταν ὦρα ἦκη, ἀμφοτέροις εἰκὸς παραγίγνεσθαι;» «Εἰκὸς γάρ», ἔφη. «Τὸ οὖν προαιρεῖσθαι τὸ κατεπειγὸν μᾶλλον πράττειν ἢ τῆ γαστρὶ χαρίζεσθαι πότερον ἂν αὐτῶν ἐθίζοιμεν;» «Τὸν εἰς τὸ ἄρχειν», ἔφη, «νῆ Δία παιδευόμενον, ὅπως μὴ τὰ τῆς πόλεως ἄπρακτα γίγνηται παρὰ τὴν ἐκείνου ἀρχήν». — «Οὐκοῦν», ἔφη, «καὶ ὅταν πιεῖν βούλωνται, τὸ δύνασθαι διψῶντα ἀνέχεσθαι τῷ αὐτῷ προσθετόν;» «Πάνυ μὲν οὖν», ἔφη.
- 3 «Τὸ δὲ ὕπνου ἐγκρατῆ εἶναι, ὥστε δύνασθαι καὶ ὀφθαλμοὺς κοιμηθῆναι καὶ πρὸ ἀναστῆναι καὶ ἀγρυπνήσαι, εἰ τι δέοι, ποτέρῳ ἂν προσθεῖημεν;» «Καὶ τοῦτο», ἔφη, «τῷ αὐτῷ». — «Τί δέ, τὸ μὴ φεύγειν τοὺς πόνους, ἀλλ' ἐθελοντῆν ὑπομένειν ποτέρῳ ἂν προσθεῖημεν;» «Καὶ τοῦτο», ἔφη, «τῷ ἄρχειν παιδευομένῳ». — «Τί δέ, τὸ μαθεῖν, εἰ τι ἐπιτήδειόν ἐστι μάθημα πρὸς τὸ κρατεῖν τῶν ἀντιπάλων, ποτέρῳ ἂν προσθεῖναι μᾶλλον πρόπει;» «Πολὺ νῆ Δί', ἔφη, «τῷ ἄρχειν

παιδευομένων· καὶ γὰρ τῶν ἄλλων οὐδὲν ὄφελος ἄνευ τῶν τοιοῦτων μαθημάτων». — «Οὐκοῦν εἰ τοὺς οὕτω πεπαιδευμένους εἰς τοὺς ἀρχικοὺς τάττομεν, τοὺς ἀδυνάτους ταῦτα ποιεῖν εἰς τοὺς μῆδ' ἀντιποιησομένους τοῦ ἄρχειν τάξομεν;» Συνέφη καὶ τοῦτο.

«Τί οὖν; ἐπειδὴ καὶ τούτων ἑκατέρου τοῦ φύλου τὴν 7 τάξιν οἶσθα, ἤδη ποτ' ἐπεσκέψω, εἰς ποτέραν τῶν τάξεων τούτων σαυτὸν δικαίως ἂν τάττοις;» «Ἐγὼ γ'», ἔφη ὁ 8 Ἀρίστιππος· «καὶ οὐδαμῶς γε τάττω ἑμαυτὸν εἰς τὴν τῶν ἄρχειν βουλομένων τάξιν. καὶ γὰρ πάνυ μοι δοκεῖ ἄφρονος ἀνθρώπου εἶναι τό, μεγάλου ἔργου ὄντος τοῦ ἑαυτῷ τὰ δέοντα παρασκευάζειν, μὴ ἀρκεῖν τοῦτο, ἀλλὰ προσαναθέσθαι τὸ καὶ τοῖς ἄλλοις πολίταις ὧν δέονται πορίζειν· καὶ ἑαυτῷ μὲν πολλὰ ὧν βούλεται ἐλλείπειν, τῆς δὲ πόλεως προεστώτα, ἐὰν μὴ πάντα, ὅσα ἢ πόλις βούλεται, καταπράττη, τούτου δίκην ὑπέχειν, τοῦτο πῶς οὐ πολλὴ ἀφροσύνη ἐστί; καὶ 9 γὰρ ἀξιοῦσιν αἱ πόλεις τοῖς ἄρχουσιν, ὡς περ ἐγὼ τοῖς οἰκέταις, χρῆσθαι. ἐγὼ τε γὰρ ἀξιῶ τοὺς θεράποντας ἑμοὶ μὲν ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια παρασκευάζειν, αὐτοὺς δὲ μηδενὸς τούτων ἄπτεσθαι, αἱ τε πόλεις οἶονται χρῆναι τοὺς ἄρχοντας ἑαυταῖς μὲν ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ πορίζειν, αὐτοὺς δὲ πάντων τούτων ἀπέχεσθαι. ἐγὼ οὖν τοὺς μὲν βουλομένους πολλὰ πράγματα ἔχειν αὐτοὺς τε καὶ ἄλλοις παρέχειν οὕτως ἂν παιδεύσας εἰς τοὺς ἀρχικοὺς καταστήσαιμι· ἑμαυτὸν γε μὲν 10 τοὶ τάττω εἰς τοὺς βουλομένους ἢ ῥᾶστα τε καὶ ἥδιστα βιοτεύειν».

Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· «βούλει οὖν καὶ τοῦτο σκεψώμεθα, 10 πότεροι ἥδιον ζῶσιν, οἱ ἄρχοντες ἢ οἱ ἀρχόμενοι;» «Πάνυ μὲν οὖν», ἔφη. — «Πρῶτον μὲν τοίνυν τῶν ἐθνῶν ὧν ἡμεῖς ἴσμεν ἐν μὲν τῇ Ἀσίᾳ Πέρσαι μὲν ἄρχουσιν, ἄρχονται δὲ Σύροι καὶ Φρύγες καὶ Λυδοί· ἐν δὲ τῇ Εὐρώπῃ Σκύθαι μὲν

- ἄρχουσι, Μαιώται δὲ ἄρχονται· ἐν δὲ τῇ Λιβύῃ Καρχηδό-
νιοι μὲν ἄρχουσι, Λίβυες δὲ ἄρχονται. τούτων οὖν ποτέρους
ἤδιον οἶε ζῆν; ἢ τῶν Ἑλλήνων, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς εἶ, πότεροί
σοι δοκοῦσιν ἤδιον, οἱ κρατοῦντες ἢ οἱ κρατούμενοι, ζῆν; »
- 11 « Ἀλλ' ἐγὼ τοι », ἔφη ὁ Ἀρίστιππος, « οὐδὲ εἰς τὴν δου-
λείαν ἑμαυτὸν τάττω, ἀλλ' εἶναι τίς μοι δοκεῖ μέση τούτων
ὁδὸς, ἣν πειρῶμαι βαδίζειν, οὔτε δι' ἀρχῆς οὔτε διὰ δουλείας,
ἀλλὰ δι' ἐλευθερίας, ἥπερ μάλιστα πρὸς εὐδαιμονίαν ἄγει ».
- 12 « Ἀλλ' εἰ μὲν », ἔφη ὁ Σωκράτης, « ὥσπερ οὔτε δι' ἀρχῆς
οὔτε διὰ δουλείας ἡ ὁδὸς αὕτη φέρει, οὔτω μῆδὲ δι' ἀνθρώ-
πων, ἴσως ἂν τι λέγοις· εἰ μέντοι ἐν ἀνθρώποις ὧν μῆτε
ἄρχειν ἀξιῶσεις μῆτε ἄρχεσθαι μῆδὲ τοὺς ἄρχοντας ἐκὼν
θεραπεύσεις, οἶμαί σε ὄρα, ὡς ἐπίστανται οἱ κρείττονες τοὺς
ἥττονας καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ κλάοντες καθιστάντες δούλοις
13 χρῆσθαι. ἢ λανθάνουσί σε οἱ ἄλλων σπειράντων καὶ φυτευ-
σάντων τὸν τε σῖτον τέμνοντες καὶ δενδροκοποῦντες καὶ
πάντα τρόπον πολιορκοῦντες τοὺς ἥττονας καὶ μὴ θέλοντας
θεραπεύειν, ἕως ἂν πείσωσιν ἐλέσθαι δουλεύειν ἀντὶ τοῦ
πολεμεῖν τοῖς κρείττοσι; καὶ ἰδίᾳ αὖ οἱ ἀνδρεῖοι καὶ δυνατοὶ
τοὺς ἀνάνδρους καὶ ἀδυνάτους οὐκ οἶσθ' ὅτι καταδουλωσάμε-
νοι καρποῦνται; »
- 14 « Ἀλλ' ἐγὼ τοι », ἔφη, « ἵνα μὴ πάσχω ταῦτα, οὐδ' εἰς
πολιτείαν ἑμαυτὸν κατακλείω, ἀλλὰ ξένος πανταχοῦ εἶμι ».
— καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· « Τοῦτο μέντοι ἤδη λέγεις δεινὸν
πάλαισμα. τοὺς γὰρ ξένους, ἐξ οὗ ὃ τε Σίνις καὶ ὁ Σικεῖρων
καὶ ὁ Προκρούστης ἀπέθανον, οὐδεὶς ἔτι ἀδικεῖ· ἀλλὰ νῦν οἱ
μὲν πολιτευόμενοι ἐν ταῖς πατρίσι καὶ νόμους τίθενται, ἵνα
μὴ ἀδικῶνται, καὶ φίλους πρὸς τοῖς ἀναγκαίοις καλουμένους
ἄλλους κτῶνται βοηθούς, καὶ ταῖς πόλεσιν ἐρύματα περιβάλ-
λονται, καὶ ὄπλα κτῶνται, οἷς ἀμύνονται τοὺς ἀδικοῦντας, καὶ
πρὸς τούτοις ἄλλους ἔξωθεν συμμάχους κατασκευάζονται. καὶ

οἱ μὲν ταῦτα πάντα κεκτημένοι ὁμῶς ἀδικοῦνται· σὺ δὲ οὐδὲν 15
μὲν τούτων ἔχων, ἐν δὲ ταῖς ὁδοῖς, ἔνθα πλείστοι ἀδικοῦνται,
πολὺν χρόνον διατρίβων, εἰς ὅποιαν δ' ἂν πόλιν ἀφίκη, τῶν
πολιτῶν πάντων ἤττων ὢν καὶ τοιοῦτος, οἷοις μάλιστα ἐπιτί-
θενται οἱ βουλόμενοι ἀδικεῖν, ὁμῶς διὰ τὸ ξένος εἶναι οὐκ ἂν
οἶε ἀδικηθῆναι; ἢ διότι αἱ πόλεις σοὶ κηρύττουσιν ἀσφά-
λειαν καὶ προσιόντι καὶ ἀπιόντι, θαρρεῖς;

»Ἡ διότι καὶ δοῦλος ἂν οἶε τοιοῦτος εἶναι, οἷος μηδενὶ 16
δεσπότη ἑλιστελεῖν; τίς γὰρ ἂν ἐθέλοι ἄνθρωπον ἐν οἰκίᾳ
ἔχειν πονεῖν μὲν μηδὲν ἐθέλοντα, τῇ δὲ πολυτελεστάτῃ
διαίτῃ χαίροντα; σκεψώμεθα δὲ καὶ τοῦτο, πῶς οἱ δεσπότη
τοῖς τοιούτοις οἰκέταις χρωῦνται. ἄρα οὐ τὴν μὲν λιχνείαν
αὐτῶν τῷ λιμῷ σωφρονίζουσι; κλέπτειν δὲ κωλύουσιν ἀπο-
κλείοντες, ὅθεν ἂν τι λαβεῖν ἤ; τοῦ δὲ δραπετεύειν δεσμοῖς
ἀπειργουσι; τὴν ἀργίαν δὲ πληγαῖς ἐξαναγκάζουσιν; ἢ σὺ
πῶς ποιεῖς, ὅταν τῶν οἰκετῶν τινα τοιοῦτον ὄντα καταμαν-
θάνῃς;» «Κολάζω», ἔφη, «πᾶσι κακοῖς, ἕως ἂν δουλεύειν
ἀναγκάσω.

»Ἀλλὰ γάρ, ὦ Σώκρατες, οἱ εἰς τὴν βασιλικὴν τέχνην 17
παιδευόμενοι, ἦν δοκεῖς μοι σὺ νομίζειν εὐδαιμονίαν εἶναι, τί
διαφέρουσι τῶν ἐξ ἀνάγκης κακοπαθούτων, εἴ γε πεινήσουσι
καὶ διψήσουσι καὶ ριγώσουσι καὶ ἀγρυπνήσουσι καὶ τᾶλλα
πάντα μοχθήσουσιν ἐκόντες; ἐγὼ μὲν γὰρ οὐκ οἶδ', ὅ τι δια-
φέρει τὸ αὐτὸ δέρμα ἐκόντα ἢ ἄκοντα μαστιγοῦσθαι ἄλλο γε
ἢ ἀφροσύνη πρόσεσι τῷ θέλοντι τὰ λυπηρὰ ὑπομένειν».

«Τί δέ, ὦ Ἀρίστιππε», ὁ Σωκράτης ἔφη, «οὐ δοκεῖ σοι 18
τῶν τοιούτων διαφέρειν τὰ ἐκούσια τῶν ἀκουσίων, ἢ ὁ μὲν
ἐκὼν πεινῶν φάγοι ἂν, ὁπότε βούλοιο, καὶ ὁ ἐκὼν διψῶν
πίοι καὶ τᾶλλα ὡσαύτως, τῷ δ' ἐξ ἀνάγκης ταῦτα πάσχοντι
οὐκ ἔξεστιν, ὁπότεν βούληται, παύεσθαι; ἔπειτα ὁ μὲν ἐκου-
σίως ταλαιπωρῶν ἐπ' ἀγαθῇ ἐλπίδι πονῶν εὐφραίνεται, οἷον

οἱ τὰ θηρία θηρῶντες ἐλπίδι τοῦ λήψεσθαι ἡδέως μοχθοῦσι·
 19 καὶ τὰ μὲν τοιαῦτα ἄθλα τῶν πόνων μικροῦ τινος ἀξιά ἐστι,
 τοὺς δὲ πονοῦντας, ἵνα φίλους ἀγαθοὺς κτήσωνται, ἢ ὅπως
 ἐχθροὺς χειρώσωνται, ἢ ἵνα δυνατοὶ γενόμενοι καὶ τοῖς
 σώμασι καὶ ταῖς ψυχαῖς καὶ τὸν ἑαυτῶν οἶκον καλῶς οἰκῶσι
 καὶ τοὺς φίλους εὖ ποιῶσι καὶ τὴν πατρίδα εὐεργετῶσι, πῶς
 οὐκ οἶσθαι χρῆ τούτους καὶ πονεῖν ἡδέως εἰς τὰ τοιαῦτα
 καὶ ζῆν εὐφραϊνομένους, ἀγαμένους μὲν ἑαυτοῦς, ἐπαινουμέ-
 νους δὲ καὶ ζηλουμένους ὑπὸ τῶν ἄλλων;

20 » Ἐτι δὲ αἱ μὲν ῥαδιουργίαι καὶ ἐκ τοῦ παραχρῆμα ἡδοναί
 οὔτε σώματι εὐεξίαν ἱκαναί εἰσιν ἐνεργάζεσθαι, ὥς φασιν οἱ
 γυμνασταί, οὔτε ψυχῇ ἐπιστήμην ἀξιόλογον οὐδεμίαν ἐμποιοῦ-
 οῦσιν, αἱ δὲ διὰ καρτερίας ἐπιμέλειαι τῶν καλῶν τε καὶ ἀγαθῶν
 ἔργων ἐξικνεῖσθαι ποιοῦσιν, ὥς φασιν οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες.

Λέγει δὲ πού καὶ Ἡσίοδος·

*Τὴν μὲν γὰρ κακότητα καὶ Ἰλαδὸν ἔστιν ἐλέσθαι
 ῥηιδίως· λείη μὲν ὁδός, μάλα δ' ἐγγύθι ναίει.
 τῆς δ' ἀρετῆς ἰδρωῖτα θεοὶ προπάρουθεν ἔθηκαν
 ἀθάνατοι μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐς αὐτὴν
 καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον ἵκηαι,
 ῥηιδίῃ δὴ ἔπειτα πέλει, χαλεπὴ περ ἑοῦσα.*

μαρτυρεῖ δὲ καὶ Ἐπίχαρμος ἐν τῷδε·

Τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τὰ γὰθ' οἱ θεοί.

καὶ ἐν ἄλλῃ δέ·

Ὡ πονηρέ, μὴ τὰ μαλακὰ μῶσο, μὴ τὰ σκλήρ' ἔχῃς.

21 Καὶ Πρόδικος δὲ ὁ σοφὸς ἐν τῷ συγγράμματι τῷ περὶ τοῦ
 Ἡρακλέους, ὅπερ δὴ καὶ πλείστοις ἐπιδεικνύται, ὡσαύτως
 περὶ τῆς ἀρετῆς ἀποφαίνεται, ὡδὲ πως λέγων, ὅσα ἐγὼ
 μέμνημαι. φησὶ γὰρ Ἡρακλέα, ἐπεὶ ἐκ παιδῶν εἰς ἦθην
 ὤρματο, ἐν ἣ οἱ νέοι ἤδη αὐτοκράτορες γιγνόμενοι δηλοῦσιν,

εἶτε τὴν δι' ἀρετῆς ὁδὸν τρέφονται ἐπὶ τὸν βίον εἶτε τὴν δια-
κακίας, ἐξεληθόντα εἰς ἡσυχίαν καθῆσθαι ἀποροῦντα, ποτέραν
τῶν ὁδῶν τράπηται· καὶ φανῆναι αὐτῷ δύο γυναῖκας προσιέ- 22
ναι μεγάλας, τὴν μὲν ἐτέραν εὐπρεπῆ τε ἰδεῖν καὶ ἐλευθέριον
φύσει, κεκοσμημένην τὸ μὲν σῶμα καθαριότητι, τὰ δὲ ὄμματα
αἰδοῖ, τὸ δὲ σχῆμα σωφροσύνη, ἐσθῆτι δὲ λευκῇ, τὴν δ' ἐτέραν
τεθραμμένην μὲν εἰς πολυσαρκίαν τε καὶ ἀπαλότητα, κεκαλ-
λωπισμένην δὲ τὸ μὲν χρῶμα, ὥστε λευκοτέραν τε καὶ ἐρυθρο-
τέραν τοῦ ὄντος δοκεῖν φαίνεσθαι, τὸ δὲ σχῆμα, ὥστε δοκεῖν
ὀρθοτέραν τῆς φύσεως εἶναι, τὰ δὲ ὄμματα ἔχειν ἀναπεπτα-
μένα, ἐσθῆτα δέ, ἐξ ἧς ἂν μάλιστα ἢ ὥρα διαλάμπου· κατασκο-
πεῖσθαι δὲ θαμὰ ἑαυτὴν, περισκοπεῖν δὲ καί, εἴ τις ἄλλος αὐτὴν
θεᾶται, πολλάκις δὲ καὶ εἰς τὴν ἑαυτῆς σκιὰν ἀποβλέπειν.

Ὡς δ' ἐγένοντο πλησιαίτερον τοῦ Ἡρακλέους, τὴν μὲν 23
πρόσθεν ῥηθεῖσαν ἰέναι τὸν αὐτὸν τρόπον, τὴν δ' ἐτέραν,
φθάσαι βουλομένην, προσδραμεῖν τῷ Ἡρακλεῖ καὶ εἰπεῖν·
«Ὁρῶ σε, ὦ Ἡράκλεις, ἀποροῦντα ποῖαν ὁδὸν ἐπὶ τὸν βίον
τράπη. ἐὰν οὖν ἐμὲ φίλην ποιήσῃ, τὴν ἡδίστην τε καὶ ῥάστην
ὁδὸν ἄξω σε, καὶ τῶν μὲν τερπνῶν οὐδενὸς ἄγευστος ἔσει,
τῶν δὲ χαλεπῶν ἄπειρος διαβιώσει. πρῶτον μὲν γὰρ οὐ πολέ- 24
μων οὐδὲ πραγμάτων φροντιεῖς, ἀλλὰ σκοπούμενος διέσει,
τί ἂν κεχαρισμένον ἢ σιτίον ἢ ποτὸν εὔροις, ἢ τί ἂν ἰδῶν ἢ
ἀκούσας τερψθείης, ἢ τίνων ἂν ὀσφραϊνόμενος ἢ ἀπτόμενος
ἡσθείης, καὶ πῶς ἂν μαλακώτατα καθεύδοις, καὶ πῶς ἂν
ἀπονώτατα τούτων πάντων τυγχάνοις. ἐὰν δέ ποτε γένηται 25
τις ὑποψία σπάνεως, ἀφ' ὧν ἔσται ταῦτα, οὐ φόβος, μή σε
ἀγάγω ἐπὶ τὸ πονοῦντα καὶ ταλαιπωροῦντα τῷ σώματι καὶ
τῇ ψυχῇ ταῦτα πορίζεσθαι, ἀλλ', οἷς ἂν οἱ ἄλλοι ἐργάζωνται,
τούτοις σὺ χρήσει οὐδενὸς ἀπεχόμενος, ὅθεν ἂν δυνατὸν ἦ τι
κερδᾶναι. πανταχόθεν γὰρ ὠφελεῖσθαι τοῖς ἐμοὶ συνοῦσιν
ἐξουσίαν ἐγὼ παρέχω».

- 26 Καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἀκούσας ταῦτα· «ὦ γύναι», ἔφη, «ὄνομα δέ σοι τί ἐστίν;» ἡ δέ· «Οἱ μὲν ἐμοὶ φίλοι», ἔφη, «καλοῦσάν με Εὐδαιμονίαν, οἱ δὲ μισοῦντές με ὑποκοριζόμενοι ὀνομάζουσι Κακίαν».
- 27 Καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἑτέρα γυνὴ προσελθοῦσα εἶπε· «Καὶ ἐγὼ ἦκω πρὸς σέ, ὦ Ἡράκλειε, εἰδυῖα τοὺς γεννήσαντάς σε καὶ τὴν φύσιν τὴν σὴν ἐν τῇ παιδείᾳ καταμαθοῦσα· ἐξ ὧν ἐλπίζω, εἰ τὴν πρὸς ἐμὲ ὁδὸν τράποιο, σφόδρ' ἂν σε τῶν καλῶν καὶ σεμνῶν ἀγαθὸν ἐργάτην γενέσθαι καὶ ἐμὲ ἔτι πολὺ ἐντιμότεραν καὶ ἐπ' ἀγαθοῖς διαπρεπεστέραν φανῆναι. οὐκ ἐξαπατήσω δέ σε προσιμίῳς ἡδονῆς, ἀλλ', ἥπερ οἱ θεοὶ διέθεσαν τὰ ὄντα, διηγῆσομαι μετ' ἀληθείας.
- 28 »Τῶν γὰρ ὄντων ἀγαθῶν καὶ καλῶν οὐδὲν ἄνευ πόνου καὶ ἐπιμελείας οἱ θεοὶ διδόασιν ἀνθρώποις, ἀλλ', εἴτε τοὺς θεοὺς ἴλεως εἶναί σοι βούλει, θεραπευτέον τοὺς θεοὺς, εἴτε ὑπὸ φίλων ἐθέλεις ἀγαπᾶσθαι, τοὺς φίλους εὐέργετητέον, εἴτε ὑπὸ τινος πόλειως ἐπιθυμεῖς τιμᾶσθαι, τὴν πόλιν ὠφελήτέον, εἴτε ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος πάσης ἀξιοῖς ἐπ' ἀρετῇ θαυμάζεσθαι, τὴν Ἑλλάδα πειρατέον εὖ ποιεῖν, εἴτε γῆν βούλει σοι καρποῦς ἀφθόνους φέρειν, τὴν γῆν θεραπευτέον, εἴτε ἀπὸ βοσκημάτων οἶε δεῖν πλουτίζεσθαι, τῶν βοσκημάτων ἐπιμελητέον, εἴτε διὰ πολέμου ὄρμας αὔξεσθαι καὶ βούλει δύνασθαι τοὺς τοῦ φίλους ἐλευθεροῦν καὶ τοὺς ἐχθροὺς χειροῦσθαι, τὰς πολεμικὰς τέχνας αὐτάς τε παρὰ τῶν ἐπισταμένων μαθητέον καὶ, ὅπως αὐταῖς δεῖ χρῆσθαι, ἀσκητέον· εἰ δὲ καὶ τῷ σώματι βούλει δυνατὸς εἶναι, τῇ γνώμῃ ὑπηρετεῖν ἐθιστέον τὸ σῶμα καὶ γυμναστέον σὺν πόνοις καὶ ἰδρωτί».
- 29 Καὶ ἡ Κακία ὑπολαβοῦσα εἶπεν, ὡς φησι Πρόδικος· «Ἐννοεῖς, ὦ Ἡράκλειε, ὡς χαλεπὴν καὶ μακρὰν ὁδὸν ἐπὶ τὰς εὐφροσύνας ἡ γυνὴ σοι αὕτη διηγεῖται; ἐγὼ δὲ βραδία καὶ βραχεῖαν ὁδὸν ἐπὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἄξω σε».

Καὶ ἡ Ἀρετὴ εἶπεν· «ὦ τλήμων, τί δὲ σὺ ἀγαθὸν ἔχεις; 30
ἢ τί ἤδὴ οἶσθα; ἢ τις οὐδὲ τὴν τῶν ἡδέων ἐπιθυμίαν ἀναμέ-
νεις, ἀλλὰ, πρὶν ἐπιθυμῆσαι, πάντων ἐμπύμπλασαι, πρὶν μὲν
πεινῆν, ἐσθίουσα, πρὶν δὲ διψῆν, πίνουσα, καί, ἵνα μὲν ἡδέως
φάγης, ὀφοποιίας μηχανᾶ, ἵνα δὲ ἡδέως πίης, οἴνους τε
πολυτελεῖς παρασκευάζει καὶ τοῦ θέρους χιόνα περιθέουσα
ζητεῖς, ἵνα δὲ καθυπνώσης ἡδέως, οὐ μόνον τὰς στρωμνάς
μαλακάς, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπόβαθρα ταῖς κλίναις παρασκευάζει·
οὐ γὰρ διὰ τὸ πονεῖν, ἀλλὰ διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν, ὅ τι ποιῆς,
ὑπνου ἐπιθυμεῖς.

» Ἀθάνατος δὲ οὔσα ἐκ θεῶν μὲν ἀπέρριψαι, ὑπὸ δὲ 31
ἀνθρώπων ἀγαθῶν ἀτιμάζει· τοῦ δὲ πάντων ἡδίστου ἀκού-
σματος, ἐπαίνου σεαυτῆς, ἀνήκοος εἶ, καὶ τοῦ πάντων ἡδίστου
θεάματος ἀθέατος· οὐδὲν γὰρ πώποτε σεαυτῆς ἔργον καλὸν
τεθέασαι. τίς δ' ἂν σοι λεγούσῃ τι πιστεύσειε; τίς δ' ἂν δεο-
μένῃ τινὸς ἐπαρκέσειεν; ἢ τίς ἂν εὖ φρονῶν τοῦ σοῦ θιάσου
τολμήσειεν εἶναι; οἱ νέοι μὲν ὄντες τοῖς σώμασιν ἀδύνατοί
εἰσιν, πρεσβύτεροι δὲ γενόμενοι ταῖς ψυχαῖς ἀνόητοι, ἀπόνως
μὲν λιπαροὶ διὰ νεότητος φερόμενοι, ἐπιπόνως δὲ αὐχμηροὶ
διὰ γήρως περῶντες, τοῖς μὲν πεπραγμένοις αἰσχυρόμενοι,
τοῖς δὲ πραττομένοις βαρυνόμενοι, τὰ μὲν ἡδέα ἐν τῇ νεότητι
διαδραμόντες, τὰ δὲ χαλεπὰ εἰς τὸ γῆρας ἀποθέμενοι.

» Ἐγὼ δὲ σύνειμι μὲν θεοῖς, σύνειμι δὲ ἀνθρώποις τοῖς 32
ἀγαθοῖς· ἔργον δὲ καλὸν οὔτε θεῖον οὔτε ἀνθρώπειον χωρὶς
ἐμοῦ γίγνεται. τιμῶμαι δὲ μάλιστα πάντων καὶ παρὰ θεοῖς
καὶ παρὰ ἀνθρώποις, οἷς προσήκει, ἀγαπητὴ μὲν συνεργὸς
τεχνίταις, πιστὴ δὲ φύλαξ οἴκων δεσπόταις, εὐμενὴς δὲ παρα-
στάτις οἰκέταις, ἀγαθὴ δὲ συλλήπτρια τῶν ἐν εἰρήνῃ πόνων,
βεβαία δὲ τῶν ἐν πολέμῳ σύμμαχος ἔργων, ἀρίστη δὲ φιλίας
κοινωνός.

» Ἔστι δὲ τοῖς μὲν ἐμοῖς φίλοις ἡδεῖα μὲν καὶ ἀπράγμων 33

οίτων καὶ ποτῶν ἀπόλαυσις· ἀνέχονται γάρ, ἕως ἂν ἐπιθυμήσωσιν αὐτῶν. ὕπνος δ' αὐτοῖς πάρεστιν ἡδίων ἢ τοῖς ἀμόχθοις, καὶ οὔτε ἀπολείποντες αὐτὸν ἄχθονται οὔτε διὰ τοῦτον μεθιάσι τὰ δέοντα πράττειν. καὶ οἱ μὲν νέοι τοῖς τῶν πρεσβυτέρων ἐπαίνοις χαίρουσιν, οἱ δὲ γεραίτεροι ταῖς τῶν νέων τιμαῖς ἀγάλλονται· καὶ ἡδέως μὲν τῶν παλαιῶν πράξεων μέμνηνται, εὖ δὲ τὰς παρούσας ἡδονται πράττοντες, δι' ἐμὲ φίλοι μὲν θεοῖς ὄντες, ἀγαπητοὶ δὲ φίλοις, τίμιοι δὲ πατρίσιν· ὅταν δὲ δὴ ἔλθῃ τὸ πεπρωμένον τέλος, οὐ μετὰ λήθης ἄτιμοι κείνται, ἀλλὰ μετὰ μνήμης τὸν αἰεὶ χρόνον ὑμνοῦμενοι θάλλουσι. τοιαῦτά σοι, ὦ παῖ τοκέων ἀγαθῶν Ἡράκλεις, ἔξεστι διαπονησαμένῳ τὴν μακαριστοτάτην εὐδαιμονίαν κεκτῆσθαι».

- 34 Οὕτω πως διώκει Πρόδικος τὴν ὑπ' Ἀρετῆς Ἡρακλέους παιδευσιν· ἐκόσμησε μὲντοι τὰς γνώμας ἔτι μεγαλειότεροις ῥήμασιν ἢ ἐγὼ νῦν. σοὶ δ' οὖν ἄξιον, ὦ Ἀρίστιππε, τούτων ἐνθυμουμένῳ πειρᾶσθαι τι καὶ τῶν εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον τοῦ βίου φροντίζειν».

5. Οἰκογένεια. Περὶ ἀδελφικῆς ἀγάπης.

(II, 3, 1-19).

- 1 Χαιρεφῶντα δὲ ποτε καὶ Χαιρεκράτη, ἀδελφῶ μὲν ὄντε ἀλλήλοιν, ἑαυτῷ δὲ γνωρίμῳ, αἰσθομένος διαφορομένῳ, ἰδὼν τὸν Χαιρεκράτη· «Εἰπέ μοι», ἔφη, «ὦ Χαιρέκρατες, οὐ δῆπου καὶ σὺ εἶ τῶν τοιούτων ἀνθρώπων, οἳ χρησιμώτερον νομίζουσι χρήματα ἢ ἀδελφούς; καὶ ταῦτα τῶν μὲν ἀφρόνων ὄντων, τοῦ δὲ φρονίμου, καὶ τῶν μὲν βοθηθείας δεομένων, τοῦ δὲ βοηθεῖν δυναμένου, καὶ πρὸς τούτοις τῶν μὲν πλειόνων
- 2 ὑπαρχόντων, τοῦ δὲ ἑνός. θαυμαστὸν δὲ καὶ τοῦτο, εἴ τις τοὺς μὲν ἀδελφούς ζημίαν ἡγεῖται, ὅτι οὐ καὶ τὰ τῶν ἀδελφῶν

κέκτηται, τοὺς δὲ πολίτας οὐχ ἡγεῖται ζημίαν, ὅτι οὐ καὶ τὰ τῶν πολιτῶν ἔχει· ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν δύνανται λογίζεσθαι, ὅτι κρεῖττον σὺν πολλοῖς οἰκοῦντα ἀσφαλῶς τάρκουντα ἔχειν ἢ μόνον διαιτώμενον τὰ τῶν πολιτῶν ἐπικινδύνως πάντα κεκτῆσθαι, ἐπὶ δὲ τῶν ἀδελφῶν τὸ αὐτὸ τοῦτο ἀγνοοῦσι. καὶ 3 οἰκέτας μὲν οἱ δυνάμενοι ὠνοῦνται, ἵνα συνεργοὺς ἔχωσι, καὶ φίλους κτῶνται, ὡς βοηθῶν δεόμενοι, τῶν δ' ἀδελφῶν ἀμελοῦσιν, ὡσπερ ἐκ πολιτῶν μὲν γιγνομένους φίλους, ἐξ ἀδελφῶν δὲ οὐ γιγνομένους.

»Καὶ μὴν πρὸς φιλίαν μέγα μὲν ὑπάρχει τὸ ἐκ τῶν αὐτῶν 4 φύναι, μέγα δὲ τὸ ὁμοῦ τραφήναι, ἐπεὶ καὶ τοῖς θηρίοις πόθος τις ἐγγίγνεται τῶν συντρόφων· πρὸς δὲ τούτοις καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τιμῶσί τε μᾶλλον τοὺς συναδέλφους ὄντας τῶν ἀναδέλφων καὶ ἤττιον τούτοις ἐπιτίθενται.»

Καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν· «Ἄλλ' εἰ μὲν, ὦ Σώκρατες, 5 μὴ μέγα εἴη τὸ διάφορον, ἴσως ἂν δέοι φέρειν τὸν ἀδελφὸν καὶ μὴ μικρῶν ἔνεκα φεύγειν· ἀγαθὸν γάρ, ὡσπερ καὶ σὺ λέγεις, ἀδελφὸς ὢν οἶον δεῖ· ὁπότε μέντοι παντὸς ἐνδέοι καὶ πᾶν τὸ ἐναντιώτατον εἴη, τί ἂν τις ἐπιχειροίη τοῖς ἀδυνάτοις;» — καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη, «Πότερα δέ, ὦ Χαιρέκρατες, 6 οὐδενὶ ἀρέσαι δύνανται Χαιρεφῶν, ὡσπερ οὐδὲ σοί, ἢ ἔστιν οἷς καὶ πάνυ ἀρέσκει;» «Διὰ τοῦτο γάρ τοι», ἔφη, «ὦ Σώκρατες, ἀξιὸν ἔστιν ἐμοὶ μισεῖν αὐτόν, ὅτι ἄλλοις μὲν ἀρέσκειν δύνανται, ἐμοὶ δέ, ὅπου ἂν παρῆ, πανταχοῦ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ζημία μᾶλλον ἢ ὠφέλειά ἐστιν.» — «Ἄρ' οὖν», 7 ἔφη ὁ Σωκράτης, «ὡσπερ ἵππος τῷ ἀνεπιστήμονι μὲν, ἐγχειροῦντι δὲ χρῆσθαι ζημία ἐστίν, οὕτω καὶ ἀδελφός, ὅταν τις αὐτῷ μὴ ἐπιστάμενος ἐγχειρῆ χρῆσθαι, ζημία ἐστί;» «Πῶς δ' ἂν ἐγώ», ἔφη ὁ Χαιρεκράτης, «ἀνεπιστήμων εἴην 8 ἀδελφῷ χρῆσθαι, ἐπιστάμενός γε καὶ εὖ λέγειν τὸν εὖ λέγοντα καὶ εὖ ποιεῖν τὸν εὖ ποιοῦντα; τὸν μέντοι καὶ λόγῳ

καὶ ἔργῳ πειρώμενον ἐμὲ ἀνιᾶν οὐκ ἂν δυναίμην οὔτ' εὖ λέγειν οὔτ' εὖ ποιεῖν, ἀλλ' οὐδὲ πειράσομαι.»

- 9 Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· «Θαυμαστά γε λέγεις, ὦ Χαιρέκρατες, εἰ κύνα μὲν, εἴ σοι ἦν ἐπὶ προβάτοις ἐπιτήδειος ὢν καὶ τοὺς μὲν ποιμένας ἠσπάζετο, σοὶ δὲ προσιόντι ἐχαλέπαινεν, ἀμελήσας ἂν τοῦ ὀργίζεσθαι ἐπειρῶ εὖ ποιήσας πρᾶνναι αὐτόν, τὸν δὲ ἀδελφὸν φῆς μὲν μέγα ἂν ἀγαθὸν εἶναι, ὄντα πρὸς σέ, οἷον δεῖ, ἐπίστασθαι δὲ ὁμολογῶν καὶ εὖ ποιεῖν καὶ εὖ λέγειν οὐκ ἐπιχειρεῖς μηχανᾶσθαι, ὅπως σοι ὡς βέλ-
10 τιστος ἦ». καὶ ὁ Χαιρεκράτης· «Δέδοικα», ἔφη, «ὦ Σώκρατες, μὴ οὐκ ἔχω ἐγὼ τοιαύτην σοφίαν, ὥστε Χαιρεφῶντα ποιῆσαι πρὸς ἐμέ, οἷον δεῖ». — «Καὶ μὴν οὐδὲν γε ποιῶν», ἔφη ὁ Σωκράτης, «οὐδὲ καινὸν δεῖ ἐπ' αὐτόν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ μηχανᾶσθαι, οἷς δὲ καὶ σὺ ἐπίστασαι αὐτός, οἶμαι ἂν αὐτὸν ἀλόντα περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι σε».
- 11 «Οὐκ ἂν φθάνοις», ἔφη, «λέγων, εἴ τι ἤσθησαί με φίλτρον ἐπιστάμενον, ὃ ἐγὼ εἰδὼς λέληθα ἐμαυτόν». — «Λέγε δή μοι», ἔφη, «εἴ τινα τῶν γνωρίμων βούλοιο κατεργάσασθαι, ὁπότε θύοι, καλεῖν σε ἐπὶ δεῖπνον, τί ἂν ποιήσῃς;» «Δῆλον, ὅτι κατάρχοιμ' ἂν τοῦ αὐτός, ὅτε θύοιμι, καλεῖν ἐκείνον». —
12 «Εἰ δὲ βούλοιο τῶν φίλων τινὰ προτρέψασθαι, ὁπότε ἀποδημοίης, ἐπιμελεῖσθαι τῶν σῶν, τί ἂν ποιήσῃς;» «Δῆλον, ὅτι πρότερος ἂν ἐγχειροίην ἐπιμελεῖσθαι τῶν ἐκείνου, ὁπότε ἀπο-
13 δημοίη». — «Εἰ δὲ βούλοιο ξένον ποιῆσαι ὑποδέχεσθαι σεαυτόν, ὁπότε ἔλθοις εἰς τὴν ἐκείνου, τί ἂν ποιήσῃς;» «Δῆλον, ὅτι καὶ τοῦτον πρότερος ὑποδεχοίμην ἂν, ὁπότε ἔλθοι Ἀθήναζε· καὶ εἴ γε βουλοίμην αὐτὸν προθυμεῖσθαι διαπράττειν μοι ἐφ' ἃ ἤκοιμι, δῆλον, ὅτι καὶ τοῦτο δεῖ αἰνῶν πρότερον αὐτὸν ἐκείνῳ ποιεῖν».
- 14 «Πάντ' ἄρα σὺ γε τὰ ἐν ἀνθρώποις φίλτρα ἐπιστάμενος πάλαι ἀπεκρύπτου ἢ ὀκνεῖς», ἔφη, «ἄρξαι, μὴ αἰσχρὸς

φανῆς, ἐὰν πρότερος τὸν ἀδελφὸν εὖ ποιῆς; καὶ μὴν πλεί-
στου γε δοκεῖ ἀνὴρ ἐπαίνου ἄξιος εἶναι, ὃς ἂν φθάνῃ τοὺς
μὲν πολεμίους κακῶς ποιῶν, τοὺς δὲ φίλους εὐεργετῶν. εἰ μὲν
οὖν ἐδόκει μοι Χαιρεφῶν ἡγεμονικώτερος εἶναι σοῦ πρὸς τὴν
φιλίαν ταύτην, ἐκείνον ἂν ἐπειρώμην πείθειν πρότερον ἐγ-
χειρεῖν τῷ σὲ φίλον ποιεῖσθαι· νῦν δὲ μοι σὺ δοκεῖς ἡγούμε-
νος μᾶλλον ἂν ἐξεργάσασθαι τοῦτο».

Καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν· «Ἄτοπα λέγεις, ὦ Σώκρατες, 15
καὶ οὐδαμῶς πρὸς σοῦ, ὅς γε κελεύεις ἐμὲ νεώτερον ὄντα
καθηγεῖσθαι· καίτοι τούτου γε παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις τάναν-
τία νομίζεται, τὸν πρεσβύτερον ἡγεῖσθαι παντὸς καὶ λόγου
καὶ ἔργου». «Πῶς;» ἔφη ὁ Σωκράτης· «οὐ γὰρ καὶ ὁδοῦ 16
παραχωρήσας τὸν νεώτερον τῷ πρεσβυτέρῳ συντυγχάνοντα
πανταχοῦ νομίζεται καὶ καθήμενον ὑπαναστῆναι καὶ κοίτῃ
μαλακῇ τιμῆσαι καὶ λόγων ὑπεῖξαι; ὦγαθέ, μὴ ὄκνει», ἔφη,
«ἀλλ' ἐγγεῖρει τὸν ἄνδρα καταπραῦνειν, καὶ πάνυ ταχύ σοι
ὑπακούσεται· οὐχ ὄρας, ὡς φιλότιμός ἐστι καὶ ἐλευθέριος;
τὰ μὲν γὰρ πονηρὰ ἀνθρώπια οὐκ ἂν ἄλλως μᾶλλον ἔλοις ἢ
εἰ δοίης τι, τοὺς δὲ καλοὺς καγαθοὺς ἀνθρώπους προσφιλῶς
χρῶμενος μάλιστα ἂν κατεργάσαιο».

Καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν· «Ἐὰν οὖν, ἐμοῦ ταῦτα ποιούν- 7
τος, ἐκείνος μηδὲν βελτίων γίγνηται;» «Τί γὰρ ἄλλο», ἔφη
ὁ Σωκράτης, «ἢ κινδυνεύσεις ἐπιδειξαι σὺ μὲν χρηστός τε
καὶ φιλάδελφος εἶναι, ἐκείνος δὲ φαῦλός τε καὶ οὐκ ἄξιος
εὐεργεσίας; ἀλλ' οὐδὲν οἶμαι τούτων ἔσεσθαι· νομίζω γὰρ
αὐτόν, ἐπειδὴν αἰσθηταί σε προκαλούμενον ἑαυτὸν εἰς τὸν
ἀγῶνα τοῦτον, πάνυ φιλονικῆσειν, ὅπως περιγένηται σου καὶ
λόγῳ καὶ ἔργῳ εὖ ποιῶν.

»Νῦν μὲν γὰρ οὕτως», ἔφη, «διάκεισθον, ὥσπερ εἰ τῷ 18
χεῖρε, ἃς ὁ θεὸς ἐπὶ τὸ συλλαμβάνειν ἀλλήλοισιν ἐποίησεν,
ἀφεμένῳ τούτου τράποιντο πρὸς τὸ διακωλύειν ἀλλήλω, ἢ

εἰ τῷ πόδε θεία μοίρα πεποιημένῳ πρὸς τὸ συνεργεῖν ἀλλή-
 19 λοιν, ἀμελήσαντε τούτου ἐμποδίζοιεν ἀλλήλων· οὐκ ἂν πολλὴ
 ἀμαθία εἴη καὶ κακοδαιμονία τοῖς ἐπ' ὠφελείᾳ πεποιημένοις
 ἐπὶ βλάβῃ χρησθαι; καὶ μὴν ἀδελφῷ γε, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὁ
 θεὸς ἐποίησεν ἐπὶ μείζονι ὠφελείᾳ ἀλλήλοιν ἢ χειρέ τε καὶ
 πόδε καὶ ὀφθαλμῷ καὶ τᾶλλα, ὅσα ἀδελφὰ ἔφυσεν ἀνθρώποις.
 χεῖρες μὲν γάρ, εἰ δέοι αὐτὰς πλεόν ὀργυιᾶς διέχοντα ἅμα
 ποιῆσαι, οὐκ ἂν δύναιντο· πόδες δὲ οὐδ' ἂν ἐπὶ τὰ ὀργυιᾶν
 διέχοντα ἔλθοιεν ἅμα, ὀφθαλμοὶ δὲ οἱ δοκοῦντες ἐπὶ πλείστον
 ἐξικνεῖσθαι οὐδ' ἂν τῶν ἐτι ἐγγυτέρῳ ὄντων τὰ ἔμπροσθεν ἅμα
 καὶ τὰ ὀπισθεν ἰδεῖν δύναιντο· ἀδελφῷ δὲ φίλῳ ὄντε καὶ πολὺ
 διεστῶτε πράττετον ἅμα ἐπ' ὠφελείᾳ ἀλλήλοιν».

6. Περὶ φιλίας.

(II, 4, 1-7)

- 1 Ἦκουσα δὲ ποτε αὐτοῦ καὶ περὶ φίλων διαλεγομένου, ἐξ
 ὧν ἔμοιγε ἐδόκει μάλιστα ἂν τις ὠφελείσθαι πρὸς φίλων κτή-
 σίν τε καὶ χρεῖαν. τοῦτο μὲν γὰρ δὴ πολλῶν ἔφη ἀκούειν,
 ὡς πάντων κτημάτων κράτιστον εἶη φίλος σαφῆς καὶ ἀγα-
 θός· ἐπιμελομένους δὲ παντὸς μᾶλλον ὄραν ἔφη τοὺς πολ-
 2 λούς ἢ φίλων κτήσεως. καὶ γὰρ οἰκίας καὶ ἀγροὺς καὶ ἀνδρά-
 ποδα καὶ βοσκήματα καὶ σκεύη κτωμένους τε ἐπιμελῶς ὄραν
 ἔφη καὶ τὰ ὄντα σφίξειν πειρωμένους, φίλον δέ, ὃ μέγιστον
 ἀγαθὸν εἶναί φασιν, ὄραν ἔφη τοὺς πολλοὺς οὔτε ὅπως κτή-
 σωνται φροντίζοντας, οὔτε ὅπως οἱ ὄντες αὐτοῖς σφίζονται.
- 3 Ἀλλὰ καὶ καμνόντων φίλων τε καὶ οἰκετῶν ὄραν τινὰς
 ἔφη τοῖς μὲν οἰκέταις καὶ ἰατροῦς εἰσάγοντας καὶ τᾶλλα τὰ
 πρὸς ὑγίειαν ἐπιμελῶς παρασκευάζοντας, τῶν δὲ φίλων ὀλι-
 γωροῦντας, ἀποθανόντων τε ἀμφοτέρων ἐπὶ μὲν τοῖς οἰκέταις
 ἀχθομένους τε καὶ ζημίαν ἡγουμένους, ἐπὶ δὲ τοῖς φίλοις

οὐδὲν οἰομένους ἐλαττοῦσθαι, καὶ τῶν μὲν ἄλλων κτημάτων οὐδὲν ἐὼντας ἀθεράπευτον οὐδ' ἀνεπίσκεπτον, τῶν δὲ φίλων ἐπιμελείας θεομένων ἀμελοῦντας. ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ὄραν 4 ἔφη τοὺς πολλοὺς τῶν μὲν ἄλλων κτημάτων καὶ πάνυ πολλῶν αὐτοῖς ὄντων τὸ πλῆθος εἰδότας, τῶν δὲ φίλων ὀλίγων ὄντων οὐ μόνον τὸ πλῆθος ἀγνοοῦντας, ἀλλὰ καὶ τοῖς πυνητονομήνοισι τοῦτο καταλέγειν ἐγχειρήσαντας, οὓς ἐν τοῖς φίλοις ἔθεσαν, πάλιν τούτους ἀνατίθεσθαι· τοσοῦτον αὐτοὺς τῶν φίλων φροντίζειν.

Καίτοι πρὸς ποῖον κτῆμα τῶν ἄλλων παραβαλλόμενος 5 φίλος ἀγαθὸς οὐκ ἂν πολλῶ κρείττων φανείη; ποῖος γὰρ ἵππος ἢ ποῖον ζευγὸς οὕτω χρήσιμον ὡσπερ ὁ χρηστὸς φίλος; ποῖον δὲ ἀνδράποδον οὕτως εὖνουν καὶ παραμόνιμον; ἢ ποῖον 6 ἄλλο κτῆμα οὕτω πάγχρηστον; ὁ γὰρ ἀγαθὸς φίλος ἑαυτὸν τάττει πρὸς πᾶν τὸ ἐλλεῖπον τῆφι φίλῳ καὶ τῆς τῶν ἰδίων κατασκευῆς καὶ τῶν κοινῶν πράξεων, καί, ἂν τέ τινα εὖ ποιῆσαι δέη, συνεπισχύει, ἂν τέ τις φόβος ταραττή, συμβοηθεῖ, τὰ μὲν συναναλίσκων, τὰ δὲ συμπράττων, καὶ τὰ μὲν συμπεῖθων, τὰ δὲ βιαζόμενος, καὶ εὖ μὲν πράττοντας πλεῖστα εὐφραίνων, σφαλλομένους δὲ πλεῖστα ἐπανορθῶν.

Ἄ δὲ αἶ τε χεῖρες ἐκάστω ὑπηρετοῦσι καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ 7 προορῶσι καὶ τὰ ὠτα προακούουσι καὶ οἱ πόδες διανύτουσι, τούτων φίλος εὐεργετῶν οὐδενὸς λείπεται· πολλάκις δέ, ἃ πρὸ αὐτοῦ τις ἢ οὐκ ἐξειργάσατο ἢ οὐκ εἶδεν ἢ οὐκ ἤκουσεν ἢ οὐ διήνυσε, ταῦθ' ὁ φίλος πρὸ τοῦ φίλου ἐξήρκεσεν. ἀλλ' ὅμως ἔνιοι δένδρα μὲν πειρῶνται θεραπεύειν τοῦ καρποῦ ἐνεκεν, τοῦ δὲ παμφορωτάτου κτήματος, ὃ καλεῖται φίλος, ἀργῶς καὶ ἀνειμένως οἱ πλεῖστοι ἐπιμέλονται.

7. Πολιτεία.

α. Προσόντα καὶ γνώσεις τοῦ στρατηγοῦ.

(III, 1, 1-11)

- 1 Ὅτι δὲ τοὺς ὀρεγομένους τῶν καλῶν, ἐπιμελεῖς ὧν ὀρέγοιντο ποιῶν, ὠφέλει, νῦν τοῦτο διηγήσομαι. ἀκούσας γάρ ποτε Διονυσόδωρον εἰς τὴν πόλιν ἦκειν ἐπαγγελλόμενον στρατηγεῖν διδάξειν, ἔλεξε πρὸς τινὰ τῶν συνόντων, ὃν ἤσθανετο βουλόμενον τῆς τιμῆς ταύτης ἐν τῇ πόλει τυχεῖν.
- 2 « Ἀἰσχρὸν μέντοι, ὦ νεανία, τὸν βουλόμενον ἐν τῇ πόλει στρατηγεῖν, ἐξὸν τοῦτο μαθεῖν, ἀμελήσαι αὐτοῦ· καὶ δικαίως ἂν οὗτος ὑπὸ τῆς πόλεως ζημιοῖτο πολὺ μᾶλλον, ἢ εἴ τις
- 3 ἀνδριάντας ἐργολαβοίῃ μὴ μεμαθηκῶς ἀνδριαντοποιεῖν. ὅλης γὰρ τῆς πόλεως ἐν τοῖς πολεμικοῖς κινδύνοις ἐπιτρεπομένης τῷ στρατηγῷ, μεγάλα τὰ τε ἀγαθὰ κατορθούντος αὐτοῦ καὶ τὰ κακὰ διαμαρτάνοντος εἰκὸς γίνεσθαι. πῶς οὖν οὐκ ἂν δικαίως ὁ τοῦ μὲν μανθάνειν τοῦτο ἀμελῶν, τοῦ δὲ αἰρεθῆναι ἐπιμελούμενος ζημιοῖτο; » τοιαῦτα μὲν δὴ λέγων ἔπεισεν αὐτὸν ἐλθόντα μανθάνειν.
- 4 Ἐπεὶ δὲ μεμαθηκῶς ἦκε, προσέπειζεν αὐτῷ λέγων· « Οὐ δοκεῖ ὑμῖν, ὦ ἄνδρες, ὥσπερ Ὅμηρος τὸν Ἀγαμέμνονα γεραρὸν ἔφη εἶναι, οὕτω καὶ ὁδε στρατηγεῖν μαθὼν γεραρώτερος φαίνεσθαι; καὶ γὰρ ὥσπερ ὁ κιθαρίζων μαθὼν, καὶ ἐὰν μὴ κιθαρίζῃ, κιθαριστής ἐστιν, καὶ ὁ μαθὼν ἰᾶσθαι, καὶ ἐὰν μὴ ἰατρεύῃ, ὅμως ἰατρός ἐστι, οὕτω καὶ ὁδε ἀπὸ τοῦδε τοῦ χρόνου διατελεῖ στρατηγὸς ὧν, καὶ ἐὰν μηδεὶς αὐτὸν ἔλθῃται. ὁ δὲ μὴ ἐπιστάμενος οὔτε στρατηγὸς οὔτε ἰατρός
- 5 ἐστίν, οὐδ' ἐὰν ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων αἰρεθῇ. ἀτάρ », ἔφη, « ἵνα καί, ἐὰν ἡμῶν τις ἢ ταξιαρχῇ ἢ λοχαγῇ σοι, ἐπιστημονέστεροι τῶν πολεμικῶν ὦμεν, λέξον ἡμῖν, πόθεν ἤρξατό σε

διδάσκειν τὴν στρατηγίαν». καὶ ὅς· «Ἐκ τοῦ αὐτοῦ», ἔφη, «εἰς ὅπερ καὶ ἐτελεύτα· τὰ γὰρ τακτικά ἐμέ γε καὶ ἄλλο οὐδὲν ἐδίδαξεν».

« Ἀλλὰ μὴν », ἔφη ὁ Σωκράτης, « τοῦτό γε πολλοστὸν 6 μέρος ἐστὶ στρατηγίας. καὶ γὰρ παρασκευαστικὸν τῶν εἰς τὸν πόλεμον τὸν στρατηγὸν εἶναι χρὴ καὶ ποριστικὸν τῶν ἐπιτηδείων τοῖς στρατιώταις καὶ μηχανικὸν καὶ ἐργαστικὸν καὶ ἐπιμελῆ καὶ καρτερικὸν καὶ ἀγχίνου καὶ φιλόφρονά τε καὶ ὤμῶν καὶ ἀπλοῦν τε καὶ ἐπίβουλον καὶ φυλακτικὸν τε καὶ κλέπτῃν καὶ προετικὸν καὶ ἄρπαγα καὶ φιλόδωρον καὶ πλεονέκτην καὶ ἀσφαλῆ καὶ ἐπιθετικόν, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ φύσει καὶ ἐπιστήμῃ δεῖ τὸν εὖ στρατηγήσοντα ἔχειν.

» Καλὸν δὲ καὶ τὸ τακτικὸν εἶναι· πολὺ γὰρ διαφέρει 7 στράτευμα τεταγμένον ἀτάκτου, ὡσπερ λίθοι τε καὶ πλίνθοι καὶ ξύλα καὶ κέραμος ἀτάκτως μὲν ἐρριμμένα οὐδὲν χρήσιμά ἐστιν, ἐπειδὴν δὲ ταχθῆι κάτω μὲν καὶ ἐπιπολῆς τὰ μῆτε σηπόμενα μῆτε τηκόμενα, οἷ τε λίθοι καὶ ὁ κέραμος, ἐν μέσῳ δὲ αἷ τε πλίνθοι καὶ τὰ ξύλα, ὡσπερ ἐν οἰκοδομίᾳ συντίθεται, τότε γίγνεται πολλοῦ ἄξιον κτῆμα οἰκία». « Ἀλλὰ 8 πάνυ », ἔφη ὁ νεανίσκος, « ὅμοιον, ὦ Σώκρατες, εἴρηκας. καὶ γὰρ ἐν τῇ πολέμῳ τοὺς ἀρίστους δεῖ πρῶτους τάττειν καὶ τελευταίους, ἐν μέσῳ δὲ τοὺς χειρίστους, ἵνα ὑπὸ μὲν τῶν ἄγωνται, ὑπὸ δὲ τῶν ὠθῶνται». — « Εἰ μὲν τοίνυν », ἔφη, 9 « καὶ διαγιγνώσκεις σε τοὺς ἀγαθοὺς καὶ τοὺς κακοὺς ἐδίδαξεν· εἰ δὲ μὴ, τί σοι ὄφελος ὧν ἔμαθες;

» Εἶεν. ἀτὰρ πότερά σε τάττειν μόνον ἐδίδαξεν, ἢ καὶ ὄπη 11 καὶ ὅπως χρῆστέον ἐκάστῳ τῶν ταγμάτων;» « Οὐ πάνυ », ἔφη. — « Καὶ μὴν πολλὰ γ' ἐστὶ, πρὸς ἃ οὔτε τάττειν οὔτε ἄγειν ὡσαύτως προσήκει. » Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, « οὐ διασαφήνιζε ταῦτα ». « Νῆ Δί' », ἔφη, « πάλιν τοίνυν ἐλθὼν ἐπα-

νερώτα· ἦν γὰρ ἐπίσθηται καὶ μὴ ἀναιδῆς ἦ, αἰσχυνεῖται ἀργύριον εἰληφὼς ἐνδεᾶ σε ἀποπέμψασθαι».

β. Τὸ πρῶτιστον καθῆκον τοῦ στρατηγοῦ.

(III, 2, 1-4)

- 1 Ἐντυχῶν δέ ποτε στρατηγεῖν ἡρημένῳ τῷ «Τοῦ ἔνεκεν», ἔφη, «Ὅμηρον οἶει τὸν Ἀγαμέμνονα προσαγορευῆσαι ποιμένα λαῶν; ἄρα γε ὅτι, ὡς περ τὸν ποιμένα δεῖ ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως σῶαί τε ἔσονται αἱ οἰεσ καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔξουσι καί, οὐ ἔνεκα τρέφονται, τοῦτο ἔσται, οὕτω καὶ τὸν στρατηγὸν ἐπιμελεῖσθαι δεῖ, ὅπως σῶαί τε οἱ στρατιῶται ἔσονται καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔξουσι, καί, οὐ ἔνεκα στρατεύονται, τοῦτο ἔσται; στρατεύονται δέ, ἵνα κρατοῦντες τῶν πολεμίων εὐδαιμονέστεροι ᾖσιν.
- 2 » Ἡ τί δήποτε οὕτως ἐπήνεσε τὸν Ἀγαμέμνονα εἰπών·

Ἐμφότερον, βασιλεὺς ἢ ἀγαθὸς κρατερός ἢ αἰχμητής;

- ἄρα γε ὅτι αἰχμητής τε κρατερός ἂν εἴη, οὐκ εἰ μόνος αὐτὸς εὐ ἀγωνίζοιτο πρὸς τοὺς πολεμίους, ἀλλ' εἰ καὶ παντὶ τῷ στρατοπέδῳ τούτου αἴτιος εἴη, καὶ βασιλεὺς ἀγαθός, οὐκ εἰ μόνον τοῦ ἑαυτοῦ βίου καλῶς προεσθήκοι, ἀλλ' εἰ καὶ ὧν
- 3 βασιλεύοι, τούτοις εὐδαιμονίας αἴτιος εἴη; καὶ γὰρ βασιλεὺς αἰρεῖται, οὐχ ἵνα ἑαυτοῦ καλῶς ἐπιμεληθῆται, ἀλλ' ἵνα καὶ οἱ ἐλόμενοι δι' αὐτὸν εὐ πράττωσι· καὶ στρατεύονται δὲ πάντες, ἵνα ὁ βίος αὐτοῖς ὡς βέλτιστος ἦ, καὶ στρατηγούς αἰροῦνται
  - 4 τούτου ἔνεκα, ἵνα πρὸς τοῦτο αὐτοῖς ἡγεμόνες ᾖσι. δεῖ οὖν τὸν στρατηγὸν τοῦτο παρασκευάζειν τοῖς ἐλομένοις αὐτὸν στρατηγόν· καὶ γὰρ οὔτε κάλλιον τούτου ἄλλο ῥάδιον εὐρεῖν οὔτε αἰσχίον τοῦ ἐναντίου».

Καὶ οὕτως ἐπισκοπῶν, τίς εἴη ἀγαθοῦ ἡγεμόνος ἀρετή,

τὰ μὲν ἄλλα περιήρει, κατέλειπε δὲ τὸ εὐδαίμονας ποιεῖν ὧν ἂν ἡγήται.

γ. Τὰ καθήκοντα τοῦ ἱππάρχου.

(ΙΙΙ, 3, 1-15)

Καὶ ἱππαρχεῖν δέ τινη ἡρημένῳ οἶδά ποτε αὐτὸν τοιάδε 1
διαλεχθέντα.

«Ἐχοις ἂν», ἔφη, «ὦ νεανία, εἰπεῖν ἡμῖν, ὅτου ἔνεκα ἐπεθύμησας ἱππαρχεῖν; οὐ γὰρ δὴ τοῦ πρώτος τῶν ἱππέων ἐλαύνειν· καὶ γὰρ οἱ ἱπποτοξόται τούτου γε ἀξιοῦνται· προελαύνουσι γοῦν καὶ τῶν ἱππάρχων». «Ἀληθῆ λέγεις», ἔφη. «Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοῦ γνωσθῆναί γε· ἐπεὶ καὶ οἱ μαινόμενοί γε ὑπὸ πάντων γιγνώσκονται». «Ἀληθές», ἔφη, «καὶ τοῦτο λέγεις». «Ἄλλ' ἄρα ὅτι τὸ ἱππικὸν οἶει τῇ πόλει βέλτιον 2 ἂν ποιήσας παραδοῦναι καί, εἴ τις χρεῖα γίγνοιτο ἱππέων, τούτων ἡγούμενος ἀγαθοῦ τινος αἴτιος γενέσθαι τῇ πόλει;» «Καὶ μάλα», ἔφη. «Καὶ ἔστι γε νῆ Δί'», ἔφη ὁ Σωκράτης, «καλόν, ἐὰν δύνῃ ταῦτα ποιῆσαι. ἢ δὲ ἀρχή που, ἐφ' ἣν ἡρῆσαι, ἵππων τε καὶ ἀμβρατῶν ἔστιν». «Ἔστι γὰρ οὖν», ἔφη.

«Ἴθι δὴ λέξον ἡμῖν τοῦτο πρῶτον, ὅπως διανοεῖ τοὺς 3 ἵππους βελτίους ποιῆσαι;» καὶ ὅς: «Ἀλλὰ τοῦτο μὲν», ἔφη, «οὐκ ἐμὸν οἶμαι τὸ ἔργον εἶναι, ἀλλ' ἰδίᾳ ἕκαστον δεῖν τοῦ ἑαυτοῦ ἵππου ἐπιμελεῖσθαι». «Ἐὰν οὖν», ἔφη ὁ Σωκράτης, 4 «παρέχωνταί σοι τοὺς ἵππους οἱ μὲν οὕτω κακόποδας ἢ κακοσκελεῖς ἢ ἀσθενεῖς, οἱ δὲ οὕτως ἀτρόφους, ὥστε μὴ δύνασθαι ἀκολουθεῖν, οἱ δὲ οὕτως ἀναγώγους, ὥστε μὴ μένειν, ὅπου ἂν σὺ τάξῃς, οἱ δὲ οὕτω λακτιστάς, ὥστε μὴδὲ τάξαι δυνατὸν εἶναι, τί σοι τοῦ ἱππικοῦ ὄφελος ἔσται; ἢ πῶς δυνήσεται τοιούτων ἡγούμενος ἀγαθόν τι ποιῆσαι τὴν πόλιν;» καὶ ὅς:

«Ἄλλὰ καλῶς τε λέγεις», ἔφη, «καὶ πειράσομαι τῶν ἵππων εἰς τὸ δυνατὸν ἐπιμελεῖσθαι».

- 5 «Τί δέ; τοὺς ἵππεας οὐκ ἐπιχειρήσεις», ἔφη, «βελτίονας ποιῆσαι;» «Ἐγὼ γάρ», ἔφη. «Οὐκοῦν πρῶτον μὲν ἀναβατικωτέρους ἐπὶ τοὺς ἵππους ποιήσεις αὐτούς;» «Δεῖ γοῦν», ἔφη. «καὶ γάρ, εἴ τις αὐτῶν καταπέσοι, μᾶλλον ἂν οὕτω σφύζοιτο».
- 6 «Τί γάρ; ἐάν που κινδυνεύειν δέη, πότερον ἐπάγειν τοὺς πολεμίους ἐπὶ τὴν ἄμμον κελεύσεις, ἔνθα περ εἰώθατε ἵππεύειν, ἢ πειράσει τὰς μελέτας ἐν τοιούτοις ποιεῖσθαι χωρίοις, ἐν
- 7 οἷσι περ οἱ πόλεμοι γίνονται;» «Βέλτιον γοῦν», ἔφη. «Τί γάρ; τοῦ βάλλειν ὡς πλείστους ἀπὸ τῶν ἵππων ἐπιμέλειάν τινα ποιήσει;» «Βέλτιον γοῦν», ἔφη, «καὶ τοῦτο». «Θήγειν δὲ τὰς ψυχὰς τῶν ἵππέων καὶ ἐξοργίζειν πρὸς τοὺς πολεμίους, ἅπερ ἀλκιμωτέρους ποιεῖ, διανενόησαι;» «Εἰ δὲ μή, ἀλλὰ νῦν γε πειράσομαι», ἔφη.
- 8 «Ὅπως δέ σοι πείθονται οἱ ἵππεῖς, πεφρόντικάς τι; ἄνευ γὰρ δὴ τούτου οὔτε ἵππων οὔτε ἵππέων ἀγαθῶν καὶ ἀλκίμων οὐδὲν ὄφελος». «Ἀληθῆ λέγεις», ἔφη. «ἀλλὰ πῶς ἂν τις μάλιστα, ὦ Σώκρατες, ἐπὶ τοῦτο αὐτοὺς προτρέψαιτο;»
- 9 «Ἐκείνο μὲν δήπου οἶσθα, ὅτι ἐν παντὶ πράγματι οἱ ἄνθρωποι τούτοις μάλιστα ἐθέλουσι πείθεσθαι, οὓς ἂν ἡγῶνται βελτίστους εἶναι. καὶ γὰρ ἐν νόσῳ, ὃν ἂν ἡγῶνται ἰατρικώτατον εἶναι, τούτῳ μάλιστα πείθονται, καὶ ἐν πλῆ, ὃν ἂν κυβερνητικώτατον, καὶ ἐν γεωργίᾳ, ὃν ἂν γεωργικώτατον». «Καὶ μάλα», ἔφη. «Οὐκοῦν εἰκόσ», ἔφη, «καὶ ἐν ἵππικῇ, ὃς ἂν μάλιστα εἰδῶς φαίνηται ἃ δεῖ ποιεῖν, τούτῳ μάλιστα
- 10 ἐθέλειν τοὺς ἄλλους πείθεσθαι». «Ἐὰν οὖν», ἔφη, «ἐγώ, ὦ Σώκρατες, βέλτιστος ὢν αὐτῶν δῆλος ὦ, ἀρκέσει μοι τοῦτο εἰς τὸ πείθεσθαι αὐτοὺς ἐμοί;» «Ἐάν γε πρὸς τούτῳ», ἔφη, «διδάξῃς αὐτούς, ὡς τὸ πείθεσθαί σοι κάλλιον τε καὶ σωτηριώτερον αὐτοῖς ἔσται». «Πῶς οὖν», ἔφη, «τοῦτο διδάξω;»

«Πολὺ νῆ Δί'», ἔφη, «ῥᾶον, ἢ εἰ σοι δέοι διδάσκειν, ὡς τὰ κακὰ τῶν ἀγαθῶν ἀμείνω καὶ λυσιτελέστερά ἐστι».

«Λέγεις», ἔφη, «σὺ τὸν ἵππαρχον πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπι- 11
μελεῖσθαι δεῖν καὶ τοῦ λέγειν δύνασθαι;» «Σὺ δ' ᾤου»,
ἔφη, «χρῆναι σιωπῇ ἵππαρχεῖν; ἢ οὐκ ἐντεθύμησαι, ὅτι, ὅσα
τε νόμῳ μεμαθήκαμεν κάλλιστα ὄντα, δι' ὧν γε ζῆν ἐπιστά-
μεθα, ταῦτα πάντα διὰ λόγου ἐμάθομεν, καὶ εἰ τι ἄλλο καλὸν
μανθάνει τις μάθημα, διὰ λόγου μανθάνει, καὶ οἱ ἄριστα
διδάσκοντες μάλιστα λόγῳ χρῶνται, καὶ οἱ τὰ σπουδαιότατα
ἐπιστάμενοι κάλλιστα διαλέγονται; ἢ τόδε οὐκ ἐντεθύμησαι, 12
ὡς, ὅταν γε χορὸς εἰς ἓκ τῆςδε τῆς πόλεως γίγνηται, ὥσπερ
ὁ εἰς Δῆλον πεμπόμενος, οὐδεὶς ἄλλοθεν οὐδαμῶθεν τούτῳ
ἐφάμιλλος γίγνεται, οὐδὲ εὐανδρία ἐν ἄλλῃ πόλει ὁμοία τῇ
ἐνθάδε συνάγεται;» «Ἀληθῆ λέγεις», ἔφη. «Ἀλλὰ μὴν 13
οὔτε εὐφωνία τοσοῦτον διαφέρουσιν Ἀθηναῖοι τῶν ἄλλων
οὔτε σωματῶν μεγέθει καὶ ῥώμῃ, ὅσον φιλοτιμία, ἢ ἕπερ μάλι-
στα παροξύνει πρὸς τὰ καλὰ καὶ ἐντιμα». «Ἀληθές», ἔφη,
«καὶ τοῦτο». «Οὐκοῦν οἶε», ἔφη, «καὶ τοῦ ἵππικοῦ τοῦ 14
ἐνθάδε εἰ τις ἐπιμεληθεῖη, πολὺ ἂν καὶ τούτῳ διενεγκεῖν τῶν
ἄλλων, ὅπλων τε καὶ ἵππων παρασκευῇ καὶ εὐταξίᾳ καὶ τῷ
ετοίμως κινδυνεύειν πρὸς τοὺς πολεμίους, εἰ νομίσειαν ταῦτα
ποιοῦντες ἐπαίνου καὶ τιμῆς τεύξεσθαι;» «Εἰκός γε», ἔφη.
«Μὴ τοίνυν ὄκνει», ἔφη, «ἀλλὰ πειρῶ τοὺς ἄνδρας ἐπὶ ταῦτα 15
προτρέπειν, ἀφ' ὧν αὐτός τε ὠφελήσει καὶ οἱ ἄλλοι πολῖται
διὰ σέ». «Ἀλλά, νῆ Δία, πειράσομαι», ἔφη.

δ. Διάλογος τοῦ Σωκράτους μετὰ τοῦ νεωτέρου Περικλέους περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν οἱ Ἀθηναῖοι δύνανται ν' ἀνακινήσωσι τὴν προτιέραν ἀνδρείαν, δόξαν καὶ εὐδαιμονίαν.

(III, 5, 1-28)

- 1 Περικλεῖ δέ ποτε τῷ τοῦ πάνυ Περικλέους υἱῷ διαλεγόμενος, «Ἐγὼ τοι», ἔφη, «ὦ Περικλείς, ἐλπίδα ἔχω σοῦ στρατηγήσαντος ἀμείνω τε καὶ ἐνδοξοτέραν τὴν πόλιν εἰς τὰ πολεμικὰ ἔσεσθαι καὶ τῶν πολεμίων κρατήσεων». καὶ ὁ Περικλῆς, «Βουλοίμην ἄν», ἔφη, «ὦ Σώκρατες, ἃ λέγεις· ὅπως δὲ ταῦτα γένοιτ' ἄν, οὐ δύναμαι γινῶναι». «Βούλει οὖν», ἔφη ὁ Σωκράτης, «διαλογιζόμενοι περὶ αὐτῶν ἐπισκοπῶμεν, ὅπου ἤδη τὸ δυνατόν ἐστι;» «Βούλομαι», ἔφη.
- 2 «Οὐκοῦν οἶσθα», ἔφη, «ὅτι πλῆθει μὲν οὐδὲν μείους εἰσὶν Ἀθηναῖοι Βοιωτῶν;» «Οἶδα γάρ», ἔφη. «Σώματα δὲ ἀγαθὰ καὶ καλὰ πότερον ἐκ Βοιωτῶν οἶει πλείω ἄν ἐκλεχθῆναι ἢ ἐξ Ἀθηναίων;» «Οὐδὲ ταύτη μοι δοκοῦσι λείπεσθαι». «Εὐμενεστέρους δὲ ποτέρους ἑαυτοῖς εἶναι νομίζεις;» «Ἀθηναίους ἔγωγε· Βοιωτῶν μὲν γὰρ πολλοὶ πλεονεκτούμενοι ὑπὸ Θηβαίων δυσμενῶς αὐτοῖς ἔχουσιν, Ἀθήνησι δὲ οὐδὲν ἑρῶ τοιοῦτον». «Ἀλλὰ μὴν φιλοτιμώτατοί γε καὶ μεγαλοφρονέστατοι πάντων εἰσὶν· ἅπερ οὐχ ἥμισυ παροξύνει κινδυνεύειν ὑπὲρ εὐδοξίας τε καὶ πατρίδος». «Οὐδὲ ἐν τούτοις Ἀθηναῖοι μεμπτοί». «Καὶ μὴν προγόνων γε καλὰ ἔργα οὐκ ἔστιν οἷς μείζω καὶ πλείω ὑπάρχει ἢ Ἀθηναίοις· ᾧ πολλοὶ ἐπαιρόμενοι προτρέπονταί τε ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι καὶ ἀλκιμοὶ γίγνεσθαι».
- 4 «Ταῦτα μὲν ἀληθῆ λέγεις πάντα, ὦ Σώκρατες· ἀλλ' ὄρας, ὅτι, ἀφ' οὗ ἢ τε σὺν Τολμίδῃ τῶν χιλιῶν ἐν Λεβαδείᾳ συμφορὰ ἐγένετο καὶ ἡ μεθ' Ἱπποκράτους ἐπὶ Δηλίῳ, ἐκ τούτων τεταπείνεται μὲν ἢ τῶν Ἀθηναίων δόξα πρὸς τοὺς Βοιω-

τούς, ἐπῆρται δὲ τὸ τῶν Θηβαίων φρόνημα πρὸς τοὺς Ἀθηναίους· ὥστε Βοιωτοὶ μὲν, οἱ πρόσθεν οὐδ' ἐν τῇ ἑαυτῶν τολμῶντες Ἀθηναίοις ἄνευ Λακεδαιμονίων τε καὶ τῶν ἄλλων Πελοποννησίων ἀντιτάττεσθαι, νῦν ἀπειλοῦσιν αὐτοὶ καθ' αὐτοὺς ἐμβαλεῖν εἰς τὴν Ἀττικὴν, Ἀθηναῖοι δέ, οἱ πρότερον πορθοῦντες τὴν Βοιωτίαν, φοβοῦνται, μὴ Βοιωτοὶ δηλώσωσι τὴν Ἀττικὴν».

Καὶ ὁ Σωκράτης, « Ἄλλ' αἰσθάνομαι μὲν », ἔφη, « ταῦτα οὕτως ἔχοντα· δοκεῖ δέ μοι ἀνδρὶ ἀγαθῷ ἄρχοντι νῦν εὐαρεστοτέρως διακείσθαι ἢ πόλις. τὸ μὲν γὰρ θάρσος ἀμέλειάν τε καὶ βραθυμίαν καὶ ἀπίθειαν ἐμβάλλει, ὁ δὲ φόβος προσεκτικωτέρους τε καὶ εὐπειθεστέρους καὶ εὐτακτοτέρους ποιεῖ. τεκμήριο δ' ἂν τοῦτο καὶ ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς ναυσί· ὅταν μὲν γὰρ δῆπου μὴδὲν φοβῶνται, μεστοὶ εἰσὶν ἀταξίας· ἔστ' ἂν δὲ ἢ χειμῶνα ἢ πολέμιους δεῖσῶσιν, οὐ μόνον τὰ κελευόμενα πάντα ποιῶσιν, ἀλλὰ καὶ σιγῶσι παραδοκοῦντες τὰ προσταχθησόμενα, ὥσπερ χορευταί ».

« Ἀλλὰ μήν », ἔφη ὁ Περικλῆς, « εἰ γε νῦν μάλιστα πείθονται, ὥρα ἂν εἶη λέγειν, πῶς ἂν αὐτοὺς προτρεψαίμεθα πάλιν ἀνερασθῆναι τῆς ἀρχαίας ἀρετῆς τε καὶ εὐκλείας καὶ εὐδαιμονίας ». « Οὐκοῦν », ἔφη ὁ Σωκράτης, « εἰ μὲν ἐβουλόμεθα χρημάτων αὐτοὺς ὣν ἄλλοι εἶχον ἀντιποιεῖσθαι, ἀποδεικνύντες αὐτοῖς ταῦτα πατρῷά τε ὄντα καὶ προσήκοντα, μάλιστα ἂν οὕτως αὐτοὺς ἐξωρμῶμεν ἀντέχεσθαι τούτων· ἐπεὶ δὲ τοῦ μετ' ἀρετῆς πρωτεύειν αὐτοὺς ἐπιμελίσθαι βουλόμεθα, τοῦτ' αὖ δεικτέον ἐκ παλαιοῦ μάλιστα προσήκον αὐτοῖς, καὶ ὡς τούτου ἐπιμελόμενοι πάντων ἂν εἶεν κράτιστοι ».

« Πῶς οὖν ἂν τοῦτο διδάσκοιμεν; » « Οἶμαι μὲν, εἰ τοὺς γε παλαιάτους, ὧν ἀκούομεν προγόνους αὐτῶν, ἀναμνησκόμεν, αὐτοὺς ἀκηκότας, ἀρίστους γεγονέναι ». « Ἄρα λέγεις τὴν τῶν θεῶν κρίσιν, ἣν οἱ περὶ Κέρροπα δι' ἀρετὴν

- ἔκριναν;» « Δέγω γάρ και τήν Ἐρεχθέως γε τροφήν και γενεσιν, και τόν πόλεμον τόν ἐπ' ἐκείνου γενόμενον πρὸς τοὺς ἐκ τῆς ἐχομένης ἠπειρου πάσης, και τόν ἐφ' Ἡρακλειδῶν πρὸς τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ, και πάντας τοὺς ἐπὶ Θησέως πολεμηθέντας, ἐν οἷς πᾶσιν ἐκεῖνοι δῆλοι γεγόνασι τῶν
- 11 καθ' ἑαυτοὺς ἀνθρώπων ἀριστεύσαντες· εἰ δὲ βούλει, ἃ ὕστερον οἱ ἐκείνων μὲν ἀπόγονοι, οὐ πολὺ δὲ πρὸ ἡμῶν γεγονότες, ἔπραξαν, τὰ μὲν αὐτοὶ καθ' αὐτοὺς ἀγωνιζόμενοι πρὸς τοὺς κυριεύοντας τῆς τε Ἀσίας πάσης και τῆς Εὐρώπης μέχρι Μακεδονίας και πλείστην τῶν προγεγονότων δυνάμιν και ἀφορμὴν κεκτημένους και μέγιστα ἔργα κατειργασμένους, τὰ δὲ και μετὰ Πελοποννησίων ἀριστεύοντες και κατὰ γῆν και κατὰ θάλατταν· οἱ δὲ και λέγονται πολὺ διενεγκεῖν τῶν
- 12 καθ' ἑαυτοὺς ἀνθρώπων». « Δέγονται γάρ », ἔφη. « Τοιγαροῦν πολλῶν μὲν μεταναστάσεων ἐν τῇ Ἑλλάδι γεγονυῶν διέμειναν ἐν τῇ ἑαυτῶν, πολλοὶ δὲ ὑπὲρ δικαίων ἀντιλέγοντες ἐπέτρεπον ἐκεῖνοις, πολλοὶ δὲ ὑπὸ κρειττόνων ὑβριζόμενοι κατέφευγον πρὸς ἐκείνους ».
- 13 Καὶ ὁ Περικλῆς, « Καὶ θαυμάζω γ' », ἔφη, « ὦ Σώκρατες, ἡ πόλις ὅπως ποτ' ἐπὶ τὸ χεῖρον ἔκλινεν ». « Ἐγὼ μὲν », ἔφη, « οἶμαι », ὁ Σωκράτης, « ὥσπερ και ἀθληταὶ τινες διὰ τὸ πολὺ ὑπερενεγκεῖν και κρατιστεῦσαι καταρραφθυμήσαντες ὕστερίζουσι τῶν ἀντιπάλων, οὕτω και Ἀθηναίους πολὺ διενεγκόντας ἀμελεῆσαι ἑαυτῶν και διὰ τοῦτο χεῖρους γεγονέναι ».
- 14 « Νῦν οὖν », ἔφη, « τί ἂν ποιῶντες ἀναλάβοιεν τὴν ἀρχαίαν ἀρετὴν; » και ὁ Σωκράτης· « Οὐδὲν ἀπόκρυφον δοκεῖ μοι εἶναι, ἀλλ' εἰ μὲν ἐξευρόντες τὰ τῶν προγόνων ἐπιτηδεύματα μηδὲν χεῖρον ἐκείνων ἐπιτηθεύοιεν, οὐδὲν ἂν χεῖρους ἐκείνων γενέσθαι· εἰ δὲ μή, τοὺς γε νῦν πρωτεύοντας μιμούμενοι και τούτοις τὰ αὐτὰ ἐπιτηθεύοντες, ὁμοίως μὲν τοῖς αὐτοῖς χρώμενοι οὐδὲν ἂν χεῖρους ἐκείνων εἶεν, εἰ δ' ἐπιμελέστερον, και βελτίους ».

« Δέγεις », ἔφη, « πόρρω που εἶναι τῇ πόλει τὴν καλοκα- 15
γαθίαν. πότε γὰρ οὕτως Ἀθηναῖοι, ὡσπερ Λακεδαιμόνιοι, ἢ
πρεσβυτέρους αἰδέσονται, οἱ ἀπὸ τῶν πατέρων ἄρχονται κατα-
φρονεῖν τῶν γεραιτέρων, ἢ σωμασκήσουσιν οὕτως, οἱ οὐ
μόνον αὐτοὶ εὐεξίας ἀμελοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιμελομένων
καταγελωσι; πότε δὲ οὕτω πείσονται τοῖς ἄρχουσιν, οἱ καὶ 16
ἀγάλλονται ἐπὶ τῷ καταφρονεῖν τῶν ἀρχόντων; ἢ πότε
οὕτως ὁμονήσουσιν, οἱ γε ἀντὶ μὲν τοῦ συνεργεῖν ἑαυτοῖς τὰ
συμφέροντα ἐπηρεάζουσιν ἀλλήλοις καὶ φθονοῦσιν ἑαυτοῖς
μᾶλλον ἢ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, μάλιστα δὲ πάντων ἐν τε
ταῖς ἰδίαις συνόδοις καὶ ταῖς κοιναῖς διαφέρονται καὶ πλείστας
δίκας ἀλλήλοις δικάζονται καὶ προαιροῦνται μᾶλλον οὕτω
κερδαίνειν ἀπ' ἀλλήλων ἢ συνωφελοῦντες αὐτούς, τοῖς δὲ
κοινοῖς ὡσπερ ἄλλοτρίοις χρώμενοι περὶ τούτων αὐτῶν μάχονται
καὶ ταῖς εἰς τὰ τοιαῦτα δυνάμεσι μάλιστα χαίρουσιν; ἐξ ὧν 17
πολλὴ μὲν ἀτηρία καὶ κακία τῇ πόλει ἐμφύεται, πολλὴ δὲ
ἔχθρα καὶ μίσος ἀλλήλων τοῖς πολίταις ἐγγίγνεται, δι' ἃ
ἔγωγε μάλα φοβοῦμαι αἰεὶ, μή τι μείζον ἢ ὥστε φέρειν δύνα-
σθαι κακὸν τῇ πόλει συμβῆ ». .

« Μηδαμῶς », ἔφη ὁ Σωκράτης, « ὦ Περικλεῖς, οὕτως 18
ἡγοῦ ἀνηκέστῃ πονηρίᾳ νοσεῖν Ἀθηναίους. οὐχ ὄρας, ὡς
εὐτακτοὶ μὲν εἰσιν ἐν τοῖς ναυτικοῖς, εὐτάκτως δ' ἐν τοῖς
γυμνικοῖς ἀγῶσι πείθονται τοῖς ἐπιστάταις, οὐδένων δὲ κατα-
δεέστερον ἐν τοῖς χοροῖς ὑπηρετοῦσι τοῖς διδασκάλοις; »
« Τοῦτο γάρ τοι », ἔφη, « καὶ θαυμαστόν ἐστι, τὸ τοὺς μὲν 19
τοιούτους πειθαρχεῖν τοῖς ἐφεστῶσι, τοὺς δὲ ὀπλίτας καὶ τοὺς
ἵππείας, οἱ δοκοῦσι καλοκαγαθία προκεκρίσθαι τῶν πολιτῶν,
ἀπειθεστάτους εἶναι πάντων ». καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· « Ἡ 20
δὲ ἐν Ἀρείφ πάγῃ βουλή, ὦ Περικλεῖς, οὐκ ἐκ τῶν δεδοκι-
μασμένων καθίσταται; » « Καὶ μάλα », ἔφη. « Οἴσθα οὖν
τινας », ἔφη, « κάλλιον ἢ νομιμώτερον ἢ σεμνότερον ἢ δικαιο-

τερον τάς τε δίκας δικάζοντας καὶ τᾶλλα πάντα πράττοντας;»
 «Οὐ μέφομαι», ἔφη, «τούτοις». «Οὐ τοίνυν», ἔφη, «δεῖ
 ἀθυμεῖν, ὡς οὐκ εὐτάκτων ὄντων Ἀθηναίων».

21 «Καὶ μὴν ἔν γε τοῖς στρατιωτικοῖς», ἔφη, «ἐνθα μάλιστα
 δεῖ σωφρονεῖν τε καὶ εὐτακτεῖν καὶ πειθαρχεῖν, οὐδενὶ τούτων
 προσέχουσιν». «Ἴσως γάρ», ἔφη ὁ Σωκράτης, «ἐν τούτοις
 οἱ ἥκιστα ἐπιστάμενοι ἄρχουσιν αὐτῶν. οὐχ ὄρας, ὅτι κιθα-
 ριστῶν μὲν καὶ χορευτῶν καὶ ὀρχηστῶν οὐδὲ εἰς ἐπιχειρεῖ
 ἄρχειν μὴ ἐπιστάμενος, οὐδὲ παλαιστῶν οὐδὲ παγκρατιαστῶν;
 ἀλλὰ πάντες οἱ τούτων ἄρχοντες ἔχουσι δεῖξαι, ὁπόθεν ἔμα-
 θον ταῦτα, ἐφ' οἷς ἐφροσᾶσι τῶν δὲ στρατηγῶν οἱ πλείστοι
 αὐτοσχεδιάζουσιν».

22 «Οὐ μέντοι σέ γε τοιοῦτον ἐγὼ νομίζω εἶναι, ἀλλ' οἶμαι
 σε οὐδὲν ἤτιον ἔχειν εἰπεῖν, ὁπότε στρατηγεῖν ἢ ὁπότε
 παλαίειν ἤρξω μανθάνειν. καὶ πολλὰ μὲν οἶμαι σε τῶν
 πατρῶων στρατηγημάτων παρειληφότα διασφίζειν, πολλὰ δὲ
 πανταχόθεν συνηχέειν, ὁπόθεν οἶόν τε ἦν μαθεῖν τι ὠφέλι-

23 μον εἰς στρατηγίαν. οἶμαι δέ σε πολλὰ μεριμνᾶν, ὅπως μὴ
 λάθης σεαυτὸν ἀγνοῶν τι τῶν εἰς στρατηγίαν ὠφελίμων, καὶ
 ἂν τι τοιοῦτον αἴσθη σεαυτὸν μὴ εἰδότα, ζητεῖν τοὺς ἐπιστα-
 μένους ταῦτα, οὔτε δώρων οὔτε χαρίτων φειδόμενον, ὅπως
 μάθης παρ' αὐτῶν, ἃ μὴ ἐπίστασαι, καὶ συνεργοὺς ἀγαθοὺς

24 ἔχεις». καὶ ὁ Περικλῆς, «Οὐ λανθάνεις με, ὦ Σώκρατες»,
 ἔφη, «ὅτι οὐκ οἰόμενός με τούτων ἐπιμελεῖσθαι ταῦτα
 λέγεις, ἀλλ' ἐγχειρῶν με διδάσκειν, ὅτι τὸν μέλλοντα στρα-
 τηγεῖν τούτων ἀπάντων ἐπιμελεῖσθαι δεῖ. ὁμολογῶ μέντοι
 κάγώ σοι ταῦτα».

25 «Τοῦτο δ'», ἔφη, «ὦ Περικλείς, κατανενόημας, ὅτι πρό-
 κειται τῆς χώρας ἡμῶν ὄρη μεγάλα, καθήκοντα ἐπὶ τὴν
 Βοιωτίαν, δι' ὧν εἰς τὴν χώραν εἰσοδοὶ στεναὶ τε καὶ προσάν-
 τεις εἰσὶ, καὶ ὅτι μέση διέζωσται ὄρεσιν ἐρυμνοῖς;» «Καὶ

μάλα», ἔφη. «Τί δέ; ἐκεῖνο ἀκήκοας, ὅτι Μυσοὶ καὶ Πισίδαι 26
 ἐν τῇ βασιλέως χώρα κατέχοντες ἐρυμνά πάνυ χωρία καὶ
 κούφως ὤπλισμένοι δύνανται πολλὰ μὲν τὴν βασιλέως χώραν
 καταθέοντες κακοποιεῖν, αὐτοὶ δὲ ζῆν ἐλεύθεροι;» «Καὶ
 τοῦτό γ'», ἔφη, «ἀκούω». «Ἀθηναίους δ' οὐκ ἂν οἶει», ἔφη, 27
 «μέχρι τῆς ἐλαφρᾶς ἡλικίας ὤπλισμένους κουφοτέροις ὄπλοις
 καὶ τὰ προκείμενα τῆς χώρας ὄρη κατέχοντας βλαβεροὺς
 μὲν τοῖς πολεμίοις εἶναι, μεγάλην δὲ προβολὴν τοῖς πολίταις
 τῆς χώρας κατεσκευάσθαι;» καὶ ὁ Περικλῆς, «Πάντ' οἶμαι»,
 ἔφη, «ὦ Σώκратες, καὶ ταῦτα χρήσιμα εἶναι». «Εἰ τοίνυν», 28
 ἔφη ὁ Σωκράτης, «ἄρέσκει σοὶ ταῦτα, ἐπιχειρεῖ αὐτοῖς, ὦ
 ἄριστε· ὅ τι μὲν γὰρ ἂν τούτων καταπράξῃς, καὶ σοὶ καλὸν
 ἔσται καὶ τῇ πόλει ἀγαθόν· ἐὰν δὲ τι αὐτῶν ἀδυνατῆς, οὔτε
 τὴν πόλιν βλάψεις οὔτε σαυτὸν καταίσχυνεῖς».

ε. Ὁ ἀληθῆς ἄρχων.

(ΙΙΙ, 9, 10-13)

Βασιλέας δὲ καὶ ἄρχοντας οὐ τοὺς τὰ σκήπτρα ἔχοντας 10
 ἔφη εἶναι οὐδὲ τοὺς ὑπὸ τῶν τυχόντων αἰρεθέντας οὐδὲ τοὺς
 κλήρῳ λαχόντας οὐδὲ τοὺς βιασαμένους οὐδὲ τοὺς ἐξαπατή-
 σαντας, ἀλλὰ τοὺς ἐπισταμένους ἄρχειν. ὁπότε γὰρ τις ὁμο- 11
 λογῆσει τοῦ μὲν ἄρχοντος εἶναι τὸ προστάττειν, ὅ τι χρῆ
 ποιεῖν, τοῦ δὲ ἀρχομένου τὸ πείθεσθαι, ἐπεδείκνυ ἔν τε νηϊ
 τὸν μὲν ἐπιστάμενον ἄρχοντα, τὸν δὲ ναύκληρον καὶ τοὺς
 ἄλλους τοὺς ἐν τῇ νηϊ πάντας πειθομένους τῷ ἐπισταμένῳ
 καὶ ἐν γεωργίᾳ τοὺς κεκτημένους ἀγρούς, καὶ ἐν νόσφ
 τοὺς νοσοῦντας, καὶ ἐν σωμασικῇ τοὺς σωμασκοῦντας, καὶ
 τοὺς ἄλλους πάντας, οἷς ὑπάρχει τι ἐπιμελείας δεόμενον, ἐὰν
 μὲν αὐτοὶ ἡγῶνται ἐπίστασθαι ἐπιμελεῖσθαι, ἐπιμελομένους·
 εἰ δὲ μή, τοῖς ἐπισταμένοις οὐ μόνον παροῦσι πειθομένους,

ἀλλὰ καὶ ἀπόντας μεταπεμπομένους, ὅπως ἐκείνοις πειθόμενοι τὰ δέοντα πράττωσιν· ἐν δὲ ταλασίᾳ καὶ τὰς γυναῖκας ἐπεδείκνυ ἀρχούσας τῶν ἀνδρῶν διὰ τὸ τὰς μὲν εἰδέναι, ὅπως χρῆ ταλασιουργεῖν, τοὺς δὲ μὴ εἰδέναι.

- 12 Εἰ δέ τις πρὸς ταῦτα λέγοι, ὅτι τῷ τυράννῳ ἔξεστι μὴ πείθεσθαι τοῖς ὀρθῶς λέγουσι, «καὶ πῶς ἂν», ἔφη, «ἐξεῖη μὴ πείθεσθαι, ἐπικειμένης γε ζημίας, ἐάν τις τῷ εὖ λέγοντι μὴ πείθηται; ἐν ᾧ γὰρ ἂν τις πράγματι μὴ πείθηται τῷ εὖ λέγοντι, ἀμαρτήσεται δὴπου, ἀμαρτάνων δὲ ζημιώσεται». εἰ δὲ φαίη τις τῷ τυράννῳ ἐξεῖναι καὶ ἀποκτείνειν τὸν εὖ φρονούντα, «τὸν δὲ ἀποκτείνοντα», ἔφη, «τοὺς κρατίστους τῶν συμμάχων οἶει ἀζήμιον γίγνεσθαι ἢ ὡς ἔτυχε ζημιούσθαι; πόττερα γὰρ ἂν μᾶλλον οἶει σφῆζεσθαι τὸν τοῦτο ποιούντα ἢ οὕτω καὶ τάχιστ' ἂν ἀπολέσθαι;».

ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΑΥΤΟΥ

(IV, 8, 1-11)

Εἰ δέ τις, ὅτι φάσκοντος αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον ἑαυτῷ προση-¹
μαίνειν, ἅ τε δέοι καὶ ἅ μὴ δέοι ποιεῖν, ὑπὸ τῶν δικαστῶν
κατεγνώσθη θάνατος, οἶεται αὐτὸν ἐλέγχεσθαι περὶ τοῦ δαι-
μονίου ψευδόμενον, ἐννοησάτω πρῶτον μὲν, ὅτι οὕτως ἤδη
τότε πόρρω τῆς ἡλικίας ἦν, ὥστ', εἰ καὶ μὴ τότε, οὐκ ἂν
πολλῷ ὕστερον τελευτήσῃ τὸν βίον· εἶτα ὅτι τὸ μὲν
ἀχθεινότερον τοῦ βίου καὶ ἐν ᾧ πάντες τὴν διάνοιαν μειοῦν-
ται ἀπέλιπεν, ἀντὶ δὲ τούτου τῆς ψυχῆς τὴν ῥώμην ἐπι-
δειξάμενος εὐκλειαν προσεκτήσατο, τὴν τε δίκην πάντων
ἀνθρώπων ἀληθέστατα καὶ ἐλευθεριώτατα καὶ δικαιοτάτα
εἰπὼν καὶ τὴν κατάγνωσιν τοῦ θανάτου πράτοτα καὶ ἀνδρω-
δέστατα ἐνεγκών.

Ὁμολογεῖται γὰρ οὐδένα πω τῶν μνημονευομένων ἀνθρώ-²
πων κάλλιον θάνατον ἐνεγκεῖν. ἀνάγκη μὲν γὰρ ἐγένετο
αὐτῷ μετὰ τὴν κρίσιν τριάκοντα ἡμέρας βιώσασθαι διὰ τὸ Δῆλια
μὲν ἐκείνου τοῦ μηνὸς εἶναι, τὸν δὲ νόμον μηδένα εἶαν δημο-
σία ἀποθνήσκουσιν, ἕως ἂν ἡ θεωρία ἐκ Δήλου ἐπανέλθῃ, καὶ
τὸν χρόνον τοῦτον ἅπασιν τοῖς συνήθεσι φανερός ἐγένετο
οὐδὲν ἀλλοιότερον διαβιοῦς ἢ τὸν ἔμπροσθεν χρόνον· καίτοι
τὸν ἔμπροσθέν γε πάντων ἀνθρώπων μάλιστα ἐθαυμάζετο ἐπι-
τῷ εὐθύμως τε καὶ εὐκόλως ζῆν. καὶ πῶς ἂν τις κάλλιον ἢ³
οὕτως ἀποθάνοι; ἢ ποῖος ἂν εἶη θάνατος καλλίων ἢ ὄν

κάλλιστά τις ἀποθάνοι; ποῖος δ' ἂν γένοιτο θάνατος εὐδαιμονέστερος τοῦ καλλίστου; ἢ ποῖος θεοφιλέστερος τοῦ εὐδαιμονεστάτου;

- 4 Λέξω δὲ καὶ ἃ Ἐρμογένους τοῦ Ἴππονίκου ἤκουσα περὶ αὐτοῦ. ἔφη γάρ, ἤδη Μελήτου γεγραμμένου αὐτὸν τὴν γραφήν, αὐτὸς ἀκούων αὐτοῦ πάντα μᾶλλον ἢ περὶ τῆς δίκης διαλεγομένου λέγειν αὐτῷ, ὡς χρή σκοπεῖν, ὅτι ἀπολογήσεται. τὸν δὲ τὸ μὲν πρῶτον εἰπεῖν· «Οὐ γὰρ δοκῶ σοι τοῦτο μελετῶν διαβεβωκέναι;» ἐπεὶ δὲ αὐτὸν ἤρετο, ὅπως, εἰπεῖν αὐτόν, ὅτι οὐδὲν ἄλλο ποιῶν διαγεγένηται ἢ διασκοπῶν μὲν τὰ τε δίκαια καὶ τὰ ἄδικα, πράττων δὲ τὰ δίκαια καὶ τῶν ἀδίκων ἀπεχόμενος, ἦν περ νομίζοι καλλίστην μελέτην ἀπο-
 5 λογίας εἶναι. αὐτὸς δὲ πάλιν εἰπεῖν· «Οὐχ ὄρας, ὦ Σώκρατες, ὅτι οἱ Ἀθήνησι δικασταὶ πολλοὺς μὲν ἤδη μηδὲν ἀδικοῦντας λόγῳ παραχθέντες ἀπέκτειναν, πολλοὺς δὲ ἀδικοῦντας ἀπέλυσαν;» «Ἄλλὰ νῆ τὸν Δία», φάναι αὐτόν, «ὦ Ἐρμόγενης, ἤδη μου ἐπιχειροῦντος φροντίσαι τῆς πρὸς τοὺς δικαστὰς ἀπολογίας ἠναντιώθη τὸ δαιμόνιον». καὶ αὐτὸς εἰπεῖν· «Θαυμαστὰ λέγεις».
- 6 Τὸν δέ, «Θαυμάζεις», φάναι, «εἰ τῷ θεῷ δοκεῖ βέλτιον εἶναι ἐμὲ τελευτᾶν τὸν βίον ἤδη; οὐκ οἶσθ', ὅτι μέχρι μὲν τοῦδε τοῦ χρόνου ἐγὼ οὐδενὶ ἀνθρώπων ὑφείμην ἂν οὔτε βέλτιον οὔθ' ἡδιον ἐμοῦ βεβωκέναι; ἄριστα μὲν γὰρ οἶμαι ζῆν τοὺς ἄριστα ἐπιμελομένους τοῦ ὡς βελτίστους γίγνεσθαι, ἡδιστα δὲ τοὺς μάλιστα αἰσθανομένους, ὅτι βελτίους γίγνον-
 7 ται. ἃ ἐγὼ μέχρι τοῦδε τοῦ χρόνου ἠσθανόμην ἐμαυτῷ συμβαίνοντα, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἐντυγχάνων καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους παραθεωρῶν ἐμαυτὸν οὕτω διατετέλεκα περὶ ἐμαυτοῦ γιγνώσκων· καὶ οὐ μόνον ἐγώ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ φίλοι οὕτως ἔχοντες περὶ ἐμοῦ διατελοῦσιν, οὐ διὰ τὸ φιλεῖν ἐμέ, καὶ γὰρ οἱ τοὺς ἄλλους φιλοῦντες οὕτως ἂν εἶχον

πρὸς τοὺς ἑαυτῶν φίλους, ἀλλὰ διόπερ καὶ αὐτοὶ ἂν οἴονται ἔμοι συνόντες βέλτιστοι γίγνεσθαι.

»Εἰ δὲ βιώσομαι πλείω χρόνον, ἴσως ἀναγκαῖον ἔσται τὰ 8 τοῦ γήρωσ ἐπιτελεῖσθαι, καὶ ὄραν τε καὶ ἀκούειν ἤττον, καὶ διανοεῖσθαι χεῖρον, καὶ δυσμαθέστερον ἀποβαίνειν καὶ ἐπιλησμονέστερον, καὶ ὦν πρότερον βελτίων ἦν, τούτων χεῖρω γίγνεσθαι. ἀλλὰ μὴν ταῦτά γε μὴ αἰσθανομένῳ μὲν ἀβίωτος ἂν εἶη ὁ βίος, αἰσθανόμενον δὲ πῶς οὐκ ἀνάγκη χεῖρόν τε καὶ ἀηδέστερον ζῆν;

»Ἀλλὰ μὴν εἴ γε ἀδίκως ἀποθανοῦμαι, τοῖς μὲν ἀδίκως 9 ἐμὲ ἀποκτείνασιν αἰσχροὺς ἂν εἶη τοῦτο· ἐμοὶ δὲ τί αἰσχρὸν τὸ ἐτέρους μὴ δύνασθαι περὶ ἐμοῦ τὰ δίκαια μήτε γινῶναι μήτε ποιῆσαι; ὁρῶ δ' ἔγωγε καὶ τὴν δόξαν τῶν προγεγονότων 10 ἀνθρώπων ἐν τοῖς ἐπιγιγνομένοις οὐχ ὁμοίαν καταλειπομένην τῶν τε ἀδικησάντων καὶ τῶν ἀδικηθέντων. οἶδα δέ, ὅτι καὶ ἐγὼ ἐπιμελείας τεύξομαι ὑπ' ἀνθρώπων, καὶ ἐὰν νῦν ἀποθάνω, οὐχ ὁμοίως τοῖς ἐμὲ ἀποκτείνασιν· οἶδα γὰρ αἰεὶ μαρτυρήσεσθαι μοι, ὅτι ἐγὼ ἠδίκησα μὲν οὐδένα πώποτε ἀνθρώπων οὐδὲ χεῖρω ἐποίησα, βελτίους δὲ ποιεῖν ἐπειρώμην αἰεὶ τοὺς ἐμοὶ συνόντας». τοιαῦτα μὲν πρὸς Ἐρμογένην τε διελέχθη καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους.

Τῶν δὲ Σωκράτην γιγνώσκοντων, οἷος ἦν, οἱ ἀρετῆς ἐφιέ- 11 μνοι πάντες ἔτι καὶ νῦν διατελοῦσι πάντων μάλιστα ποθοῦντες ἐκεῖνον, ὡς ὠφελιμώτατον ὄντα πρὸς ἀρετῆς ἐπιμέλειαν. ἐμοὶ μὲν δὴ τοιοῦτος ὦν, οἷον ἐγὼ διήγημαι, εὐσεβῆς μὲν οὕτως, ὥστε μηδὲν ἄνευ τῆς τῶν θεῶν γνώμης ποιεῖν, δίκαιος δέ, ὥστε βλάπτειν μὲν μηδὲ μικρὸν μηδένα, ὠφελεῖν δὲ τὰ μέγιστα τοὺς χρωμένους αὐτῷ, ἐγκρατῆς δέ, ὥστε μηδέποτε προαιρεῖσθαι τὸ ἥδιον ἀντὶ τοῦ βελτίονος, φρόνιμος δέ, ὥστε μὴ διαμαρτάνειν κρίνων τὰ βελτίω καὶ τὰ χεῖρω, μηδὲ ἄλλου προσδεῖσθαι, ἀλλ' αὐτάρκης εἶναι πρὸς τὴν τούτων

γνώσιν, ἱκανὸς δὲ καὶ λόγῳ εἰπεῖν τε καὶ διορίσασθαι τὰ τοιαῦτα, ἱκανὸς δὲ καὶ ἄλλους δοκιμάσαι τε καὶ ἀμαρτάνοντας ἐλέγξει καὶ προτρέψασθαι ἐπ' ἀρετὴν καὶ καλοκαγαθίαν, ἐδόκει τοιοῦτος εἶναι, οἷος ἂν εἴη ἄριστός τε ἀνὴρ καὶ εὐδαιμονέστατος.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

	στο μαθα	Προ μαθα	
α'	α - αν	ἀριτ. χρόνοι	ἐλοσ. χρ.
β'	ω - ον	πον - πον	ρον - ρον
γ'	ε - ον		
	θ		

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Βίος Ξενοφώντος.

Ὁ Ξενοφών, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις πιθανῶς τῷ 434 π. Χ., ἦτο υἱὸς τοῦ Γρύλλου καὶ τῆς Διοδώρας καὶ κατήγετο ἐξ εὐπόρου καὶ εὐγενοῦς οἰκογενείας. Ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἐγένετο πιστὸς μαθητῆς τοῦ φιλοσόφου Σωκράτους πλεῖστον ὠφεληθεὶς ἐκ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ.

Τῷ 401 π. Χ. καταλιπὼν τὰς Ἀθήνας ἐπορεύθη κατὰ πρόσκλησιν τοῦ φίλου του Προξένου τοῦ Βοιωτοῦ εἰς Σάρδεις πρὸς τὸν νεώτερον Κῦρον, ὅτε οὗτος συναθροίσας 100 χιλιάδας βαρβάρων καὶ 13 χιλιάδας Ἑλλήνων παρεσκευάζετο νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀρταξέρξου. Τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ἠκολούθησεν ὁ Ξενοφών ὡς ἀπλοῦς ἐθελοντής. Μετὰ τὴν περὶ τὰ Κούναξα δ' ὄμως μάχην καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ σατραπῆ Τισσαφέρνου δολοφονίαν τῶν Ἑλλήνων στρατηγῶν ἐκλεχθεὶς στρατηγὸς κατώρθωσε διὰ μεγίστων κόπων καὶ κινδύνων νὰ ὀδηγήσῃ τὸν στρατὸν τῶν μυριάων Ἑλλήνων ἐκ τοῦ βύθους τῆς Ἀσίας εἰς τὸν Εὐξείνιον πόντον καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Θράκην. Ἐνταῦθα ἐβοήθησε τὸν Σεύθη, τὸν βασιλέα τῆς Θράκης, καὶ παρεσκευάζετο νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἄλλ' οἱ φίλοι του προσελθόντες ἔπεισαν αὐτὸν νὰ προστεθῇ μετὰ τοῦ στρατοῦ του εἰς τὸν Σπαρτιατικὸν στρατὸν (399), ὅστις τότε ὑπὸ τὸν Θίβρωνα ἐπολέμει ἐν Ἀσίᾳ πρὸς τοὺς Πέρσας. Ὅτε δὲ τῷ 396 ἦλθεν εἰς Ἀσίαν ἄλλος στρατηγός, ὁ βασιλεὺς Ἀγησίλαος, ἔχων ἐντολὴν ν' ἀναλάβῃ δραστηριώτερον πόλεμον κατὰ τῶν Περσῶν, ὁ Ξενοφών ἐτάχθη εἰς τὸ ἐπιτελεῖόν του καὶ ἐγένετο στενὸς τοῦ Ἀγησίλαου φίλος.

Ἀφ' οὗ δ' ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐπολέμησε μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ Περσικοῦ ζυγοῦ, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀκολουθῶν τὸν Ἀγησίλαον καὶ μετέσχεν ἂν καὶ οὐχὶ ὡς μαχητῆς τῆς ἐν Κορωνεῖα μάχης (394) κατὰ τῶν Θηβαίων, μεθ' ὧν τότε συνεμάχουν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ξενοφῶν συνεμάχησε μετὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος αὐτοῦ Σπαρτιατῶν, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἀπόντα κατεδίκασαν αὐτὸν εἰς ἔξορίαν, οἱ δὲ Σπαρτιάται ἔδωκαν αὐτῷ (393) ὡς δῶρον προσοδοφόρον κτῆμα ἐν Σκιλλοῦντι τῆς Ἡλίδος, παρὰ τὴν Ὀλυμπίαν. Ἐνταῦθα ἔζησεν ὁ Ξενοφῶν ἐπὶ 23 ἔτη μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Φιλησίας καὶ τῶν τέκνων Γρύλλου καὶ Διοδώρου ἀσχολούμενος εἰς τὴν θήραν, τὴν γεωργίαν καὶ τὴν συγγραφὴν.

Ἄλλὰ μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην, καθ' ἣν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἠττήθησαν ὑπὸ τῶν Θηβαίων, ἐκδιωχθεὶς ἐκ τοῦ Σκιλλοῦντος (370) κατέφυγεν εἰς Κόρινθον, ὅθεν ἤρξατο πάλιν φιλικῶς ἐπικοινωνῶν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ὡς σύμμαχοι τότε τῶν Σπαρτιατῶν συνέπραττον μετ' αὐτῶν κατὰ τῶν Θηβαίων. Τότε δὲ καθηρέθη μὲν τὸ περὶ τῆς ἔξορίας τοῦ Ξενοφῶντος ψήφισμα, ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἐπανῆλθε πλέον εἰς τὰς Ἀθήνας, κατέταξεν ὁμως εἰς τὸ ἱππικὸν τῶν Ἀθηναίων ἀμφοτέρους τοὺς υἱούς, ὧν ὁ Γρύλλος ἔπεσεν ἐν Μαντινείᾳ (362) ἥρωϊκῶς μαχόμενος.

Ἐξῆσε δ' ὁ Ξενοφῶν ἐπὶ τινα ἔτη ἀκόμη ἐν Κορίνθῳ καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 355 π. Χ.

2. Ἀπομνημονεύματα Ξενοφῶντος.

Τὰ διασωθέντα συγγράμματα τοῦ Ξενοφῶντος εἶναι *ιστορικά, φιλοσοφικά, πολιτικά* καὶ *πρακτικά*. εἰς τὰ *φιλοσοφικά* ἀνήκουσι τὰ *Ἀπομνημονεύματα*, διηρημένα εἰς 4 βιβλία.

Ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασιν ὁ Ξενοφῶν ἐκθέτει ἀπὸ μνήμης τὰς μᾶλλον ἀξιομνημονεύτους πράξεις ἢ διαλέξεις τοῦ Σωκράτους περὶ ποικίλων πραγμάτων, ὧς ἦ αὐτὸς εἶδε καὶ ἤκουσεν ἢ παρ' ἄλλων αὐτοπτῶν καὶ αὐτηκόων ἔμαθεν. Διὰ τῶν Ἀπομνημονευμάτων ὁ Ξενοφῶν σκοπὸν ἔχει ἄφ' ἑνὸς μὲν νὰ διαγράψῃ ἀληθῆ καὶ γνησίαν εἰκόνα τοῦ Σωκράτους καὶ οὕτω ὑπερασπίσῃ αὐτὸν κατὰ τῶν ἀδίκων μομφῶν τῶν συγχρόνων του, ἄφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἀνιδρύσῃ μνημεῖον εὐγνωμοσύνης εἰς τὸν ἀγαπητὸν του διδάσκαλον.

Τὰ Ἀπομνημονεύματα ἔχουσι μεγίστην ἀξίαν· διότι ταῦτα περιέχουσι πάντα σχεδὸν τὰ διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἰδίᾳ διὰ τὴν νεολαίαν, ὠφελιμώτατα ἠθικὰ παραγγέλματα.

Τὰ Ἀπομνημονεύματα συνέγραψεν ὁ Ξενοφῶν πρὸ τοῦ 384 π. Χ.

3. Οἱ σοφισταί.

Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Περικλέους εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς τὰς Ἀθήνας ἄνθρωποι ἔχοντες ὡς ἐπάγγελμα τὸ νὰ διδάσκωσι τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἀρετὴν. Οὗτοι ἐφρόνουν ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ ἀπόλυτος ἀλήθεια, ὅτι δὲν ὑφίσταται ἀνιμνήριστον δίκαιον, ὅτι οἱ ἠθικοὶ νόμοι δὲν εἶναι τι αἰώνιον, ὅτι οἱ θεοὶ εἶναι πλάσματα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἔμπνευσιν φόβου καὶ δέσμευσιν τῆς ἐλευθέρας ἐνεργείας, ὅτι τέλος πᾶν πρᾶγμα δύναται νὰ παρασταθῆ διὰ τῆς διαλεκτικῆς τέχνης ὡς ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον ἐκείνου, ὅπερ εἶναι ἀληθῶς. Οὗτοι ἐκάλουν ἑαυτοὺς **σοφιστάς**, ἤτοι διδασκάλους τῆς σοφίας καὶ ἀρετῆς. Καὶ ἀληθῶς παρεῖχον τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν, ἀλλ' ἐπὶ μισθῷ πολλάκις ἀδροτάτῳ. Περιφημότεροι δ' ἔξ αὐτῶν ὑπῆρξαν Πρωταγόρας ὁ Ἀβδηρῆτης, Γοργίας ὁ Λεοντῖνος, Πρόδικος ὁ Κεῖος καὶ Ἴππίας ὁ Ἡλεῖος.

Αἱ ἀνωτέρω θεωρίαι τῶν σοφιστῶν ἐπέδρασαν ἐπιβλαβῶς εἰς τοὺς νόμους, τὴν θρησκείαν καὶ τὰ ἠθῆ διὰ τοῦτο τὸ ὄνομα τῶν σοφιστῶν ἐλαμβάνετο ἐπὶ κακοῦ. Ἀλλ' ὁ ὑπ' αὐτῶν κλονισμὸς τοῦ ἠθικοῦ οἰκοδομήματος προुकάλεσεν ἀντίδρασιν, τῆς ὁποίας κυριώτατος ἐργάτης ἐγένετο ὁ Σωκράτης.

4. Βίος Σωκράτους.

Ὁ Σωκράτης ἐγεννήθη τῷ 469 π. Χ. ἐν Ἀλωπεκῇ, δήμῳ τῆς Ἀττικῆς, ἐκ πατρὸς Σωφρονίσκου ἀγαματοποιοῦ καὶ μητρὸς Φαιναρέτης μάϊας. Κατὰ πρῶτον διδαχθεὶς τὴν τέχνην τοῦ πατρὸς ἐγένετο καὶ αὐτὸς ἀγαματοποιὸς καὶ ἐδεικνύετο ἀκόμη μέχρι τοῦ δευτέρου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος εἰς τοὺς ἐπισκεπτομένους τὴν Ἀκρόπολιν ἐν τῶν ἔργων τῆς σμίλης αὐτοῦ παριστάνον τὰς τρεῖς Χάριτας. Εἶτα τραπείς πρὸς τὴν φιλοσοφίαν ἤρξατο μελετῶν πάντα τὰ συγγράμματα τῶν πρὸ αὐτοῦ φιλοσόφων καὶ συναναστροφόμενος τοὺς εὐφρευστέρους ἄνδρας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὡς διδάσκαλοι αὐτοῦ ἀναφέρονται πολλοί· ἐκ τούτων πιθανώτατος φαίνεται ὁ Ἀρχέλαος, ὁ διάσημος μαθητὴς τοῦ Ἀναξαγόρου.

Κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ἔλαβε καὶ ὁ Σωκράτης τὰ ὄπλα ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ ἐπολέμησε γενναίως ἐν ταῖς μάχαις παρὰ τὴν Ποτειδαίαν, τὸ Δῆλιον καὶ τὴν Ἀμφίπολιν. Τῶν πολιτικῶν ἀπέσχε' ἅπαξ μόνον ἐγένετο βουλευτὴς καὶ πρόεδρος τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου τῷ 406, ὅτε μόνος ἀντέστη θαρραλέως μὴ θελήσας νὰ θέσῃ εἰς ψηφοφορίαν πρότασιν παράνομον, νὰ δικασθῶσι δηλ. διὰ μιᾶς ψήφου οἱ ἐν Ἀργινούσαις ναυμαχήσαντες στρατηγοί.

Ἄπαντα τὸν βίον αὐτοῦ ὁ Σωκράτης ἀφιέρωσε πρὸς μόρφωσιν τῶν ἀνθρώπων εἰς ἀρετὴν μὴ ἔχων σχολεῖον, ἀλλὰ συζητῶν περὶ ὑψηλοτάτων ἠθικῶν, θρησκευτικῶν, κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν ζητημάτων ἐν παντὶ τόλῃ τῆς πόλεως καὶ μετὰ πάσης τάξεως ἀνθρώπων, ἰδίᾳ τῶν νέων. Τὴν διδασκαλίαν ἐποιεῖτο ἀμισθὶ καίπερ ὢν πένης ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς συγχρόνους αὐτῷ σοφιστάς, οἵτινες ἀντὶ χρημάτων ἐδίδασκον.

Ὁ Σωκράτης ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ καὶ τῷ δημοσίῳ καὶ τῷ ἰδιωτικῷ ὑπῆρξεν ἀμεμπτος· ἀλλὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀμαθῶν συνέχεεν αὐτὸν μετὰ τῶν σοφιστῶν, διότι, ὅπως οὗτοι, οὕτω καὶ ἐκεῖνος συνεζήτει περὶ ἠθικῆς καὶ μελετοῦντο τὴν διαλεκτικὴν. Ἐπειδὴ δὲ κατεπολέμει τὰς ὀλεθρίας θεωρίας τῶν σοφιστῶν, πολλοὶ τούτων ἐγένοντο ἄσπονδοι ἐχθροὶ αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ ὡς ἐχθρὸς τῆς δημοκρατίας ἐθεωρεῖτο, διότι ἔφυγε τὴν διὰ πλειοψηφίας λῆψιν τῶν ἀποφάσεων καὶ τὴν κλήρωσιν τῶν ἀρχόντων· οὕτω δ' ὁ Σωκράτης κατηγορήθη ὑπὸ τριῶν ἀνδρῶν, τοῦ Ἀνύτου, βυρσοδέψου πολιτενομένου, τοῦ Μελίτιου, ἀδοκίμου ποιητοῦ, καὶ τοῦ Λύκωνος, ἀσήμου ῥήτορος, ὅτι δὲν πιστεύει τοὺς θεοὺς τῆς πόλεως, ἀλλ' εἰσφέρει νέας θρησκευτικὰς δοξασίας καὶ ὅτι διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ διαφθείρει τοὺς νέους. Μετὰ λαμπράν, ἀλλ' ἀγέρωχον ἀπολογίαὴν παροξύνασαν τοὺς δικαστὰς κατεδικάσθη ὁ Σωκράτης εἰς θάνατον καὶ ἔπιεν ἀταράχως τὸ κώνειον (τῷ 399) ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ, ἀφ' οὗ πρότερον ἀπέκρουσε τὰς περὶ ἀποδράσεως προτάσεις τῶν φίλων.

Ὁ Σωκράτης οὐδὲν συνέγραψεν· τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ διέφυλαξαν ἡμῖν οἱ μαθηταὶ Ξενοφῶν καὶ Πλάτων ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτῶν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 1.

§ 1.

Τίσι...λόγοις, δοτκ. ὀργανική. — *ποτέ* = ἄρά γε, τάχα. — *λόγος* = ἐπιχείρημα. — *γράφομαί τινα* = ἐγγράφως καταγγέλλω (κατηγορώ) τινὰ διὰ δημόσιον ἀδίκημα· *οἱ γραψάμενοι Σωκράτη* = ; — *τῇ πόλει* = πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πόλεως. — *γραφή* = (ἐγγραφός) κατηγορία. — *ἀδικῶ* = πράττω παρὰ τὸν νόμον, παρανομῶ. — *οὗς ἡ πόλις...* = οὐ νομίζων τοὺς θεοὺς, οὗς ἡ πόλις νομίζει. — *νομίζων... εἰσφέρων... διαφθείρων*, μετχ. αἰτλγκ. — *νομίζω θεοὺς* = πιστεύω (εἰς) θεοὺς. — *εἰσφέρω καινὰ δαιμόνια* = εἰσάγω νέας θρησκευτικὰς δοξασίας. — *δὲ καὶ* = προσέτι δέ.

Ἄθηναίους, κυρίως ἔπρεπε νὰ εἴπη *δικαστὰς*, διότι οὗτοι ἀπεφάσισαν τὴν καταδίκην τοῦ Σωκράτους· δὲν εἶπε δὲ *δικαστὰς* σκοπίμως, ἵνα δείξῃ ὅτι διὰ τὴν καταδίκην τοῦ Σωκράτους ὑπέχουσι εὐθύνην ὅλοι ἐν γένει οἱ Ἄθηναῖοι. Ἡ δίκη ἐγένετο ἐνώπιον ἡλιαστικοῦ δικαστηρίου συνισταμένου ἐκ πεντακοσίων καὶ ἐνὸς δικαστῶν (*Ἡλιαστῶν*) ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ *ἄρχοντος βασιλέως*. — *οἱ γραψάμενοι Σ.*, οἱ κατηγοροὶ τοῦ Σωκράτους ἦσαν τρεῖς: ὁ Μέλητος (ἀδόκιμος τις ποιητής, ὅστις καὶ τὴν *γραφὴν* ἐπέδωκε πρὸς τὸν *ἄρχοντα βασιλέα*), ὁ Ἄνυτος (βυροσδέφης πολίτευόμενος) καὶ ὁ Λύκων (ἄσημος ῥήτωρ)· βλ. εἰσαγ. ἐν σελ. 60. — *εἰσφέρων*, δηλ. εἰς τὴν πόλιν.

§ 2 — 4.

Πρῶτον..., ὡς... = ὡς πρὸς τὸ πρῶτον... μέρος τῆς κατηγορίας, ἔτι... — *οὗς... θεοὺς = τοὺς θεοὺς, οὗς... — ποτέ = ;* (πρὸβλ. § 1). — *χρῶμαί τινι τεκμηρίω* = μεταχειρίζομαι (προσάγω)

τι ὡς ἀπόδειξιν. — **θύων** (μετχ. κατηγρηκ.) **φανερὸς ἦν** = ἦτο φανερόν (γνωστόν) ὅτι ἐθυσίαζεν. — **μαντικῇ χρωμαί** = κάμνω χρῆσιν τῆς μαντικῆς. — **διετηθύλητο**, παθηκ. ὑπερσυντλκ. τοῦ **διαθυλώ** = διαδίδω. — **ὡς φαίη** = ὅτι ἔλεγεν. — **σημαίνειν** = **προσημαίνειν**. — **προσημαίνω τινί** = προδηλῶ εἰς τινα (τὸ μέλλον). — **ἄθεν δὴ** = καὶ ἐκ τούτου ἀκριβῶς (ἴσα ἴσα). — **καὶ** (ἐπιτακτ.) **μάλιστα** = κυρίως, πρὸ πάντων. — **τῶν ἄλλων** = ἡ (πάντες) οἱ ἄλλοι. — **νομίζοντες** = πιστεύοντες. — **οἰωνός** = πτηνόν (ἀρπακτικόν). — **φήμη** = φωνή (ἄνθρωπίνη). — **σύμβολον** = συνάντησις (ἄνθρώπων). — **οὔτοι τε... κἀκεῖνος...** = καθὼς οὔτοι... οὔτω καὶ ἐκεῖνος. — **ὑπολαμβάνω** = νομίζω. — **ὁ ὄρνις** = τὸ πτηνόν. — **τὰ συμφέροντα τοῖς μαντευομένοις** = πᾶν ὅ,τι συμφέρει εἰς τοὺς μαντευομένους. — **μαντεύομαι** = ἐρωτῶ τὸ μαντεῖον, ζητῶ μαντεῖαν. — **ἐγγίνωσκε** = ἐφρόνει. — **τὸ δαιμόνιον γάρ...**, **ὁ γάρ** = δηλαδὴ.

Πρῶτον μὲν..., ἡ ἀπόδοσις κατωτέρω ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ 2 κεφ. «**θανμαστὸν δέ...**». — **οἴκοι**, ἐν τῇ αὐτῇ ἐκάστης οἰκίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἦτο ἰδρυμένος βωμός, ἐν ᾧ ἔθουον τῷ Ἑρκείῳ Δί, τῷ θεουμένῳ ὡς προστάτῃ τῆς οἰκίας. — **ἐπὶ τῶν κοινῶν βωμῶν**, δημόσιοι βωμοὶ ἦσαν ἰδρυμένοι καὶ πρὸ τῶν ναῶν καὶ ἀνά τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως ἔθουον δ' ἐπ' αὐτῶν οἱ ἀρχαῖοι εἶτε κατ' ἰδίαν εἶτε μετὰ τῶν πολιτῶν ἀπάντων ἐν κοιναῖς ἑορταῖς. — **τὸ δαιμόνιον**, ὁ Σωκράτης εἶχε τὴν στερρὰν πεποιθήσιν ὅτι ἐξετέλει ἐν τῷ κόσμῳ θεῖαν τινα ἀποστολήν, τὴν ἀποστολήν τοῦ ἐλέγχειν τοὺς δοκησισόφους καὶ διδάσκειν τὴν ἀρετὴν. Ἡ κατὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς ταύτης καθοδηγοῦσα τὸν Σωκράτη ἀόρατος θεία δύναμις ἦτο κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ τὸ **δαιμόνιον**. — **διετηθύλητο γάρ...**, ὁ Ξενοφῶν ταυτίζει τὸ δαιμόνιον τοῦ Σωκρ. πρὸς τὴν μαντικὴν τῶν ἄλλων, διότι ἀμφότερα προέρχονται ἐκ θεοῦ μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἐκεῖνοι μὲν ἐμμέσως ὑπὸ τοῦ θεοῦ διὰ τῶν πτηνῶν, τῶν συναντήσεων καὶ τῶν ἄλλων μαντεῶν προτρέπονται ἢ ἀποτρέπονται, ἐν ᾧ ὁ Σωκρ. ἀμέσως ὑπὸ τοῦ δαιμονίου. — **καὶ μάλιστα**, τοῦτο δεικνύει ὅτι οἱ κατήγοροι καὶ δι' ἄλλας τινας αἰτίας κατηγορήσαν τὸν Σωκρ. ὡς κακὰ δαιμόνια εἰσφέροντα, λ. χ. διότι ὁ Σωκρ. ἔλεγεν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι πρέπει νὰ σέδωνται ὄρνεα καὶ κύνας καὶ τὰ τοιαῦτα. — **οἰωνοῖς τε... καὶ φήμαις...**, διὰ τοῦ **οἰωνοῖς** δηλοῦται ἡ ἐκ τῆς πτήσεως καὶ τῆς φωνῆς τῶν

πτηνῶν μαντεία, διὰ τοῦ φήμαις ἢ ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς, διὰ τοῦ συμβόλοις ἢ ἐκ συνάντησεως ἀνθρώπων καὶ ἐν γένει ἢ ἐκ φυσικῶν φαινομένων, δηλ. κεραυνοῦ, βροντῆς κ. τ. τ. τέλος δὲ διὰ τοῦ θυσίαις ἢ ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν σπλάγγων τοῦ θύματος, τοῦ χρώματος καὶ τοῦ σχήματος τῶν ἐντοσθίων, τῆς διευθύνσεως τῆς φλογὸς καὶ τῆς κνίσσης ἐν τῷ βωμῷ. — διὰ τούτων, δηλ. διὰ τῶν οἰωνῶν, φημῶν κτλ. — αὐτά, δηλ. τὰ συμφέροντα. — οὕτως, δηλ. ; — ἀλλ' οἱ μὲν πλεῖστοι . . . , διὰ τούτων δηλοῦται ἢ μόνη πρὸς τοὺς ἄλλους διαφορὰ τοῦ Σωκράτους· πρβλ. ἀνωτέρω « διετεθρῦλητο γὰρ . . . ». — φασιν . . . ἀποτρέπεσθαί τε καὶ προτρέ., ἐν ᾧ πράγματι πιστεύουσιν (ὡς καὶ ὁ Σωκρ.) ὅτι διὰ τῶν πτηνῶν κτλ. οἱ θεοὶ προδηλοῦσι τὰ συμφέροντα τοῖς μαντευστέοις. — ὑπὸ τῶν ἀπαντιῶντων . . . , καὶ παρ' ἡμῖν σήμερον ὑπάρχουσι τοιαῦτα δεισιδαιμονίαι ; — ὡσπερ ἐγίνωσκεν, ὅτι δηλ. οἱ θεοὶ προδηλοῦσι τὰ συμφέροντα τοῖς μαντευστέοις.

§ 6-8.

* Ἀλλὰ μὴν = πρὸς τούτοις δέ. — οἱ ἐπιτήδαιοι = οἱ φίλοι. — τὰ ἀναγκαῖα = τὰ κατ' ἀνάγκην (πεπρωμένην) συμβαίνοντα, τὰ ἔχοντα ὄρισμένον ἀποτέλεσμα. — καὶ πράττειν = πράττειν. — ὡς νομίζοιεν = ὅπως ἐνόμιζον. — περὶ τῶν ἀδῆλων (ὄντων) ὅπως . . . = περὶ τούτων (= ὡς πρὸς ταῦτα), ἃ ἀδῆλα ἦν ὅπως ἀποβήσοιτο. — μαντευστέοις, τελχ. μετχ. — ἔπεμπε, ὡς ἀντικμ. νοητέον τό : τοὺς ἐπιτήδαιους. — εἰ ποιητέα (δηλ. εἴη), πλαγία ἐρωτηματικὴ πρότασις ἐκ τοῦ μαντευστέοις = εἰ δέοι ποιεῖν ταῦτα = ἐὰν ἔπρεπε νὰ πράττωσι ταῦτα. — καὶ τοὺς μέλλοντας . . . = καὶ ἔφη (ὁ Σωκρ.) μαντικῆς προσδεῖσθαι τοὺς μέλλοντας οἰκῆσειν καλῶς οἴκους τε καὶ πόλεις. — καί, ἐνταῦθα = οὕτω π. χ. — προσδέομαι τινος = ἔχω προσέτι ἀνάγκην τινός. — οἰκῶ οἴκους τε καὶ πόλεις = διαχειρίζομαι οἰκιακὰς καὶ δημοσίας ὑποθέσεις. — τεκτονικὸν μὲν . . . γενέσθαι = τὸ γενέσθαι μὲν (τινα) τεκτονικὸν ἢ χαλκευτικὸν ἢ . . . — τεκτονικός = καλὸς ξυλουργὸς καὶ οἰκοδόμος. — χαλκευτικός = καλὸς σιδηρουργός. — γεωργικός = καλὸς γεωργός. — ἐξεταστικός ἔργου τινός = ἱκανὸς νὰ ἐξετάζη (νὰ κρίνη) ἐπάγγελμά τι. — λογιστικός = καλὸς λογιστής, ἐπιτή-

δειος εἰς τὸ νὰ λογαριάζῃ. — **οἰκονομικός** = καλὸς οἰκονόμος, καλὸς διαχειριστὴς τῶν οἰκιακῶν ἀναγκῶν καὶ πραγμάτων. — **στρατηγικός** = καλὸς στρατηγός. — **πάντα τὰ τ. . . = πάντα τὰ τοιαῦτα ἐνόμιζεν εἶναι μαθήματα** (χτγρμ.) **αἰρετὰ καὶ ἀνθρώπου γνώμη.** — **μαθήματα αἰρετὰ καὶ ἀνθρώπου γνώμη** = γνώσεις δυνάμεναι νὰ κτηθῶσι καὶ διὰ τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας (χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἀνάγκη μαντικῆς). — **τὰ μέγιστα τῶν ἐν τούτοις** = τὰ σπουδαιότατα τῶν ὑπαρχόντων εἰς ταῦτα (τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας). — **οἱ θεοὶ ἑαυτοῖς καταλείπονται** = οἱ θεοὶ καταλείπουσι δι' ἑαυτοῦς (= φυλάττουν διὰ τὸν ἑαυτὸν των). — **ῶν** = καὶ ἐκ τούτων. — **δῆλον εἶναι**, ἐκ τοῦ ἔφη. — **ὄστις** = ποῖος. — **καρποῦμαι** = ἀπολαύω (θερίζω) τοὺς καρπούς (ἀγροῦ). — **προσσιτῶ τῆς πόλεως** = κυβερνῶ τὴν πόλιν. — **τῷ δυνατοῦς . . . = τῷ λαβόντι κηδεστὰς** (χτγρμ.) **ἰσχυροῦς ἐν τῇ πόλει.** — **κηδεστὴς** = συγγενὴς ἐκ γάμου (ὡς πενθερός, γαμβρός, ἀνδράδελφος ἢ γυναικάδελφος καὶ ἐν γένει ὁ συμπένθερος). — **λαμβάνω κηδεστὰς ἰσχυροῦς** = κάμνω συγγενεῖς ἰσχύοντα πολιτικὰ πρόσωπα. — **εἰ . . . στεροῦσεται** (= **στερηθῆσεται**), ἐνταῦθα ὁ **εἰ** = **εἰ μὴ**. — **στεροῦμαι τῆς πόλεως** = ἐξορίζομαι.

Τοὺς ἐπιτηδείους, τοὺς συναναστρεφομένους μετὰ τοῦ Σωκρ. ὁ Ξενοφῶν καλεῖ **συνόντας, ὁμιλητάς, συνδιατρίβοντας, ἐπιθυμητάς, ἐπιτηδείους, εταίρους, φίλους, γνωρίμους**, οὐδέποτε δὲ **μαθητάς**: διότι ὁ Σωκρ. οὐδέποτε ὠνόμασεν ἑαυτὸν διδάσκαλον. — **μαντευσομένους ἔπεμπεν**, οὕτω τὸν Ξενοφ. μέλλοντα νὰ πορευθῇ πρὸς τὸν Κῦρον συνεβούλευσεν ὁ Σωκρ. νὰ ἔλθῃ εἰς Δελφοὺς καὶ νὰ ἐρωτήσῃ τὸν θεὸν περὶ τῆς πορείας. — **προσδεῖσθαι**, ἐκτὸς δηλ. τῶν ἰδίων γνώσεων. — **τῶν τοιούτων ἔργων**, δηλ. τῆς τεκτονικῆς, τῆς χαλκευτικῆς καὶ τῆς γεωργίας. — **τὰ μέγιστα τῶν ἐν τούτοις**, νοεῖται ἢ ἐκβασίς τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τὸ σύμφορον ἢ ἀσύμφορον τοῦ ἐπαγγέλματος, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἐπομένων: «**οὔτε γὰρ τῷ . . .**». — **οὔτε τῷ . . . φυτευσασμένῳ δῆλον, ὄστις καρπ.**, διότι ὁ φυτεύσας τὸν ἀγρὸν πιθανὸν ν' ἀποθάνῃ πρὸ τοῦ θεισμοῦ τοῦ καρποῦ. — **εἰ διὰ τούτους** (δηλ. τοὺς κηδεστὰς) **στερ.**, οἱ ἰσχύοντες πολιτικοὶ ἐπροστάτευσαν τοὺς συγγενεῖς αὐτῶν ἂν ὅμως οὗτοι οἱ πολιτικοὶ ἤττωντο ὑπὸ τῆς ἀντιθέτου πολιτικῆς μερίδος, ἐκιν-

δύνειον νὰ ἐξορισθῶσι καὶ οἱ ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῶν διατελοῦντες συγγενεῖς.

§ 9.

Τοὺς μηδὲν τῶν τοιούτων... = ἔφη (Σωκρ.) δαιμονῶν τοὺς οἰομένους μηδὲν τῶν τοιούτων εἶναι δαιμόνιον, ἀλλὰ (οἰομένους) πάντα (εἶναι) τῆς ἀνθρωπίνης γνώμης. — δαιμονῶ (-άω) = κατέχομαι ὑπὸ δαίμονος, ἀνοηταίνω, εἶμαι παράφρων. — δαιμόνιον, ἐνταῦθα = θεῖον, ἐξαρτώμενον ἐκ τῶν θεῶν. — πάντα εἶναι τῆς ἀνθρωπίνης γνώμης = ὅτι πάντα ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας = ὅτι πάντα ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς διανοίας του δύναται νὰ εὕρη. — δαιμονῶν καὶ τοὺς μαντενομένους, ἀ... = (ἔλεγεν) ὅτι ἀνοηταίνουσι καὶ οἱ ἐρωτῶντες τὸ μαντεῖον περὶ πραγμάτων, τὰ ὅποια οἱ θεοὶ ἀφήκαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους νὰ κρίνωσιν, ἀφ' οὗ μάθωσιν (αὐτά). — εἴ τις ἐπερωτῶη, δηλ. τὸν θεὸν ἢ τὸ μαντεῖον. — πότερον ἐπιστ... = πότερον κρείττον (ἔστι) λαβεῖν (ὑποχμ.: αὐτὸν) ἐπὶ ζεύγος ἐπιστάμενον ἢ μὴ ἐπιστάμενον. — ἐπὶ ζεύγος = διὰ τὴν διεύθυνσιν ἀμάξης (συρομένης ὑπὸ ζεύγους βοῶν ἢ ἵππων). — ἢ πότερον... = ἢ πότερον κρείττον (ἔστι) λαβεῖν ἐπὶ τὴν (= τὴν εαυτοῦ) ναῦν ἐπιστάμενον κυβερνᾶν ἢ μὴ ἐπιστάμενον. — ἢ ἄ ἔξεστιν... = ἢ εἴ τις ἐπερωτῶη περὶ τούτων, ἂ ἔξεστι (τοῖς ἀνθρώποις) εἰδέσθαι ἀριθμήσαντας ἢ μετρ. ἢ στήσαντας (= ἐπὶ ἀριθμῶσιν ἢ μετρῶσιν ἢ στήσωσιν). — ἴστημι = ζυγίζω. — ἀθέμιτος = ἀσεβής. — ἀ μὲν μαθόντας... = ἀ μὲν ἔδωκαν οἱ θεοὶ (ἡμῖν) ποιεῖν μαθόντας (= ἐπὶ μάθωμεν). — μανθάνειν, ὡς ὑποχμ. νοητέον τὸ: ἡμᾶς· τὸ ἀπρμφ. ἐκ τοῦ δεῖν. — πειραῶσθαι, ἐκ τοῦ ἔφη δεῖν. — σημαίνειν, ἐκ τοῦ ἔφη.

Μηδὲν τῶν τοιούτων, δηλ. τίνων; — τοὺς τὰ τοιαῦτα π... ἀθ. ποιεῖν ἡγεῖτο, διότι τὰ τοιαῦτα εὐρίσκονται διὰ τῆς διανοίας καὶ οὐχὶ διὰ τῆς μαντικῆς παρατηρητέον δὲ ὅτι ἀνωτέρω περὶ τῶν αὐτῶν εἶπεν ὅτι δαιμονῶσι. — σημαίνειν, δηλ. ἀ μὴ δήλα τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶ· πῶς δὲ οἱ θεοὶ προεδήλουν ταῦτα; πρβλ. ἀνωτέρω ἐν § 2-4 «οἰωνοῖς τε χρῶνται καὶ...».

§ 10 — 11.

Ἄλλὰ μὴν =; (πρβλ. § 6). — **γε** = βεβαίως. — **εἰμι ἐν τῷ φανερῷ** = διάγω βίον φανερόν. — **περίπατος** = τόπος πρὸς περίπατον. — **πλήθω** = εἶμαι πλήρης· **ἀγορὰ πλήθουσα** = ἡ ὥρα, καθ' ἣν ἡ ἀγορὰ εἶναι πλήρης ἀνθρώπων (δηλ. ἀπὸ 9 - 12 π. μ.). — **ὅπου πλείστους μέλλοι συνέσεσθαι** = (ἐκεῖ) ὅπου ἤλπιζε νὰ συναναστραφῆ μετὰ πλείστων. — **ὡς τὸ πολὺ** = ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, συνήθως. — **οὐδεὶς . . . Σωκράτους . . . εἶδε**, παρατηρητέα ἢ μετὰ γενκ. σύνταξις τοῦ **εἶδε**· τὸ **ὄραν**, καθὼς καὶ ἄλλα β. (**σκοπεῖν, θεᾶσθαι, ἐννοεῖν** κτλ.), συντάσσεται μετὰ γενκ. τοῦ προσώπου, ὅταν μάλιστα προστίθεται τὸ κυρίως ἀντικείμενον (τὸ περιεχόμενον τῆς ἀντιλήψεως) καὶ δὴ ἢ κατ' αἰτιατικ. (**τοῦτο, οὐδὲν**) ἢ κατὰ πρότασιν ἐξηρητημένην (πρβλ. κατωτέρω § 12: **πρῶτον μὲν αὐτῶν ἐσκοπεῖ, πότερα** κτλ.). — **πώποτε** = ποτὲ ἕως τώρα. — **οὐδὲ γάρ . . . διελέγετο . . . ἀλλὰ καὶ τοὺς . . .** = **οὐ γὰρ μόνον οὐ διελέγετο . . . ἀλλὰ καὶ τοὺς . . .** — **τὰ πάντα** = τὸ σύμπαν. — **φύσις** = γένεσις. — **ἥπερ** (δηλ. **ὁδῷ ἢ μεθόδῳ**) = καθ' ὃν ἀκριθῶς τρόπον. — **ὅπως . . . καὶ τίσιν . . .**, πλάγια ἐρωτηματικ. προτάσεις ἐκ τοῦ **σκοπῶν** = ἐξετάζων πῶς . . . καὶ κατὰ τίνας . . . — **σοφιστής**, ἐνταῦθα = φιλόσοφος. — **ἀνάγκαι** = φυσικοὶ νόμοι. — **τὰ οὐράνια** = τὰ φαινόμενα τῶν οὐρανίων σωμάτων. — **φροντίζω τι** = ἐπιμόνως ἐρευνῶ τι, βασανίζω τὸν νοῦν μου διὰ τι.

Ἄει μὲν . . ., ἡ ἀπόδοσις τοῦ **μὲν** κατωτέρω «**οὐδεὶς δὲ πώποτε . . .**». — **πρῶ τε . . . καὶ πληθούσης ἀγορᾶς**, οἱ ἀρχαῖοι διήρουν τὴν ἡμέραν εἰς 4 μέρη: 1) εἰς **πρωτῆ** ἢ **πρῶ** (ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου μέχρι τῆς ἐνάτης), 2) εἰς **ἀμφι** ἢ **περὶ ἀγορᾶν πλήθουσαν** (ἀπὸ τῆς 9 - 12), 3) εἰς **μεσημβρίαν** (ἀπὸ τῆς 12 - 2 π. μ.) καὶ 4) εἰς **δείλην** (ἀπὸ τῆς 2 - 6). — **εἰς τοὺς περιπάτους**, δηλ. εἰς τὰς στοάς, τὰς ὑπαρχούσας εἰς πολλὰ δημόσια οἰκήματα, ἐνθα οἱ Ἀθηναῖοι δὲν προσεβάλλοντο ὑπὸ τῶν ἀκτίων τοῦ ἡλίου ἢ ὑπὸ τῆς βροχῆς· ὑπὸ ταύτας περιπατοῦντες διελέγοντο. — **γυμνάσια**, οὕτως ἐκαλοῦντο οἱ τόποι, ἐν οἷς ἐτελοῦντο αἱ σωματικαὶ ἀσκήσεις τῶν νέων, τὰ γυμναστήρια· τοιαῦτα ἐν Ἀθῆναις ὑπῆρχον τρία: 1) τὸ **Δύκειον**, κείμενον παρὰ τὸ σημερινὸν Ζάππειον καὶ τὸν ἀνακτορικὸν κήπον, 2) τὸ **Κυνόσαργες**, παρὰ

τὴν εἰς Φάληρον ἄγουσαν ὁδὸν (ΝΑ. τοῦ σημερινοῦ Α' στρατιωτικοῦ νοσοκομείου παρὰ τὴν Γαργαρέταν) καὶ β) ἡ **Ἀκαδήμεια** πλησίον τοῦ Ἴππίου Κολωνοῦ (παρὰ τὴν σημερινὴν Κολοκυθοῦν). Ἐξῶθεν καὶ ἔσωθεν τῶν γυμναστηρίων ἦσαν στοαί, ὑπὸ τὰς ὁποίας συνηθροίζοντο καὶ συνωμίλουν οἱ διδάσκαλοι τῆς ῥητορικῆς καὶ οἱ φιλόσοφοι, οἱ μαθηταὶ αὐτῶν, οἱ τερπόμενοι εἰς σοφὰς διαλέξεις.— **ἐκεῖ**, δηλ. ἐν τῇ ἀγορᾷ.— **τῶν ἄλλων**, δηλ. φιλοσόφων.— **ὑπὸ τῶν σοφιστῶν**, ἢ λέξις **σοφιστῆς** ἔχουσα κατ' ἀρχὰς καλὴν σημασίαν ἐσήμαινε (ὅπως ἐναυθθα) τὸν φιλόσοφον ἐπὶ Σωκράτους ὁμῶς ἤρχισε νὰ μεταπίπτῃ εἰς κακὴν σημασίαν βλ. εἰσαγ. ἐν σελ. 63. — **ὁ καλούμενος . . . κόσμος**, πρῶτος ὁ Πυθαγόρας ἀποδέξασα εἰς τὴν διακόσμησιν καὶ τὴν τάξιν τοῦ παντὸς ὠνόμασεν αὐτὸ **κόσμον**.

§ 12 — 15.

Αὐτῶν ἐσκόπει, πότερα . . . ἔρχονται ἐπὶ . . . ἢ . . . ἡγοῦνται = ἐξήταξεν ἂν αὐτοὶ ἐπιδίδονται εἰς . . . ἢ νομίζουσιν . . . — **ποτέ** = ; (πρὸ βλ. § 1). — **τὸ περὶ τῶν τοιούτων φροντίζειν** = ἡ ἐπίπονος μέριμνα περὶ τῶν τοιούτων. — **νομίσαντες = ἐπεὶ** (αἰτλγκ.) **ἐνόμισαν**. — **ἤδη** = τῶρα πλέον. — **ἀνθρώπειος** = ἀνθρώπινος. — **παρέντες . . . σκοποῦντες**, μετχ. ὑποθκ. = **ἐὰν παρῶσι . . . ἐὰν σκοπῶσιν**. — **παρήμι τι** = παραμελῶ τι. — **τὰ δαιμόνια** = τὰ θεῖα = ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα οἱ θεοὶ μόνοι δύνανται νὰ γνωρίζωσιν. — **ἀρ(α)** = ἀρά γε. — **ἡγοῦνται τοῦθ'** . . . , ἢ σύνταξις: **ἡγοῦνται ποιήσιν τοῦθ'** **ὅ τι ἂν μάθωσι καὶ ἑαυτοῖς καὶ διω** (ἀρσενκ. = **ῶϊνι**) **ἂν τῶν ἄλλων βούλωνται**. — **ποιῶ τί τι** = χρησιμοποιοῶ τι πρὸς τὸ συμφέρον τινός. — **ζητοῦντες = σκοποῦντες**. — **νομίζουσιν, ἐπειδὰν . . .** ἢ σύνταξις: **νομίζουσι ποιήσιν καὶ ἀνέμους καὶ ὕδ . . . ἐπειδὰν γνῶσιν, αἷς . . . γίγγεται, ἢ . . .** — **ῶραι** = ἐποχαὶ τοῦ ἔτους. — **ἐπειδὰν γνῶσιν, αἷς ἀνάγκαις . . .** = **ἐπειδὰν γνῶσι τὰς ἀνάγκαις, αἷς . . .** — **ἀνάγκαι** = ; (πρὸ βλ. § 11). — **ἧ** = τίνι τρόπῳ.

Αὐτῶν, δηλ. τῶν φιλοσόφων. — **τὰ δαιμόνια**, ἐννοοῦνται τὰ τῆς φύσεως. — **ἕκαστα**, δηλ. **τῶν οὐρανίων**. — **ποιήσιν . . . καὶ ἀνέμους καὶ . . .**, καὶ ὁμῶς σήμερον αἱ καταπληκτικαὶ πρόοδοι τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν παντοειδῶς μεταποιοῦσι πρὸς ὄφελος τῶν ἀνθρώπων τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως καὶ τὰ μετέωρα αὐτῆς.

§ 16.

Πραγματεύομαι τι = ασχολοῦμαι εἰς τι. — *καλὸν* = ὠραῖον τὸ ἀντιθ. *αἰσχρὸν* = ; — *ἀρχικός τινος* = ἰκανὸς νὰ ἀρχῇ τινός. — *καὶ περὶ τῶν ἄλλων*, δηλ. *διελέγειτο*. — *ἃ τοὺς μὲν εἰδότας . . . κεκλήσθαι* = περὶ ὧν ἐνόμιζεν ὅτι οἱ μὲν γνωρίζοντες ταῦτα εἶναι . . . οἱ δὲ ἀγνοοῦντες . . . δικαίως δύνανται νὰ κληθῶσι. — *καλὸς κάγαθός* = ὁ τελείως πεπαιδευμένος. — *ἀνδραποδώδης* = ὁμοίος πρὸς ἀνδραπόδον, δουλοπρεπής, ἀμόρφωτος.

Καὶ περὶ τῶν ἄλλων, διὰ τούτων ἐννοοῦνται πάντα τὰ ὁπωσοῦν συντείνοντα εἰς τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν τοῦ ἀνθρώπου.

§ 17 — 19.

Ἔσα μὲν οὖν . . . = ὑπὲρ (= περὶ) μὲν οὖν τούτων, ὅσα μὴ φανερός ἦν ὅπως ἐγίνετο, οὐδὲν θαυμαστόν (ἔστι) παραγῶναι τοὺς δικαστὰς περὶ αὐτοῦ = λοιπὸν ὡς πρὸς ταῦτα μὲν, περὶ τῶν ὁποίων δὲν ἦτο φανερὸν ποίαν γνώμην εἶχεν (ὁ Σωκρ.), οὐδόλως εἶναι παράδοξον νὰ μὴ κρίνωσιν ὀρθῶς οἱ δικασταὶ περὶ αὐτοῦ (τοῦ Σωκρ.). — ὅσα δὲ πάντες . . . ; = οὐ θαυμαστόν δέ, εἰ μὴ ἐνεθυμήθησαν τούτων, ὅσα (= ἃ) πάντες ἤδεσαν; — *θαυμαστόν, εἰ . . .*, μετὰ τὰ ψυχικοῦ πάθους σημαντικὰ β. (*χαίρειν, θαυμάζειν* κτλ.) καὶ τὰς ταυτοσήμους ἀπροσώπους ἐκφράσεις (*αἰσχρὸν ἔστι, θαυμαστόν ἔστι* κτλ.) τὸ αἷτιον τοῦ ψυχικοῦ πάθους ἐκφέρεται ὄχι μόνον διὰ τοῦ *οὖν*, ἀλλ' ὑπὸ τὸν τύπον ὑποθέσεως καὶ διὰ τοῦ *εἰ*. — *ἐνθυμοῦμαι τινος* = σκέπτομαι τι, λαμβάνω τι ὑπ' ὄψει. — *βουλεύσας γάρ ποτε . . . ἀπειλούντων*, ἄς ἀποδοθῆ, ὡσεὶ ἦτο : *βουλεύσας γάρ ποτε καὶ . . . ὁμόσας, ἐν ᾧ ἦν . . . βουλεύσειν, καὶ ἐπιστ. . . γενόμενος ἐπεθύμησεν ὁ δῆμος παρὰ τοὺς νόμους μιᾷ ψήφῳ τοὺς . . . ἀποκτεῖναι πάντας ὁ δὲ οὐκ ἠθέλησεν . . . ὀργιζομένου μὲν . . . πολλῶν δὲ . . . ἀπειλούντων*. — γάρ, διασπληνικός. — *βουλεύσας (= βουλευτῆς γενόμενος) . . . καὶ ὁμόσας . . . καὶ γενόμενος, αἶ μετχ. χρονικαί*. — *ἐν ᾧ ἦν . . . βουλεύσειν*, ὑπκμ. τοῦ ἦν τὸ *βουλεύσειν* = ἐν τῷ ὁποίῳ (ὄρκῳ) ὑπῆρχεν ἀναγεγραμμένον (ἀνεφέρετο) ὅτι θὰ διαχειρισθῆ τὰ βουλευτικά του καθήκοντα συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους. — *ἐπιστάτης ἐν τῷ δήμῳ* = πρόεδρος τῆς ἐκκλησίας τοῦ

δήμου. — *μιᾶ ψήφῳ* = διὰ μιᾶς (μόνης) ψηφοφορίας. — *οἱ ἀμφὶ Θράσυλλον καὶ Ἑρασ.* = ὁ Θράσυλλος καὶ ὁ Ἑρασινίδης καὶ οἱ τυστράτηγοι αὐτῶν. — *ἀποκτεῖναι*, ἐνταῦθα = *καταγγῶναι θάνατον* = νὰ καταδικάσῃ εἰς θάνατον. — *οὐκ ἠθέλησεν ἐπιψηφίσει* = ἠρνήθη νὰ θέσῃ τὸ ζήτημα εἰς ψηφοφορίαν. — *ὀργιζομένου . . . ἀπειλοῦντων*, μετχ. ἐνδοτκ. — *πολλοὶ καὶ δυνατοὶ* = πολλοὶ ἰσχυροί. — *περὶ πλείονος ποιῶμαι* = προτιμῶ. — *εὐορκῶ* = φυλάττω τὸν ὅρκον μου· τὸ ἀντίθετον *ἐπιορκῶ*. — *φυλάττομαι τινα* = προφυλάττομαι ἀπὸ τινα. — *καὶ γὰρ . . . ἐνόμιζεν . . .* = *ἐνόμιζε γὰρ θεοὺς ἐπιμελεῖσθαι ἀνθρώπων . . .* — *τὰ σιγῆ βουλευόμενα* (παθτκ.) = τὰ κρυφίως σχεδιαζόμενα.

Ἔσα μὲν οὖν . . . ὅσα δὲ κτλ., ἡ ἔννοια: τὰς ἐν τοῖς προηγούμενοις ῥηθείσας γνώμας τοῦ Σωκρ., ἐπειδὴ ταύτας κατ' ἴδιαν ἐν τοῖς διαλόγοις ἐξέφραζεν, ἦτο δυνατόν νὰ μὴ γνωρίζωσιν οἱ δικασταί· τὰ ἐπόμενα ὁμως ὡς δημοσίᾳ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου γενόμενα ὄφειλον οὗτοι νὰ μὴ ἀγνοῶσιν. — *βουλευσας . . . ἐπιστάτης*, ἡ βουλή τῶν Ἀθηναίων ἀπετελεῖτο ἐκ 500 βουλευτῶν· οὗτοι ἐπεὶδὴ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εὐρίσκωνται διηνεκῶς ἅπαντες ἐπὶ τὸ αὐτό, ἔνα συναποφασίζωσιν, διηροῦντο εἰς 10 τμήματα κατὰ τὰς 10 φυλάς, ὧν ἕκαστον, κατὰ σειρὰν ὀριζομένην ὑπὸ τοῦ κλήρου, διῴκει τὰ τῆς βουλῆς ἐπὶ 35 ἢ 36 ἡμέρας. Οἱ 50 βουλευταὶ ἐκάστου τμήματος ἐκαλοῦντο *πρυτάνεις* καὶ ἡ φυλή, εἰς ἣν ἀνήκον, *πρυτανεύουσα*· ἐκ τῶν 50 δὲ τούτων πρυτάνεων ἐξελέγετο καθ' ἑκάστην διὰ κλήρου εἰς καλούμενος *ἐπιστάτης*, ὅστις ἔχων τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν ἐν τῇ βουλῇ προήδρευεν αὐτῆς τε καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου. — *ποτε*, πότε; βλ. εἰσαγ. ἐν σελ. 64. — *τὸν βουλ. ὅρκον ὁμόσας*, οἱ βουλευταὶ πρὶν ἀναλάβωσι τὰ καθήκοντα αὐτῶν ὑπεβάλλοντο εἰς *δοκιμασίαν*, εἰς ἀκριβῆ δηλ. ἐξέτασιν τοῦ τε ἰδιωτικοῦ καὶ δημοσίου βίου αὐτῶν, καὶ μετὰ τὴν ἐπιδοκιμασίαν ὤμνουν τὸν βουλευτικὸν ὅρκον, δι' οὗ ἐβεβαίουν ὅτι θὰ διαχειρισθῶσι τὰ βουλευτικὰ αὐτῶν καθήκοντα συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους. — *παρὰ τοὺς νόμους*, οἱ νόμοι ὤριζον ὅτι, ἂν πολλοὶ ὁμοῦ συγκατηγοροῦντο διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, ἔπρεπε νὰ γίνῃ ψηφοφορία περὶ ἑνὸς ἐκάστου χωριστά. — *τοὺς ἀμφὶ Θράσ. καὶ Ἑρασινίδην*, ὁ Θράσυλλος, ὁ Ἑρασινίδης καὶ οἱ ἄλλοι Ἀθηναῖοι στρατηγοὶ εἶχον νικήσει τῆ 406 π. X. ἐν ναυμαχίᾳ παρὰ τὰς

Ἀργινοῦσας—νήσους μεταξύ Λέσβου καὶ Μ. Ἀσίας — τοὺς Λακεδαιμονίους· ἀλλ', ἐπειδὴ ἕνεκα τῆς τρικυμίας δὲν ἠδυνήθησαν νὰ σώσωσι μαχητάς τινας πεσόντας εἰς τὴν θάλασσαν καὶ δὲν ἐφρόντισαν νὰ περισυλλέξωσι καὶ ἐνταφιάσωσι κατὰ τὰ νενομισμένα τὰ πτώματα τῶν πνιγέντων, εἰσῆχθησαν ἐν Ἀθήναις εἰς δίκην κατηγορηθέντες ὅτι παρέβησαν τὰ καθήκοντα αὐτῶν· οἱ προσελθόντες εἰς τὸ δικαστήριον στρατηγοὶ κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον παράνομως διὰ κοινῆς ψηφοφορίας ὑπὸ τοῦ μαινομένου ὄχλου. — **οὐκ ἠθέλησεν ἐπιψηφίσει**, ὁ πρόεδρος τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου εἶχε τὴν ἐξουσίαν νὰ μὴ θέσῃ εἰς ψηφοφορίαν πρότασιν, ἣν ἐθεώρει παράνομον. — **ἀπειλούντων**, ὅτι δηλ. θὰ εἰσαγάγωσιν αὐτὸν εἰς δίκην· διότι οἱ **ἐπιστάται** οἱ ἀρνούμενοι νὰ θέσωσιν εἰς ψηφοφορίαν πρότασιν τινὰ κατεδιώκοντο διὰ τῆς **ἐνδείξεως**, ἐγγράφου δηλ. καταμηνύσεως ἀπευθυνομένης πρὸς τὸν ἀρμόδιον ἄρχοντα (τοὺς θεσμοθέτας). — **τὰ μὲν εἰδέναι, τὰ δ' οὐκ...**, διότι οἱ ἀρχαῖοι ἀπέδιδον εἰς τοὺς θεοὺς πάσας τὰς ἀνθρωπίνας ἀτελείας καὶ ἐλλείψεις. — **τὰ τε λεγόμενα καὶ πραττ.**, ἐπομένως τὰ φανερά ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ: **τὰ σιγῇ βουλευόμενα**, τὰ ὅποια εἶναι ἄδηλα καὶ κρύφια. — **σημαίνειν...**, πῶς; (πρβλ. § 2-4).

§ 20.

Ἔοπως ποτὲ = πῶς ἄρά γε. — **περὶ θεοὺς μὴ σωφρονεῖν** = ὅτι ὡς πρὸς τοὺς θεοὺς δὲν ἐφρόνει ὀρθῶς. — **τὸν ἀσεβὲς μὲν...** = αὐτός, ὅστις ἀσεβὲς μὲν... οὔτε εἶπεν οὔτε ἔπραξε, τοιαῦτα δὲ (πάντοτε) καὶ ἔλεγε καὶ ἔπραττε. — **οἷά τις ἄν... εὐσεβέστατος**, ἃς ἀποδοθῆ, ὡσεὶ ἦτο: **ὥστε, εἴ τις ταῦτα λέγοι καὶ πράττοι, εἶναι ἄν καὶ νομίζεσθαι εὐσεβέστατον**.

Θανμάζω οὖν..., συγκεφαλαιωτικῶς ἐπανέρχεται ὁ Ξεν. εἰς τὰ ἐν § 1 εἰρημένα. — **Ἀθηναῖοι**, ὡς καὶ ἐν § 1 «**Ἀθηναίους ἔλεισαν**»· πῶς ἔπρεπε κυρίως νὰ εἴπη; βλ. ἐν σελ. 65.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 2.

§ 1-3.

Καὶ τό... = ἀκόμη καὶ τό... — **ὄς** = αὐτός, ὅστις. — **π. ἀνθρώπων γαστρός**, ἀμφότεραι αἱ γενν. ἐκ τοῦ ἐγκρατέστατος ἢ α' διακριτ., ἢ β' ἀντικειμν. — **γαστρός**, ἐνταῦθα = ποτοῦ καὶ φαγητοῦ. — **καρτερικὸς πρὸς χειμῶνα καὶ θέρος καὶ π. πόνοους** = ὑπομονητικὸς εἰς ψύχη καὶ καύσωνα καὶ κάθε κόπον. — **πρὸς τὸ δεῖσθαι μετρίων** = εἰς τὸ νὰ ἔχη ἀνάγκην (μόνον) ὀλίγων. — **πεπαιδευμένος** = ἡσκημένος, συνειθισμένος. — **ὥστε ... πάνυ ῥαδίως ἔχειν ἀρκοῦντα** = ὥστε ... εὐκολώτατα (ὅμως) ν' ἀρκῆται εἰς αὐτὴν (τὴν περιουσίαν). — **πάνυ μικρὰ κεκτημένος** = ἐν ᾧ ἐλαχίστην περιουσίαν εἶχεν. — **ἄν ... ἐποίησε** = ἦτο δυνατόν νὰ κάμη. — **λίχνος** = λαίμαργος. — **μαλακὸς πρὸς τὸ πονεῖν** = μαλθακὸς πρὸς τοὺς κόπους, φυγόπνοος. — **ἀλλ' ἔπαυσε μὲν τούτων** = (ὄχι! δὲν ἦτο δυνατόν) τούναντίον ἀπήλλαξε μὲν ἀπὸ τούτων (τῶν ἐλαττωμάτων). — **καλὸς κάγαθός** =; πρβλ. κεφ. 1, § 16. — **καίτοι γ' οὐδέποτε** = καὶ ὅμως (ἂν καὶ ἀπήλλαξε δηλ. πολλοὺς τῶν ἐλαττωμάτων) οὐδέποτε βεβαίως. — **τῷ φανερός εἶναι τοιοῦτος ὢν** = διὰ τοῦ ὅτι ἦτο φανερός ὅτι ἦτο τοιοῦτος. — **ἐλπίζειν ἐποίει ... ἐποίει τοὺς συνδιατρίβοντας ἑαυτῷ ἐλπίζειν γενήσεσθαι τοιοῦτους μιμουμένους** (μετχ. ὑποθτικ.) **ἐκείνον** (= αὐτόν).

Θαυμαστὸν δέ, ὃ δὲ εἶναι ἀπόδοσις τοῦ ἐν κεφ. 1, § 2 «πρῶτον μὲν». — **πρὸς τοῖς εἰρημένοις**, δηλ. ἐν τῷ 1 κεφ. — **πάνυ μικρὰ κεκτημένος**, πᾶσα ἡ περιουσία τοῦ Σωκρ. ἦτο ἀξίας 5 μνῶν, ἦτοι 500 ἀττικῶν δραχμῶν. — **(ἔπαυσε) τούτων**, δηλ. τῆς ἀσεβείας, παρανομίας, λαίμαργίας καὶ φυγοπονίας. — **οὐδέποτε διδάσκαλος**, ἐκ τούτου σαφῶς δηλοῦται, διατὶ οἱ συναναστρεφόμενοι μετὰ τοῦ Σωκρ. οὐδέποτε ἐκαλοῦντο μαθηταί, ἀλλὰ **συνόντες, συνδιατρίβοντες, ἐπιτήδειοι** κτλ. (βλ. ἀνωτέρω ἐν σελ. 68). — **τούτου, δηλ. τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς καλοὺς κάγαθούς.** — **τοιοῦτος ὢν**, οἷος δηλ. περιεγράφη ἀνωτέρω «γαστρός... ἐγκρατέστατος... καρτερικώτατος...».

§ 5 — 8.

Οὐ μὴν οὐδέ = πρὸς τούτοις οὐδέ. — **ἐρασιχρήματος** = φιλοχρήματος. — **ἔπαυε**, ὡς ἀντικμ. νοητέον τὸ: αὐτοὺς (τοὺς συνόντας). — **τοὺς ἑαυτοῦ ἐπιθυμοῦντας** = τοὺς ἐπιθυμοῦντας τῆς ἑαυτοῦ διδασκαλίας. — **πράττομαί τινα χρήματα** = λαμβάνω χρήματα παρά τινος. — **τῆς ὀμιλίας** = τῆς ἑαυτῶν ὀμιλίας = διὰ τὴν διδασκαλίαν των. — **ἀνδραποδιστῆς ἑαυτοῦ** = πωλῶν ἑαυτὸν ὡς δούλον, πωλητῆς τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀνεξαρτησίας του. — **ἀποκαλῶ** = ὀνειδιστικῶς ὀνομάζω. — **διαλέγεσθαι, παρ' ὧν** = διαλέγεσθαι τούτοις, παρ' ὧν. — **τὸν μισθόν** = τὸν συμπεφωνημένον μισθόν. — **ἐθαύμαζε, εἰ...**, βλ. ἀνωτέρω ἐν σελ. 72. — **εἰ... πρᾶττειτο καὶ μὴ νομίζοι** = ἐὰν... λαμβάνῃ καὶ δὲν νομίζῃ. — **ἀρετὴν ἐπαγγέλλομαι** = ἔχω ὡς ἐπάγγελμα τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρετῆς. — **ἀργύριον** = χρήματα. — **ἀλλὰ φοβοῖτο, μὴ... μὴ** (ἀντί: μὴ... οὐ)... **ἔξοι** = ἀλλὰ (ἐὰν) φοβῆται μήπως... δὲν θὰ ὀφείλῃ. — **ἐπηγγέλιτο** = ὑπέσχετο. — **ἐπίστευε δὲ... ἐπίστευε δὲ** (= ἀλλ' εἶχε τὴν πεποίθησιν) **ἔσσεσθαι φίλους ἀγαθοὺς ἑαυτῷ τε καὶ ἄλλ. εἰς τὸν πάντα βίον τοὺς ἀποδεξαμένους τῶν συνόντων** (γενν. διαιρικ.) **ἑαυτῷ** (ἐκεῖνα), **ἅπερ αὐτὸς ἐδοκίμαζε**. — **δοκιμάζω** = ἐπιδοκιμάζω. — **εἰ μὴ ἄρα** = ἐκτὸς ἐὰν τυχόν.

Τῶν ἄλλων ἐπιθυμιῶν, ἐννοεῖ τὰς ἄλλας (πλὴν τῆς φιλοχρηματίας) ἐμφύτους τοῖς ἀνθρώποις ἐπιθυμίας, τὰς προκαλοῦσας τὴν φιλοχρηματίαν. — **οὐκ ἐπράττειτο χρ.**, παρέχων οὕτω ἑαυτὸν ὑπόδειγμα τῆς ἀφιλοχρηματίας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του σοφιστάς, οἵτινες ἐλάμβανον μεγάλους μισθοὺς διὰ τὴν διδασκαλίαν των πρὸ βλ. εἰσαγ. ἐν σελ. 63. — **τούτου, δηλ. τοῦ πρᾶττεσθαι χρήματα**. — **εἴ τις ἀρετὴν ἐπαγγελλόμενος...**, ταῦτα λέγει περὶ τῶν σοφιστῶν, οὓς ἀποδεικνύει ψευδῶς ἐπαγγελλόμενους τὴν ἀρετὴν. διότι ἐὰν οὗτοι εἶχον πεποίθησιν, ὅτι οἱ παρ' αὐτῶν διδασκόμενοι θὰ καθίσταντο **καλοὶ κἀγαθοί**, δὲν θὰ ἐλάμβανον χρήματα: διότι οἱ μαθηταὶ αὐτῶν εὐγνώμονες διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρετῆς θὰ συνέτρεχον τοὺς ἑαυτῶν διδασκάλους εἰς πάσας τὰς ἀνάγκας των. — **ὄγενόμενος καλὸς κἀγαθός**, πῶς; — **τῷ τὰ μ. εὐεργετήσαντι**, δηλ. τῷ διδασκάλῳ τῆς ἀρετῆς. — **τοιούτου οὐδέν**, δηλ. **διδάξειν τὴν ἀρετὴν**.

§ 9 - 10.

Ἵπερορᾶν ἐποίει... = ἐποίει τοὺς συνόντας ὑπερορᾶν τῶν καθεστῶτων νόμων. — ὑπερορῶ τινος = καταφρονῶ τινά. — οἱ καθεστῶτες νόμοι = οἱ ὑπάρχοντες, οἱ κείμενοι νόμοι. — μῶρον = μωρόν, ἀνόητον. — κύαμος = κουκκί, κλήρος· ἀπὸ κύαμου = διὰ κλήρου. — καθιστάναι, ὡς ὑποχμ. νοητέον τό: τοὺς πολίτας. — κυβερνήτη δὲ μηδένα ἐθ. χρῆσθαι = ἐν ᾧ κυβερνήτην πλοίου οὐδεὶς θέλει νὰ ἔχη. — κυαμεντὸς = ἐκλεχθεὶς διὰ κύαμου (διὰ κλήρου). — μηδ' ἐπ' ἄλλα τοιαῦτα, δηλ. ἔργα (ἢ τέχναι) χρῆσθαι κυαμεντῷ τινι. — ἃ πολλῶ ἐλάττι... ἁμαρτιανομένων = τὰ ὅποια πλημμελῶς γινόμενα προξενοῦσι πολὺ μικροτέρας βλάβας παρὰ τὰ πλημμελῶς γινόμενα εἰς τὴν πόλιν. — τοὺς δὲ τοιοῦτους λόγους... , ἄς ἀποδοθῆ, ὡσεὶ ἦτο: οἱ δὲ τοιοῦτοι λόγοι, ἔφη (ὁ κατηγορὸς), ἐπῆρον τοὺς νέους καταφρονεῖν... καὶ ἐποιοῦν βιαίους. — ἐπαίρω = παρακινῶ. — βίαιος = ἐπαναστατικὸς. — ἐγὼ δ(έ), ὁ δὲ = δ' ὅμως, τοῦναντίον. — οἱ φρόνησιν ἀσκούντες = οἱ ἀσκήσει (= ἐπιμελεία, μελέτη) κτώμενοι φρόνησιν = οἱ φρόνιμοι ἄνθρωποι. — τὸ ὅς πολίτας = τοὺς ἑαυτῶν πολίτας· πολίτης δὲ = συμπολίτης. — ἥμισια = ἐλάχιστα. — γίνεσθαι, ἐκ τοῦ οἶμαι. — εἰδότας, μετχ. αἰτλγχ. = ἐπεὶ ἴσασιν. — τῆ βία πρόσσεισιν ἔχθραι καὶ κίνδυνοι, κατ' ἔννοιαν = ἡ βία ἐπάγεται ἐχθροὺς καὶ κινδύνους. — διὰ δὲ... = ἐν ᾧ διὰ... — τὸ πείθειν = ἡ πειθῶ. — μετὰ φιλίας = μετὰ φιλικοῦ τρόπου. — ταῦτα γίνεται = τὰ ἴδια κατορθοῦνται. — οἱ βιασθέντες = ἐκεῖνοι, καθ' ὧν ἐγένετο χρῆσις βίας. — ὡς ἀφαιρεθέντες = ἐπειδὴ ἀπεστερήθησαν (τῆς ἐλευθέρως τῶν ἐνεργείας). — ὡς κεχαρισμένοι = ἐπειδὴ ἔχουσιν εὐεργετηθῆ. — οὐκ οὐ τῶν φρόνησιν ἀσκούντων ἐστὶ, ἀλλὰ τὸ τὰ τοιαῦτα πράττειν ἐστὶν τῶν ἐχόντων ἰσχὺν ἀνευ γνώμης. — τὸ βιάζεσθαι = ἡ χρῆσις τῆς βίας. — ἐστὶ τινος = εἶναι ἰδιὸν τινος. — ἰσχὺς = σωματικὴ δύναμις. — γνώμη = σύνεσις.

« Ἀλλὰ νῆ Δία », ὁ κατ. ἔφη... , τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο, ὡς καὶ τὰ κατωτέρω (ἐν § 12, § 56), προσήγαγεν ὁ Μέλητος ἐν τῇ πρὸ τοῦ δικαστηρίου ἀγορεύσει του θελήσας νὰ στηρίξῃ ἐπ' αὐτῶν τὴν ἐπὶ διαφθορᾶ τῶν νέων κατηγορίαν. — ἀπὸ κύαμου καθιστά-

ναι, ἢ διὰ κληρώσεως ἐκλογῆ τῶν ἐν Ἀθήναις ἀρχόντων ἐγίνετο ὡς ἐξῆς: ἐντὸς κάλπης ἐτίθεντο πινάκια, ἐφ' ὧν ἦσαν γεγραμμένα τὰ ὀνόματα τῶν ὑποψηφίων ἀρχόντων· ἐντὸς δὲ ἀλλης ἰσάριθμοι πρὸς τὰ πινάκια κύαμοι, ἐξ ὧν λευκοὶ μὲν ἦσαν ὅσοι καὶ οἱ μέλλοντες ἄρχοντες, μέλανες δὲ οἱ λοιποί. Ἀκολούθως ἐξῆγον συγχρόνως ἐξ ἀμφοτέρων τῶν καλπῶν ἀνά ἓν πινάκιον καὶ ἓνα κύαμον, καὶ ἂν μὲν ὁ κύαμος ἦτο λευκὸς ἐγένετο ἄρχων ὁ ὑποψήφιος, οὗ τὸ ὄνομα ἦτο γεγραμμένον ἐπὶ τοῦ πινακίου, ἂν δὲ μέλας, οὐχί. Οἱ οὕτω δ' ἐκλεγόμενοι ἄρχοντες ἐκαλοῦντο **κυαμευτοὶ** ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς **αἰρετοὺς** ἄρχοντας, οἱ ὅποιοι ἐξελέγοντο ὑπὸ τοῦ δήμου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.— **ἐγὼ δ' οἶμαι . . .**, τὴν κατηγορίαν ὅτι ὁ Σωκρ. ἐχαλάρου τὸν πρὸς τοὺς κειμένους νόμους τῆς πόλεως σεβασμὸν δὲν δύναται ὁ Ξενοφῶν ν' ἀνασκευάσῃ· διότι ὁ Σωκρ. πράγματι ἐπέκρινε τὰ τῆς πολιτείας· δι' αὐτὸ τὴν κατηγορίαν αὐτὴν ἀναμιγνύει ὁ Ξενοφ. μὲ τὴν ἄλλην «**ποιεῖν βιαίους**», ἣν ἀνασκευάζει· ἡ ἔννοια: βεβαίως ὁ Σωκρ. ἐπέκρινε τὰ τῆς πολιτείας, ἀλλ' ἡ ἐπίκρισις αὕτη (ὡς ἀκίνδυνος) δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀγάγῃ εἰς βίαιαν ἐξέγερσιν κατὰ τῆς πολιτείας.— **τὰ συμφέροντα**, τίσι;—**ταυτά**, δηλ. **τοῖς βία γιγνομένοις**.—**μισοῦσι**, δηλ. **τὸν βιάσαντα**.—**οἱ δὲ πεισθέντες**, δηλ. περὶ τῶν συμφερόντων.—**ὡς κεχαρισμένοι**, ὑπὸ τῶν πειθόντων αὐτοὺς περὶ τῶν συμφερόντων αὐτοῖς.—**φιλοῦσι**, τίνα;—**τὸ τὰ τοιαῦτα**, δηλ. βίαια ἔργα.

§ 12.

Ἐφη γε, ὁ γε ἐπιτείνει τὸ **ἔφη** = πρὸ πάντων εἶπε (τοῦτο).—**ὀμιλητὰ γενομένω**, ἢ μετχ. ἐνδοτκ.—**εἰ καὶ ὀμιλητὰ ἐγενέσθην**.—**ὀμιλητῆς γίγνομαι τινι** = συναναστρέφομαι μετὰ τινος, εἶμαι μαθητῆς τινος.—**οἱ ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ (τὰ πολιτικὰ πράττοντες)** = οἱ ἐν καιρῷ τῆς ὀλιγαρχίας πολιτικοὶ (ἄνδρες).—**αὐ** = ἀφ' ἐτέρου.—**οἱ ἐν τῇ δημοκρατίᾳ (τὰ πολιτικὰ πράττοντες)** = ;—**ἀκρατῆς** = ὁ μὴ ὦν κύριος ἑαυτοῦ, ἀχαλίνωτος, ὀρμητικὸς.—**ὀβριστῆς** = αὐθάδης, βίαιος.

Ἐφη γε ὁ κατήγορος, βλ. ἀνωτέρω ἐν § 9 «**Ἀλλὰ νῆ Δία**», **ὁ κατ. ἔφη . . .**».—**ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ**, τοῦ ἔτους 404, ὅτε ἐκυβέρνησαν ἐν Ἀθήναις οἱ τριάκοντα τύραννοι, ὧν κορυφαῖος ὑπῆρξεν ὁ Κριτίας.—**ἐν τῇ δημοκρατίᾳ**, ὁ Ξεν. ἀποβλέπει εἰς τὸν ἰδιω-

τικόν καὶ δημόσιον βίον τοῦ Ἀλκιβιάδου ἀπὸ τοῦ ἔτους 421 π. X. μέχρι τῆς ἐπανόδου τούτου εἰς τὸν ἐν Σάμῳ στρατὸν (411 π. X.).

§ 13 - 16.

Τὴν...συνουσίαν...ὡς ἐγένετο = ὡς ἐγένετο ἢ πρὸς Σωκράτη *συνουσία αὐτοῖν* (= αὐτῶν). — ὡς = πῶς. — *συνουσία πρὸς τινα* = συναναστροφή μετὰ τινος. — *ἐγενέσθην μὲν . . . ἤδεσαν δὲ* = ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπῆρξαν . . . ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐγνώριζον παρατηρητέα ἢ ἐναλλαγὴ τοῦ θυϊκοῦ καὶ πληθυντ. ἀριθμοῦ. — *γὰρ*, διασαφητικὸς. — *δὴ* = ὡς γνωστόν. — *φιλότιμος* = φιλόδοξος. — *βουλομένω τε, ὁ τε* συνδέει μετοχὴν πρὸς ἐπίθετον (*φιλοτιμοτάτω*)· ἀμφότερα εἶναι κατγρμ. ἄς ἀποδοθῆ, ὡσεὶ ἦτο: *καὶ ἐβούλοντο*. — *πάντα δι' ἑαυτῶν πράττεσθαι* = πᾶσαι αἱ ὑποθέσεις τῆς πόλεως νὰ διεξάγονται δι' ἑαυτῶν. — *ἀπ' ἐλαχίστων* = δι' ἐλαχίστων. — *αὐτάρκης* = αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἐπαρκής, ὁ μὴ ἔχων ἀνάγκην τοῦ ἄλλου. — *αὐταρκέστατα ζῶ* = ζῶ τελείως εὐχαριστημένος. — *ἐχρηῆτο τοῖς διαλεγόμενοις αὐτῷ, ὅπως βούλοιο* = μετεχειρίζετο τοὺς μετ' αὐτοῦ διαλεγόμενους ὅπως ἤθελε. — *ἐν τοῖς λόγοις* = ἐν ταῖς διαλέξεσιν. — *ὄρωντε καὶ ὄντε . . . ἐπιθυμήσαντε . . . νομίσαντε*, μετχ. αἰτλγχ. κατ' αἰτιατκ. ἀναφερόμεναι εἰς τὸ αὐτῷ, ὅπερ ὑποκμ. τῶν ἀπρμφ. *ὄρεξασθαι . . . γενέσθαι*. — *οἷω προεῖρησθον* = (τοιούτοι) καθὼς ἀνωτέρω ἔχουσι περιγραφῆ. — *πότερόν τις αὐτῷ φῆ . . . ἢ νομίσαντε . . . ; = πότερόν τις φῆ αὐτῷ* (αἰτιατκ. = αὐτοὺς) *ὄρεξασθαι τῆς ὀμιλίας τοῦ Σωκρ. ἐπιθυμήσαντε τοῦ βίου αὐτοῦ καὶ τῆς σωφροσύνης, ἣν ἐκεῖνος εἶχε, ἢ νομίσαντε γενέσθαι ἂν ἰκανωτάτω λ. καὶ πρ., εἰ ὀμιλησαίτην ἐκεῖνον;* — *πότερόν τις φῆ* = νὰ εἴπη τις. — *ὄρογομαί τινος* = ἐκτείνω τὰς χεῖράς μου προσπαθῶν νὰ λάβω τι, ἐπιθυμῶ τι. — *τοῦ βίου* = τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς. — *σωφροσύνη* = ἐγκράτεια. — *ἰκανὸς λέγειν τε καὶ πράττειν* = ἰκανὸς ῥήτωρ καὶ πολιτικός. — *ἐγὼ μὲν γὰρ ἠγοῦμαι* = ἐγὼ μὲν ἠγοῦμαι ὁ μὲν = βεβαίως. — *θεοῦ διδόντος αὐτοῖν* = εἰ θεὸς ἐδίδου αὐτοῖν (*ἐλέσθαι* = νὰ ἐκλέξωσι). — *ἐλέσθαι ἂν μᾶλλον*, τὸ ἀπρμφ. ἐκ τοῦ *ἠγοῦμαι* = νομίζω ὅτι . . . ἤθελον προτιμήσει. — *δήλω ἐγενέσθην* = *δήλον ἐγένετο*. — *γὰρ*, διασαφητικὸς. — ὡς τάχιστα =

εὐθὺς ὡς. — κρείττων = ὑπέρτερος, ἰκανώτερος. — οἱ συγγιγνόμενοι (τινι) = οἱ συνδιατρίβοντές τινι = ; — ἀποπηδήσαντε Σωκρ. ἐπρατιέτην . . . = ἀπεληδησάτην Σωκρ. καὶ ἐπρατιέτην . . . — ἀποπηδῶ τινος = ἀποσκιρτῶ ἀπὸ τινος. — πράττω τὰ πολιτικά = ἀσχολοῦμαι εἰς τὰ πολιτικά, πολιτεύομαι — Σωκράτους ὠρεχθήτην = τῆς ὀμιλίας τοῦ Σωκράτους ὠρεξάσθη.

Ὅτι ἀπολογήσομαι, διότι ὁ Ξεν. δὲν νομίζει τὸν Σωκρ. ὑπεύθυνον — ὡς καὶ κατωτέρω θὰ ἀναπτύξῃ — τῶν κακῶν τῶν διαπραχθέντων ὑπὸ τοῦ Κριτίου καὶ Ἀλκιβιάδου. — τοῖς δὲ διαλεγ. . . . δπως β., ὑποδηλοῦται ἡ διαλεκτικὴ δεινότης τοῦ Σωκρ. — οἷω προεἰρησθον, πῶς ἀνωτέρω περιεγράφησαν ὁ Κριτίας καὶ Ἀλκιβ.; — δήλω ἐγενέσθη, ὅτι δηλ. αὐτοὶ ἤθελον προτιμήσει ν' ἀποθάνωσιν ἢ νὰ ζῶσιν. — τῶν συγγιγνομένων, δηλ. τῶ Σωκράτει· βλ. ἐν σελ. 68 «τοὺς ἐπιτηδέους».

§ 24 — 25.

Καὶ μὴν = πρὸς τούτοις — ὅσος = ἐφ' ὅσον (χρόνον). — συνήστην, παρατκ. τοῦ ῥ. σύνειμι (τινι) = συναναστρέφομαι μετὰ τινος. — ἐδυνάσθη, παρατκ. τοῦ δύναμαι. — ἐκείνῳ χρωμένω συμμάχῳ = ἔχοντες ἐκείνον ὡς σύμμαχον (βοηθὸν) = τῇ βοηθείᾳ ἐκείνου. — κρατῶ τινος = εἶμαι κύριός τινος. — ἐκείνου ἀπαλλαγέντε = εὐθὺς ὡς (οὗτοι) ἀπεχωρίσθησαν ἐκείνου. — Κριτίας μὲν . . . Ἀлк. δέ . . . , παράθεσις κατ' ἐπιμερισμὸν εἰς τὸ: ἀπαλλαγέντε. — φεύγω εἰς = καταφεύγω εἰς. — ἀνομία = παράνομία. — χρωμένοις, μετχ. ἐπιτκ. — αὖ = ; (πρβλ. § 12). — διὰ δύναμιν τὴν ἐν τῇ πόλει καὶ (ἐν) τοῖς συμμάχοις = διὰ τὴν ἐπιρροήν του ἐν τῇ πόλει καὶ παρὰ τοῖς συμμάχοις. — ὑπὸ πολλῶν καὶ δ. ἀνθρ. = ὑπὸ πολλῶν δυνατῶν ἀνθρ. = ὑπὸ πολλῶν ἀνθρώπων ἐχόντων ἰσχὺν ἐν τῇ πόλει. — διαθροπτόμενος . . . τιμώμενος, μετχ. αἰτλγκ. — διαθρόπτομαι = διὰ κολακειῶν διαφθειρομαι, κολακεύομαι. — γυμνικός = ἀνήκων ἢ κατάλληλος πρὸς σωματικὰς ἀσκήσεις: γυμνικός ἀγὼν = ἀγὼν εἰς τὴν πάλην καὶ εἰς ἄλλας σωματικὰς ἐπιδεξιότητας. — ῥαδίως πρωτεύοντες = ἐὰν εὐκόλως πρωτεύωσιν. — τοιοῦτων συμβάντων αὐτοῖν, ἢ μετχ. αἰτλγκ., ὡς καὶ αἱ ἐπόμενα: ὠγκωμένῳ (τοῦ ῥ. ὀγκοῦμαι) . . . ἐπηρμένῳ . . . πεφνσημένῳ

(τοῦ β. **φυσῶμαι**)... **διατεθρομμένο**... **γεγονότε** = ἐπειδὴ τοιαῦτα συνέβησαν εἰς αὐτοὺς (τὸν Κριτ. καὶ Ἄλκ.) καὶ ἦσαν ἐξωγκωμένοι (κορδωμένοι) μὲν διὰ τὴν καταγωγὴν των, ἐπηρμένοι δὲ... φουσκωμένοι (τετυφωμένοι) δὲ... διεφθαρμένοι δὲ διὰ κολακειῶν... καὶ... ἀπομεμαχρυσμένοι τοῦ Σωκρ. — **ἐπὶ δὲ πᾶσι τούτοις** = ἐκτὸς δὲ ὄλων τούτων. — **θαυμαστόν (ἔστιν), εἰ ...**, βλ. ἐν σελ. 72.

Φυγὼν εἰς Θετ., ὁ Κριτίας κατέφυγεν εἰς Θεσσ. ἐξορισθεὶς ἐξ Ἀθηνῶν ὡς μισοδημότατος (τῷ 407) ἐπανῆλθε δὲ εἰς Ἀθήνας μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς πανωλεθρίαν τῶν Ἀθηναίων (τῷ 405). — **ἀνομία μᾶλλον... χρωμένοις**, οἱ ἀρχαῖοι Θεσσαλοὶ ἔνεκα τῶν ἐκκελυμένων αὐτῶν ἡθῶν εἶχον κακὴν φήμην. — **κάκεινος**, δηλ. ὁ Ἀλκιβιάδης. — **ἐπὶ γένει**, ὁ Κριτίας καὶ ὁ Ἄλκ. ἀνήκον εἰς ἐπιφανέστατα τῶν Ἀθηνῶν γένη· ὁ μὲν Κριτίας ἦτο συγγενὴς τοῦ Σόλωνος, ὁ δὲ Ἄλκ. τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ Περικλέους.

§ 26 — 27.

Ἐπλημμελησάτην, ὑποκμ.: **ἐκείνω** (δηλ. ;). — **πλημμελῶ**, κυρίως = κάμνω σφάλμα μουσικὸν ἢ παραφωνίαν· εἶτα = διαπράττω σφάλμα (ἀμάρτημα). — **τούτου** (οὐδ.), γενκ. τῆς αἰτίας. — **ὅτι δὲ νέω... ἄξιός εἶναι;** = **ὅτι δὲ Σωκράτης παρέσχε σὸφρονε αὐτῷ νέω ὄντε** (χρονκ. μετχ.), **ἤνικα εἰκός (ἔστιν) εἶναι καὶ ἀγνωμονεστιάτω καὶ ἀκρατ., δοκεῖ τῷ κατηγορῶ οὐδενὸς ἐπαίνου ἄξιός εἶναι;** — **ἤνικα**, ἐνταῦθα = καθ' ἣν ἡλικίαν. — **εἰκός (ἔστιν) εἶναι** = κατὰ φυσικὸν λόγον ἦσαν. — **ἀγνώμων** = ἀπερίσκεπτος. — **οὐ μὴν** = ἀλλ' ὅμως δέν. — **τά γε ἄλλα** (ὑποκμ. τοῦ **κρίνεται**) = τὰ ἄλλα βεβαίως ἐπαγγέλματα· κατ' ἔννοιαν = οἱ διδάσκαλοι τῶν ἄλλων ἐπαγγελμάτων (τεχνῶν). — **αὐλητής** = διδάσκαλος τοῦ αὐλοῦ· οὕτω καὶ **κιθαριστής** = διδάσκαλος τῆς κιθάρας. — **ἄλλος διδάσκαλος** = διδάσκαλος ἄλλου ἐπαγγέλματος. — **φανῶσιν**, ὑποκμ.: οἱ μαθηταί. — **αἰτίαν ἔχωντος** = κατηγοροῦμαι διὰ τι· τὸ ἐνεργητκ. τούτου: **αἰτιῶμαί τινα**. — **σωφρονῶ** = εἶμαι σὸφρων, διάγω βίον σὸφρονα (φρόνιμον). — **ἀλλ' οὐχ, ὄσφ... = ἀλλ' οὐκ ἐπαινεῖ τὸν πρότερον τοσοῦτω μᾶλλον, ὄσφ ἂν φαίνηται (ὁ παῖς) χείρων παρὰ τῷ ὑστέρῳ.** — **ἀλλ' οὐκ ἐπαινεῖ** = καὶ δὲν ἐπαινεῖ τοῦναντίον.

Ὁ κατηγορός, δηλ. ὁ Μέλητος· βλ. ἀνωτέρω ἐν σελ. 77. —

πρὸς ἄλλους, δηλ. διδασκάλους — (αἰτίαν ἔχει) τούτου, δηλ. τοῦ ὅτι ἐφάνησαν χεῖρους.

§ 28.

Ἄλλ' οἳ γε πατέρες αὐτοὶ = ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ πατέρες. — **τῶν παιδῶν πλημμελούντων**, κατ' ἔννοιαν = διὰ τὰ σφάλματα (τὰ παραπτώματα) τῶν τέκνων των. — **κρίνειν**, ὡς ὑποκμ. τοῦ ἀπρμφ. νοητέον τό: **τὸν κατήγορον**. — **φαῦλον** = κακόν. — **εἰκότως** = εὐλόγως, δικαίως. — **ἂν ἐδόκει π. εἶναι** = θὰ ἐθεωρεῖτο κακός. — **διάγω σωφρονῶν** = ζῶ πάντοτε σωφρονῶς. — **πῶς ἂν δικαίως . . . αἰτίαν ἔχοι** = πῶς εἶναι δυνατόν νὰ κατηγορηθῆται.

Ἄλλ' οἳ γε πατέρες αὐτοὶ . . ., ἡ ἔννοια: ὄχι μόνον οἱ πρῶτοι διδάσκαλοι δὲν εἶναι ὑπεύθυνοι διὰ τὰ μετὰ ταῦτα ὑπὸ τῶν μαθητῶν των διαπραττόμενα παραπτώματα, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ πατέρες. . . — **οὕτω**, καθὼς δηλ. κρίνεται ὁ αὐλητῆς ἢ ὁ κιθαριστῆς ἢ ἄλλος τις διδάσκαλος ἢ καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ πατέρες.

§ 32—33.

Ἄλλ' εἰ καὶ . . . = ἀλλ' ἐὰν καὶ χωρὶς αὐτὸς νὰ κάμνη κακόν τι ἔδλεπεν (ὄμως) τὰς κακὰς πράξεις ἐκείνων καὶ ἐπεδοκίμαζεν (αὐτὰς), δικαίως θὰ κατηγορεῖτο. — **τὸ ἔργον**, ὑποκμ. τοῦ **ἐδήλωσε**, οὐ ἀντικμ. **ὅτι καὶ ἀπήχθητο . . .** = τὸ ἐπόμενον γεγονός ἐφάνερωσεν ὅτι καὶ . . . — **ἀπεχθάνομαι τινι** = γίνομαι μισητός, ἐχθρός μέ τινα. — **ἐπεὶ γάρ, ὁ γάρ** διασαφητικός. — **οὐ τοὺς χειρίστους = τοὺς ἀρίστους**. — **προτρέπομαι τινα** (μετ' ἀπαρμφ.) = παρακινῶ τινα (νὰ . . .). — **ἀδικῶ** =; (κεφ. 1, § 1). — **που** = καίπου. — **οἷ** = εἰαυτῷ. — **εἴ τις . . . μὴ ὁμολογήη**, ὑποκμ. τοῦ: **θαυμασιόν . . . εἶναι**. — **γενόμενος . . . καὶ . . . ποιῶν** = **ὅς ἐγένετο καὶ . . . ποιεῖ**. — **νομεύς** = βοσκός. — **βουκόλος** = βοσκὸς ἀγέλης βοῶν. — **θαυμασιότερον**, δηλ. οἱ δοκοῖη εἶναι. — **εἴ τις . . . μὴ αἰσχύνεται μὴδ' οἶεται**, ὑποκμ. τοῦ: **θαυμασιότερον (εἶναι)** παρατηρητέον ὅτι ἐνταῦθα ἐτέθησαν ὀριστικά, διότι πρόκειται περὶ γεγονότος πραγματικοῦ, ἐν ᾧ ἀνωτέρω ἐτέθη εὐκτική (**εἰ μὴ ὁμολογήη**), διότι πρόκειται περὶ γνώμης ἀπλῆς. — **προστάτης** = ἄρχων. — **ἀπαγγελθέντος . . . τούτου** (γέν. οὐδεν.), ἢ μετχ. χρονκ., ὡς καὶ ἡ

κατωτέρω (**καλέσαντε**)· διατί δὲν συνδέονται; — **καὶ τοῖς νέοις ἀπειπέτην** (τοῦ β. ἀπαγορεύω) μὴ διαλ., = **καὶ ἀπείπον (αὐτῶ)** μὴ διαλέγεσθαι τοῖς νέοις. — **διαλέγομαί τιγί**, ἐνταῦθα (οὐχί = συνομιλῶ μετὰ τινος, ἀλλὰ) = διδάσκω τινὰ τὴν διαλεκτικὴν, τὴν τέχνην δηλ. τοῦ συζητεῖν ζήτημά τι δι' ἐρωτήσεως καὶ ἀποκρίσεως. — **αὐτῶ = αὐτοῦς** (δηλ.;). — **εἰ ἐξείη πυνθάνεσθαι**, πλαγία ἐρωτηματικ. πρότασις ἐκ τοῦ ἐπήρετο. — **εἴ τι ἀγνοοῖτο** (δηλ. ὑπ' αὐτοῦ) τῶν προαγ., ὑποθετικ. πρότασις = ἐὰν δὲν ἐννοῇ τι ἐκ τῶν προκηρυττομένων ἐν τῷ νόμῳ. — **ἐφάτην**, τοῦ **φημί**, ὕπερ ἐνταῦθα = **κατάφημι** = λέγω ναί.

Ἐκείνους, δηλ. τὸν Κριτίαν καὶ τὸν Ἀλκιβ. — **πολλοὺς... ἀπέκτεινον**, τοὺς μὲν δι' ἔχθραν, τοὺς δ' ἕνεκα χρημάτων οἱ φονευθέντες ὑπὸ τῶν τριάκοντα κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀρχῆς αὐτῶν (ἀπὸ τοῦ 7 Ἰβρίου τοῦ 404 μέχρι τοῦ Ἀπριλ. τοῦ 403) ἀνήρχοντο εἰς 1500. — **προειρέποντο ἀδικεῖν**, θέλοντες νὰ καταστήσωσι καὶ ἄλλους κοινωνοὺς τῶν ἐγκλημάτων αὐτῶν. — **εἴ τις προσιάτης γεν...**, ὑπαινίσσεται τοὺς τριάκοντα, οἵτινες καὶ ὀλιγωτέροισ ἐκαμμον τοὺς Ἀθηναίους διὰ τῶν φόνων καὶ ἐξοριῶν καὶ χειροτέροισ διὰ τῆς στερήσεως τῆς ἐλευθερίας, ἀρπαγῆς τῆς περιουσίας καὶ δι' ἄλλων παντοειδῶν κακώσεων. — **μὴ αἰσχύνεται**, δηλ. **ποιῶν τοῦτο** (ποῖον;). — **ἀπαγγελθέντος... τούτου**, τίνος; — **τόν τε νόμον**, ὁ Κριτίας ὅπως βλάβῃ τὸν Σωκρ. εἶχε γράψει μετὰ τοῦ Χαρικλέους νόμον, ἀπαγορεύοντα τὴν διδασκαλίαν τῆς διαλεκτικῆς.

§ 34.

Παρεσκευάσμαι = εἶμαι διατεθειμένος (πρόθυμος). — **δι' ἀγνοίαν** = ἐξ ἀγνοίας (τινὸς ἐκ τῶν ἐν τῷ νόμῳ). — **λανθάνω παρανομῶν τι** = κάμνω παρανομίαν τινὰ χωρὶς νὰ τὸ ἐννοῶ. — **πότερον τὴν τῶν λόγων τέχνην...** = **πότερον κελεύετε ἀπέχεσθαι τῆς τῶν λόγων τέχνης νομίζοντες αὐτὴν εἶναι σὺν τοῖς ὀρθῶς λεγομένοις ἢ σὺν τοῖς μὴ ὀρθῶς** = ἂν διατάττετε νὰ ἀπέχη τις ἀπὸ τῆς τέχνης τοῦ λόγου, διότι νομίζετε ὅτι αὕτη ἀσχολεῖται περὶ τὸ λέγειν ὀρθὰ ἢ περὶ τὸ λέγειν μὴ ὀρθὰ (= ὅτι αὕτη διδάσκει τὴν ἀλήθειαν ἢ τὸ ψεῦδος). — **εἰ μὲν σὺν τοῖς ὀρθῶς**, συμπληρωτέον ὡς ἐξῆς: **εἰ μὲν κελεύετε ἀπέχεσθαι τῆς τῶν**

λόγων τέχνης νομίζοντες αὐτὴν σὺν τοῖς ὀρθῶς λεγομένοις εἶναι.—*ὅτι ἀφεκτέον* (ῥηματκ. ἐπίθ. τοῦ ἀπέχεσθαι) ἂν εἴη (= *ὅτι δέοι ἂν ἀπέχεσθαι*) = *ὅτι θὰ ἔπρεπε ν' ἀπέχη τις.* — *πειρατέον* (ἔστι) = *δεῖ τινα πειραῖσθαι.*

Τὴν τῶν λόγων τέχνην, ἐννοεῖται ἡ διαλεκτικὴ, ἣν ἤσκει ὁ Σωκράτης.

§ 35 — 36.

Καὶ ὁ Χαρ. = τότε ὁ Χαρικλῆς. — *ἀγνοῶ* = δὲν ἐννοῶ. — *τάδε σοι . . .* = *προαγορευόμεν σοι τάδε ὄντα εὐμαθέστερα.* — *προαγορεύω* = προκηρύττω, δημοσίᾳ λέγω. — *ὄντα*, μετχ. ἐπίθκ. — *εὐμαθῆς* = εὐνόητος. — *τοῖς νέοις . . . μὴ διαλέγεσθαι*, ἐπεξηγήσεις τοῦ *τάδε* = δηλ. νὰ μὴ συνομιλῆς καθόλου μετὰ τῶν νέων. — *καὶ ὁ Σωκράτης*, «*ἵνα τοίνυν*», ἔφη . . . = *καλά!* εἶπεν ὁ Σωκράτης: «*ἵνα μὴ ὑπάρχη ὅμως ἀμφιβολία . . .*—*ἔσου περ . . . χρόνου*—*μέχρι ἔσου περ χρόνου*—μέχρι τῆς ἡλικίας ἀκριβῶς ἐκείνης, μέχρι τῆς ὁποίας. — *βουλεύειν οὐκ ἔξεστιν* = *οὐκ ἔξεστι (τούτοις, δηλ. τοῖς ἀνθρώποις)* βυυλεύειν. — *βουλεύω* = εἶμαι βουλευτής. — *μηδ' ἂν τι ὠνώμαι . . . ἦν πωλῆ νεώτερος . . . ἔρωμαι* (ὑποτακτ. ἀπορηματικὴ τοῦ ῥ. ἔρωτῶ) = (τότε λοιπὸν) *καὶ ἂν ἀγοράζω τι καὶ ὁ πωλητὴς εἶναι νεώτερος . . . νὰ μὴ ἐρωτήσω αὐτόν . . .*—*ὀπόσου*, γενκ. τοῦ τιμήματος.—*ναὶ τὰ τοιαῦτα*, δηλ. *ἔρώτα*. — *τοι* = βεβαίως, ἀναμφισβητήτως. — *εἰδῶς* = ἐν ᾧ ἠξέυρεις. — *ἀποκρίνωμαι* (ὑποτακτ. ἀπορημτκ.) = *νὰ ἀποκριθῶ . . .*; — *ἂν . . . ἐρωτᾷ . . . ἂν εἰδῶ . . .* = *ἂν ἐρωτᾷ . . . καὶ τὸ ἠξέυρω.* — *ναὶ τὰ τοιαῦτα*, δηλ. *ἀποκρίνου.*

Ὁργισθεῖς, ὁ Χαρικλῆς ὠργίσθη ἕνεκα τοῦ ὑπὸ τοῦ Σωκρ. προταθέντος αὐτοῖς διλήμματος: διότι εἶτε τὸ πρῶτον (ὅτι δηλ. ἡ τέχνη τοῦ λόγου ἀσχολεῖται περὶ τὸ λέγειν ὀρθά) παρεδέχοντο εἶτε τὸ δεύτερον (ὅτι δηλ. ἡ τέχνη τοῦ λόγου ἀσχολεῖται περὶ τὸ λέγειν μὴ ὀρθά), ἀπεδεικνύετο ὅτι ὁ Σωκρ. δὲν ἔπρεπε ν' ἀπέχηται τῆς τῶν λόγων τέχνης. — *ἀγνοεῖς*, δηλ. τὰ τοῦ νόμου.—*εὐμαθέστερα*, δηλ. ἢ τὰ ἐν τῷ νόμῳ. — *βουλεύειν οὐκ ἔξεστιν*, ἐν Ἀθήναις δὲν ἐπετρέπετο νὰ γίνῃ τις βουλευτής πρὸ τοῦ τριακοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας. — *εἰώθας εἰδῶς . . . ἐρωτᾷν*, ὁ Χαρικλ. ὑπαινίσσεται ἐνταῦθα τὴν *εἰρωνείαν* τοῦ Σωκράτους, τὴν μέθοδον

δηλ., δι' ἧς ὁ Σωκρ. πρόσποιούμενος ἀγνοίαν ἐξηνάγκαζε τοὺς μετ' αὐτοῦ διαλεγόμενους, ἰδίᾳ τοὺς παρ' ἄξιαν ἐπαιρομένους ἐπιμαθήσει τινί, ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν ἰδίαν ἀμάθειαν.

§ 37 — 38.

Τῶνδε σε ἀπέχεσθαι δεήσει... τῶν σκυτέων καὶ... = θὰ εἶναι ἀνάγκη ν' ἀπέχῃς ἀπὸ τοῦ νὰ διαλέγησαι περὶ τούτων τῶν ἀνθρώπων, δηλ. περὶ τῶν βυρσοδεψῶν (= τῶν κατεργαζομένων τὰ δέρματα) καὶ... — **αὐτοὺς ἤδη κατατριφθῆναι διαθρυλ. ὑπὸ σοῦ** = ὅτι αὐτοὶ συχνάκις ἀναφερόμενοι ὑπὸ σοῦ ἔχουσι πλέον κατατριφθῆ = ὅτι αὐτοὶ ἐπάληψαν πλέον ὡς ἐκ τῆς συχνῆς χρήσεως, ἣν ποιεῖσαι αὐτῶν. — **καὶ τῶν ἐπομένων τούτοις (δεήσει με ἀπέχεσθαι), τοῦ τε δικ...** = θὰ εἶναι ἀνάγκη ν' ἀπέχω ἀπὸ τοῦ νὰ διαλέγωμαι καὶ περὶ ἐκείνων, τὰ ὅποια παρακολουθοῦσι τούτους, δηλ. περὶ τοῦ δικαίου... — **καὶ τῶν βουκόλων γε**, δηλ. **δεήσει σε ἀπέχεσθαι.** — **φυλάττου, ὅπως μὴ καὶ σύ...** = πρόσσεχε μήπως καὶ σύ... — **ἔνθα** = τότε. — **ἀπαγγελθέντος**, μετχ. αἰτλγκ.

Τῶν σκυτέων καὶ..., τῆς διαλεκτικῆς μεθόδου τοῦ Σωκρ. χαρακτηριστικὰ εἶναι ἡ **εἰρωνεία** (περὶ ἧς βλ. ἀνωτέρω ἐν σελ. 84) καὶ ἡ **ἐπαγωγή**, ἣν ὑπαινίσσεται ἐνταῦθα ὁ Κριτίας· διὰ τῆς **ἐπαγωγῆς** ὀρμώμενος ὁ Σωκρ. ἐκ πραγμάτων γνωστῶν καὶ παραδειγμάτων ἐκ τοῦ κοινοῦ βίου συνήθως εἰλημμένων προέβαιεν εἰς ἀγνωστότερα καὶ γενικώτερα καὶ ἐν γένει εἰς ἰδέας· οὕτω πολλάκις παρελάμβανε παραδείγματα ἐκ τῶν κοινῶν τεχνῶν, τῶν σκυτέων κλπ., ὅπως τὴν διδασκαλίαν του καταληπτοτέραν τοῖς πολλοῖς καταστήσῃ. — **τούτοις**, τίσι; — **καὶ τῶν βουκόλων γε**, ὑπαινιγμὸς πρὸς τὸν ἔλεγχον τοῦ Σωκράτους, ὅστις παρέβαλε τοὺς τριάκοντα πρὸς τοὺς βουκόλους (§ 32). — **φυλάττου, ὅπως μὴ... ποιήσης**, ὁ Χαρικλ. ἀπειλεῖ τὸν Σωκρ. ὅτι, ἐὰν ἐξακολουθῇ δεικνύων τὴν αὐτὴν συμπεριφορὰν, θὰ φονεύσῃ αὐτὸν καὶ οὕτω ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἀθηναίων θὰ ἐλαττωθῇ. — (**ἀπαγγελθέντος**) **αὐτοῖς**, τίσι;

§ 39.

Συνοουσία = ; (§ 13). — **ὡς** = πῶς. — **εἴρηται**, νοητέα ἢ δοκ. **ἐμοί** ὡς ποιητικὸν αἷτιον. — **φαίην δ' ἂν ἔγωγε** = δύναμαι δ' ὁμοίως νὰ ἰσχυρισθῶ (καὶ τοῦτο). — **μηδενὶ μ. εἶναι παιδευσιν παρὰ τοῦ μὴ ἄ.**, κατ' ἔννοιαν = ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ παιδευθῆ παρὰ διδασκάλου τινός, ἂν εἰς αὐτὸν ὁ διδάσκαλος δὲν ἀρέσκη — **οὐκ ἀρέσκοντος...** = **ὠμίλησάτην Σωκράτει, ὃν χρόνον ὠμίλειτῆν αὐτῷ, οὐκ ἀρέσκοντος αὐτοῖς...**, **ἀλλ' εὐθύς...** **ὠρμηκότε...** — **οὐκ ἀρέσκοντος...** **ἀλλ'...** **ὠρμηκότε**, αἰ μετχ. αἰτλγκ. = οὐχὶ διότι ἤρεσκον..., ἀλλὰ διότι εἶχον σφοδρὰν ἐπιθυμίαν. — **προεστάναι τῆς πόλεως** = νὰ κατασταθῶσιν ἀρχηγοὶ τῆς πολιτείας = νὰ καταλάβωσι τὴν ὑψίστην θέσιν ἐν τῇ πολιτείᾳ. — **ἔτι Σ. συνόντες** = ἐν ᾧ ἀκόμη συναναστρέφοντο μετὰ τοῦ Σωκράτους = ὡς μαθηταὶ ἀκόμη τοῦ Σ. — **οὐκ ἄλλοις... ἢ... πολιτικὰ** = ἐπεχειροῦν διαλέγεσθαι μᾶλλον τοῖς μάλιστα πράττουσι τὰ πολιτικὰ ἢ ἄλλοις τισί. — **πράττω τὰ πολιτικὰ** = ; (§ 16).

§ 40—43.

Λέγεται γάρ... = οὕτω λέγεται... — **πρὶν... εἶναι** = προτοῦ (ἀκόμη) γείνη. — **Περικλεῖ ἐπιτρο. μὲν... προσιάτη δέ... τοιάδε διαλ...** = ὅτι μετὰ τοῦ ἐπιτρόπου του Περικλέους, ὅστις (τότε) διηύθυνε τὴν πολιτικὴν τῶν Ἀθηναίων, τοιαῦτα περίπου συνδιελέχθη περὶ νόμων. — **φάναι**, τοῦτο ἐνταῦθα, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἐπομένοις, ἔξαρκ. ἐκ τοῦ **λέγεται** = λέγεται ὅτι εἶπεν. — **ἔχω** (μετ' ἀπρμφ.) = δύναμαι. — **πάντως δήπου** = βεβαιότατα. — **δῆ** = λοιπόν. — **ὡς** = διότι. — **μὴ ἂν (= οὐκ ἂν) δ... τυχεῖν** = ὅτι οὐχὶ δικαίως ἤθελε τύχει. — **τὸν μὴ εἰδότα**, ὑποκμ. τοῦ: **τυχεῖν**. — **οὐδέν τι** = σχεδὸν οὐδόλως. — **βουλόμενος**, μετχ. ὑποθκ. — **πάντες οὗτοι... οὓς = πάντα ταῦτα... ἄ.** — **τὸ πλῆθος** = ὁ δῆμος, πάντες οἱ πολῖται. — **συνελθὼν καὶ δοκιμάσαν** = ἐπεὶ συνῆλθε καὶ ἐδοκίμασε. — **δοκιμάζω** = ἐπιδοκιμάζω, ἐγκρίνω. — **φράζω** = δηλῶ, ὀρίζω. — **ποιεῖν**, τὸ ὑποκμ. γενικὸν καὶ ἀόριστον (**τινά**). — **πότερον δὲ τὰ γ...** = **ταῦτα δ' ἔγραψε τὸ πλῆθος νομίσαν** (μετχ. αἰτλγκ.) **τάγαθὰ δεῖν ποιεῖν (τινα) ἢ τὰ κακά.** — **μειράκιον** = παλλη-

κάρη (ἀπὸ τοῦ 14 ἔτους μέχρι τοῦ 21). — ἐὰν μὴ τὸ πλῆθος, δηλ. γράψῃ. — ὥσπερ, δηλ. γράφουσιν. — κρατῶ τῆς πόλεως = κυβερνῶ τὴν πόλιν τὸ κρατοῦν τῆς πόλεως = οἱ κυβερνῶντες τὴν πόλιν. — βουλευσάμενον = ἐπὶ βουλευσῆται. — ἀρχων = κρατῶν (τῆς πόλεως).

Λέγεται γὰρ... διαλεχθῆναι..., τὸ παράδειγμα τοῦτο δηλοῖ ὅτι καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ Σωκρ. μιμούμενοι αὐτὸν διελέγοντο μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἐπεχείρουν νὰ ἐξελέγχωσιν αὐτοὺς καθ' ὃν τρόπον καὶ αὐτὸς ὁ Σωκρ. — πρὶν εἴκοσιν ἔτων εἶναι, ἐπομένως πρὸ τοῦ 430 π. X., διότι ὁ Ἀλκιβιάδης ἐγεννήθη περὶ τὸ 450. — ἐπιτρόπῳ μὲν..., ὁ Ἀλκιβιάδης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του Κλεινίου—πεσόντος τῷ 447 ἐν τῇ μάχῃ τῆς Κορωνείας—ἦτο ἀνήλικον παιδίον, ἀνετρέφῃ δὲ ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ συγγενοῦς του Περικλέους. — προστάτῃ τῆς π., ἐν Ἀθήναις καὶ ἄλλαις δημοκρατουμέναις πόλεσι προστάτης τῆς πόλεως ἢ τοῦ δήμου ἐκαλεῖτο οὐχὶ ὁ αἰρετὸς ἀρχων, ἀλλ' ὁ ἔχων ἔξοχον πολιτικὴν ἱκανότητα, ῥητορικὴν δεινότητα καὶ προσωπικὴν βαρύτητα, ὥστε νὰ διευθύνῃ τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις τοῦ δήμου καὶ ἡ γνώμη του νὰ ἔχῃ μεγίστην δύναμιν παρ' αὐτῶ. Τοιοῦτος ἐν Ἀθήναις ἦτο ὁ Περικλῆς. — συνελθόν, εἰς ἐκκλησίαν ἐν τῇ Πνυκί.

§ 44—46.

Φάναι = λέγεται φάναι τὸν Ἀλκιβιάδην. — ἄρ' οὐχ = ἄρα οὐκ ἔστι βία καὶ ἀνομία. — ὁ κρείττων = ὁ ἰσχυρότερος. — ὁ ἥτιων = ὁ ἀσθενέστερος. — μὴ πείσας, ἀλλὰ βιασάμενος = οὐχὶ διὰ τῆς πειθοῦς, ἀλλὰ διὰ τῆς βίας. — ὅ τι ἂν αὐτῷ δοκῆ = ὅ, τι αὐτὸς θέλει. — ἔμοιγε δοκεῖ, κατ' ἔννοιαν = ἀναμφιβόλως. — καὶ ὅσα ἄρα... = καὶ ὅσα ἄρα τύραννος γράφει καὶ τοὺς πολίτας μὴ πείσας (= χωρὶς νὰ πείσῃ) ἀναγκάζει ποιεῖν. — ἄρα = ἐπομένως, λοιπὸν. — ἀνατίθεμαι τὸ νόμον εἶναι, ὅσα... = ἀποσύρω τὴν γνώμην μου ὅτι νόμος εἶναι ὅσα... — κρατοῦντες = διὰ τῆς ὑπεροχῆς των. — πότερον βίαν... = φῶμεν (ταῦτα) βίαν εἶναι ἢ μὴ φῶμεν. — φῶμεν, ὑποτακτ. ἀπορηματκ. = ; — τὸ πᾶν πλῆθος = ὄλος ὁ δῆμος. — κρατοῦν = ἐπειδὴ ἐξουσιάζει. — οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες = οἱ πλούσιοι. — μάλα τοι = βεβαίωτατα. — τηλικούτοι ὄντες = ὅτε ἡμεθα

εἰς τὴν ἡλικίαν σου.—**δεινοὶ τὰ τοιαῦτα ἤμεν**=ἤμεθα ἱκανοὶ εἰς τὰ τοιαῦτα (διαλεκτικὰ σοφίσματα).—**μελειῶ τι**=καταγίνομαι, ἀσχολοῦμαι εἰς τι.—**σοφίζομαι τι**=ἐπινοῶ τι (μετὰ πανουργίας ἢ δεξιότητος).—**δεινότατος σαυτοῦ ἦσθα**=ἦσο ἱκανώτερος ἀπὸ κάθε ἄλλην περίστασιν τοῦ προτέρου βίου σου.

Ἀνατίθεμαι τὸ . . . νόμον εἶναι, διότι ἀνωτέρω (ἐν § 43) ὁ Περικλ. ὠμολόγησεν ἀπλῶς ὅτι «**καὶ ὅσα τύραννος ἀρχῶν γράφει, καὶ ταῦτα νόμος καλεῖται**» χωρὶς νὰ κάμῃ τὴν διάκρισιν, ἐὰν πείσας ἢ μὴ πείσας τοὺς πολίτας γράφῃ.—**πάντα μοι δοκεῖ . . . εἶναι**, ἢ ἀπάντησις αὐτῆ τοῦ Περικλ. εἶναι ἐναντία πρὸς τὴν ἐν § 43 γενομένην ὁμολογίαν αὐτοῦ.—**καὶ ἡμεῖς**, ἐγὼ δηλ. καὶ οἱ φίλοι μου.—**δεινότατος**, περὶ ταῦτα (δηλ. ;).

§ 47.

Ἐπει τάχιστα=ὡς τάχιστα=; (§ 16).—**τῶν πολιτευομένων**=τῶν (τότε) πολιτικῶν (ἀνδρῶν).—**ὑπέλαβον**, ὑποκμ.: ὁ Κριτίας καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης.—**οὔτε . . . τε=ἄφ'** ἑνὸς μὲν δὲν . . . ἄφ' ἑτέρου δέ.—**ἄλλως**, καὶ ἐὰν δηλ. δὲν ἠλέγχοντο κατ' ἔννοιαν=ἐν γένει.—**εἴ τε προσέλθοιεν . . . ἤχθοντο=ἤχθοντό τε ἐπεὶ, εἰ προσέλθοιεν, ἠλέγχοντο ὑπὲρ ὧν ἡμάρτανον**.—**ἄχθομαι**=δυσαραστοῦμαι.—**εἰ προσέλθοιεν**=ὁσάκις προσήρχοντο.—**ὑπὲρ ὧν ἡμάρτανον**=διὰ τὰς παρεκτροπὰς των.—**πράττω τὰ τῆς πόλεως=πράττω τὰ πολιτικὰ=;**

Τοῖνυν, διὰ τούτου συνεχίζονται τὰ ἐν τῷ τέλει τῆς § 39, ὧν ἡ συνέχεια διεκόπη διὰ τὸν παρεμπεσόντα διάλογον.

§ 48.

Ἄλλὰ=τοῦναντίον.—**συνῆσαν**, παρτακτ. τοῦ **σύνειμι (τινι)=;** (§ 24).—**δημηγορικὸς**=ἱκανὸς ῥήτωρ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου, πολιτικὸς ῥήτωρ.—**δικανικὸς**=ἱκανὸς ῥήτωρ ἐν τοῖς δικαστηρίοις.—**καλὸς κάγαθος=;** (κεφ. 1, § 16).—**οἶκος**=οἰκογένεια.—**οἰκέτης**=δοῦλος τῆς οἰκίας, ὑπηρέτης.—**οἰκείος**=συγγενής.—**καλῶς χρῶμαι τινι**=(συμπερι) φέρομαι καλῶς πρὸς τινα.—**αἰτίαν ἔχω=;** (§ 27).

Ὁμιλητής, βλ. ἐν σελ. 68 «*τοὺς ἐπιτηδείους*». — *καὶ ἄλλοι*, μεταξὺ τούτων πρέπει νὰ καταριθμηθῇ καὶ ὁ Πλάτων.

§ 56 — 57.

Ἔφη δ' αὐτὸν ὁ κατ... διδάσκειν = εἶπε προσέτι ὁ κατήγορος ὅτι αὐτὸς (δηλ. ὁ Σωκρ.)... ἐδίδασκεν. — *ἐκλέγομαι* = ἐκλέγω. — *τὰ πονηρότατα* = τὰ ἐπιβλαβέστατα (χωρία). — *τούτοις (τοῖς χωρίοις) μαρτυρίαις*, τὰ α' ἀντικμ., τὸ β' κατγρμ. — **Ἡσιόδου μὲν τὸ** = *ἐκλεγόμενον Ἡσιόδου μὲν τὸ* = ἐκ μὲν τοῦ Ἡσιόδου ἐκλέγων τὸν στίχον. — *ἔργον* = ἐργασία. — *οὐδέν*, ἐπιρρ. προσδιορισμὸς τοῦ *ὄνειδος* (= ἐντροπή). — *ἀεργίη* = ἀργία. — *τοῦτο δὴ λέγειν αὐτὸν* (= *ἐξηγεῖσθαι αὐτὸν λέγοντα*), ὡς..., τὸ ἀπρμφ. ἐκ τοῦ *ἔφη (ὁ κατ.)* = τοῦτον λοιπὸν τὸν στίχον εἶπεν ὁ κατήγορος ὅτι ἠρμήνευεν αὐτὸς (ὁ Σωκρ.) λέγων, ὅτι... — *ἀπέχεσθαι*, ὑποκμ. τοῦ ἀπρμφ. τό: *τινά*. — *ἐπι τῷ κέρδει* = μὲ τὸν σκοπὸν νὰ κερδήσῃ. — *ἐπεὶ διομολογήσαιτο* = ἀφ' οὗ συνεφώνει, ἀφ' οὗ ἔθετεν ὡς βάσιν τῆς συζητήσεως. — *τὸ μὲν ἐργ. εἶναι*, τὸ ἀπρμφ. εἶναι ὑποκμ. τοῦ ἐπομένου *εἶναι* = ὅτι τὸ μὲν νὰ εἶναι τις ἐργάτης εἶναι ὠφέλιμον εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀγαθόν. — *τὸ δὲ ἀργόν...* = *τὸ δὲ ἀργὸν εἶναι βλαβερόν τε καὶ κακὸν εἶναι*. — *τοὺς μὲν ἀγαθὸν...* ἔφη..., ἀπόδοσις τῆς χρονκ. προτάσεως: *ἐπεὶ διομολογήσαιτο...* — *τοὺς ἀγαθὸν ποιοῦντας*, ὑποκμ. τοῦ: *ἐργάζεσθαι καὶ εἶναι*. — *κυβεύω* = παίζω τοὺς κύβους. — *ἀποκαλῶ* = ; (I, 2, 5). — *ἐκ τούτων* = μετὰ ταύτας τὰς ἐξηγήσεις. — *ὀρθῶς ἂν ἔχοι τὸ* = καλῶς δύναται νὰ ἔχῃ ὁ στίχος.

Ἔφη... ὁ κατήγορος, βλ. ἐν σελ. 77 «*Ἀλλὰ νῆ Δία*», ὁ κατ. ἔφη... — *κακούργους... καὶ τυραννικούς, κακούργους μὲν* ἐκ τοῦ ἐπομένου στίχου τοῦ Ἡσιόδου, *τυραννικούς* δὲ ἐκ τῶν ἐν § 58 ἀναφερομένων στίχων τοῦ Ὀμήρου. — **Ἡσιόδου μὲν...**, ἡ ἀπόδοσις τοῦ μὲν κατωτέρω ἐν § 58 «*τὸ δὲ Ὀμήρου*». — **ἔργον δ' οὐδέν ὄνειδος...**, ὁ στίχος οὗτος εἶναι ὁ 311 τοῦ ποιήματος «*Ἔργα καὶ Ἡμέραι*» τοῦ Ἡσιόδου. Διὰ τοῦ στίχου τούτου ὁ Ἡσιόδος ἐδίδασκε τοὺς γεωργοὺς ὅτι ἡ ἐργασία δὲν εἶναι ὄνειδος· ἀλλ' ὁ κατήγορος συνάπτων τὸ *οὐδέν*, ὅπερ ἀνήκει εἰς τὸ

ὄνειδος, μετὰ τοῦ **ἔργον** ἐξήγηε τὴν ἔννοιαν ὅτι οὐδὲν ἔργον εἶναι ὄνειδος, δηλ. πᾶν ἔργον εἴτε δίκαιον εἴτε ἀδίκον, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε αἰσχροὺν δὲν εἶναι ὄνειδος.—**καὶ ταῦτα**, δηλ. τὰ ἀδίκαια καὶ αἰσχρά.

§ 58.

Τὸ . . . Ὀμήρου, δηλ. χωρίον.—**ὅτι Ὀδ.**—ὅτι δηλ. ὁ Ὀδ.—**ὄντινα . . . κίχη(τοῦ ῥ. κίχημι = κίχάνω)**—ὅποιον . . . συνήντα.—**βασιλῆα = βασιλέα.**—**τὸν δ(ὲ) = τοῦτον.**—**ἀγανὸς**—πρᾶος, ἥπιος.—**ἐπέεσσιν**, δοτκ. πληθ. τοῦ **ἔπος** = λόγος.—**ἐρητύσασκε**, παρατκ. θαμιστικὸς τοῦ **ἐρητύω** = ἀναχαίτιζω, ἐμποδίζω.—**παρίσταμαι** = στέκομαι πλησίον.—**δαιμόνιε**, προσφώνησις καὶ ἐπὶ καλοῦ, ὡς ἐνταῦθα = καλότυχε, καὶ ἐπὶ κακοῦ, ὡς κατωτέρω = ἀνόητε.—**οὐ σε ἔοικε κακὸν ὡς δειδίσεσθαι = οὐ προσήκει σοι ὡς κακῷ (= δειλῷ) φοβεῖσθαι.**—**καὶ ἄλλους . . . λαοὺς**—καὶ τοὺς στρατιώτας ἐπίσης.—**ἰδρύω** = καθίζω.—**ὄν . . . ἴδοι . . . βοῶντά (= βοῶντά) τ' ἐφεύροι** = ὅποιον . . . ἔδλεπε καὶ εὔρισκε νὰ φωνάζῃ.—**δήμου ἄνδρα** = ἄνθρωπον τοῦ λαοῦ.—**τὸν = τοῦτον.**—**ἐλάσασκε**, θαμιστ. παρατκ. τοῦ **ἐλαύνω** = χτυπῶ.—**ὀμοκλήσασκε**, θαμιστκ. παρατκ. τοῦ **ὀμοκλέω** = ἐπιπλήττω, ἀπειλῶ.—**μῦθος** = λόγος.—**ἀτρέμας (ἀ-τρέμω)** = ἡσύχως.—**ἦσο**, προστακτ. τοῦ **ἦμαι** = κάθημαι.—**σέο = σοῦ.**—**φέριτερος** (συγκριτκ. τοῦ **ἀγαθός**) = ἀνώτερος.—**σὺ δ' ἀπτόλεμος**, δηλ. **ἔσσι (= εἶ.)—ἀπτόλεμος = ἀπόλεμος** = ἄπειρος πολέμου, ἀκατάλληλος πρὸς πόλεμον.—**ἀναλκίς (ἀ-ἀλκή)** = ἀδύνατος, ἀνανδρος.—**ἐναριθμῖος** = συγκαταριθμούμενος (εἶσαι), λογαριάζεσαι.—**ἐνὶ = ἐν.**—**βουλῆ**, ἐνταῦθα = **ἀγορῆ**· **ἀγορῆ** δὲ = συνέλευσις τοῦ λαοῦ.—**ταῦτα δὴ αὐτὸν ἐξηγεῖσθαι (= ἐξηγεῖσθαι λέγοντα)**, ὡς . . ., τὸ ἀπρμφ. ἐκ τοῦ **ἔφη (ὁ κατ.)** = τούτους λοιπὸν τοὺς στίχους εἶπεν ὁ κατήγορος ὅτι αὐτὸς (ὁ Σωκρ.) ἡρμήνευε λέγων, ὅτι . . .—**ἐπαινῶ** = παραινῶ.—**τοὺς δημότας καὶ π.**, ὑποκμ. τοῦ **παῖεσθαι**.—**δημότης** = ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ.

Ὀντινα μὲν . . ., οἱ στίχοι οὗτοι εἶναι εἰλημμένοι ἐκ τῆς Ἰλιάδος τοῦ Ὀμήρου B. 188—191, 198—202. Ὁ Ἀγαμέμνων, κατὰ τι ὄνειρον τοῦ Διός, ἀποφασίζει ἐν ἰδιαιτέρῃ συμβουλίῃ τῶν ἀρίστων νὰ πολεμήσῃσι κατὰ τῶν Τρώων· θέλων δὲ προηγουμένως νὰ

δοκιμάσῃ τὰς διαθέσεις παντὸς τοῦ στρατοῦ καλεῖ αὐτὸν εἰς συνέλευσιν, ἐν ἣ ἡ προτείνει γνώμην πλαστήν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν πατρίδα· ὁ στρατὸς μὴ ἐννοήσας τὸ στρατήγημα τοῦ Ἀγαμ. ἐτοιμάζεται ν' ἀπέλθῃ, ἀλλ' ὁ Ὀδυσσεὺς κωλύει τοῦτον διὰ τούτων τῶν στίχων. — **ἔξοχον**, ἐκτὸς τῶν βασιλέων (**βασιλῆες, γέροντες**) ὑπῆρχον ἐν τῇ στρατοπέδῳ τῶν Ἀχαιῶν καὶ ἄλλα ἔξοχα πρόσωπα (**ἀριστῆες, ἡγεμόνες**), ὡς ὁ Πάτροκλος, ὁ Σθέnelος, ὁ Μηρῶνης κ. ἄ.— **σκήπτρω**, τὸ σκῆπτρον—βάβδος ἀνδρομήκης— ἐφέρετο ὑπὸ βασιλέων, δικαστῶν, κηρύκων, ἱερέων ὡς σύμβολον τοῦ ἀξιώματος.

§ 59.

Καὶ γὰρ εαυτὸν... παίεσθαι = διότι τότε (ἐὰν δηλ. ἔλεγε ταῦτα) θὰ παρεδέχετο βεβαίως ὅτι καὶ αὐτὸς (ὡς πένης) πρέπει νὰ κτυπάται. — **τοὺς μήτε... ὄντας**, ὑποκμ. τοῦ **κωλύεσθαι** (δηλ. **τῶν τῆς πόλεως τιμῶν**), τοῦ ἐξαρτωμένου ἐκ τοῦ **ἔφη δεῖν** = ἔλεγεν ὅτι πρέπει ἐκεῖνοι, οἵτινες δὲν εἶναι... , νὰ... — **εἴ τι δέοι** = **εἴ τις χρεία εἶη** = ἐὰν εἶναι (ἐὰν παρουσιασθῇ) ἀνάγκη τις. — **ἄλλως τε** = καὶ ἐξ ἄλλου = καὶ ἐκτὸς τούτου. — **ἐὰν καὶ θρασεῖς ᾧσι** = ἐὰν εἶναι καὶ θρασεῖς. — **πάντα τρόπον** = κατὰ πάντα τρόπον, μὲ κάθε τρόπον.

Ἐὰν... καὶ θρασεῖς ᾧσι, ὑπαινίσσεται τὸν Ὀμηρικὸν Θερσίτην, ἄνδρα αὐθάδη καὶ θρασύν, ὃν ἔδειρέ ποτε ὁ Ὀδυσσεὺς, ὡς αὐθαδῶς προσενεχθέντα πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα.

§ 60—61.

Τάναντία τούτων = ἐν ἀντιθέσει πρὸς τούτους (δηλ. **τοὺς θρασεῖς καὶ τοὺς μὴ ἱκανοὺς βοηθεῖν τῷ δήμῳ**). — **φανερὸς ἦν... ᾧν** = ἦτο γνωστὸς ὡς... — **δημοτικὸς** = φιλόλαος. — **ἄσιδος** = ὁ ἐκ τοῦ ἄστεως, ὁ ἐξ Ἀθηνῶν. — **λαβῶν** = **σχῶν** = ἐν ᾧ ἔσχε. — **οὐδένα π. μισθόν... ἐπράξατο** = ἀπὸ κανένα ποτὲ δὲν ἔλαβε μισθόν. — **τῆς (= τῆς αὐτοῦ) συνουσίας** = διὰ τὴν διδασκαλίαν του. — **ἐπαρκῶ τινί τινος** = προσφέρω εἰς τινά τι. — **τὰ εαυτοῦ** = τὰ πνευματικὰ του ἀγαθὰ, ἡ σοφία του. — **ᾧν τινες** = ἐκ τούτων δὲ (τῶν μαθητῶν του) τινές. — **μικρὰ μέρη**, δηλ. τῆς

σοφίας του. — **προϊκα** = δωρεάν. — **πολλοῦ**, γενκ. τοῦ τιμήματος = ἀντι πολλῶν χρημάτων. — **διαλέγομαι τινι**, ἐνταῦθα = διδάσχω τινά. — **πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους** = πὰρὰ τοῖς ξένοις. — **κόσμος** = στολισμός, τιμή. — **ἐπὶ τούτῳ** = διὰ τοῦτο. — **ταῖς γυμνοπαιδίαις** = (μόνον) κατὰ τὰς γυμνοπαιδίας. — **ἐπιδημῶ ἐν . . .** = διατρίβω ἐν . . . — **δειπνίζω τινά** = φιλοξενῶ τινά (μὲ δεῖπνον). — **τοὺς βουλομένους**, δηλ. **ὠφελείσθαι**. — **ἀποπέμπω τινά** = ἀφίνω τινά νὰ ἀπέλθῃ, ἀπολύω τινά.

Ἐπιθυμητάς, βλ. ἐν σελ. 68 «**τοὺς ἐπιτηδείους**». — **ὧν τινες**, ὑπαινίσσεται ἰδίᾳ τὸν Ἄριστιππον τὸν Κυρηναῖον, ὅστις πρῶτος ἐκ τῶν μαθητῶν τοῦ Σωκρ. ἐδίδαξεν ἐπὶ μισθῷ. — **τῇ πόλει**, δηλ. τῶν Ἀθηναίων. — **Σ. καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους . . . παρῆχε**, ἡ ἔννοια: ὁ Σωκρ. καὶ εἰς τὰ ὄμματα τῶν ξένων ἐφαίνετο ὡν κόσμημα τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν. — **ἐπὶ τούτῳ**, δηλ. **ἐπὶ τῷ παρέχειν κόσμον τῇ πόλει**. — **ταῖς γυμνοπαιδίαις**, αἱ γυμνοπαιδίαί ἦσαν παναρχαία ἑορτὴ ἐν Σπάρτῃ (ἀναβαίνουσα μέχρι τοῦ 665 π. Χ.) τελουμένη κατ' ἔτος κατὰ τὸν μῆνα Ἐκατομβδαιῶνα (15 Ἰουλίου — 15 Αὐγ.) καὶ διαρκούσα περὶ τὰς δέκα ἡμέρας εἰς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἄλλων θεῶν, μάλιστα δὲ τοῦ Διονύσου. Κατὰ ταύτην χοροὶ γυμνῶν παίδων καὶ ἐφήβων καὶ τελείων ἀνδρῶν ὠρχοῦντο πρὸ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἤδον ᾄσματα, ἐν οἷς ἐξύμνουν οὐ μόνον τοὺς θεοὺς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀγαθοὺς ἐν πολέμῳ γενομένους Σπαρτιάτας, μάλιστα δὲ τοὺς ἐν Θυρέᾳ πεσόντας (549) καὶ ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις τοὺς ἐν Θερμοπύλαις.

§ 64.

Πῶς ἂν . . . εἴη = πῶς εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι. — **ἐνοχός τινι** = ἐνοχός τινος. — **γραφή** = ; (κεφ. 1, § 1). — **ὄς** = ; (§ 1). — **νομίζω θεοὺς** = ; (κεφ. 1, § 1). — **θεραπεύω τοὺς θεοὺς** = λατρεύω τοὺς θεοὺς. — **ὃ δὴ . . . αὐτὸν ἠϊάτο** = δι' ὅ, ὡς γνωστόν, κατηγορεῖ (τότε) αὐτόν. — **φανερὸς ἦν . . . παύων** = **τοὺς ἔχοντας τῶν συνόντων** (γενκ. διαιρητ.) **πονηρὰς ἐπιθυμίας φανερὸς ἦν παύων τούτων** (= ὅτι ἀπήλλαττεν ἀπὸ ταύτας, τὰς κακὰς δηλ. ἐπιθυμίας). — **τῆς δὲ καλλ. . .** = **προτρέπων δὲ (αὐτοὺς) ἐπιθυμεῖν τῆς καλλ. . .** ἢ μετχ. (**προτρέπων**) ἐκ τοῦ φανεροῦς

ἦν.—ἦ... εὖ οἰκοῦσι=δὲν ἦς καλῶς διοικοῦνται.— τῇ πόλει = ἐκ μέρους τῆς πόλεως.

Τῇ γραφῇ, ποία ἦτο ἢ κατὰ τοῦ Σωκρ. κατηγορία; (πρβλ. κεφ. 1, § 1).— ὁ γραψάμενος, δηλ. ὁ Μέλητος· βλ. ἐν σελ. 77 «Ἀλλὰ νῆ Δία», ὁ κατ. ἔφη...— τιμῆς, οὐ μόνον ἠθικῆς, ἀλλὰ καὶ ὑλικῆς, ὡς τῆς σιτήσεως ἐν τῷ Πρυτανείῳ, ἦς ἤξιοῦντο πολῖται μεγάλως τὴν πολιτείαν εὐεργετήσαντες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 3.

§ 1 — 2.

Ὡς δὲ δὴ καὶ ὦφ. ἐδόκει μοι=πῶς δὲ τώρα ὁ Σωκρ. κατὰ τὴν γνώμην μου (ἔχι μόνον δὲν ἔβλαπτε, ἀλλὰ) καὶ ὠφέλει.— τὰ μὲν... τὰ δὲ=ἄφ' ἐνὸς μὲν... ἄφ' ἐτέρου δὲ=ἄλλοτε μὲν... ἄλλοτε δέ.— δεικνύων ἑαυτὸν οἷος ἦν=δεικνύων οἷος αὐτοῦς ἦν.— τούτων δ' ἡ..., παρατηρητέα ἢ ἐπανάληψις τοῦ δῆ.— τούτων γράψω, ὁπόσα ἂν δ., ἄς ἀποδοθῆ, ὡσεὶ ἦτο: τοῦτο γράψω, ὡς ἂν διαμνημονεύσω (= ὅπως θὰ ἐνθυμηθῶ).— τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς=ὡς πρὸς τὴν λατρείαν τῶν θεῶν.— φανεροὺς ἦν ποιῶν=ἦτο φανερόν (γνωστόν) ὅτι...— ἦπερ=; (κεφ. 1, § 11).— ἦ περὶ θυσίας ἦ...=προκειμένου ἢ περὶ θυσίας ἦ...— θεραπεία=τιμῆ, λατρεία.— ἦ τε γὰρ Πυθία... Σωκρ. τε =καθὼς δηλ. ἢ Πυθία... οὕτω καὶ ὁ Σωκρ.— νόμῳ πόλεως ἀναιρεῖ...=ἀναιρεῖ (τοῖς ἐρωτῶσι) εὐσεβῶς ἂν ποιεῖν (αὐτούς, δηλ. τοὺς ἐρωτῶντας) ποιοῦντας (=εἰ ποιοῖεν) νόμῳ πόλεως=χρησιμοδοτεῖ ὅτι εὐσεβῶς δύνανται νὰ ποιῶσι, ἐὰν ποιῶσι κατὰ τὸν νόμον τῆς πόλεως.— οὕτω=νόμῳ πόλεως.— παρῆνει, δηλ. οὕτω ποιεῖν.— περιεργος=ἀσχολούμενος εἰς περιττά, πολυπράγμων.— μάταιος=ἀνόητος.— καὶ... δὲ=καὶ πρὸς τούτοις.— ὡς τοὺς θεοὺς... εἰδότας=νομίζων (μετχ. αἰτλγχ.) τοὺς θεοὺς εἰδέναι.— τοὺς δ' εὐχομένους...=ἐνόμιζε δὲ (Σωκρ.) τοὺς εὐχομένους χρ. ἢ ἀργ. ἢ... εὐχεσθαι οὐδὲν διάφορον ἢ εἰ εὐχοῖντο...— οἱ εὐχόμενοι χρυσίου=ἐκεῖνοι, οἵτινες εὐχονται τὴν ἀπόκτησιν χρυσίου.— τυραννίς=αὐθαίρετος βασιλεία, ἰσχύς.— οὐδὲν διάφορον... εὐχεσθαι, ἢ

(διαφορικόν) *εἰ κ. ἢ μ. εὐχονται* = ὅτι εὐχονται ὁμοίως, ὡς ἐάν ηὔχοντο εὐκαιρίαν νὰ παίξωσι τοὺς κύβους ἢ νὰ πολεμήσωσιν. — *τὰ φανερώς ἄδηλα (ὄντα)* = ἐκεῖνα, τὰ ὅποια εἶναι φανερόν (= πᾶς τις βλέπει, ἐννοεῖ) ὅτι εἶναι ἄδηλα.

Ὡς δὲ δὴ καὶ ὦφ. . . ., ἀφ' οὗ ὁ Ξεν. ἐν τοῖς δύο προηγουμένοις κεφ. κατ' ἐξοχὴν ἀπέδειξεν ὅτι ὁ Σωκρ. οὐχὶ βλαβερῶς ἐπενήργησεν ἐπὶ τοὺς μαθητάς του (ἀρνητικῆ ἀπόδειξις), ἐν τοῖς ἐπομένοις ἐκτίθησι λεπτομερῶς πῶς ὁ Σωκρ. ὠφέλει αὐτοὺς διὰ τοῦ παραδείγματος καὶ τοῦ λόγου (θετικῆ ἀπόδειξις). — *τοὺς συνόντας*, πῶς ἐκαλοῦντο οἱ μαθηταὶ τοῦ Σωκρ.; (βλ. ἐν σελ. 68 «*τοὺς ἐπιτηδείους*»). — *ὅποσα ἂν διαμνημονεύσω*, ἐκ τούτου καταφαίνεται ὅτι τὸ προκείμενον σύγγραμμα ὁ Ξεν. δὲν ἔγραψεν ἐκ σημειώσεων, ἀλλ' ἐκ μνήμης (βλ. εἰς. ἐν σελ. 62). — *τοῖνυν*, διὰ τούτου γίνεται ἡ μετάβασις εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεως («*τούτων γράψω, ὅποσα ἂν δ.*»). — *περὶ προγόνων θ.*, οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευον ὅτι οἱ νεκροὶ ἐξηκολούθουν νὰ ζῶσιν ὑπὸ τὴν γῆν καὶ ὅτι εἶχον θεῖαν δύναμιν· διὰ τοῦτο οἱ συγγενεῖς τῶν νεκρῶν ἀπένεμον λατρείαν εἰς αὐτοὺς. — *νόμφ πόλεως*, ὡς νόμον γενικόν θεωρεῖ ἀλλαχοῦ ὁ Ξεν. τὸ κατὰ δύναμιν τιμᾶν τοὺς θεοὺς διὰ θυσιῶν. — *ἄλλως πως*, καὶ οὐχὶ *νόμφ πόλεως*. — (*ἠὔχετο*). . . *ἀπλῶς*, χωρὶς δηλ. νὰ ὀρίξῃ αὐτὸς τὰ ἀγαθά. — *οὐδὲν διάφορον εὐχ. ἢ εἰ κυβ. . . .*, ἡ ἔννοια: εἴτε εὐχεται τις τὴν ἀπόκτησιν πλούτου ἢ ἰσχύος, εἴτε εὐχεται εὐκαιρίαν νὰ κυβεύῃ ἢ νὰ πολεμήσῃ, εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτό· διότι ὡς ὁ κυβεύων δὲν εἶναι βέβαιος περὶ τοῦ κέρδους καὶ ὁ μαχόμενος δὲν εἶναι βέβαιος περὶ τῆς νίκης, οὕτω καὶ ὁ εὐχόμενος ν' ἀποκτήσῃ πλοῦτον ἢ ἰσχύον δὲν εἶναι βέβαιος, ἂν ταῦτα μέλλωσι νὰ εἶναι πρὸς ὠφέλειαν ἢ βλάβην.

§ 3.

Ἀπὸ μικρῶν (δηλ. χρημάτων) = ἀπὸ τῆς μικρᾶς του περιουσίας. — *οὐδὲν μειοῦμαι τινος* = οὐδόλως ὑπολείπομαι τινος (γίνομαι κατώτερος ἀπὸ τινά). — *ἀπὸ πολλῶν καὶ μ.* (δηλ. *χρημάτων*) = ἀπὸ τῆς μεγάλης των περιουσίας. — *θύω πολλὰ καὶ μεγάλα* = προσφέρω πολλὰς καὶ πλουσίας (πολυτελεῖς) θυσίας. — *οὔτε γὰρ ἂν τοῖς θ. ἔφη κ. ἔχειν* = διότι, ἔλεγε, οὔτε εἰς τοὺς

θεοὺς θὰ ἦτο πρόπον. — **χαίρω τινι** = εὐχαριστοῦμαι διὰ τι. — **πολλάκις γὰρ ἂν . . . εἶναι**, τὸ ἀπρμφ. ἐκ τοῦ **ἔφη** = διότι (τότε) πολλάκις, ἔλεγε, θὰ ἦσαν. — **τὰ παρὰ τῶν πονηρῶν** = αἱ παρὰ τῶν κακῶν προσφερόμεναι θυσίαι, αἱ θυσίαι τῶν κακῶν. — **κεχαρισμένοις** = ἀρεστός, εὐπρόσδεκτος. — **οὔτ' ἂν τοῖς ἀνθρ. ἄξιον εἶναι**, τὸ ἀπρμφ. ἐκ τοῦ **ἔφη** = οὔτε (πάλιν) εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἔλεγε, θὰ ἦξιζε. — **αἱ παρὰ τῶν εὐσεβεστάτων τιμαί** = αἱ προσφοραὶ, αἱ θυσίαι τῶν εὐσεβεστάτων. — **ἔπος** = λόγος, στίχος. — **καδδύναμιν** = κατὰ δύναμιν. — **ἔρδειν**, τὸ ἀπρμφ. ἐνταῦθα ἀντιπροστακτ. = **ἔρδε**. — **ἔρδω** = πράττω· **ἔρδω ἱερὰ** = προσφέρω θυσίας. — **πρὸς φίλους** = ὡς πρὸς τοὺς φίλους. — **διαίτα** = περιστάσεις (σχέσεις) τοῦ βίου. — **τὴν «Καδδύναμιν ἔρδειν»**, ἀντί: τὸ «**Καδδύναμιν ἔρδειν** (=ἔρδε)».

Πολλάκις . . . τὰ παρὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον . . ., διότι οἱ μὲν **πονηροὶ** πλούσιοι συνήθως ὄντες θὰ προσέφερον τοῖς θεοῖς πολλὰς καὶ πλουσίας θυσίας, οἱ δὲ **χρηστοὶ** ὡς πένητες θὰ προσέφερον μικράς. — **οὔτε γὰρ ἂν τοῖς θεοῖς . . . οὔτ' ἂν τοῖς ἀνθρ. . . .**, ἡ ἔννοια: ἐὰν τυχόν, λέγει ὁ Σωκρ., συμβῆ ὥστε οἱ θεοὶ διὰ τὰς μεγάλας θυσίας νὰ προτιμήσωσι τοὺς πονηροὺς τῶν χρηστῶν, τότε οὔτε οἱ θεοὶ εἶναι πλέον θεοί, οὔτε οἱ ἀνθρωποὶ πρέπει πλέον νὰ ζῶσι, δηλ. οὔτε ὁ κόσμος πρέπει πλέον νὰ ὑπάρχη, ἀφ' οὗ ἐν αὐτῇ θὰ δεσπόζωσιν οἱ πονηροί. — **καδδύναμιν δ'** . . . , ὁ στίχος οὗτος ἐλήφθη ἐκ τῶν Ἐργῶν καὶ Ἡμερῶν τοῦ Ἡσιόδου 336.

§ 4.

Εἰ δόξειεν . . . ἂν ἐπιείσθη (=ἐπειθετο) = ὁσάκις ἐνόμιζεν . . . ἐπειθετο. — **σημαίνεται τί τινι** = (προ)δηλοῦται τι εἰς τινα. — **ἦτιον** = δυσκολώτερον. — **ποιῶ(τι)παρὰ τὰ σημαινόμενα** = πράττω τι ἐναντίον τῶν (ὑπὸ τῶν θεῶν) προδηλουμένων. — **ἢ εἴ τις . . .**, β' ὅρος τῆς συγκρίσεως εἰς τὸ **ἦτιον**. — **ἔπειθεν**, ἀποπειρικτ. παρατακτ. — **ὁδοῦ λαβεῖν . . .** = **λαβεῖν ἡγεμόνα ὁδοῦ τυφλόν**. — **ἡγεμῶν** = ὁδηγός. — **κατηγορῶ τινος μωρίαν** = κατηγορῶ τινα ὡς μωρόν. — **φυλαττόμενοι** = θέλοντες ν' ἀποφύγωσιν. — **ἀδοξία** = κακὴ φήμη. — **ὑπερορῶ τι** = καταφρονῶ τι. — **πρὸς τὴν παρὰ τῶν θ. συμβουλίαν** = ἀπέναντι τῆς συμβουλῆς τῶν θεῶν.

² *Ἦτιον ἂν ἐπεισθῆ* κτλ., ἡ ἔννοια: ὁ Σωκρ. τοσαύτην εἶχε πίστιν εἰς τὰ ὑπὸ τῶν θεῶν προδηλούμενα, ὥστε εὐκολώτερον ἠδύνατό τις νὰ πείσῃ αὐτὸν νὰ παραλάβῃ ὁδηγὸν τῆς ὁδοῦ τυφλὸν καὶ μὴ γνωρίζοντα τὴν ὁδὸν ἢ νὰ πείσῃ νὰ πράξῃ τι ἐναντίον τῶν ὑπὸ τῶν θεῶν προδηλουμένων. — *τὴν παρὰ τοῖς ἀνθρ. ἀδόξϊαν*, οἱ ἄνθρωποι τότε κατεφρόνουν τῶν μαντευμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 4.

§ 2—4.

Τὸ δαιμόνιον = ἡ θεότης, ὁ θεός. — *γάρ*, διασαφητικός. — *ἔστιν οἰνεις* = *εἰσὶν οἰνεις* = *ινεις*. — *τεθαύμακα* = *θαυμάζω*. — *ἐπὶ σοφίᾳ*, ἡ ἐπὶ δηλοῖ τὴν αἰτίαν. — *ἔγωγε* (=) μάλιστα. — *καὶ ὅς* = καὶ οὗτος. — *ἐπῶν ποιήσεις* = ἐπικὴ ποιήσεις. — *ζωγραφία* = ἡ τέχνη τοῦ ζωγραφεῖν, ζωγραφικὴ. — *πότιρά σοι δοκοῦσι...* = *πότιερα* (= *πότιερον*) *δοκοῦσί σοι* (= τίνες σοὶ φαίνονται) *ἀξιοθαυμασιότεροι εἶναι οἱ ἄπεργ.* *εἶδωλα... ἢ οἱ (ἀπεργαζόμενοι) ζῶα ἔμφρ...* — *ἀπεργάζομαι εἶδωλα* = κατασκευάζω ὁμοιώματα, εἰκόνας. — *ἄφρονα* = χωρὶς φρένας, χωρὶς νοῦν. — *ἀπεργάζομαι ζῶα* = δημιουργῶ ζῶα. — *ἔμφρονά καὶ ἐνεργά* = ἔχοντα φρένας καὶ κινούμενα. — *πολὺ νῆ Δία οἱ ζῶα...* = *πολύ, νῆ Δία*, ἀξιοθαυμασιότεροι *δοκοῦσί μοι οἱ ἀπεργαζόμενοι ζῶα...* — *εἴπερ γε* = ἐὰν βεβαίως. — *οὐ τύχη τινὶ γίγνεται τι* = δὲν γίγνεται τι τυχαίως πῶς. — *ὕπὸ γνώμης γίγνεται τι* = ἐκ προνοίας γίγνεται τι = ὑπάρχει τις δημιουργός τις. — *τῶν... καὶ τῶν...* = ἐκ τῶν καὶ ἐκ τῶν ἕξαρτ. ἐκ τοῦ *πότιερα... πότιερα*. — *τὰ ἀτεκμάρτως ἔχοντα, ὅτιον ἐνεκά ἐστι* = τὰ πράγματα, περὶ ὧν δὲν δύναται τις νὰ συμπεράνῃ (νὰ γνωρίσῃ) πρὸς ποῖον σκοπὸν ὑπάρχουσι. — *τὰ φανερώς ἐπ' ὠφελείᾳ ὄντα* = ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ὑπάρχουσι πρὸς ὠφέλιμον σκοπόν. — *πότιερα τύχης καὶ π...* = τίνα κρίνεις ἔργα τύχης καὶ τίνα προνοίας. — *πρέπει μὲν, ὁ μὲν* = *μὴν* = βεβαίως.

Τὸν μικρὸν επικαλούμενον, διὰ τὸ μικρὸν αὐτοῦ ἀνάστημα. — *τῶν ποιοῦντων ταῦτα*, δηλ. ποῖα; — *ἐπὶ διθυράμβῳ*, ὁ διθύραμβος ἦτο ἄσμα σφοδρὸν καὶ ἐνθουσιαστικόν, τὸ ὅποιον ἐψάλλετο ὑπὸ χοροῦ κατὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ Διονύσου περίξ τοῦ βωμοῦ αὐτοῦ.

§ 5 - 7.

Οὐκουν δοκεῖ σοι = οὐ δοκεῖ σοι οὖν. — ὁ ποιῶν ἀνθρώ-
 πους = ὁ δημιουργὸς τῶν ἀνθρώπων. — δι' ὧν = ταῦτα (= τὰ
 ὄργανα), δι' ὧν. — αἰσθάνονται, ὑποκμ. : οἱ ἀνθρώποι. —
 γε μὴν = ἐπειτα, πρὸς τούτοις. — τίς ἂν αἰσθ. ἦν, δηλ. ἡμῖν. —
 τὰ διὰ στόματος ἡδέα = τὰ διὰ τοῦ στόματος δοκιμαζόμενα εὐά-
 ρεστα. — εἰ μὴ γλῶττα... ἐνεργάσθη = ἐὰν δὲν κατεσκευάζετο
 (ἐν τῷ στόματι) ἡ γλῶσσα. — γνώμων, κτηγρμ. = ὡς κριτής —
 πρόνοια = θεία πρόνοια. — τὸ... θυρώσαι... ἐμφῦσαι... ἀπο-
 γεισῶσαι, τὰ ἀπρμφ. χρησιμεύουσιν ὡς ἐπεξηγήσεις τοῦ: τόδε
 (= τὸ ὅτι δηλ. ...) ὡς ὑποκμ. δὲ τῶν ἀπρμφ. νοητέον τὸ: τὸν
 ἐξ ἀρχῆς ποιοῦντα ἀνθρώπους. — ἐπεὶ, αἰτλγκ. — ἀσθενῆς =
 εὐπρόσβλητος. — ἡ ὄψις = οἱ ὀφθαλμοί. — βλεφάροις θυρῶ τὴν
 ὄψιν = προφυλάττω τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ βλεφάρων ὡς διὰ θυρῶν.
 — διαν... δέη = ὁσάκις εἶναι ἀνάγκη. — χρῆσθαι, ὡς ὑποκμ.
 τοῦ ἀπρμφ. νοητέον τὸ: τινά. — χρῶμαι τῇ ὄψει τι = μεταχει-
 ρίζομαι τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τι. — συγκλείεται, ὡς δ' ἂν μηδέ...,
 ἄς ἀποδοθῆ, ὡσεὶ ἦτο: συγκλείεται· καὶ τό, ὡς ἂν μηδέ...
 βλάπτωσιν, ἡθμόν... ἐμφῦσαι. — ὡς ἂν = ἵνα. — βλάπτωσι,
 δηλ. τὴν ὄψιν. — ἡθμόν, κτηγρμ. = ὡς διυλιστήριον (στραγγι-
 στήρι). — βλεφαρίδας ἐμφύω (τοῖς βλεφάροις) = ἐμφυτεύω ἐν
 τοῖς βλεφάροις βλεφαρίδας. — ἀπογεισῶ (-όω) = προφυλάττω
 ὡς διὰ γείσου· γείσον δὲ = τὸ ἀνώτατον μέρος οἰκοδομήματος, τὸ
 περιβάλλον αὐτὸ κατὰ πάσας τὰς πλευράς καὶ προεξέχον, ἵνα
 προφυλάττῃ τοὺς τοίχους ἀπὸ τῶν ὑετῶν ὑδάτων. — ὡς μηδ'...
 κακουργῆ (δηλ. τὴν ὄψιν), τελικὴ πρότασις. — κακουργῶ =
 βλάπτω. — τὸ... δέχεσθαι..., τὰ ἀπρμφ. δέχεσθαι... ἐμπίμπλα-
 σθαι... εἶναι... καταθεῖναι, ἅπερ συγκεφαλαιοῦνται διὰ τοῦ
 ταῦτα, εἶναι ὑποκμ. τοῦ ἐστὶν (τύχης ἢ γνώμης ἔργα). — οἶους
 τέμνειν εἶναι = τοιοῦτους εἶναι, ὥστε τέμνειν. — τοὺς δὲ
 γομφίους... = τὸ δὲ εἶναι τοὺς γομφίους τοιοῦτους ὥστε
 λεαίνειν δεξαμένους παρὰ τούτων = οἱ δὲ γομφιοὶ (οἱ
 τραπεζῖται) τὸ ὅτι εἶναι κατάλληλοι εἰς τὸ νὰ συντρίβωσι
 τὰς τροφάς, ἀφ' οὗ δεχθῶσιν αὐτὰς παρὰ τούτων (δηλ. τῶν
 ἐμπροσθῶν ὀδόντων). — δι' οὗ, ὧν... = δι' οὗ εἰσπέμπεται ἐκεῖνα,
 ὧν τὰ ζῶα ἐπιθυμεῖ. — κατατίθημι = τοποθετῶ. — οὕτω προ-

νοητικῶς πεπραγμένα = τὰ ὅποια μετὰ τόσης προνοίας εἶναι διευθετημένα (τακτοποιημένα). — **πότερα** = ἄν. — **οὐ μὰ τὸν Δί'**, δηλ. ἀπορῶ. — **ἀλλ' οὕτω γε σκοπούμενῳ...** = ἀλλὰ τινι σκοπούμενῳ οὕτω γε = ἀλλ' ὡς πρὸς τινὰ ἐξετάζοντα τὰ πράγματα καθ' ὃν σὺ ἀκριβῶς τρόπον. — **πάνυ ἔοικε...** = **πάνυ ἔοικε ταῦτα τεχνήμασι σοφοῦ τινος καὶ φιλοζώου δημιουργοῦ.** — **πάνυ** = ἐντελῶς. — **τέχνημα** = τεχνούργημα, ἔργον. — **τὸ δὲ ἐμφῦσαι...** = **τί δὲ δοκεῖ σοι τὸ ἐμφῦσαι...** ὡς ὑποκμ. δὲ τοῦ ἀπρμφ. **ἐμφῦσαι** νοητέον τὸ: **τὸν ἐξ ἀρχῆς ποιοῦντα ἀνθρώπους.** — **αἱ γενιόμεναι** = αἱ γεννήσασαι, αἱ μητέρες. — **ἔρωσ** = ἐπιθυμία. — **τοῦ ἐκτρέφειν**, ὡς ἀντκμ. νοητέον τὸ: τὰ γεννώμενα, τὰ τέκνα. — **ἀμέλει**, κυρίως προστακτ. τοῦ **ἀμελῶ** ἐπιρρηματικῶς λαμβανομένη = βεβαίως, ἀναμφιβόλως. — **μηχάνημα** = κατασκευάσμα, ἔργον. — **τινὸς βουλευσαμένου εἶναι ζῶα** = τινός, ὅστις μετὰ σκέψεως ἀπεφάσισε περὶ τῆς ὑπάρξεως ζώντων πλασμάτων.

Ἐξ ἀρχῆς, δηλ. τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. — **ἐμπίμπλασθαι**, τίνων; — **εἰσπέμπεται**, ποῦ; — **πλησίον ὀφθ. καὶ ῥ. καταθεῖναι**, ἵνα ὁ τρώγων βλέπη καὶ ὀσφραίνεται ἀμέσως τὰ μὴ κατὰλληλα πρὸς τροφήν.

§ 8—9.

Φρόνιμον = φρόνησις, νοῦς. — **ἐρώτα νοῦν** = ἀλλ' ἐρώτα περαιτέρω. — **καὶ ταῦτα εἰδῶς** = καὶ μάλιστα ἐν ᾧ γνωρίζεις. — **ὅτι γῆς τε... πολλοῦ ὄντος** = **ὅτι ἔχεις ἐν τῷ σώματι (= ἐν τῷ σῶ σώματι) μικρὸν (μόνον) μέρος γῆς (= ἐκ τῆς γῆς) πολλῆς οὐσης (μετχ. ἐπιθκ.) καὶ βραχὺ (= καὶ μικρὸν μόνον μέρος) ὑγροῦ (= ἐκ τοῦ ὑγροῦ) πολλοῦ ὄντος (μετχ. ἐπιθκ.). — **καὶ τῶν ἄλλων ... = καὶ (ὅτι) τὸ σῶμα συνήρμοσται σοι λαβόντι μικρὸν μέρος ἐκάστου τῶν ἄλλων μεγάλων δήπου ὄντων** = καὶ ὅτι τὸ σῶμά σου ἔχει συναρμολογηθῆ διὰ τῆς λήψεως μικροῦ μόνου μέρους καὶ ἐξ ἐκάστου (ἀκόμη) τῶν ἄλλων στοιχείων, τὰ ὅποια ὑπάρχουσι βεβαίως ἐν ἀφθονίᾳ. — **νοῦν δὲ μόνον...** = **δοκεῖς δὲ ἄρα μόνον σὲ εὐτυχῶς πως συναρπάσαι νοῦν οὐδαμῶς ὄντα.** — **δοκεῖς μόνον σὲ (= ὅτι μόνος σὺ) ... συναρπάσαι**, παρατηρητέον ἐνταῦθα ὅτι καὶ ἐπὶ ταυτοπροσωπίας ἐπανελη-**

φθῆ τὸ ὑποκμ. τοῦ ἀπαρμφ. κατ' αἰτιατικ. (σέ)· τοῦτο γίνεται συνήθως, ὅταν ὑπάρχη ἀντίθεσις, ὡς ἐνταῦθα (σὲ — οὐδαμοῦ **ὄντα**). — **εὐτυχῶς πως** = κατ' εὐτυχῆ τινα σύμπτωσιν. — **συναρπάζω** = ἀρπάζω, λαμβάνω. — **οὐδαμοῦ ὄντα** = ἐν ᾧ οὐδαμοῦ ὑπάρχει. — **δι' ἀφροσύνην τινὰ** = ἐπειδὴ δὲν ἔχουσι φρόνησιν τινα, νοῦν τινα. — **οὕτως**, συναπτόον τῆ **εὐτάκτως**. — **εὐτάκτως ἔχω** = εἶμαι ἐν καλῇ τάξει. — **μὰ Δί' οὐ γὰρ ὄρῶ . . .**, τὸ πλήρες θὰ ἦτο: **μὰ Δί' ἄλλοθι οὐδαμοῦ οὐδὲν οἶομαι φρόνιμον εἶναι· οὐ γὰρ ὄρῶ . . .** κατ' ἔννοιαν = βεβαίως, μὰ τὸν Δία (νομίζω τοῦτο)· διότι δὲν βλέπω. . . — **τοὺς κυρίους** = τοὺς κυβερνήτας (τούτων, δηλ. τῶν ὑπερμεγέθων καὶ ἀπείρων τὸ πλῆθος). — **ὥσπερ τῶν ἐνθάδε . . .** = ὥσπερ ὄρῶ **τοὺς δημιουργοὺς τῶν ἐνθάδε γιγνομένων**. — **ἐνθάδε** = ἐν τῇ γῆ ταύτῃ, ἐνταῦθα. — **δημιουργός** = κατασκευαστής, τεχνίτης. — **οὐδὲ γὰρ τὴν . . .** = ἀλλὰ τὴν ψυχὴν σου σὺ βεβαίως δὲν βλέπεις· κυρίως = **οὐχ ὄρῶ τοὺς κυρίους· οὐδὲ γὰρ . . .** — **κατὰ γε τοῦτο** = συμφῶνως τοῦλάχιστον πρὸς ταύτην τὴν γνώμην σου. — **γνώμη** = μετὰ λογισμοῦ, μετὰ περισκέψεως. — **τύχη** = τυχαίως.

Ἐρώτα γοῦν . . ., ὁ Ἀριστοδ. μὴ ἐννοήσας τὴν ἀλληλουχίαν τῆς ἐρωτήσεως τοῦ Σωκρ. (**οὐ δὲ . . . ἔχειν;**) πρὸς τὰ προηγούμενα προτρέπει τὸν φιλόσοφον νὰ ἐρωτᾷ, ὅπως ἐννοήσῃ τὸ ζήτημα. — **καὶ τῶν ἄλλων**, δηλ. τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ ἀέρος· διότι τέσσαρα ἦσαν κατὰ τοὺς ἀρχαίους τὰ στοιχεῖα, πῦρ, γῆ, ὕδωρ καὶ ἀήρ. — **καὶ τάδε τὰ ὑπερμεγέθη καὶ . . . ἀπειρα**, νοεῖται ὁ οὐρανὸς καὶ ὁ γύρω κόσμος. — **τῶν ἐνθάδε**, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ **ὑπερμεγέθη καὶ πλῆθος ἀπειρα**, ἅτινα λειτουργοῦσιν ἐν τῇ ἀχανεῖ τοῦ στερεώματος διαστάματι.

§ 10 — 12.

Οὔτοι = βεβαίως δὲν· συναπτόον τῆ **ὑπερορῶ**. — **ὑπερορῶ τι** = καταφρονῶ τι. — **τὸ δαιμόνιον** = ; (§ 2). — **ἢ ὡς . . . προσδεῖσθαι** = ἢ ὥστε νὰ ἔχῃ πρὸς τούτοις ἀνάγκην. — **θεραπεία** = ; (κεφ. 3, § 1). — **ὄν**, μετχ. ἐνδοτχ. — **ἄξιοι**, ὑποκμ.: **τὸ δαιμόνιον**. — **ἄξιῶ** (μετ' ἀπρμφ.) = κρίνω ἄξιον (νὰ . . .). — **θεραπεύω τινὰ** = φροντίζω τινός. — **τιμητέον (σοι) αὐτὸ** = δεῖ σε τιμᾶν αὐτὸ

(δηλ. τὸ δαιμόνιον). — *τι*, αἰτιατκ. τοῦ κατά *τι*. — *ἔπειτα*, τοῦτο, ὡς καὶ τὸ *εἶτα*, τίθεται ἐν ἐρωτήσῃ πρὸς δῆλωσιν ἐκπλήξεως = καὶ ἔπειτα, καὶ λοιπόν. — *οὐκ οἶει φροντίζειν*, δηλ. τοὺς θεοὺς τῶν ἀνθρώπων. — *οἷ* = αὐτοί, οἵτινες. — *ἀνίστημι τινα ὀρθὸν* = κάμνω τινὰ νὰ σταθῇ ὀρθίος, δίδω εἰς τινὰ τὴν ὀρθίαν στάσιν. — *ὀρθότης* = ὀρθία στάσις. — *καὶ προορᾶν πλ. . . .* = *ποιεῖ δύνασθαι (τὸν ἀνθρώπον) καὶ προορᾶν πλέον καὶ τὰ . . .* — *ποιεῖ δύνασθαι (τὸν ἀνθρώπον)* = συντελεῖ ὥστε νὰ δύναται ὁ ἀνθρώπος. — *καὶ . . . καὶ . . . καὶ* = ὄχι μόνον . . . ἀλλὰ καὶ . . . καὶ . . . — *πλέον . . . μᾶλλον . . . ἤτιον*, πότος ὁ β' ὄρος τῆς συγκρίσεως; — *προορᾶ πλέον* = βλέπω μακρότερον. — *τὰ ὑπερθεν* = τὰ ὑπεράνω ἡμῶν. — *μᾶλλον* = εὐκολώτερον. — *ἤτιον κακοπαθῶ* = ὀλιγώτερον βλάπτομαι. — *ἔρπετα* = ζῶα. — *παρέχω τι* = καθιστῶ τι δυνατόν. — *καὶ μὴν γε* = ἀλλὰ μὴν = ; (πρβλ. I, 1, § 6). — *γλῶτταν πάντων . . . ἐχόντων* = ἐν ᾧ πάντα τὰ ζῶα ἔχουσι γλῶσσαν. — *οἶος* (μετ' ἀπρμφ.) = τοιοῦτος ὥστε νὰ . . . = ἱκανὸς νὰ . . . — *ἄλλοτε ἄλλαχῆ* = ἄλλοτε ἐδῶ καὶ ἄλλοτε ἐκεῖ. — *ἡ γλῶττα ἀρθροῖ τὴν φωνὴν* = ἡ γλῶσσα παράγει ἐνάρθρους ἤχους. — *σημαίνειν*, ὡς ὑποκμ. τοῦ ἀπρμφ. νοητέα ἢ αἰτ. *ἡμᾶς*. — *σημαίνω* = δηλῶ.

Οὔτοι . . ., ἀφ' οὗ ὁ Ἀριστόδ. ἀναγκασθεὶς ἐκ τῶν ἀκαταμαχῆτων ἐπιχειρημάτων τοῦ Σωκρ. παρεδέχθη τὴν ὑπαρξιν θεότητος, θέλων νὰ δικαιολογήσῃ τώρα τὴν ἀποχὴν του ἀπὸ πάσης θυσίας καὶ λατρείας λέγει ταῦτα. — *ἐκεῖνο*, δηλ. τὸ δαιμόνιον. — *ἐκεῖνων*, δηλ. τῶν ἄλλων ζῴων. — *αἶ τὰ πλ. . . ἐξεργάζονται*, ἔννοεῖ τὰς διαφόρους ἐργασίας, ἃς ὁ ἀνθρώπος διὰ τῶν χειρῶν ἐκτελῶν γίνεται εὐδαιμονέστερος τῶν ἄλλων ζῴων.

§ 13—14.

Τοίνυν = πρὸς τούτοις. — *μόνον*, συναπτόεν τῷ: ἐπιμεληθῆναι τοῦ σώματος. — *κρατίστην* (= *κυρίαν*), κατηγρημ. = ὡς κυρίαρχον. — *πρῶτα* = *πρῶτον* = κατὰ πρῶτον. — *θεῶν ἰῶν τὰ . . . συνταξάντων ἤσθηται, οὐ . . .* = ἤσθηται οὐ εἰσὶ θεοὶ οἱ συντάξαντες τὰ . . . = ἔχει αἰσθησιν περὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν θεῶν, οἵτινες ἐν τάξει καὶ ἀρμονικῶς ἐποίησαν τὰ . . . — *τί φύλον ἄλλο* = τί ἄλλο γένος (δηλ. τῶν ζῴων) = τίνα ἄλλα ζῶα. — *θεραπεύουσι*, ὁ πληθυντκ. ἀριθμὸς εἶτε διὰ τὴν περιληπτικὴν ἔννοιαν τῆς

λ. *φῦλον* εἶτε καὶ διὰ τὸ ἢ *ἀνθρώποι*.—*θεραπεύω θεοὺς* = ; (κεφ. 2, § 64).—*ικανωτέρα*, δηλ. ἐστὶ. — *προφυλάττομαι τι* = προφυλάττω τὸν ἑαυτὸν μου ἀπὸ τι.—(τὸ) *δίψος*=(ἡ) *δίψα*. — (τὸ) *θάλλπος*=(ἡ) θερμότης, ζέστη. — *ἐπικουρῶ νόσοις* = θεραπεύω ἀσθενείας. — *ἀσκῶ ῥώμην* = δι' ἀσκήσεως ἐνισχύω τὰς σωματικὰς (μου) δυνάμεις.—*διαμέμνημαι*=διατηρῶ ἐν τῇ μνήμῃ. — *οὐ γὰρ* . . . , κυρίως = οὐδεμία ἄλλη ψυχὴ εἶναι ἱκανωτέρα, διότι δέν . . . : εἶτα=λοιπὸν δέν . . . — *παρὰ τᾶλλα ζῶα*, ἢ *παρὰ* = ἐν συγκρίσει πρὸς . . . — *ἀνθρώποι*=οἱ *ἀνθρώποι*. — *κρατιστεύω* = εἶμαι κράτιστος, ἄριστος. — *ἄν* . . . *ἐδύνατ' ἄν*, ὡς ὑποκμ. νοητέον τό: *τις* = θὰ ἠδύνατο παρατηρητέα ἢ ἐπανάληψις τοῦ δυνατηκοῦ *ἄν*. — *ἔχων*, μετχ. ὑποθκ.=*εἰ εἶχεν*.—*γνώμη*=*νοῦς*. — *ῥσα χεῖρας ἔχει* = *ῥσα ζῶα χεῖρας ἔχει*.—*πλέον οὐδὲν ἔχω* = *κατ' οὐδὲν πλεονεκτῶ*.—*τετυχηκῶς*, μετχ. ἐπιθκ.—*ἀλλ' ὅταν τί ποιήσωσι, νομεῖς . . .* = *ἀλλὰ τί ἐστὶν ἐκεῖνο, ὃ ὅταν (οἱ θεοὶ) ποιήσωσιν, νομεῖς . . .*

Τὰ μέγιστα καὶ κάλλ., ἐννοεῖ τὸν σύμπαντα κόσμον. — *οὔτε ἐδύνατ' ἄν πρ. ἃ ἐβούλετο*, διότι ἡ κακὴ κατασκευὴ τοῦ σώματος θὰ ἦτο κώλυμα. — *ῥσα (ζῶα) χεῖρας ἔχει, ἀφρ. δ' ἐστί*, ὡς δηλ. οἱ πίθηκοι. — *ἀμφοτέρων*, δηλ. σώματος καὶ ψυχῆς.

§ 15.

Συμβούλους, ὃ τι . . . = *συμβούλους συμβουλεύοντας, ὃ τι χρὴ ποιεῖν (ἐμὲ) καὶ μὴ ποιεῖν*. — *φράζω τί τινι* = φανερώων, προλέγω τι εἰς τινα.—*οὐ καὶ σοὶ δοκεῖς . . .* = δὲν νομίζεις ὅτι καὶ εἰς σέ . . . — *οὐδ' ὅταν . . . προσημαίνωσιν*, δηλ. *δοκεῖς καὶ σοὶ προσημαίνειν αὐτούς*.—*τέρατα*=ἔκτακτα φυσικὰ φαινόμενα (ἰδίως οὐράνια, ὡς βροντὴ, ἀστραπή, διάττοντες ἀστέρες κ.τ.τ.).—*οὐδ' ὅταν πᾶσιν ἀνθρ.*, δηλ. *προσημαίνωσι*. — *ἀλλὰ μόνον . . . κατατίθενται*, ὁ λόγος ἀπὸ πλαγίου μεταφέρεται εἰς ὀρθόν, ἀντί: *ἀλλὰ (δοκεῖς) μόνον σὲ ἐξαιροῦντας (=ἐξαιρεῖν καὶ) ἐν ἀμελείᾳ κατατίθεσθαι*. — *ἐν ἀμελείᾳ κατατίθεμαι* = ἀμελῶ.

Συμβούλους, ὃ ᾽Αριστόδημος ὑπαινίσσεται τὸ *δαιμόνιον* τοῦ Σωκρ., περὶ οὗ βλ. ἐν σελ. 66.

§ 16.

Ἄν τοὺς θεοὺς... ἐμφύσαι = οὗτοι οἱ θεοὶ ἐνέφυσαν ἄν. — ἐμφύω τινὶ δόξαν, ὡς... = ἐμφυτεύω (ἐμβάλλω) εἰς τινα τὴν ἰδέαν, ὅτι... — **ἱκανοὶ εἶσι**, ὑποχμ.: **οἱ θεοὶ.** — **εἰ μὴ δυνατοὶ ἦσαν**, δηλ. **εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν.** — **καὶ ἀνθρώπους ἐξ... ἄναισθέσθαι**; τὸ ἀπρμφ. ἐκ τοῦ οἴει = καὶ (νομίζεις) ὅτι οἱ ἄνθρωποι, ἐὰν ἐξηπατῶντο καθ' ὅλον τὸν χρόνον (ὑπὸ τῆς τοιαύτης ἰδέας, ὅτι δηλ. οἱ θεοὶ εἶναι ἱκανοὶ νὰ εὐεργετῶσι καὶ νὰ κακοποιῶσι), οὐδέποτε ἤθελον ἐννοήσαι (τὴν ἀπάτην αὐτῶν); κατ' ἐννοίαν = καὶ (νομίζεις) ὅτι οἱ ἄνθρωποι θὰ ἐξηπατῶντο καθ' ὅλον τὸν χρόνον (ὑπὸ τῆς τοιαύτης ἰδέας), χωρὶς ποτε νὰ ἐννοήσωσι (τὴν ἀπάτην αὐτῶν); — **τὰ πολ. καὶ σοφώτατα τῶν ἀνθρ.** = ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων αἱ μάλιστα πολυχρόνιοι καὶ σοφαί. — **πόλεις καὶ ἔθνη**, ἐπεξήγησις τοῦ: **τὰ πολυχρ. καὶ σοφ. τῶν ἀνθρ.** — **αἱ φρονιμώταται ἡλικίαι θεῶν ἐπιμελέσταται (εἰσι)** = οἱ ἄνθρωποι οἱ διὰ τὴν (πρεσβυτικὴν αὐτῶν) ἡλικίαν φρονιμώτατοι τὰ μέγιστα φροντίζουσι περὶ τῶν θεῶν (= εἶναι εὐσεβέστατοι πρὸς τοὺς θεοὺς).

Εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν, τίνας; — **τὰ πολυχρ. καὶ σοφ.**, ὀνομάζει τὰς πόλεις καὶ ἔθνη **πολυχρονιώτατα** μὲν, διότι, ἐν ᾧ τὰ ἄτομα παρέρχονται, ταῦτα συνήθως διαμένουσιν ἐπὶ πλεῖστον χρόνον, **σοφώτατα** δέ, διότι οἱ νόμοι αὐτῶν συντάσσονται τῇ συνεργασίᾳ ἀνδρῶν διακρινομένων ἐπὶ σοφίᾳ.

§ 17—18.

Ἄγαθὲ = ὦ καλέ μου φίλε. — **κατάμαθε = μάθε καλῶς.** — **ἐνών**, δηλ. **ἐν τῷ (σῶ) σώματι.** — **μεταχειρίζομαι = διευθύνω, κυβερνῶ.** — **ἢ ἐν τῷ παντὶ φρόνησις = ὁ νοῦς ὁ ἐνυπάρχων ἐν τῷ σύμπαντι.** — **ὅπως ἂν αὐτῇ ἡδὸν ἦ = ὅπως ἀρέσκει εἰς αὐτὸν (τὸν νοῦν).** — **οὕτω τίθεμαι = οὕτω κανονίζω, ρυθμίζω.** — **καὶ μὴ**, δηλ. **οἴεσθαι = καὶ νὰ μὴ νομίζῃς** τὸ ἀπρμφ. ἐκ τοῦ **χρη.** — **τὸ σὸν μὲν δμμα δύνασθαι... τὸν δὲ τοῦ θ. δφθ. ἀδ. εἶναι = ὅτι, ἐν ᾧ τὸ ἰδικόν σου βλέμμα δύναται..., ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ θεοῦ δὲν δύναται...** — **ἐξικνοῦμαι ἐπὶ πολλὰ στάδια = φθάνω εἰς ἀπόστασιν πολλῶν σταδίων.** — **μηδέ**, δηλ. **οἴεσθαι (ἐκ τοῦ χρη).** — **τὴν σὴν μὲν**

ψυχὴν... δύνασθαι... τὴν δὲ τοῦ θ. φρ. μὴ ἰκανὴν εἶναι = ὅτι, ἐν ᾧ ἡ ἰδική σου ψυχὴ δύναται... ὁ νοῦς τοῦ θεοῦ δὲν εἶναι ἰκανός... — *τὰ ἐνθάδε* = τὰ ἐδῶ πράγματα. — *καὶ ἐν Σικελίᾳ = καὶ περὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ.* — *ἦν μέντοι... , ἡ σύνταξις: ἦν μέντοι, ὡσπερ γινώσκεις καὶ καταμανθάνεις... οὕτω καὶ πείραν λαμβάνης, εἰ θελήσουσι... γνώσει τὸ θεῖον...—θεραπεύων, μετχ. τροπκ.—θεραπεύω ἀνθρώπους* = περιποιοῦμαι τοὺς ἀνθρώπους. — *ἀντιθεραπεύω* = ἀνταποδίδω τὴν περιποίησιν. — *καὶ χαριζόμενος τοὺς ἀντιχαρ. = καὶ χαριζόμενος (γινώσκεις) τοὺς ἐθέλοντας ἀντιχαρίζεσθαι.* — *ἀντιχαρίζομαι* = ἀνταποδίδω τὴν χάριν. — *πείραν λαμβάνω τινός, εἰ... = δοκιμάζω τινά, ἀν...—θεραπεύω θεοῦς; (§ 13).* — *εἴ τί σοι... = εἰ (οὔτοι, δηλ. οἱ θεοὶ) θελήσουσι συμβουλευεῖν τί σοι περὶ τῶν ἀδήλων (ὄντων) ἀνθρώποις.* — *γνώσει, ἐντεῦθεν ἄρχεται ἢ ἀπόδοσις τῆς ὑποθηκ. προτάσεως (ἦν μέντοι... πείραν λαμβάνης) = τότε θὰ γνωρίσης... — τὸ θεῖον, ὅτι... = ὅτι τὸ θεῖον...*

Στάδια, τὸ στάδιον εἶναι μέτρον μήκους ἴσον πρὸς 125 βήματα. — *περὶ τῶν ἐν Αἰγ. καὶ ἐν Σικ.,* αἱ χῶραι αὗται πρὸς Δ. καὶ Ν. ἦσαν αἱ ἀκρόταται, μεθ' ὧν οἱ τότε Ἕλληγνες διετέλουν εἰς ἐπιμιξίαν.

§ 19.

Ἔμοι μὲν οὖν... , ἡ σύνταξις: ἔμοι μὲν οὖν ἐδόκει (Σωκρ.) ταῦτα λέγων ποιεῖν τοὺς συνόντας ἀπέχεσθαι τῶν ἀν. καὶ ἀδ. καὶ αἰσχροῶν οὐ μόνον ὁπότε... ὀρῶντο, ἀλλὰ καὶ ὁπότε...εἶεν. — *μὲν, ἀνευ ἐπομένου δὲ = τοῦλάχιστον.* — *ποιῶ τινα ἀπέχεσθαι τινος = γίνομαι αἴτιος ὥστε ν' ἀπέχη τις ἀπὸ τινος.* — *ὁπότε ὀρῶντο = ὁσάκις ἐβλέποντο.* — *ὁπότε ἐν ἐρημίᾳ εἶεν = ὁσάκις ἦσαν μόνοι (μακρὰν δηλ. τῶν ὀμμάτων τῶν ἀνθρώπων).* — *ἐπείπερ ἠγήσαιντο = ἐπειδὴ βεβαίως ἐνόμιζον, ἦσαν πεπεισμένοι ἢ εὐκτικῇ ἐνταῦθα — ὡς καὶ ἡ κατωτέρω πράττειεν — καθ' ἕλξιν ἐκ τῶν προηγουμένων εὐκτικῶν ὀρῶντο — εἶεν.* — *μηδὲν ἀν... διαλαθεῖν = ὅτι οὐκ ἂν διαλάθοι τοὺς θ. οὐδὲν ὧν πράττειεν.* — *διαλανθάνω τοὺς θεοὺς = διαφεύγω τὴν προσοχὴν τῶν θεῶν.* — *οὐδὲν ὧν (= ἐκείνων, ἀ) πράττειεν = οὐδὲν ἐξ ἐκείνων, τὰ ὅποια ἔπραττον κατ' ἔνοιαν = οὐδεμία πράξις αὐτῶν.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5.

§ 1 - 2.

Εἰ δὴ = ἐπειδὴ βεβαίως. — *ἐγκράτεια* = τὸ νὰ εἶναι τις κύριος ἑαυτοῦ, τὸ νὰ δύναται νὰ κρατήσῃ τὰς ἐπιθυμίας του. — *καλὸν τε κἀγαθὸν ἀνδρὶ κτήμα* = ὠραῖον καὶ πολύτιμον κτήμα διὰ τὸν ἀνθρώπον. — *ἐπισκευώμεθα* = ἄς ἐξετάσωμεν· τοῦ ῥ. *ἐπισκοπῶ*. — *εἴ τι προυβίβαζε . . .*, πλαγία ἐρώτησις ἐκ τοῦ *ἐπισκευώμεθα* = *εἴ τι* (αἰτ. τοῦ κατὰ τι) *προυβίβαζε* (τοὺς συνόντας) *εἰς ταύτην λέγων τοιάδε*. — *προυβιάζω τινὰ εἰς τι* = ὀδηγῶ, παρακινῶ τινὰ εἰς τι. — *ὧ ἄνδρες* = ἀγαπητοί μου φίλοι. — *γενομένου*, μετχ. ὑποθκ. — *εἰ πολέμου ἡμῖν γενομένου βουλοίμεθα*, κατ' ἔννοιαν = ἐὰν εἶχομεν πόλεμον καὶ ἠθέλομεν. — *ὕψ' οὗ* = ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ ὁποίου. — *ἂν .. σφζοίμεθα.. χειροίμεθα* (τοῦ ῥ. *χειροῦμαι*) = θὰ ἐσφζόμεθα... θὰ κατεδάλλομεν. — *αὐτοὶ* = ἡμεῖς αὐτοί. — *ἄρ', ὄντινα...* = ἄρα τοῦτον ἂν αἰροίμεθα, *ὄντινα αἰσθανοίμεθα ἤτιω (ὄντια) γαστρός...* — *ὄντινα αἰσθανοίμεθα* = περὶ τοῦ ὁποίου ἐννοοῦμεν (γνωρίζομεν). — *ἤτιων εἰμί τινος* = δὲν εἶμαι κύριός τινος, κυριεύομαι ὑπὸ τινος. — *γαστήρ* = ἡ κοιλία, ἢ ἐπιθυμία τοῦ φαγεῖν. — *πόνος* = αἱ κακουχίαι. — *κρατῶ τινὰ* = νικῶ τινὰ· ἐν ᾧ *κρατῶ τινος* = εἶμαι κύριός τινος. — *γίγνομαι ἐπὶ τελευτῇ τοῦ βίου* = φθάνω εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς μου. — *τῷ = τινί*· συναπτέα ἢ δοτκ. τῷ: *ἐπιτρέπαι*. — *ἐπιτρέπω τί τινι* (μετ' ἀπρμφ.) = ἐμπιστεύομαί τι εἰς τινὰ (διὰ νὰ...). — *παρθένος* = ἄγαμος. — *ἀκρατῆς* = ὁ μὴ ὢν κύριος ἑαυτοῦ. — *βοσκήματα* = ποίμνια. — *ταμείον* = ἀποθήκη. — *ἔργα* = γεωργικαὶ ἐργασίαι. — *διάκονος* = ὑπηρέτης (περὶ τὴν τράπεζαν). — *ἀγοραστής* = δούλος ἀγοράζων τὰς τροφὰς διὰ τὸν οἶκον, ψωνιστής. — *προῖκα* = δωρεάν, ἄνευ μισθοῦ.

Καὶ ἐγκράτεια, ἐκτὸς δηλ. τῆς πίστεως πρὸς τὴν θεότητα, περὶ ἧς ἀνωτέρω (ἐν κεφ. 4) ἐγένετο λόγος. — *εἰς ταύτην*, ποίαν; — *ὧ ἄνδρες*, ἐκ τῆς προσφωνήσεως ταύτης φαίνεται ὅτι ὁ διάλογος ἐγένετο πρὸ πολλῶν ἀκρατῶν. — *τοιοῦτον*, δηλ. *ἀκρατῆ*.

§ 3.

Ἄλλὰ μὴν... γε = ἄλλ' ὅμως βέβαια. — **εἰ... μὴδὲ δούλον...** **δεξαίμεθ' ἄν**, παρατηρητέον ὅτι εἰς τὸν ὑποθετικὸν εἰ μετ' εὐκτι. προστίθεται καὶ ὁ **ἄν** = ἔάν εἶναι ἀληθὲς ὅτι οὐδὲ δούλον... ἠθέλομεν δεχθῆ. — **πῶς οὐκ ἄξιον...** = **πῶς οὐκ ἄξιόν (ἔστι) φυλάξασθαι (τινα) γενέσθαι αὐτόν γε τοιοῦτον** = πῶς δὲν εἶναι ἄξιον (= πῶς δὲν ἀξίζει) νὰ προφυλαχθῆ τις ἀπὸ τοῦ νὰ γείνη αὐτὸς ὁ ἴδιος τοῦλάχιστον (δηλ. ὁ μὴ δούλος, ὁ κύριος) τοιοῦτος (δηλ. ἀκρατής). — **καὶ γὰρ οὐχ** = (πάντως εἶναι ἄξιον) διότι δὲν πρέπει νὰ νομίζωμεν ὅτι... — **ὥσπερ οἱ πλ.... δοκοῦσι πλουτίζειν**, βραχυλογικῶς ἀντί: **ὥσπερ οἱ πλεονέκται εἰσὶ βλαβεροί, οἱ τῶν ἄλλων ἀφαιρούμενοι χρ.** ἑαυτοὺς **δοκοῦσι πλουτίζειν.** — **ἀφαιροῦμαι τινός τι** = ἀφαιρῶ ἀπὸ τινός τι. — **δοκῶ** = νομίζω. — **πλουτίζω ἑμαυτὸν** = πλουτίζομαι, γίνομαι πλούσιος. — **τοῖς μὲν ἄλλοις... ἑαυτῷ δέ...** = ἐν ᾧ εἰς τοὺς ἄλλους... εἰς τὸν ἑαυτὸν του... — **βλαβερός... ὠφέλιμος**, νοητέον τὸ **ἐστί**, ὡς καὶ ἐν τοῖς: **κακοῦργος... κακουργότερος.** — **κακοῦργός εἰμί τινος** (γενκ. ἀντικμκ.) = εἶμαι ἐπιβλαθὴς εἰς τινα, βλάπτω τινά. — **εἰ γε** = ἐπειδὴ βεβαίως. — **οἶκος** = περιουσία.

Καὶ γὰρ οὐχ, ὥσπερ οἱ πλ..., ἡ ἔννοια: ὁ ἀκρατής εἶναι πολὺ χειρότερος τοῦ πλεονέκτου· διότι ὁ πλεονέκτης ἀδικεῖ μὲν τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ νομίζει ὅτι πλουτίζει τὸν ἑαυτὸν του, ἐν ᾧ ὁ ἀκρατής καὶ τοὺς ἄλλους βλάπτει καὶ πολὺ περισσότερον τὸν ἑαυτὸν του φθειρών καὶ τὴν περιουσίαν καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.

§ 4-5.

Συνουσία =; (κεφ. 2, § 13). — **ἡδομαί τινι** = εὐχαριστοῦμαι μὲ τινα. — **ὄν εἰδείη** = περὶ τοῦ ὁποίου γνωρίζει. — **χαίροντα**, κτηρμκ. μετχ. ἐκ τοῦ **εἰδείη**. — **χαίρω τινί** =; (κεφ. 3, § 3). — **τὸ ὄψον** = τὰ πολυτελεῆ ἐδέσματα (φαγητά). — **κρηπίς** = θεμέλιον, βάσις. — **κατασκευάσασθαι**, ἐκ τοῦ **χρη**: ὑποκμ. τοῦ ἀπρμφ.: **πάντα ἄνδρα.** — **ἐν τῇ ψυχῇ κατασκευάζομαι τὴν ἐγκράτειαν** = ἐγκαθιδρύω ἐν τῇ ψυχῇ μου τὴν ἐγκράτειαν. — **ἀξιολόγως μελετῶ** = ἐπιδίδομαι εἰς ἀξιόλογον (σπουδία) ἀσκησιν. — **ἢ τίς οὐκ ἄν...**

= ἢ *τίς, δουλεύων* (μετχ. ὑποθκ.) *ταῖς ἡδοναῖς, οὐκ ἂν διατεθείη αἰσχροῶς καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν.* — *αἰσχροῶς διατίθεμαι* = περιπίπτω εἰς ἐπονειδιστον κατάστασιν = ἐπονειδίστως καταστρέφομαι. — *καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψ.*, αἰτιατικ. τοῦ κατά τι. — *μέν, ἀνευ ἐπομένου δέ*; (κεφ. 4, § 19). — *ἐλευθέρω ἀνδρὶ εὐκτέον εἶναι* = ἐλεύθερον ἀνδρα δεῖν εὐχεσθαι. — *δουλεύοντα δὲ αὐτὸν ταῖς ἡδοναῖς* = ἐὰν δὲ αὐτὸς (ὁ ἐλεύθερος) εἶναι δούλος τῶν ἡδονῶν. — *ἰκετευτέον (εἶναι)*, ἐκ τοῦ *δοκεῖ* = *δεῖν ἰκετεύειν.* — *δεσπότης* = κύριος. — *μόνως* = μόνον.

Ἄνευ ταύτης, τίνος; — *νὴ τὴν Ἦραν*, τὸν ὄρκον τοῦτον ἐν Ἀθήναις ὤμνουν πρὸ πάντων αἱ γυναῖκες· συχνάκις ὅμως μεταχειρίζεται τοῦτον καὶ ὁ Σωκρ. — *εὐκτέον εἶναι μὴ τυχεῖν δ.τ.*, διατί; — *δούλου τοιοῦτου*, δηλ. ἀκρατοῦς. — *οὕτω*, δηλ. *εἰ ἀγαθῶν δεσποτῶν τύχοι.* — *ἐλευθέρω μὲν ἀνδρὶ ... σωθείη*, ἢ ἔννοια: ἐλεύθερος ἀνὴρ πρέπει νὰ εὐχηται νὰ μὴ τύχη δούλου ἀκρατοῦς· ἐὰν δὲ συμπέσῃ (ὁ ἐλεύθερος) νὰ εἶναι δούλος τῶν ἡδονῶν πρέπει νὰ παρακαλῇ τοὺς θεοὺς νὰ γείνη δούλος χρηστῶν κυρίων· διότι οἱ χρηστοὶ κύριοι θὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν βελτίωσιν αὐτοῦ διὰ τοῦ καλοῦ παραδείγματος, τῶν συνετῶν συμβουλῶν καὶ ἐν γένει τῆς σώφρονος καθοδηγήσεως αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 7.

§ 1.

Ἀλαξονεία = τὸ νὰ προσποιῆται τις χάριν ἐπιδείξεως ὅτι γνωρίζει περισσότερα παρ' ὅ,τι πράγματι γνωρίζει ἢ τὸ νὰ ὑπόσχηται νὰ πράξῃ μεγαλύτερα παρ' ὅ,τι πράγματι δύναται. — *ἀποτρέπων*, ὑποκμ.: ὁ Σωκρ. — *αἰε γὰρ...*, ὁ γὰρ διασαφητικός. — *ὁδὸς ἐπ' εὐδοξίαν* = ὁδὸς ἄγουσα ἐπ' εὐδοξίαν. — *εὐδοξία* = καλὴ φήμη, δόξα. — *ἢ δι' ἧς* = ἢ ἐκεῖνη (ἢ ὁδὸς), διὰ τῆς ὁποίας. — *ἀγαθὸς τοῦτο, ὃ καὶ δοκεῖν βούλοιο* = ἱκανὸς εἰς τοῦτο, εἰς τὸ ὅποσον θέλει νὰ νομίζεται (ὅτι εἶναι ἱκανός). — *ὅτι δ' ἀληθῆ... ἐδίδασκεν*, βραχυλογικῶς ἀντί: *ὅτι δ' ἀληθῆ ἔλεγε δηλὸν ἔστι ἐκ τούτου, ὅτι ἐδίδασκεν ᾧδε.*

§ 2.

Ἐνθνυμώμεθα γάρ, ἡ ὑπαρξίς τοῦ γάρ ἐξηγεῖται ἐκ τούτου, ὅτι τὸ προηγούμενον: **ὡς οὐκ εἶη...βούλοιο** παρίσταται ὡς ἀρχὴ τοῦ διαλόγου, ἣτις συνεχίζεται διὰ τοῦ **ἐνθνυμώμεθα γάρ** κατὰ τὴν ἐρμηνείαν ἅς μὴ ληφθῆ ὑπ' ὄψει ὁ γάρ = ἐνθνυμώμεθα. — **ἐνθνυμοῦμαι** = σκέπτομαι. — **εἴ τις...βούλοιο δοκεῖν (εἶναι ἀγαθὸς αὐλητῆς)** = εἰάν τις ἐπεθύμει νὰ φαίνηται (καλὸς αὐλητῆς). — **μὴ ὦν**, ἢ μετχ. ἐνδοτκ. — **τί ἂν αὐτῷ π. εἶη**, πλαγία ἐρώτησις ἐκ τοῦ ἐνθνυμώμεθα = **ὅ τι ἂν αὐτὸν δέοι ποιεῖν** = τί θὰ ἔπρεπε αὐτὸς νὰ κάμνῃ. — **μιμοῦμαι τινά τι** = μιμοῦμαι τινὰ εἰς τι. — **τὰ ἔξω τῆς τέχνης** = τὰ ἔξωτερικὰ γνωρίσματα τῆς (αὐλητικῆς) τέχνης. — **ὅτι**, αἰτλγκ., ὡς καὶ τὸ κατωτέρω (**ἔπειτα, ὅτι**) = ἐπειδὴ. — **σκεύη** = στολή, ἐνδυμασία. — **περιάγομαί τινά** = περιάγω τινὰ μετ' ἑμαυτοῦ (πρὸς ὠφέλειαν καὶ χρεῖαν ἑμαυτοῦ). — **ἀλλὰ μὴν γε** = ἀλλὰ θεβαίως, ἀλλ' ἐννοεῖται. — **ἔργον οὐδαμοῦ ληπιέον (αὐτῷ ἐστί)** = οὐδαμοῦ δεῖ αὐτὸν λαβεῖν ἔργον. — **λαμβάνω ἔργον** = ἀναλαμβάνω τὴν ἐκτέλεσιν ἔργου ἐπὶ ὠρισμένῃ χρηματικῇ ποσῷ· ἐνταῦθα = ἀναλαμβάνω νὰ παίξω τὸν αὐλόν. — **ἦ** = εἰ δὲ μὴ, ἄλλως. — **ἐλέγχω** = ἐξελέγχω, ἀποδεικνύω. — **καίτοι πολλὰ μὲν...βιώσεται** = **καίτοι πῶς οὐ βιώσεται ἐπιπόνως τε καὶ ἄ. καὶ κατ. πολλὰ μὲν δαπανῶν, μῆδὲν δ' ὦφ.**, πρὸς δὲ τούτοις κ. — **ζῶ ἐπιπόνως καὶ ἀλυσιτελῶς καὶ καταγελάστως** = διαίγω βίον ἐπίπονον καὶ ἀνωφελῆ καὶ καταγέλαστον. — **δαπανῶν...ὠφελούμενος...κακοδοξῶν**, μετχ. αἰτλγκ. — **κακοδοξῶ** = ἔχω κακὴν φήμην.

Τὰ ἔξω τῆς τέχνης, ἐννοεῖται ἡ μεγαλοπρεπῆς ἐνδυμασία τῶν αὐλητῶν καὶ οἱ ἄλλοι ἀκόλουθοι τούτων. — **ἐκεῖνοι**, δηλ. **οἱ ἀγαθοὶ αὐληταί**. — **σκευὴν τε...καὶ ἀκολ.**, οἱ αὐληταὶ ἐνεδύοντο μεγαλοπρεπέστατα καί, ἵνα προξενῶσι μεγαλυτέραν ἐντύπωσιν εἰς τὸ πλῆθος, περιτῆγον μεθ' ἑαυτῶν πολλοὺς ἀκολούθους. — **ταῦτα**, δηλ. **ἃ ἐκεῖνοι (οἱ ἀγαθοὶ αὐληταί) ποιοῦσι** (δηλ. ;). — **πολλοὺς ἐπαινέτας**, πρβλ. τοὺς παρ' ἡμῖν ἐγκαθέτους (claqueurs). — **πολλὰ δαπανῶν**, εἰς τί; — **κακοδοξῶν**, ἕνεκα τίνος;

§ 3 — 5.

“Ὡς δ’ αὐτως = ὡσαύτως δέ. — φαίνεσθαι (= δοκεῖν), δηλ. εἶναι. — ἐννοῶμεν, ὑποτακτ. δηλοῦσα προτροπήν. — ἐννοῶ = σκέπτομαι. — ἄρ’ οὐκ ἄν, εἰ μὲν... = ἄρ’, εἰ μὲν ἐπιθυμῶν... μὴ δύναται πείθειν, οὐκ ἂν τοῦτ’ εἴη λυπηρόν...; — πείθειν, δηλ. τὴν πόλιν, ὡς ἱκανὸς εἴη ταῦτα πράττειν. — εἰ δὲ πείσειεν, ἔτι ἀθλιώτερον; = ἐάν δὲ ἤθελε πείσει (δηλ. τὴν πόλιν, ὅτι εἶναι ἱκανὸς νὰ πράττῃ ταῦτα), δὲν θὰ ἦτο εἰς αὐτὸν (τοῦτο) ἀκόμη ἀθλιώτερον; — κατασταθεῖς = εἰ κατασταθείη = ἐάν ἤθελε διορισθῆ. — ἀπολέσειεν ἄν . . . καὶ αὐτὸς = οὐ μόνον ἀπολέσειαν ἄν . . . ἀλλὰ καὶ αὐτὸς . . . — βούλοιτο, δηλ. ἀπολέσαι. — ἀπαλλάττω, ἀμτβτ. = ἀποχωρῶ, ξεμπερδεύω. — ὡσαύτως δέ . . . = ὡσαύτως δὲ ἀπέφαινον (ὁ Σωκρ.) ἀλυσιτελὲς (ὄν) καὶ τὸ δοκεῖν (τινα εἶναι) πλούσιον καὶ ἀνδρεῖον καὶ ἰσχυρόν, μὴ ὄντα. — ἀποφαίνω = ἀποδεικνύω. — ἀλυσιτελής = ἀνωφελής· ἐνταῦθα = ὀλέθριος. — προστάττεσθαι, εἰδικὸν ἀπαρμφ. ἐκ τοῦ ἔφη. — προστάττεταιί τινι μείζω ἢ κατὰ δύναμιν = ἐπιβάλλονται εἰς τινα (δημόσια) ὑπηρεσίαι μεγαλύτεραι τῶν δυνάμεών του (= δυσανάλογοι πρὸς τὰς δυνάμεις του). — καὶ μὴ δυναμένους . . . τυγχάνειν = καὶ (ἔλεγεν) ὅτι δὲν ἤθελον τυγχάνει συγγνώμης ἐάν δὲν ἠδύναντο νὰ ἐκτελῶσι ταύτας (τὰς ὑπηρεσίας), ἐν ᾧ ἐνομίζοντο ὅτι εἶναι ἱκανοί. — οὐ μικρόν = μέγαν. — εἴ τις = (ἐκεῖνον) ὅστις. — ἀργύριον = χρήματα. — σκεῦος = σκευή. — του = τινός. — πειθοῖ, δοκτ. τοῦ: ἡ πειθῶ. — ἀποστεροίη, δηλ. αὐτὸν ταῦτα ἀποστερῶ δὲ τινά τι = ἀποστερῶ ἀπὸ τινός τι. — πολὺ δὲ μέγιστον, δηλ. ἀπατεῶνα ἐκάλει ἐκεῖνον. — ὅστις . . . ἐξηπατήκοι, δηλ. τὴν πόλιν.

Ἐρ’ οὐκ ἄν... ἀπαλλάξειεν, ἢ ἐννοία: ὁ ἀνίκανος μὲν, ἀλλ’ ἐπιθυμῶν νὰ στρατηγῆ ἢ νὰ κυβερνᾷ πλοῖον, ἐάν μὲν δὲν πείσῃ τὴν πόλιν ὅτι εἶναι ἱκανός, θὰ λυπηθῆ καὶ ἐπομένως θὰ εἶναι δυστυχής, ὡς μὴ ἐκπληρουμένης τῆς ἐπιθυμίας του, ἐάν δὲ πείσῃ αὐτήν, θὰ εἶναι ἔτι δυστυχέστερος· διότι ἐάν διορισθῆ κυβερνήτης πλοίου ἢ στρατηγός, θὰ διαχειρισθῆ κακῶς τὸ ἀξίωμα, καὶ τότε αἱ συνέπειαι θὰ εἶναι ὀλέθριαι. — οὗς ἠκιστα βούλοιτο, δηλ. τοὺς συμπολίτας του, τοὺς φίλους του κλπ.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 1.

§ 1—2.

Γνούς, ὑποκμ.: ὁ Σωκρ. — **ἀκολαστοτέρως ἔχω** = εἶμαι καθ' ὑπερβολὴν ἀκόλαστος (ἀκρατής). — **εἰ δέοι σε κτλ.**, ἡ σύνταξις: **εἰ δέοι σε παραλαβόντα δύο τῶν νέων παιδεύειν, τὸν μὲν, ὅπως κτλ.** — **ὅπως... ἔσται**, πλαγία ἐρωτητικ. πρότασις ἐκ τοῦ **παιδεύειν** ὡς φροντίδος σημαντικοῦ ῥήματος = πῶς νὰ γείνη... — **ὅπως μὴδ' ἀντιποιήσεται ἀρχῆς**, καὶ αὕτη πλαγία ἐρωτητικ. πρότασις = πῶς νὰ μὴ ἐπιζητήσῃ καθόλου τὴν ἀρχήν. — **βούλει μεθ' ὑποτακτ. ἀπορηματικῆς** = θέλεις νὰ...; — **σκοπῶ** = σκέπτομαι, ἐξετάζω. — **στοιχεῖα** = αἱ πρῶται ἀρχαὶ (ἐν τῇ διδασκαλίᾳ). — **γοῦν**, ἐν ἀποκρίσει = βεβαίως, τῇ ἀληθείᾳ. — **ζῶη γ'...**, ὁ γε = βεβαίως. — **τὸ βούλεσθαι**, ὑποκμ. τοῦ: **παραγίγνεσθαι**. — **τὸ βούλεσθαι ἄπτεσθαι σίτου** = ἡ ἐπιθυμία τοῦ φαγητοῦ. — **ὅταν ὦρα ἦκη** = ὅταν ἔλθῃ ἡ ὦρα. — **παραγίγνεται τί τι** = συμβαίνει (ἐπέρχεται) τι εἰς τινα. — **εἰκὸς γὰρ = εἰκὸς γάρ ἐστὶ παραγίγνεσθαι**: ὁ δὲ γὰρ = βεβαίως. — **τὸ προαιρεῖσθαι... ἐθίζοιμεν = πότερον** (γέν. ἀρσενκ.) **ἂν αὐτῶν ἐθίζοιμεν τὸ προαιρεῖσθαι μᾶλλον πράττειν τὸ κατεπεῖγον ἢ χαρ. τῇ γαστρὶ** = τίνα ἐξ αὐτῶν τῶν δύο (νέων) ἠθέλομεν συνηθίζει εἰς τὸ νά... παρατηρητέα ἢ μετὰ διπλῆς αἰτιατικ. σύνταξις τοῦ **ἐθίζειν (πότερον — τὸ προαιρεῖσθαι)**. — **προαιροῦμαι μᾶλλον** = προαιροῦμαι = προτιμῶ. — **τὸ κατεπεῖγον (πράγμα)** = ἡ κατεπεύγουσα ὑπόθεσις. — **χαρίζομαι τῇ γαστρὶ** = εἶμαι δοῦλος τῆς κοιλίας μου. — **τόν... παιδευόμενον**, δηλ. **ἐθίζοιμεν ἂν**. — **τὰ τῆς πόλεως ἄπρακτα γίγνεται** = αἱ ὑποθέσεις τῆς πόλεως μένουσιν ἀνεκτέλεστοι. — **παρὰ τὴν ἐκείνου ἀρχήν** = ἐν ᾧ ἐκεῖνος ἄρχει = κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀρχῆς ἐκείνου. — **ὅταν... βούλωνται**, ὑποκμ.: οἱ δύο νέοι. — **τὸ δύνασθαι... προσθετέον; = προσθετέον (ἡμῖν ἐστι) τῷ αὐτῷ τὸ δύνασθαι (αὐτὸν) διψῶντα ἀνέχεσθαι**; = πρέπει νὰ προσθέσωμεν εἰς τὸν ἴδιον (= πρέπει νὰ συνηθίσωμεν τὸν ἴδιον εἰς) τὸ νὰ

δύναται, όταν ἔχη δίψαν, νὰ ὑπομένῃ (αὐτήν); — *πάνυ μὲν οὖν* = βεβαιότατα.

Τῶν συνόντων, βλ. ἐν σελ. 68 «*τοὺς ἐπιτηδείους*». — *ἀπὸ τῶν στοιχείων*, δηλ. ἀπὸ τῶν γραμμάτων τῆς Ἀλφάβητου ἢ τροφή εἶναι ὁ πρότιτος ὄρος τῆς σωματικῆς ἀναπτύξεως, ὡς ἢ Ἀλφάβητος εἶναι ἡ βᾶσις τῆς πνευματικῆς μορφώσεως. — *ἀρχή*, τίνος; — *ᾧρα*, ἐννοεῖ τὴν προσήκουσαν τοῦ τρώγειν ᾧραν. — *ἀμφοτέροις*, τίσι; — *ὅπως μὴ τὰ τῆς π. ἀπρ. γίννηται*, διότι, ἐὰν ὁ ἀρχων εἶναι ἀκρατής, εὐθὺς ὡς ὑπὸ τῆς πείνης καταληφθῆ, θὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς δημοσίας ὑποθέσεις καὶ θὰ σπεύσῃ πρὸς φαγητόν. — *τῷ αὐτῷ*, δηλ. *τῷ παιδευομένῳ ἀρχεῖν*.

§ 3.

Τὸ ... εἶναι ... ποτέρῳ ἂν προσθείημεν = τίνα ἐκ τῶν δύο ἠθέλομεν συνηθίσει εἰς τὸ νὰ εἶναι... — *καὶ τοῦτο*, δηλ. *προσθείημεν ἂν*. — *τί δέ...*;, διὰ τούτου γίνεται ταχεῖα μετάβασις εἰς ἕτερον ζήτημα = ἀλλὰ τί...; = ἔπειτα...; — *ἐθελοντήν*, ἐπιρρηματικῶς = ἐκουσίως, θεληματικῶς. — *εἴ τι = πᾶν ὃ τι*. — *ἐπιτήδειον πρὸς τὸ κρατεῖν τῶν ἀντιπ.* = κατάλληλον διὰ νὰ ὑπερισχύῃ τῶν ἀντιπάλων. — *πολὸν νῆ Δί'* = *πολὸν μάλλον, νῆ Δία*, ἂν πρέποι προσθεῖναι. — *καὶ γὰρ τῶν ἄλλων οὐδὲν ὄφελός (ἔστι)* = διότι καὶ τὰ ἄλλα (δηλ. ἢ ἐγκράτεια εἰς τὴν πείναν, δίψαν κτλ.) οὐδόλως ὠφελοῦσιν. — *ἀρχικὸς* = *ικανὸς ἀρχεῖν*. — *τάττω εἰς...* = κατατάσσω εἰς... — *ταῦτα*, ἀντικμ. τοῦ *ποιεῖν*, ὅπερ ἐκ τοῦ *ἀδυνάτους*. — *εἰς τοὺς μηδ' ἀντιποιησομένους τοῦ ἀρχεῖν* = εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι δὲν μέλλουσι νὰ ἐπιζητήσωσι καθόλου τὴν ἀρχήν. — *σύμφημί τι* = παραδέχομαι τι, συμφωνῶ εἰς τι.

Τῷ αὐτῷ, δηλ. *τῷ ἀρχεῖν παιδευομένῳ*. — *τὸ μαθεῖν, εἴ τι ἐπι...*, δηλ. τὸ νὰ εἶναι ἐπίβουλος, δόλιος, ἀπατεῶν κ. τ. τ. — *ἀνευ τῶν τοιούτων μ.*, δηλ. τίνων; — *τοὺς οὕτω π.*, δηλ. πῶς; — *ταῦτα*, ποῖα;

§ 7-9.

Ἐπειδὴ καὶ... = *ἐπειδὴ οἶσθα καὶ τὴν τάξιν ἐκατέρου τοῦ φύλου τούτων*. — *τὴν τάξιν ἐκατέρου τοῦ φύλου τού-*

των=τὴν τάξιν ἑκατέρου εἴδους τῶν ἀνθρώπων τούτων=τὴν τάξιν, εἰς ἣν ἑκάτερον εἶδος τῶν ἀνθρώπων τούτων κατατάσσεται.—ἐπεσκέψω, τοῦ β. ἐπισκοπῶ=;—ἔγωγ(ε)=μάλιστα.—καὶ γὰρ=γάρ.—πάνυ μοι δοκεῖ...=δοκεῖ μοι εἶναι (ἴδιον) πάνυ ἀφρονος ἀνθρώπου.—τὸ μὴ... ἀρκεῖν τοῦτο (δηλ. αὐτῷ), ἀλλὰ προσαναθέσθαι, τὰ ἀπρμφ. εἶναι ὑποκμ. τοῦ δοκεῖ=τὸ ἐξῆς... νὰ μὴ ἀρκῆ εἰς αὐτὸν τοῦτο (=νὰ μὴ ἀρκῆται εἰς τοῦτο), ἀλλὰ νὰ ἐπιφορτισθῆ προσέτι.—μεγάλου ἔργου ὄντος τοῦ... παρασκευάζειν=ἐν ᾧ εἶναι μέγα ἔργον (=πολὺ δύσκολον) τὸ νὰ...—τὸ καὶ τοῖς ἄλλοις...=τὸ πορίζειν καὶ τοῖς ἄλλοις...—καὶ ἑαυτῷ μὲν π.... ἔλλειπειν, τοῖς δὲ π. προεσιῶτα... τούτου δίκην ὑπέχειν, τὰ ἀπρμφ. εἶναι ὑποκμ. τοῦ ἐστὶ ἀνακεφαλαιούμενα διὰ τοῦ τοῦτο=καὶ αὐτὸς μὲν νὰ ἔχη (πάσχη) ἔλλειψιν πολλῶν, προϊστάμενος δὲ τῆς πόλεως... διὰ τοῦτο νὰ ὑπέχη εὐθύνην.—καταπράττω=κατορθῶνω.—ἀξιῶ, μετ' ἀπρμφ. μόνον=νομίζω ὅτι ἔχω δικαίωμα νὰ...—ὡσπερ ἐγὼ τοῖς οἰκ., δηλ. χρῶμαι.—ἐγὼ τε γὰρ... αἱ τε πόλεις=καθὼς δηλ. ἐγὼ... οὕτω καὶ αἱ πόλεις.—ἀξιῶ τινα (μετ' ἀπρμφ.)=ἀπαιτῶ παρά τινος νὰ...—ἀφθονα, κτηγρμν.—πράγματα=ἐνοχλήσεις.—καὶ ἄλλοις παρέχειν, δηλ. πράγματα.—οὕτως ἂν παιδεύσας...=οὕτως ἂν παιδεύσαιμι καὶ...—καθίστημι εἰς=τάττω εἰς.—γε μέντοι=ἀλλ' ὅμως.—ἧ ῥᾶστα=ὡς ῥᾶστα=ὅσον τὸ δυνατόν ἀνετώτατα.

Τῶν τάξεων τούτων, δηλ. τῶν ἀρχικῶν καὶ τῶν μὴδ' ἀντιποιησομένων τοῦ ἀρχεῖν.—μὴ ἀρκεῖν τοῦτο, δηλ. τὸ παρασκευάζειν ἑαυτῷ τὰ δέοντα.—τούτου, δηλ. τοῦ μὴ καταπράττειν.—τοῦτο, δηλ. τὸ ἑαυτῷ πολλά... ὑπέχειν.—πολλά πρ. ἔχειν, ἐννοεῖ τὰ βάρη καὶ τὰς εὐθύνas, ἃς ἀναλαμβάνουσιν οἱ ἄρχοντες.—καὶ ἄλλοις παρ., ἐννοεῖ τὰς ὑπὸ τῶν ἀρχόντων εἰς τοὺς ἀρχομένους ἐπιβαλλομένας ὑποχρεώσεις (δηλ. τὰς λειτουργίας [χορηγίας, τριηραρχίας κτλ.]).—οὕτως, ὡς ἀνωτέρω ἐξετέθη (δηλ.;).—ἧ ῥᾶστα καὶ ἧδ. βιοτεύειν, τοῦτο ἦτο μετὰ ταῦτα ὡς δόγμα τῆς Κυρηναϊκῆς σχολῆς, ἧς ἰδρυτῆς ἦτο ὁ Ἀρίστιππος.

§ 10.

Βούλει (μεθ' ὑποτακτ.)=; (§ 1).—τοῦτο=τόδε.—τῶν ἐθνῶν, γενκ. διαιρητκ.—ῶν... ἴσμεν=ἄ...ἴσμεν.—ἧ τῶν Ἑλλήνων

(γενν. διαιρητ.), ἀντί τοῦ ἢ ἀνεμένετο μετὰ τὸ προηγηθῆν *πρῶτον* μὲν τὸ *ἐπειτα* δέ.—*αὐτὸς* = σὺ ὁ ἴδιος.

Σύροι, Φρύγες, Λυδοί, τὰ ἔθνη ταῦτα εἶχον ὑποταχθῆ εἰς τὴν Περσικὴν δυναστείαν ἐπὶ τῆς βασιλείας Κύρου τοῦ πρεσβυτέρου.— *οἱ κρατοῦντες*, ὡς οἱ Σπαρτιάται, οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ Θηβαῖοι καί, καθ' ὄλου εἰπεῖν, οἱ ἔχοντες συμμάχους.— *οἱ κρατούμενοι*, ἐννοοῦνται οἱ ὑπὸ τῶν κρατουσῶν ἐλληνικῶν πολιτειῶν ἐξαρτώμενοι σύμμαχοι.

§ 11-13.

Τοί, μόριον βεβαιωτικὸν = βεβαίως.— *εἰς τὴν δουλείαν* = εἰς τὴν τῶν δούλων τάξιν.— *εἶναί τις μοι...* = *δοκεῖ μοι εἶναί τις ὁδὸς μέση τούτων*.— *οὔτε δι' ἀρχῆς οὔτε διὰ δ.*, δηλ. ἄγουσα.— *ἢ περ* = καὶ αὕτη ἀκριβῶς (ἢ μέση ὁδός).— *εἰ μὲν...* *δι' ἀνθρώπων* = *εἰ μὲν ἢ ὁδὸς αὕτη, ὥσπερ οὔτε δι' ἀρχῆς οὔτε διὰ δουλείας φέρει, οὔτω μηδὲ δι' ἀνθρώπων* (δηλ. φέροι = ἤθελε φέρει).— *λέγω τι* = λέγω ἀληθές τι, ἔχω δίκαιον.— *εἰ...* *μήτε ἀρχεῖν...* *θεραπεύσεις* = *εἰ... μὴ ἀξιώσεις μήτε ἀρχεῖν μήτε ἀρχεσθαι μηδὲ θεραπεύσεις ἐκὼν τοὺς ἀρχοντας* = ἐὰν... δὲν θὰ θέλῃς μήτε νὰ... μήτε νὰ... καὶ ἐὰν δὲν θὰ ὑπηρετῆς (= δὲν θὰ θέλῃς νὰ ὑπηρετῆς) ἐκουσίως τοὺς ἀρχοντας.— *ἐν ἀνθρώποις ὦν* = ἐν ᾧ εἶσαι (ζῆς) μεταξὺ ἀνθρώπων.— *ὁ κρεῖττων* = ὁ ἰσχυρότερος.— *ὁ ἥτιων* = ὁ ἀσθενέστερος.— *καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ* = καὶ ἐν τῷ δημοσίῳ καὶ ἐν τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ.— *κλάοντας καθιστάντες* = *κλάοντας καθιστάναι καὶ*.— *καθίστημι τινα κλάοντα* = κάμνω τινὰ νὰ κλαίῃ, βασανίζω τινά.— *δούλοις χρῆσθαι* = *χρησθαι αὐτοῖς* (δηλ. *τοῖς ἥτιοσι*) (ὡς) *δούλοις*.— *ἢ λανθάνουσί σε οἱ... τέμνοντες...* = ἢ δὲν γνωρίζεις τούτους οἷτινες... θερίζουσι...— *ἄλλων σπειράντων καὶ φυτευσάντων* = ἐν ᾧ ἄλλοι ἔσπειραν καὶ ἐφύτευσαν.— *δενδροκοπῶ* = κατακόπτω δένδρα.— *πάντα τρόπον*, αἰτιατ. τοῦ κατὰ τι.— *πολιορκῶ* = στενοχωρῶ.— *θεραπεύειν*, ὡς ἀντικμ. νοητέον τό: *αὐτοὺς (τοὺς κρεῖττονας)*.— *ἕως ἂν πείσωσι*, ὑποκμ.: *οἱ πολιορκοῦντες*: ἀντικμ.: *τοὺς ἥτιονας*.— *αἰροῦμαι* = προτιμῶ.— *καὶ ἰδίᾳ αὐ οἱ...* = *καὶ ἰδίᾳ αὐ οὐκ οἶσθα ὅτι οἱ ἀνδρεῖοι καὶ δ. τοὺς ἀν. καὶ ἀδ. καταδ. καρποῦνται*.— *αὐ* = ἐξ ἄλλου μέρους.— *κατα-*

δουλοῦμαι *τινα* = κάμνω τινά δούλον. — *καρποῦμαι* *τινα* = ἐκμεταλλεύομαι *τινα*.

Ἄλλ' ἐγὼ τοι, ὁ Ἀρίστιππος οὐδεμίαν ἀπόκρισιν δίδει εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ Σωκρ., ἀλλ' ἐπιφέρει ἀντίρρησιν *τινα*: ἐν § 8 εἶχεν εἶπει, ὅτι δὲν θέλει ν' ἀνήκη εἰς τοὺς ἀρχικούς· ἤδη οὐδὲ εἰς τοὺς ἀρχομένους ἐπιθυμεῖ νὰ καταταχθῆ. — *τούτων*, δηλ. τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς δουλείας. — *ἡ ὁδὸς αὐτη*, δηλ. ἣν σὺ *πειρᾶ* βαδίξεις. — *ἢ λανθάνουσί σε οἱ...*, ἐνταῦθα φέρει παραδείγματα πόλεων ἀναγκασομένων νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τοὺς ἰσχυροτέρους· ἀναπτύσσει δηλ. τὸ προηγηθὲν ἐπίρρ. *κοινῆ*. — *οἱ... τέμνοντες καὶ δενδρ.*, ἢ τῶν ἀγρῶν καὶ τῆς χώρας κατερήμωσις συνέβαινε πρὸ πάντων ἐν καιρῷ πολέμου (πρβλ. τὰς ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου δηλώσεις τῶν Λακεδαιμ. ἐν τῇ Ἀττικῇ). — *ἔως ἂν πείσωσι*, δηλ. διὰ βιαίων μέτρων. — *καὶ ἰδία αὐ*, ἀφ' οὗ εἶπε περὶ τῶν δουλώσεων πόλεων, νῦν εἰσέρχεται εἰς τὰς δουλώσεις ἰδιωτῶν.

§ 14 — 15.

Κατακλείω ἑμαυτὸν εἰς πολιτείαν = καταγράφω τὸν ἑαυτόν μου πολίτην (= εἶμαι πολίτης) πολιτείας τινός. — *τοῦτο μέντοι... πάλαισμα*, βραχυλογικῶς ἀντί: *τοῦτο μέντοι, ὃ ἤδη λέγεις, δεινὸν πάλαισμά (ἔστι)*. — *μέντοι*, ἐνταῦθα (οὐχὶ σὺνδ. ἀντιθετικὸς, ἀλλὰ) μῶριον βεβαιωτικὸν = τῇ ἀληθείᾳ. — *ἤδη* = τώρα δά. — *δεινός* = θαυμάσιος, ἐξάίρετος. — *πάλαισμα*, κυρίως = τέχνασμα ἐν τῇ πάλλῃ πρὸς πτώσιν τοῦ ἀντιπάλου· εἶτα = ἐπινόημα, σόφισμα. — *ἐξ οὗ* (δηλ. *χρόνου*) = ἀφ' οὗ. — *ἀποθνήσκω* = φονεύομαι· ποῖον τὸ ἐνεργητικόν του; — *ἀδικῶ τινα* = κακοποιῶ, παραβιάπτω τινά. — *οὐδεις εἶ* = οὐδεις πλέον. — *οἱ πολιτευόμενοι* = οἱ ἀνήκοντες εἰς τινα πόλιν καὶ καταγινόμενοι εἰς τὰ πολιτικά. — *ἐν ταῖς πατρίσι καὶ ν. τίθενται* = *καὶ νόμους τίθενται ἐν ταῖς ἑαυτῶν πατρίσι*. — *τίθημι νόμους* = θέτω ἢ δίδω νόμους, νομοθετῶ· τούτο λέγεται ἐπὶ τοῦ προτεινόντος νόμους ἢ ἐπὶ τοῦ νομοθέτου, ὅστις πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκλέγεται καὶ γράφει δι' αὐτὸν νόμους, ὡς περὶ τοῦ Σόλωνος· *τίθενται δὲ νόμους* (= θέτουσι δι' ἑαυτοὺς νόμους) οἱ πολῖται, ὁ δῆμος, οἱ ἄρχοντες, οἱ δικάζοντες, οἷτινες καὶ πείθονται αὐτοῖς. — *καὶ φίλους... ἄλλους* = καὶ φίλους

προσέτι.—πρὸς τοῖς ἀναγκαίοις καλουμένοις=ἐκτὸς τῶν καλουμένων συγγενῶν (των).—βοηθούς, κτηρμ.—περιβάλλονται ταῖς πόλεσιν ἐρύματα=περιβάλλουσι τὰς πόλεις αὐτῶν μὲ ὀχυρώματα, ὀχυρώνουσι τὰς πόλεις αὐτῶν.—κιῶμαι ὄπλα=προμηθεύομαι ὄπλα.—ἀμύνομαί τινα=ὑπερασπίζω τὸν ἑαυτὸν μου ἐναντίον τινός.—καὶ πρὸς τούτοις ἄλλους ἐξῶθεν συμμάχους κατασκευάζονται=καὶ πρὸς τούτοις ἀκόμη συνάπτουσι συμμαχίαν μετ' ἄλλοδαπῶν (μετὰ ξένων).—κεκτημένοι, μετχ. ἐνδοτκ.=εἶ καὶ κέκτηνται.—σὺ δὲ . . . ἀδικηθῆναι=σὺ δὲ οὐδὲν μὲν . . . ἔχων . . . διατρίβων δὲ ἐν ταῖς ὁδοῖς . . . ὧν δέ, εἰς ὁποῖαν . . . ἀφίκη, ἥτιων τῶν π. πάντων καὶ τοιοῦτος, οἷσις . . . , ὅμως οὐκ οἶει ἀδικηθῆναι ἂν διὰ τὸ εἶναι ξένος· αἶ μετχ. ἔχων, διατρίβων, ὧν ἐνδοτικάι.—ἥτιων=κατώτερος.—οἷσις, κατὰ πληθ., διότι τὸ τοιοῦτος, εἰς ὃ ἀναφέρεται, περιληπτικόν.—καὶ τοιοῦτος, οἷσις, κατ' ἔννοιαν=καὶ εἰς ἐξ ἐκείνων (τῶν ἀνθρώπων), καθ' ὧν.—ἦ διότι . . . =ἦ θαρρεῖς διότι . . . —ἦ, ἐρωτηματκ. μόριον=μήπως . . . ;—θαρρῶ=εἶμαι πλήρης θάρρους.—κηρύττω ἀσφάλειαν τινὶ καὶ προσιόντι καὶ ἀπιόντι=ὑπόσχομαι εἰς τινα ἀσφάλειαν ἂν ἐρχεται καὶ ἂν ἀπέρχεται.

Πάσχω ταῦτα, ποῖα;—τοῦτο. . . δεινὸν πάλαισμα. τοὺς γὰρ . . . ἀδικεῖ, εἰρωνικῶς λέγει ταῦτα ὁ Σιωκρ. ἡ ἔννοια: τοῦτο, τὸ ὁποῖον λέγεις, εἶναι ἀνόητον· διότι ἂν καὶ σήμερον δὲν βαδίζουσιν εἰς τὰς ὁδοὺς λησταί, ὡς ὁ Σίνις, ὁ Σκείρων καὶ ὁ Προκρούστης, ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἄλλοι ἄνθρωποι ἔτοιμοι νὰ βλάψωσι τοὺς ἄλλους.—**ἀλλὰ νῦν,** ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἤκμαζον οἱ λησταὶ Σίνις, Σκείρων καὶ Προκρούστης.—**καὶ οἱ μὲν, τίνες;**—**ταῦτα πάντα,** δηλ. φίλους, ὄπλα καὶ συμμάχους.—**οὐδὲν τούτων,** τίνων;—**ἐν ταῖς ὁδοῖς διατρίβων,** ὡς μὴ ἀνήκων εἰς οὐδεμίαν πολιτείαν.—**καὶ τοιοῦτος,** δηλ. ξένος καὶ οὐδένα φίλον καὶ σύμμαχον ἔχων, ἀλλ' ἀπὸ μιᾶς εἰς ἑτέραν πόλιν μετοικῶν.

§ 16.

Ἡ διότι=ἦ θαρρεῖς διότι.—**καὶ δοῦλος ἂν οἶει τ. εἶναι=**νομίζεις ὅτι καὶ δοῦλος δύνασαι νὰ εἶσαι τοιοῦτος.—**οἶος** (μετ' ἀπρμφ.)=ὥστε (νὰ . . .).—**λυσιτελῶ τινι=**παρέχω ὠφέλειαν

εἰς τινα.—*τις γάρ...*, ὁ γὰρ ἀτιτολογεῖ τὴν ἐννοουμένην πρότασιν: ἐλάχιστα πρέπει νὰ θαρρῆς διὰ τοῦτο.—*πονῶ* = κοπιᾶζω, ἐργάζομαι.—*μηδέν*, ἐπίρρ. = οὐδὲν.—*πολυτελής* = δαπανηρός, πολυδάπανος.—*δίαιτα* = τρόπος ζωῆς, ἰδίως ἐν σχέσει πρὸς τὸ φαγητὸν καὶ ποτόν.—*χαίρω τινί* = εὐρίσκω εὐχαρίστησιν εἰς τι.—*ἄρα οὐ*, ἀνήκει καὶ εἰς τὰς τρεῖς ἐπομένας ἐρωτήσεις.—*λιχνεῖα* = λιχοῦδιά, λαιμαργία (ἐν βρώσει καὶ πόσει).—*σωφρονίζω* = περιορίζω, καταστέλλω.—*ἀποκλείοντες, ὅθεν ἂν τι λαβεῖν ἦ* = κλείοντες ἀσφαλῶς ἔλα τὰ μέρη, ὅποθεν εἶναι δυνατόν νὰ λάβωσί τι.—*ἀπειργώ* = ἐμποδίζω.—*ἐξαναγκάζω τὴν ἀργίαν πληγαῖς* = ἀποδιώκω τὴν ἀργίαν διὰ βραδισμῶν = τὸν ἀργὸν μὲ τὸ ξύλο ἀναγκάζω εἰς τὴν ἐργασίαν.—*καταμανθάνω* (μετὰ μετχ.) = παρατηρῶ, ἀνακαλύπτω (ἴτι...).—*πᾶσι κακοῖς* = μὲ πᾶν εἶδος ποινῆς.—*δουλεύω* = ἐργάζομαι ὡς δούλος.

Ἡ δὲ διότι καὶ δούλος..., μέχρι τοῦδε κατέδειξεν ὁ Σωκρ. ὅτι, ἔὰν ὁ Ἀρίστιππος εἶναι ἐλεύθερος, θὰ ἐπαπειληταὶ ὑπὸ μεγάλων κινδύνων, μὴ ἐγγραφόμενος πολίτης ἐν τινὶ πόλει· διότι θὰ εἶναι τὸ ἔρμαιον τοῦ τυχόντος· ἐν τοῖς ἐπομένοις καταδεικνύει ὅτι καὶ ἂν δουλωθῆ — ὅπερ εἶναι δυνατόν νὰ συμβῆ εἰς τὸν Ἀρίστιππον ὡς στερούμενον πάσης προστασίας — χεῖριστα θὰ διάγῃ, διότι ὁ δεσπότης ὡς ἀργὸν καὶ ἀκρατῆ θὰ μεταχειρισθῆ αὐτὸν σκληρῶς.—*κωλύουσι... ἀπειργουσι*, τίνες; — *τοιούτων*, δηλ. ἀργόν.

§ 17.

Ἄλλὰ γὰρ = ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλὰ πράγματι.—*βασιλικὴ τέχνη* = ἡ τέχνη τοῦ ἄρχεῖν.—*ἐξ ἀνάγκης* = ἀκουσίως.—*εἴ γε πεινήσουσι καὶ δ...* = ἄφ' οὗ βεβαίως καὶ αὐτοὶ (οἱ εἰς τὴν βασιλικὴν τέχνην παιδευόμενοι) ὀφείλουσι νὰ πεινάσωσι καὶ νὰ...—*μοχθῶ* = ὑπομένω κακοπαθείας.—*ὅτι... ἄλλο γε* = κατὰ τί ἄλλο βεβαίως.—*τὸ αὐτὸ δέρμα* (αἰτ. τῆς ἀναφορᾶς) *ἐκ. ἢ ἄκ. μαστιγοῦσθαι* = τὸ νὰ μαστιγώνηται τις εἰς τὸ αὐτὸ δέρμα ἐκουσίως ἢ ἀκουσίως.—*ἢ ἀφρ. πρόσεσι τῷ...* = *ἢ ὅτι ἀφρ. πρόσεσι τῷ...* = ἢ κατὰ τὸ ὅτι (ἐκτὸς τῆς κακοπαθείας) ὑπάρχει ἀκόμη καὶ ἀφροσύνη εἰς τὸν... (= εἶναι καὶ ἀφρων ὁ...).—*θέλω ὑπομένειν* = ὑπομένω ἐκουσίως.—*τὰ λυπηρὰ* = αἱ ταλαιπωρίαί, αἱ κακοπάθειαι.
Εἴ γε πεινήσουσι καὶ..., κατὰ τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ Σωκρ.

άνωτέρω ἐν § § 2 καὶ 3.—*οὐκ οἶδα, ὃ τί... ὑπομένειν*, ἡ ἔννοια : ὁ ἔκουσίως μαστιγούμενος κατ' οὐδὲν ἄλλο διαφέρει τοῦ ἀκουσίως μαστιγούμενου ἢ κατὰ τοῦτο, ὅτι δηλ. ὁ ἔκουσίως μαστιγῶν τὸ σῶμά του δεικνύει ὅτι εἶναι καὶ ἄφρων, ἐν ᾧ ὁ διὰ τῆς βίας μαστιγούμενος δὲν εἶναι τοιοῦτος.

§ 18—19.

Τί δέ... = ; (πρβλ. § 3). — *οὐ δοκεῖ σοι ...*, ἡ σύνταξις : *οὐ δοκεῖ σοι τὰ ἐκούσια τῶν τοιούτων* (δηλ. *τῶν λυπηρῶν*) *διαφέρειν τῶν ἀκουσίων (ταύτη)*, ἢ... = δὲν νομίζεις ὅτι ἐκ τῶν τοιούτων ταλαιπωριῶν (δηλ. τῆς πείνης καὶ δίψης κ.τ.λ.) ἐκείναι, ἃς ἔκουσίως ὑποφέρει τις, διαφέρουσιν ἀπὸ ἐκείνας, ἃς ἀκουσίως ὑποφέρει τις, κατὰ τοῦτο, καθ' ὅσον... — *ὁπότε βούλοιο*, ἡ εὐκτική καθ' ἔλξιν ἐκ τῆς ἡγουμένης εὐκτικ. *φάγοι ἂν ἀντί: ὁπότεν βούληται* = ὁσάκις θέλη. — *πίοι*, δηλ. *ἂν*. — *καὶ τᾶλλα ὡσαύτως*, δηλ. *ποιοίη (ἂν)*, *ὁπότε βούλοιο*. — *παύεσθαι*, δηλ. *πεινῶντι, διψῶντι* κτλ. — *ταλαιπωρῶν*, ἀμτβτ. = ταλαιπωρούμενος. — *πονῶν*, μετχ. αἰτλγχ. — *πονῶ ἐπ' ἀγαθῇ ἐλπίδι* = κοπιᾶζω ἕνεκα ἀγαθῆς ἐλπίδος (= διότι ἐλπίζω ν' ἀπολαύσω ἀγαθόν τι). — *ἐλπίδι τοῦ λήψεσθαι* = διότι ἐλπίζουσι νὰ συλλάβωσιν (αὐτά). — *ἄθλα τῶν πόνων* = ἔπαθλα, βραβεῖα τῶν κόπων. — *μικροῦ τινος ἄξιά ἐστι* = εἶναι πολὺ μικρᾶς ἀξίας. — *τοὺς δὲ πονοῦντας*, εἶναι ὑποκμ. τῶν ἀπρμφ. *πονεῖν καὶ ζῆν*, ἐπαναλαμβάνεται δὲ κατωτέρω διὰ τῆς ἀντωνυμ. *τούτους*. — *χειροῦμαί τινα* = καταβάλλω, ὑποτάττω τινά. — *γενόμενοι* = ἐπὶ ἀν γένωνται. — *οἰκῶ* = διοικῶ. — *πῶς οὐκ οἶεσθαι ... = πῶς οὐ χρὴ οἶεσθαι* (ὑποκμ. *ἡμᾶς*) *τούτους καὶ πονεῖν ... = πονῶ εἰς τι* = κοπιᾶζω διὰ τι. — *ἀγαμένους... ἐπαιν. καὶ ζηλουμένους*, αἱ μετχ. αὐταὶ προσδιορίζουσι τροπικῶς τὸ *ζῆν εὐφραينوμένους*. — *ἀγαμαι ἐμαντόν* = εἶμαι εὐχαριστημένος, ἱκανοποιημένος μετὸν ἑαυτόν μου. — *ζηλῶ τινα* = μακαρίζω, καλοτυχίζω τινά.

Καὶ τᾶλλα, δηλ. ποῖα; — *ταῦτα*, δηλ. τὴν πείναν, τὴν δίψαν κτλ. — *ἐπ' ἀγαθῇ ἐλπίδι*, τὸ ἀγαθόν, ὅπερ ἐλπίζει ν' ἀπολαύσῃ ὁ ἔκουσίως ταλαιπωρούμενος εἶναι, καθὼς δηλοῦται ἐκ τῶν κατωτέρω, ἐνδόμυχος ἱκανοποίησις, τιμὴ καὶ ἔπαινος. — *τὰ τοιαῦτα ἄθλα*, ἐννοοῦνται τὰ συλλαμβανόμενα θηρία. — *εἰς τὰ τοιαῦτα*, δηλ.;

§ 20 (- ἄνδρες).

Ῥαδιουργία, κυρίως = εὐκολία εἰς τὸ πράττειν τι· εἶτα — ὡς ἐνταῦθα — = μαλθακότης, ὀκηγρία. — **αἱ ἐκ τοῦ παραχερῆμα ἡδοναί** = αἱ ἡδοναί, ἃς δύναται τις ν' ἀπολαύσῃ ἄνευ κόπου (εὐκόλως). — **εὐεξία** = ὑγεία, εὐρωστία. — **ἐνεργάζομαι** = παρέχω. — **ἐπιστήμη** = γνῶσις. — **ἐμποιοῶ** = ἐμβάλλω. — **αἱ διὰ καρτερίας ἐπιμέλειαι** = αἱ μετ' ἐπιμονῆς γινόμεναι ἀσκήσεις (ἐνασχολήσεις). — **τῶν καλῶν τε . . . = ποιοῦσιν (ἡμᾶς) ἐξικνεῖσθαι τῶν καλῶν τε κἀγαθῶν ἔργων.** — **ποιοῶ τινα** (μετ' ἀπρμφ.) = κάμνω τινὰ ὥστε νὰ . . . = γίνομαι αἷτιος ὥστε τις νὰ . . . — **ἐξικνοῦμαι τινος** = ἐπιτυγχάνω, κατορθώνω τι.

Οἱ γυμνασται, γυμνασται ἐκαλοῦντο οἱ ἀσχοῦντες τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος ἀθλητὰς κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς **παιδοτριβας**, οἵτινες ἐδίδασκον τὴν γυμναστικὴν εἰς τοὺς βουλομένους νὰ κατέχωσιν αὐτὴν ὡς μέρος τῆς ἐλευθερίου παιδείας.

§ 20 (Λέγει).

Τὴν μὲν γὰρ κ. = **τὴν μὲν κ.** — **κακότης** = κακία. — **Ιλαδὸν = Ἰληδὸν** = σωρηδόν, ἐν ἀφθονίᾳ. — **ἔστιν** (μετ' ἀπρμφ.) = εἶναι δυνατόν νὰ . . . — **ῥηϊδίως = ῥαδίως.** — **λείη = λεία**· **λείος** δὲ = ὀμαλός. — **ἐγγύθι = ἐγγύς.** — **ναίει**, ὑποκμ.: ἡ **κακότης**· **ναίω** = κατοικῶ. — **τῆς ἀρετῆς . . . προπάρουθεν = πρὸ τῆς ἀρετῆς.** — **δρθιος = ἀπόκρημνος.** — **οἶμος, ὁ καὶ ἡ = ἑδός.** — **τραχὺς = τραχὺς = ἀνώμαλος.** — **τὸ πρῶτον = κατὰ πρῶτον.** — **ἐπὴν ἵκηαι = ἐπὰν ἵκη = ἀφ' οὗ φθάσῃς.** — **ῥηϊδία = ῥαδία.** — **δὴ = πλέεν.** — **πέλει**, ὑποκμ.: ἡ **οἶμος**· **πέλω** = εἶμαι. — **περ οὔσα = καίπερ οὔσα = ἂν καὶ (πρότερον) ἦτο.** — **τῶν πόνων**, γενκ. τοῦ τιμήματος = μὲ τοὺς κόπους. — **ἐν ἄλλω**, δηλ. χωρὶς. — **πονηρός = κακός, ἀνόητος.** — **μῶσο**, προστακτ. τοῦ β. **μῶμαι = ζητῶ, ἐπιθυμῶ.** — **μὴ . . . ἔχῃς = ἵνα μὴ εὕρης.**

Λέγει δέ που, δηλ. ἐν τῷ ποιήματι, ὅπερ ἐπιγράφεται **Ἔργα καὶ Ἡμέραι** στίχ. 287 κ. ἑ. — **ἐς αὐτήν**, δηλ. **τὴν ἀρετήν.** — **ἐς ἄκρον**, δηλ. τῆς τραχείας ταύτης ὁδοῦ. — **μαρτυρεῖ**, τοῦτο (δηλ.); — **μὴ τὰ μαλακὰ μῶσο, μὴ τὰ σκλ. ἔχῃς**, ἡ ἔννοια: μὴ ζήτει βίον μαλθακὸν καὶ τρυφηλόν, ἵνα μὴ διὰ τοῦ τοιοῦτου βίου ἔχῃς σκληρὰν τύχην.

§ 21 — 22.

Καί...δέ = ἀλλὰ καί... προσέτι. — *δή* = ὡς γνωστόν. — *καὶ* *πλείστοις* = εἰς ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρους. — *ἐπιδείκνυμαι* = ἐπιδεικτικῶς ἀναγινώσκω. — *ἀποφαίνομαι (γνώμην)* = ἐκφέρω γνώμην. — *ὣδὲ πως* = κατὰ τὸν ἐξῆς περίπου τρόπον. — *ἄσα μέμνημαι* = καθ' ὅσον ἐνθυμοῦμαι. — *φησὶ γὰρ*, ὑποκμ. τοῦ ῥ. *Πρόδικος*: ὁ δὲ *γὰρ* διασαφητικὸς. — *φησὶ γὰρ Ἡρακλ. κτλ.*, ἄς ἀποδοθῆι εἰς τὴν νέαν, ὡσεὶ ἦτο: *ἐπεὶ Ἡρακλῆς ἐκ παίδων εἰς ἡβὴν ὠρμάτο, ἐν ᾗ... τὴν διὰ κακίας, τότε ἐξῆλθεν, ὡς φησὶ (Πρόδικος), εἰς ἡσυχίαν καὶ ἐκάθητο ἀπορῶν, ποτέραν... τράπηται· εὐθύς τότε ἐφάνη (= ἔδοξεν) αὐτῷ δύο γυναῖκας προσιέναι... τὴν μὲν ἐτέραν... — ἐκ παίδων εἰς ἡβὴν ὠρῶμαι* = μεταβαίνω ἐκ τῆς παιδικῆς ἡλικίας εἰς τὴν ἐφηβικὴν. — *αὐτοκράτωρ* = αὐτεξούσιος, ἀνεξάρτητος τῶν γονέων. — *εἴτε τὴν... τρέπονται... εἴτε τὴν... =* ἂν θὰ τραπῶσι τὴν... ἢ τὴν... — *ἐπὶ τὸν βίον* = ἐν τῷ βίῳ των. — *ἐξέρχομαι εἰς ἡσυχίαν* = ἐξέρχομαι εἰς μέρος, ἔνθα ἐπικρατεῖ ἄκρα ἡσυχία, δηλ. εἰς ἔρημον τόπον. — *γυναῖκες μεγάλαι* = γυναῖκες ὑψηλοῦ ἀναστήματος. — *ἡ μὲν ἐτέρα... ἡ δ' ἐτέρα* = ἡ μὲν μία... ἡ δὲ ἄλλη. — *εὐπρεπῆς ἰδεῖν* = εὐπρεπῆς κατὰ τὴν ὄψιν, εὐπρόσωπος. — *ἐλευθέριος* = εὐγενής. — *τὸ μὲν σῶμα... τὰ δὲ ὄμματα... τὸ δὲ σχῆμα*, αἰτιατικ. τοῦ κατὰ τι. — *σχῆμα* = στάσις τοῦ σώματος, παράστημα. — *σωφροσύνη* = εὐκοσμία, κοσμιότης. — *ἐσθῆτι λ.*, δηλ. *κεκοσμημένην*. — *τεθραμμένην εἰς π. τε καὶ ἀπ.* = *τεθραμμένην οὕτως ὥστε πολὺσαρκόν τε καὶ ἀπαλὴν εἶναι*. — *ὥστε δοκεῖν φαίνεσθαι* = ὥστε νὰ φαίνεται ὅτι ἐμφανίζεται (ὅτι ἔχει ἐξωτερικόν). — *τοῦ ὄντος*, β' ὅρος τῆς συγκρίσεως = *ἡ ἦν τῷ ὄντι* = παρ' ὅ, τι πραγματικῶς ἦτο. — *ὀρθότερα τῆς φύσεως (= ἡ ἐπεφύκει)* = ὑψηλοτέρα παρ' ὅ, τι φυσικὰ ἦτο. — *ὄμματα ἀναπεπταμένα* = ὄμματα πολὺ ἀνεψφγμένα (ἐπομένως ἀναιδῆ). — *ἔχειν*, τὸ ἀπρμφ. τοῦτο, ὡς καὶ τὰ κατωτέρω *κατασκοπεῖσθαι... περισκοπεῖν... ἀποβλέπειν*, ἐκ τοῦ *φανῆναι αὐτῷ*. — *ἐξ ἧς ἂν... διαλάμπει* = τοιαύτην, ὥστε ἐκ ταύτης νὰ εἶναι δυνατόν νὰ διαφαίνεται. — *μάλιστα* = ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον· συναπτεόν τῷ *διαλάμπει*. — *ῶρα* = νεανικὸν κάλλος. — *κατασκοποῦμαι ἐμαυτὸν* = ἀπὸ

πάνω ἕως κάτω παρατηρῶ τὸν ἑαυτὸν μου. — **θαμὰ** = συχνά. — **περισκοπῶ** = βλέπω περίξ. — **ἀποβλέπω** = ῥίπτω τὸ βλέμμα μου.

Ἐπιδεικνυται, ὡς ἔπραττον πάντες οἱ τότε σοφισταί, οἵτινες περιερχόμενοι τὰς πόλεις ἐξεφώνουν τεχνικῶς ἐπεξεργασμένους λόγους, **ἐπιδειξεις** καλουμένους· ὁ δ' ἐνεστῶς **ἐπιδεικνυται** ἀναφέρεται εἰς τὸν χρόνον, καθ' ὃν ὀμιλεῖ ὁ Σωκρ., ὅτε ὁ Πρόδικος ἐξηκολούθει ἐπιδεικτικῶς ν' ἀναγινώσκη τὸ σύγγραμμά του. — **ὡσαύτως**, ὡς καὶ τίνες ἄλλοι; — **ὧδέ πως λέγων**, ἐκ τοῦ πως, καθὼς καὶ ἐκ τοῦ: **ὄσα ἐγὼ μέμνημαι**, καταφαίνεται ὅτι ὁ Ξενοφ. τὸν μῦθον τοῦτον δὲν μετέφερεν αὐτολεξεῖ ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ Προδίκου (πρβλ. καὶ § 34). — **ἐκ παιδων εἰς ἡβην**, παῖδες ἦσαν οἱ μέχρι τοῦ 16 ἢ 17 ἔτους τῆς ἡλικίας των, ἐφηβοὶ δὲ οἱ ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου μέχρι τοῦ 27. — **φύσει**, δὲν εἶχε δηλ. τι δεδανεισμένον ὡς ἡ ἄλλη. — **κεκοσμημένην τὸ μὲν σῶμα** κτλ., ἡ ἔννοια: κόσμος τοῦ μὲν σώματος αὐτῆς ἦτο ἡ καθαριότης (κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἐτέραν ἐψιμυθιωμένην οὔσαν), τῶν δὲ ὀμμάτων ἡ αἰδῶς καὶ τοῦ παραστήματος ἡ κοσμιότης. — **τεθραμμένην εἰς π. τε καὶ ἀπ.**, ἡ ὑπερβολικὴ πολυσαρκία καὶ ἀπαλότης τοῦ σώματος ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς σημεῖον τρυφηλότητος καὶ νωθρότητος. — **ὀρθότεραν τῆς φύσεως**, τοῦτο ἐγένετο διὰ τῶν ὑψηλῶν ὑποδημάτων. — **ἐσθῆτα, ἐξ ἧς... διαλάμποι**, ἐννοεῖ λεπτοτάτην διαφανῆ ἐσθῆτα, ἐξ ἧς διεφαίνεται ἡ ἐπιδερμὶς καὶ αὐταὶ ἀκόμη αἱ φλέβες· τοιαῦτα διαφανῆ ὑφάσματα κατεσκευάζοντο ἐν Ἄμοργῳ, ἔθεν καὶ **ἀμόργινα** ἐκαλοῦντο, ἐν Κῷ καὶ ἐν Τάραντι.

§ 23—25.

Γίγνομαι πλησιαίτερον = φθάνω πλησιέστερον. — **τὴν μὲν πρόσθεν... ἰέναι... προσδραμεῖν... καὶ εἰπεῖν**, τὰ ἀπρμφ. ἐκ τοῦ **φησὶ (Πρόδικος)**· ὡς ἀποδοθῆ εἰς τὴν νέαν, ὡσεὶ ἦτο: **ἡ μὲν πρόσθεν ἔρηθεισα ἦει τὸν αὐτὸν τρόπον, ἡ δ' ἑτέρα, φθάσαι βουλομένη** (μετχ. αἰτλγκ.), **προσέδραμε τῷ Ἡρακλεῖ καὶ εἶπε**. — **φθάνω** = προλαμβάνω. — **προστρέχω** = δρομαίως διευθύνομαι. — **ἐὰν ποιήσῃ**, ὑποκμ.: **σύ**. — **ἄγω τινὰ τὴν ὁδὸν** = ὀδηγῶ τινὰ διὰ τῆς ὁδοῦ. — **τῶν τερπνῶν οὐδενὸς ἄγευστος ἔσει**, κατ' ἔννοιαν: καὶ ἀπὸ τὰ τερπνὰ κανὲν δὲν θὰ ὑπάρξῃ ποῦ νὰ μὴ

τὸ γευθῆς (ἀπολαύσης).—**διαβιῶ ἄπειρος τῶν χαλεπῶν**=διέρχομαι τὸν βίον μου χωρὶς νὰ δοκιμάσω τὰ δυσάρεστα.—**πράγματα (πολιτικά)**=ὑποθέσεις τῆς πόλεως.—**σκοπούμενος διέσει (= διαγενήσει [μέλλ. τοῦ β. διαγίνομαι])**=διαρκῶς θὰ σκέπτησαι.—**κεχαρισμένος**=εὐχάριστος, ἀρεστός.—**σιτίον**=τροφή, φαγητόν.—**ἄν. . . τερφθείης** (τοῦ β. **τέρπομαι**)=ἤθελες αἰσθανθῆ τέρψιν.—**ἀπονώτατα**=ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου κόπου.—**ἄν. . . τυγχάνοις**=ἤθελες ἐπιτυγχάνει (ἀπολαύει).—**σπάνεως, ἀφ' ὧν = σπάνεως τούτων (τῶν μέσων), ἀφ' ὧν**.—**σπάνις, εως**=ἔλλειψις.—**ἀφ' ὧν**=δι' ὧν.—**ἔσται (σοι) ταῦτα**=θὰ δύνασαι νὰ πορίζησαι ταύτας τὰς ἀπολαύσεις.—**οὐ φόβος, δηλ. ἔστι**.—**ἐπὶ τὸ . . . = ἐπὶ τὸ πορίζεσθαι (σε) ταῦτα ποιοῦντα καὶ ταλαιπωροῦντα** (μετχ. τροπκ.) **τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ**=εἰς τὸ νὰ ἐξοικονομῆς ταῦτα (τὰ χρηματικὰ μέσα) διὰ μόχθων καὶ κακουχιῶν τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς.—**ἀλλ', οἷς ἄν. . . = ἀλλὰ σὺ χρήσει τούτοις, ἃ ἄν οἱ ἄλλοι ἐργάζωνται**=ἀλλὰ σὺ θ' ἀπολαύης ὅσα οἱ ἄλλοι ἀποκτῶσι διὰ τῆς ἐργασίας.—**οὐδενὸς ἀπεχόμενος**=χωρὶς ν' ἀπέχῃς οὐδενός.—**ὄθεν ἂν δ. ἦ**=ἐξ οὗ θὰ εἶναι δυνατόν.—**πανταχόθεν γάρ . . . = ἐγὼ γὰρ παρέχω τοῖς συνοῦσιν ἐμοὶ ἐξουσίαν ὠφελεῖσθαι πανταχόθεν**.—**οἱ συνόντες ἐμοί**=οἱ ὀπαδοὶ μου, οἱ φίλοι μου.—**παρέχω ἐξουσίαν τινὶ** (μετ' ἀπρμφ.)=ἐπιτρέπω εἰς τινα νὰ . . .

Τὸν αὐτὸν τρόπον, καθὼς δηλ. μέχρι τοῦδε, οὔτε ταχύτερον οὔτε βραδύτερον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἐπόμε. **προσδραμεῖν**.—**τῶν τεργνῶν, τεργνὰ** εἶναι πάντα, ὅσα τέρπουσι τὰς αἰσθήσεις· ταῦτα κατωτέρω ἐκτίθενται καθ' ἓν χωριστά.—**τῶν χαλεπῶν**, ὡς **χαλεπὰ** πρωτίστως πρέπει νὰ νοηθῶσιν οἱ ἐν πολέμῳ μόχθοι.—**τούτων πάντων**, δηλ. τίνων;—**σπάνεως (τούτων), ἀφ' ὧν . . .**, ἐννοεῖται ἔλλειψις χρηματικῶν μέσων.

§ 26.

᾽Όνομα δέ σοι τί ἐστιν;=(ταῦτα μὲν καλῶς εἶπες,) ἀλλὰ ποῖον εἶναι τὸ ὄνομά σου;—**ἐμοί**, κτητχ. ἀντωνυμ.—**ὑποκορίζομαι**, κυρίως=ὀμιλῶ τὴν γλῶσσαν παιδίου, μεταχειρίζομαι λέξεις θωπευτικάς, οἷαι εἶναι τὰ ὑποκοριστικά ὀνόματα· εἶτα 1)=εἰς κακόν τι πράγμα δίδω ὄνομα καλόν, καὶ 2)=ἀγαθόν τι καλῶ διὰ

κακοῦ ὀνόματος· οὕτως ἐνταῦθα *ὑποκοριζόμενοι* = δυσφήμῳ ὀνόματι καλοῦντες· ἔπομ. = διασύροντες, ἐξευτελιζόντες.

§ 27.

Ἐν τούτῳ = ἐν τῷ μεταξύ. — *ἦκω* = ἐλήλυθα. — *εἰδυῖα*... *καταμαθοῦσα*, μετχ. αἰτλγκ. — *παιδεία* = ἀνατροφή, ἐκπαίδευσις. — *ἐξ ὧν* = ἐκ τούτων δέ. — *εἰ τὴν πρὸς ἐμὲ ὁδὸν τράπιοι* = ἐὰν ἤθελες βαδίσει τὴν πρὸς ἐμὲ ἄγουσαν ὁδόν. — *σφόδρα ἀγαθὸς ἐργάτης* = πολὺ ἱκανὸς ἐργάτης. — *φανῆναι*, νοητέον καὶ ἐνταῦθα τὸ ἄν. — *τὰ καλὰ καὶ σεμνὰ* = αἱ ὠραῖαι καὶ σοβαραὶ (μεγαλοπρεπεῖς) πράξεις. — *ἐπ' ἀγαθοῖς* = δι' ἀγαθὰς πράξεις σου. — *προοίμιον*, κυρίως = προανάκρουσμα· εἶτα — ὡς ἐνταῦθα — = πρόλογος, εἰσαγωγή. — *προοίμια ἡδονῆς* = *προοίμια ἡδονικὰ* (= τερπνά, εὐχάριστα). — *ἦπερ* = πῶς ἀκριβῶς. — *διατίθημι τὰ ὄντα* = διευθετῶ (τακτοποιῶ) τὰ πράγματα (τοῦ κόσμου). — *μετ' ἀληθείας* = ἀληθῶς.

Τοὺς γεννήσαντάς σε, κατὰ τὸν μῦθον ὁ Ἡρακλῆς ἦτο υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀλκμήνης. — *τὴν φύσιν τὴν σὴν ἐν τῇ π.*, ἐννοεῖται ἡ καλὴ φύσις (ἡ εὐφυΐα) τοῦ Ἡρακλέους, ἣν ἐγνώρισεν ἡ ὀμιλοῦσα γυνὴ ἐκ τῆς διδασκαλίας τῆς παιδικῆς του ἡλικίας. — *ἐξ ὧν*, δηλ. ἐκ τῆς θείας καταγωγῆς τοῦ Ἡρακλέους καὶ ἐκ τῆς εὐφυΐας αὐτοῦ. — *τὴν πρὸς ἐμὲ ὁδόν*, ἐννοεῖ τὸν σῶφρονα καὶ ἐγκρατῆ βίον. — *ἔτι... ἐντιμ. καὶ ἐπ' ἀγαθοῖς διαπερ. φ.*, ἡ ἔννοια: ἡ ἰδική σου καλὴ φήμη ὡς προελθοῦσα ἐξ ἐμοῦ θὰ συντελέσῃ ὥστε ν' αὐξήσῃ καὶ ἡ ἰδική μου φήμη. — *προοιμίους ἡδονῆς*, ὑπαινίσσεται ἐνταῦθα τὴν Κακίαν, ἣτις, ἵνα ἐλκύσῃ πρὸς ἑαυτὴν τὸν Ἡρακλ., ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν βίον ἡδονῶν καὶ ἀπολαύσεων.

§ 28.

Τῶν γὰρ ὄντων κτλ., ἄς ἀποδοθῇ εἰς τὴν νέαν, ὡσεὶ ἦτο: οὐδὲν γὰρ τούτων, ἃ ἔστι καλὰ καὶ ἀγαθὰ, ἄνευ πόνου καὶ ἐπ. οἱ θεοὶ διδόνασιν ἀνθρώποις. — *θεραπευτέον*, δηλ. σοὶ ἔστι (= δεῖ σε θεραπεύειν)· αἱ αὐταὶ λέξεις (*σοὶ ἔστι*) νοητέαι καὶ εἰς τὰ ἐπόμενα ῥηματικὰ ἐπιθ. εἰς-τέον (*εὐεργετητέον*, *ὠφελήτεον* κτλ.). — *θεραπεύω τοὺς θεοὺς* = λατρεύω τοὺς θεοὺς· ἐν ᾧ κατωτέρω *θεραπεύω τὴν γῆν* = καλλιεργῶ τὴν γῆν. —

ἐπ' ἀρετῇ = δι' ἀρετὴν σου. — ἀπὸ βοσκημάτων = διὰ βοσκημάτων· βοσκήματα δὲ = ζῷα τεθραμμένα, θρέμματα (οἷον πρόβατα, αἴγες, βόες, ἵπποι κτλ.). — πλουτίζομαι = γίνομαι πλούσιος. — ὀρῶ (μετ' ἀπρμφ.) = ἐπιθυμῶ γὰρ... — αὐξομαι = γίνομαι μέγας. — τὰς πολ. τέχνας αὐτὰς τε... μαθητέον καὶ ὄπως... ἀσκητέον = τὰς πολεμικὰς τέχνας αὐτὰς... μαθητέον τε καὶ ὄπως... ἀσκητέον = οὐ μόνον αὐτὰς τὰς... μαθητέον, ἀλλὰ καὶ ὄπως... ἀσκητέον. — ἀσκητέον, ἐνταῦθα = ἀσκήσει μαθητέον. — τῇ γνώμῃ ὑπηρετεῖν ἐθιστέον (σοὶ ἐστὶ) τὸ σῶμα = δεῖ σε ἐθίζειν τὸ σῶμα ὑπηρετεῖν τῇ γνώμῃ. — ὑπηρετῶ τῇ γνώμῃ = ὑπακούω εἰς τὸν νοῦν, εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον. — σὺν πόνοις καὶ ἰδρῶτι = πόνοις καὶ ἰδρῶτι (δοτκ. ὄργανκ.).

Αὐξεσθαι, ἀναφέρεται τόσον εἰς τὴν ἐκ τῶν λαφύρων αὐξῆσιν τῆς περιουσίας ὅσον εἰς τὴν ἐκ τῆς ἀνδρείας δόξαν. — αὐτὰς τε, ἐννοεῖ τὴν θεωρίαν αὐτῶν τῶν πολεμικῶν τεχνῶν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἐπ. «καὶ ὄπως αὐταῖς δεῖ χρῆσθαι», δι' οὗ ἐννοεῖται ἡ πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῶν τεχνῶν τούτων. — τῇ γνώμῃ ὑπηρετεῖν, διότι ἐὰν τὸ σῶμα ὑπακούῃ εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον, τότε τοῦτο οὐδὲν θὰ πρᾶττη, ὅπερ παραβλάπτει τὴν ἐνίσχυσίν του.

§ 29.

Ἵπολαμβάνω (τὸν λόγον) = ἀποκρίνομαι. — ὡς χαλ. καὶ... = ὡς χαλεπὴ καὶ μακρὰ ἐσιν ἢ ἐπὶ τὰς εὐφροσύνας ἄγρουσα δόδος, ἣν ἡ γυνὴ αὐτῇ διηγεῖται σοι. — ὡς = πόσον. — εὐφροσύναι = ἡδοναί, τέρψεις. — ἄγω τινὰ δόδον ; (§ 23).

§ 30.

Τλήμων = ἄθλιος. — τί δέ... = (ταῦτα μὲν οὕτως, ὡς λέγεις, ἔχουσιν) ἀλλὰ τί... — ἦτις, ἢ ἀναφρκ. ἀντωνυμία ὅστις ἐνίοτε τίθεται καὶ ἐπὶ ὄρισμένου προσώπου, ὅταν ἀναφέρηται οὐχὶ εἰς αὐτὸ τὸ πρόσωπον, ἀλλ' εἰς τὴν ποιότητα τοῦ προσώπου· οὕτως ἐνταῦθα ἦτις = σὺ, ἢ ὅποια εἶσαι τοιαύτη, ὥστε... — οὐδέ, ἐνταῦθα = οὐδόλως. — ἐμπίμπλαμαι πάντων = χορταίνω ἀπὸ ὄλα. — ἠδέως ἐσθίω = τρώω μὲ ὄρεξιν. — ὄψοποιία = νόστιμος τῶν φαγητῶν σκευασία. — μηχανᾶ... παρασκευάζει, ὄποκμ.: σὺ. — μηχανῶμαί τι =

ἐπινοῶ τι.—**παρασκευάζομαι τι**=παρασκευάζω τι διὰ τὸν ἑαυτόν μου.—**πολυτελής**=; (§ 16).—**τοῦ θέρους χ. περιθ. ζητεῖς**=**περιθεις τοῦ θέρους** (γενκ. χρονκ.) **καὶ ζητεῖς χιόνα**.—**περιθέω**=περιτρέχω.—**καθυπνῶ (-όω)**=κοιμῶμαι βαθέως, βυθίζομαι εἰς ὑπνον.—**οὐ διὰ τὸ πονεῖν... ἀλλὰ... ποιῆς**=ἔχι διότι ἐργάζεσαι (κοπιάζεις), ἀλλὰ διότι δὲν ἤξεύρεις τί νὰ κάμνης.

Πρὶν ἐπιθυμῆσαι, τίνων;—**χιόνα**, πρὸς ψῦξιν τοῦ οἴνου ὃ παλαιοὶ πρὸς ψῦξιν ποτῶν μετεχειρίζοντο τὴν χιόνα, ἣν οὗτοι πολ- λάκις ἐκ τῶν ὀρέων ἐκόμιζον.—**ὑπόβαθρα**, ταῦτα ἦσαν διαγώνια ὑποστηρίγματα τιθέμενα ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς κλίνης, ἵνα παράγηται εἶδος λικνίσματος, ἕπερ εὐκολώτερον καὶ ἡδύτερον προεκάλει τὸν ὑπνον (πρβλ. τὰς σημερινὰς παιδικὰς κλίνας).

§ 31.

Οὔσα=εἰ καὶ εἶ.—**ἐκ θεῶν**=ἐκ τοῦ κύκλου τῶν θεῶν.—**ἀπορρίπτομαι**=ἐκδιώχομαι.—**ἀτιμάζομαι**=καταφρονοῦμαι.—**τοῦ δὲ πάντων... ἀνήκοος δὲ εἶ** (= οὐκ ἀκήκοας δὲ) **τοῦ ἀκούσματος, ὃ πάντων ἡδιστόν ἐστι, τοῦ ἐπαίνου, λέγω, σεαυτῆς**.—**καὶ τοῦ... ἀθέατος** (δηλ. εἶ) = **καὶ οὐ τεθέασαι τὸ πάντων ἡδιστον θέαμα**.—**ἐπαρκῶ τινι**=βοηθῶ τινι.—**εὗ φρονῶν**=φρόνιμος.—**τοῦ σοῦ θιάσου... εἶναι**=νὰ εἶναι ἐκ τῶν ὁπαδῶν σου.—**οἶ**=διότι οὗτοι (δηλ. οἱ θιασῶταί σου).—**ταῖς ψ. ἀνόητοι**, δηλ. εἰσὶ.—**ἀνόητος τῆ ψυχῆ**=ἀμβλὺς τὸν νοῦν, μωρός, ἡλίθιος.—**ἀπόνως μὲν...**, ἄς ἀποδοθῆ, ὡσεὶ ἦτο: **καὶ ἀπόνως μὲν φέρονται διὰ νεότητος, ὥστε λιπαροὶ εἶναι, ἐπιπόνως δὲ περῶσι διὰ γῆρωσ, ὥστε αὐχμηροὶ εἶναι**.—**φέρομαι διὰ νεότητος**=διατρέχω τὴν νεότητά μου.—**λιπαρὸς**=παχύς, εὐτραφής.—**διὰ γῆρωσ περῶ**=διέρχομαι τὸ γῆράς μου.—**αὐχμηρὸς**=ἀπεξηραμμένος, στεγνός, ἰσχνός.—**βαρύνομαι τινι**=λυποῦμαι, ἀγανακτῶ διὰ τί.—**διαδραμόντες... ἀποθήμενοι**, μετχ. αἰτλγκ.—**διατρέχω τὰ ἡδέα**=διέρχομαι δρομαίως δι' ἔλων τῶν ἡδονῶν, ἀπολαύω ἀπάσας τὰς ἡδονάς.—**τὰ χαλεπά**=; (§ 23).—**ἀποτίθεμαί τι**=ἀποταμιεύω τι (ὡς ἐν ἀποθήκῃ τινί), διαφυλάττω.

Ἀδύνατοι, ἕνεκα τοῦ ἀτάκτου βίου των καὶ τῶν καταχρήσεων.—**ἐπιπόνως... περῶσι**, ὡς διελθόντες τὴν νεότητα ἀπόνως καὶ

ἐν μαλθακότητι. — τοῖς πεπραγμένοις, πότε; — τοῖς πραττομένοις, δηλ. νῦν (κατὰ τὸ γῆρας).

§ 32.

Ἐγὼ δέ, ὁ δὲ = τὸ ἑναντίον. — σύνειμι μὲν... σύνειμι δὲ = σύνειμι... σύνειμι. — σύνειμί τινι = ; (I, 2, § 24). — μάλιστα πάντων = περισσότερο παντὸς ἄλλου. — οἷς προσήκει = παρ' οἷς προσήκει ἐμὲ τιμᾶσθαι. — συνεργός, δηλ. οὔσα. — συνεργός = συνεργάτης. — δεσπότης = ; (I, 5, 5). — παραστάτις, θηλ. τοῦ παραστάτης, ὅπερ κυρίως = ὁ ἰστάμενος πλησίον· εἶτα = βοηθός, προστάτης. — συλλήπτριά, θηλ. τοῦ συλλήπτωρ, ὅπερ = βοηθός. — οἱ ἐν εἰρήνῃ πόνοι = τὰ ἔργα τῆς εἰρήνης. — βέβαιος = ἀσφαλής, σταθερός. — σύμμαχος = συναγωνιστής, συμμαχητής. — τὰ ἐν πολέμῳ ἔργα = αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις. — κοινωνὸς φιλίας = σύντροφος ἐν τῇ φιλίᾳ.

Φύλαξ οἴκων, οἱ οἴκοι, ὅταν ὑπάρχη ἀρετή, εἶναι ἐξησφαλισμένοι, ἐν ᾧ ἄνευ αὐτῆς διαλύονται. — εὐμενῆς παραστάτις οἴκ., ὡς οἱ οἴκοι τῶν δεσποτῶν διὰ τῆς ἀρετῆς ἐξασφαλιζονται, οὕτω καὶ τῶν δούλων ἢ θέσις καὶ ἡ τύχη διὰ τῆς ἀρετῆς ἀνακουφίζεται.

§ 33.

Ἡδεῖα μὲν, ὁ μὲν ἄνευ ἐπομένου δὲ = ἀληθῶς, βεβαίως. — ἀπράγμων = ἀπηλλαγμένος φροντίδων. — ἀνέχονται, ὑποκμ.: οἱ ἐμοὶ φίλοι. — ἀνέχομαι = ὑπομένω, περιμένω. — ἄμοχθος = ὁ μὴ μοχθῶν, ὁ μὴ κοπιᾶζων. — αὐτόν... διὰ τοῦτον, δηλ. τὸν ὑπνον. — μεθίημι (μετ' ἀπρμφ.) = παραμελῶ γὰρ... — πράττω τὰ δέοντα = πράττω τὸ καθήκον μου. — μέμνηται... ἤδονται, ὑποκμ.: οἱ γεραίτεροι. — εὖ τὰς παρούσας... ἤδονται εὖ πράττοντες τὰς παρούσας (πράξεις). — εὖ πράττω τι = ἐπιτυχῶς ἐκτελῶ τι. — τίμιος = τιμημένος. — τὸ πεπρωμένον τέλος = τὸ ὀρισμένον ὑπὸ τῆς μοίρας τέλος τοῦ βίου (δηλ. ὁ θάνατος). — οὐ μετὰ λήθης κείνται = οὐχὶ λησμονημένοι κείνται ἐν τῇ τάφῳ. — ἄτιμος = ἐστερημένος τιμῆς, ἄδοξος. — μετὰ μνήμης τὸν αἰὲ χρόνον ὑμνούμενοι θάλλουσι = πάντοτε μνημονευόμενοι ἐξακολουθοῦσι γὰρ ζῶσιν ἐν τοῖς ἄσμασιν. — τοιαῦτά σοι... = ἔξεστί σοι, ᾧ παῖ τοκ. ἀγ. Ἡρ.,

διαπονησαμένῳ (= ἐὰν διαπονήσῃ) τοιαῦτα κερτιῆσθαι τὴν μακαριστοτάτην εὐδαιμονίαν.—τοκεῖς = γονεῖς.—διαπονοῦμαι τοιαῦτα = καταβάλλω τοιοῦτους κόπους.—μακαριστός = ζηλευτός· μακαριστοτάτη εὐδαιμονία = τελειοτάτη εὐδαιμονία.

Ἀπράγμων... ἀπόλαυσις, οἱ φίλοι τῆς Κακίας εἶχον τοιαύτην (ἀπράγμονα) ἀπόλαυσιν φαγητῶν καὶ ποτῶν; (πρβλ. § 30). — αὐτῶν, δηλ. τῶν σίτων καὶ ποτῶν. — ἡδέως... μέμνηται, εὖ δέ... ἡδονται πρ., ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς φίλους τῆς Κακίας, οἵτινες τοῖς μὲν πεπραγμένοις αἰσχύνονται, τοῖς δὲ πραττομένοις βαρύνονται (§ 31). — τῶν παλαιῶν, δηλ. τῶν νεανικῶν. — τὰς παρούσας (πράξεις), δηλ. τὰς ἐν τῷ γήρατι.

§ 34.

Οὕτω πως = κατ' αὐτὸν περίπου τὸν τρόπον. — διώκω = διηγούμαι, ἐκθέτω. — γινώμαι = ἰδέαι. — μεγαλεῖα ῥήματα = μεγαλοπρεπεῖς (ἐπιδεικτικαὶ) λέξεις. — ἄξιόν (ἐστί) τινι (μετ' ἀπρμφ.) = ἀρμόζει εἰς τινά, πρέπει τις νά... — ἐνθυμοῦμαι τινος = ; (I, 1, 17). — πειρᾶσθαι τι... = πειρᾶσθαι φροντίζειν τι καὶ τῶν εἰς τὸν μέλλ. χρόνον τοῦ βίου. — φροντίζω τί τινος = λαμβάνω φροντίδα τινὰ περὶ τινος. — τὰ εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον τοῦ βίου = τὰ πράγματα, τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον τοῦ βίου = τὸ μέλλον.

Οὕτω πως... ἐκόσμησε... ἔτι μεγ..., πρβλ. § 21 «ὦδέ πως». — ἐκόσμησε... μεγαλ. ῥ., κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν σοφιστῶν. — τούτων, τίνων;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 3.

§ 1—3.

Χαιρεφ. δέ ποτε... αἰσθόμενος διαφ. = αἰσθόμενος δέ ποτε Χαιρεφ. καὶ Χαιρ... διαφορομένῳ (μετχ. κατγρμτχ.). — αἰσθόμενος... ἰδῶν, μετχ. χρονκ.· δὲν συνδέονται, διότι ἡ μία μετοχὴ προσδιορίζει τὴν ἄλλην· ἄς ἀποδοθῶσιν εἰς τὴν νέαν, ὥσει

συνεδέοντο διὰ τοῦ **καί** : **αἰσθόμενος** . . . **καὶ ἰδών**. — **αἰσθάνομαι** (μετὰ κτηγρμ. μετχ.) = μακθάνω ὅτι . . . — **ὄντε**, μετχ. ἐπιθκ. — **γνώριμος** = γνωστός, φίλος. — **διαφέρομαι** = φέρομαι ἐχθρικῶς, διχονοῶ. — **οὐ δήπου** = βεβαίως δέν. — **χρησιμότερον** (δηλ. πρᾶγμα), κτηγρμ. — **καὶ ταῦτα** = καὶ μάλιστα. — **τῶν μὲν** (δηλ. **χρημάτων**) **ἀφρ. ὄντων**, τοῦ **δέ** (δηλ. **ἀδελφοῦ**) **φρονίμου** = ἐν ᾧ ἐκεῖνα μὲν εἶναι πράγματα ἄνευ φρονήσεως, οὗτος δὲ εἶναι ὄν μετὰ φρονήσεως (= ὄν λογικόν). — **πλειόνων** . . . **ένός**, κτηγρμ. — **ὑπαρχόντων** = **όντων**. — **ἔτι**, αἰτλγκ. — **τὰ τῶν ἀδελφῶν**, δηλ. **χρήματα** ἢ αὐτὴ λ. νοητέα καὶ εἰς τὸ : **τὰ τῶν πολιτῶν**. — **πολίτης** = συμπολίτης. — **ἐνταῦθα** = ἐν ταύτῃ τῇ περιπτώσει (δηλ. **ἐπὶ τῶν πολιτῶν** = ὡς πρὸς τοὺς συμπολίτας). — **δύναται** . . . **ἀγνοοῦσι**, τὰ β. κατὰ πληθυντκ., διότι τὸ ὑποκμ. αὐτῶν **τις** εἶναι περιληπτικόν ἄς ἀποδοθῶσιν εἰς τὴν νέαν, ὡσεὶ ἦσαν καθ' ἐνικὸν (**δύναται [τις] . . . ἀγνοεῖ**). — **ἔτι κρεῖττον** . . . = **ἔτι κρεῖττόν (ἔστι) οἰκεῖν (τινα) σὺν πολλοῖς καὶ ἔχειν ἀσφαλῶς τάρκοντα**. — **ἢ μόνον διαιτῶν** . . . = **ἢ μόνον διαιτᾶσθαι καὶ κεκτῆσθαι ἐπικινδύνως πάντα τὰ τῶν πολιτῶν (χρήματα)**. — **διαιτῶμαι** = ζῶ. — **ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν** = ὡς πρὸς τοὺς ἀδελφούς. — **ἀγνοῶ** = οὐ λογίζομαι. — **οἱ δυνάμενοι** = οἱ ἔχοντες χρήματα, οἱ εὐποροί. — **ἔχω τινὰ συνεργόν** = ἔχω τινὰ βοηθὸν ἐν τῇ ἐργασίᾳ μου. — **ὡς . . . δεόμενοι**, μετχ. αἰτλγκ. — **ὡσπερ . . . γιγνομένους . . . οὐ γιγνομένους**, καὶ διὰ τῶν προσωπικῶν β. ἐκφέρεται ἐνίοτε αἰτιατκ. ἀπόλυτος σχεδὸν πάντοτε μετὰ τοῦ **ὡς** ἢ **ὡσπερ** — ὡς ἐνταῦθα — ἀντὶ γενικῆς ἀπολύτου = ὡς ἐὰν γίνωνται . . . δὲν γίνωνται.

Ἐαυτῷ, δηλ. τῷ Σωκράτει. — **χρήματα**, ἢ λ. ἐνταῦθα σημ. γενικῶς τὴν ὄλην περιουσίαν, ἐν ἣ περιλαμβάνονται βοσκήματα, οἰκίαι, δένδρα, ἀγροί, δούλοι κτλ. — **βοηθείας**, δηλ. ἐπιβλέψεως, φυλακῆς, καλλιέργειας κ. τ. τ. — **ἀσφαλῶς**, διότι ἐὰν τις οἰκῇ μετ' ἄλλων πολιτῶν, ὀλιγώτερον θὰ ὑπόκειται εἰς κινδύνους ἐξ ἐπιδρομῶν ἐξωτερικῶν. — **τὸ αὐτὸ τοῦτο**, δηλ. ποῖον; — **καὶ οἰκέτας μὲν . . .**, ἢ μετὰ τῶν ἡγουμένων σύνδεσις τῶν νοημάτων ἢ ἐξῆς : τινὲς προτιμῶσι νὰ ἔχωσι μᾶλλον χρήματα ἢ ἀδελφούς, οὓς ἐπιζημίους θεωροῦσι, διότι τούτων μὴ ὑπαρχόντων θὰ εἶχον αὐτοὶ τὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ ὁμοῦς οἱ ἔχοντες χρήματα (**οἱ δυνάμενοι**) ἀγοράζουσι δούλους κτλ.

§ 4.

Και μὴν = και ὁμως. — **μέγα ὑπάρχει τι πρὸς τι** = μεγάλως συντελεῖ τι εἰς τι. — **τὸ ἐκ τῶν αὐτῶν** (δηλ. γονέων) **φῦναι** = ἡ γέννησις ἀπὸ τῶν αὐτῶν γονέων. — **μέγα δέ**, δηλ. πρὸς φιλίαν **ὑπάρχει**. — **τὸ ὁμοῦ τραφήναι** = ἡ κοινή ἀνατροφή. — **τοῖς θηρίοις** = **τοῖς ζῴοις**. — **ἐγγίγνομαι** = ὑπάρχω ἐκ φύσεως, εἶμαι ἔμφυτος. — **τῶν συντρόφων**, οὐδ. ἡ γενκ. ἀντικειμενικὴ εἰς τὸ πόθος. — **σύντροφος**, **ον** = ὁ ὁμοῦ ἀνατετραμμένος μετὰ τινος. — **τούς συναδέλφους ὄντας** = τοὺς ἔχοντας ἀδελφούς. — **ἀνάδελφοι** = οἱ μὴ ἔχοντες ἀδελφούς.

Και τοῖς θηρίοις . . ., ἡ ἔννοια: οὐ μόνον τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ και τοῖς ζῴοις. — **ἤτιον ἐπιτίθενται**, ὡς φοβούμενοι τὴν τιμωρίαν τῶν ἀδελφῶν. — **τούτοις**, δηλ. **τοῖς συναδέλφοις οὔσι**.

§ 5 — 8.

Ἄλλ' = μάλιστα, ἀλλά... , πολὺ ὀρθῶς, πλήγ... — **εἰ μὴ μέγα εἴη...** **ἴσως ἂν δέοι** = ἂν δὲν ἦτο σημαντικόν... ἴσως θὰ ἔπρεπε. — **τὸ διάφορον** (ἐκ τοῦ διαφέρεισθαι) = τὸ ἀντικείμενον τῆς φιλονικίας, ἡ ἀφορμὴ τῆς φιλονικίας. — **φέρω** = ὑποφέρω. — **μικρῶν ἕνεκα** = ἕνεκα μικρῶν (ἀσημάντων) ἀφορμῶν. — **φεύγειν**, δηλ. **αὐτὸν** (τὸν ἀδελφόν)· **φεύγω δέ τινα** = ἀποφεύγω τινά. — **ἀγαθόν**, δηλ. **κτῆμά** (= πρᾶγμα) ἔστι. — **ὦν οἶον δεῖ** = ὦν (μετχ. ὑποθκ.) **τοιούτος, οἶον αὐτὸν εἶναι δεῖ**. — **ὁπότε (= εἰ) μέντοι πάντος ἐνδέοι (= ἐνδεῖα τοῦ πάντος εἶη)**, δηλ. ὥστε τὸν ἀδελφὸν τοιούτον εἶναι, οἶον **δεῖ** = ἂν ὁμως τὸ πᾶν λείπη, ὥστε νὰ εἶναι ὁ ἀδελφὸς τοιούτος, ὅποτος πρέπει (νὰ εἶναι). — **πᾶν τὸ ἐναντιώτατον** = ὅλως διόλου τὸ ἐναντίον, ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον (ἀφ' ὅ, τι πρέπει νὰ εἶναι). — **εἴη**, ὑποκμ.: **ὁ ἀδελφός**. — **τί ἂν τις ἐπιχειροίη τοῖς ἀδυνάτοις** = διατὶ νὰ ἐπιχειρῇ τις τὰ ἀδύνατα (δηλ. νὰ συμφιλῶνῃται μὲ ἀνθρωπον τοιούτου χαρακτῆρος). — **πότερα δέ... οὐδενί... δύναται... = οὐδενί δὲ δύναται. . .** = (ταῦτα καλῶς εἶπες,) ἀλλ' εἰς οὐδένα δύναται... — **ἔστιν οἷ= τινές**. — **καὶ πάνυ**, ὁ **καὶ** ἐπιτακτ. = παρὰ πολὺ. — **διὰ τοῦτο γάρ τοι** = ἀκριβῶς διὰ τοῦτο βεβαίως. — **ἄξιόν ἐστὶ τινι** (μετ' ἀπρμφ.) = ; (κεφ. 1, § 34). — **ὅτι**, αἰτλγκ. —

ὄπου ἂν... , πανταχοῦ καὶ... = πανταχοῦ, ὄπου ἂν παρῆ, καὶ... — ὄπου ἂν παρῆ = ὄπου καὶ ἂν παρευρίσκειται. — ἄρ' οὖν... , = μήπως ἄρά γε... — τῷ ἀνεπιστήμονι (δηλ. χρῆσθαι) = τῷ οὐκ ἐπισταμένῳ χρῆσθαι (αὐτῷ [τῷ ἕππῳ]). — ἐγχειρῶ = ἐπιχειρῶ. — μὴ ἐπιστάμενος (δηλ. χρῆσθαι) = ἐὰν μὴ ἐπίσθηται χρῆσθαι (αὐτῷ [τῷ ἀδελφῷ]). — πῶς ἂν... ἀνεπιστήμων εἶην = πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ γνωρίζω... — ἐπιστάμενός γε = ἄφ' οὗ βεβαίως... — εὖ λέγω = ἐπαινώ· ποῖον τὸ παθητικ. του; — τὸν εὖ λέγοντα, ὡς ἀντικείμεν. νοητέον εἰς τοῦτο — καθὼς καὶ εἰς τὸ ἐπόμενον: τὸν εὖ ποιοῦντα — τὸ ἐμέ. — εὖ ποιῶ =; — ἀνιῶ τινα = λυπῶ τινα. — οὐκ... ἀλλ' οὐδὲ... = ὅχι μόνον δὲν... ἀλλ' οὐδὲ... — πειράσομαι, τοῦτο (δηλ.);.

§ 9 — 10.

Εἰ κύνα μὲν..., ἡ σύνταξις: εἰ (= ὅτι [αἰτλγκ.]) κύνα μὲν... ἀμελήσας τοῦ ὀργίσεσθαι ἐπειρῶ ἂν... πρᾶννεν αὐτόν, τὸν δὲ ἀδελφὸν φῆς μὲν... εἶναι... οὐκ ἐπιχειρεῖς δὲ μηχανᾶσθαι... — εἴ σοι ἦν ἐπὶ προβάτοις ἐπιτήδειος ὢν = ἐὰν εἶχῆς τινα, ὅστις ἦτο χρήσιμος διὰ τὴν φύλαξιν τῶν προβάτων σου. — τοὺς μὲν ποιμένας, δηλ. προσιόντας. — ὁ κύων ἀσπάζεται τινα (προσιόντα) = ὁ κύων θωπεύει τινα προσερχόμενον· τὸ ἀντίθετον: ὁ κύων χαλεπαίνει τινα = ὁ κύων ἐξαγριοῦται (ὕλακτεῖ) κατὰ τινος. — ἀμελήσας τοῦ ὀργίσεσθαι = ἀντὶ τοῦ ὀργίσεσθαι. — εὖ ποιήσας = διὰ θωπειῶν. — τὸν δὲ ἀδελφὸν = ὡς πρὸς δὲ τὸν ἀδελφόν σου. — μέγα ἂν ἀγαθὸν εἶναι, ὄντα... = ὅτι μέγα ἂν εἶη ἀγαθόν, εἰ εἶη τοιοῦτος πρὸς σέ, οἷον δεῖ εἶναι. — ἐπίστασθαι δέ... μηχανᾶσθαι = οὐκ ἐπιχειρεῖς δὲ μηχανᾶσθαι (καίπερ) ὁμολογῶν ἐπίστασθαι καὶ εὖ ποιεῖν καὶ εὖ λέγειν. — μηχανῶμαι = ἐπινοῶ μέσον. — σοφία = ἱκανότης, ἐμπειρία. — ποιῆσαι πρὸς ἐμέ, δηλ. εἶναι τοιοῦτον. — καὶ μὴν =; (§ 4). — ποικίλος = πολὺπλοκος, δύσκολος. — ἐπ' αὐτόν = πρὸς σαγήνευσιν αὐτοῦ = ἵνα ἐλκύσῃς τὴν ἀγάπην αὐτοῦ. — οἷς δὲ καὶ κτλ., ἡ σύνταξις: οἶμαι δὲ περὶ πολλοῦ ἂν σε ποιεῖσθαι αὐτὸν ἄλόντα (= εἰ ἄλοιη) τούτοις, ἃ καὶ σὺ αὐτὸς ἐπίστασαι = ἀλλὰ νομίζω ὅτι αὐτὸς πολὺ ἤθελε σὲ ἐκτιμᾶ, ἐὰν ἤθελεν ἐλκυσθῆ διὰ τούτων τῶν μέσων, τὰ ὅποια...

Θαυμασιά γε λέγεις... εἰ κύνα μὲν... τὸν δὲ ἀδελ...
οὐκ ἐπιχειρεῖς μῆχ..., ἡ ἔννοια: οἱ λόγοι σου εἶναι παράδο-
 ξοι· διότι ἐὰν εἰς τὰ πρόβατά σου εἶχες κύνα, ὅστις ἐξηγηριότο
 κατὰ σοῦ πλησιάζοντος αὐτόν, θὰ προσεπάθειε διὰ θωπειῶν νὰ τὸν
 καταπραῦνης. Ἐν ᾧ λοιπὸν οὕτω θὰ ἐφέρεσο πρὸς κύνα, πρὸς τὸν
 ἀδελφόν σου δὲν δεικνύεις τὴν αὐτὴν συμπεριφορὰν, ἂν καὶ λέγεις
 ὅτι ὁ ἀδελφός εἶναι μέγα ἀγαθὸν καὶ γνωρίζεις μέσα, δι' ὧν θὰ δυνη-
 θῆς νὰ τὸν καταστήσης βέλτιστον. — **προσιόντι**, δηλ. εἰς τὸ ποί-
 μιον. — **καὶ σύ... αὐτός**, ἄνευ δηλ. τῆς ἰδικῆς μου διδασκαλίας.

§ 11—13.

Οὐκ ἂν φθάνοις, τὸ **οὐκ ἂν φθάνοις** καὶ **οὐκ ἂν φθάνοιτε**
 μετὰ μετχ. ἐνεστώτος σημαίνουσι σπουδὴν ἢ ἀνυπομονησίαν καὶ
 τίθενται εἰς δῆλωσιν ἰσχυρᾶς προτροπῆς ἢ ἐσπευσμένης προσταγῆς·
 οὕτως ἐνταῦθα: **οὐκ ἂν φθάνοις λέγων** = λέγε μίαν ὥραν πρω-
 τίτερα. — **φίλιτρον** = μέσον, δι' οὗ προσελκύει τις τὴν φιλίαν (τὴν
 συμπάθειαν) τινός. — **λέληθα ἐμαυτὸν εἰδώς τι** = γνωρίζω τι
 χωρὶς νὰ τὸ καταλαμβάνω. — **εἰ... βούλοιο** = ἐὰν ἤθελες. — **κατερ-
 γάζομαι τινα** (μετ' ἀπρμφ.) = ἀναγκάζω τινὰ νὰ... — **ὁπότε
 θύοι**, ἡ εὐκτική καθ' ἔλξιν ἐκ τῆς προηγουμένης εὐκτικῆς (**εἰ βού-
 λοιο**), ἀντί: **ὁπότεν θύῃ** = ὁσάκις θυσιάξῃ· οὕτως καθ' ἔλξιν καὶ
 αἱ κατωτέρω εὐκτ., αἱ μετὰ τοῦ **ὁπότε** καὶ **ὅτιε** πρὸλ. καὶ κεφ.
 1, § 18 «ὁπότε βούλοιο». — **κατάρχω τοῦ καλεῖν** = πρῶτος
 προσκαλῶ. — **αὐτός** = ἐγὼ αὐτός. — **προτρέπομαι τινα** = ; (I, 2,
 32). — **τῶν σῶν**, δηλ. **πραγμαίων**· ἡ αὐτὴ λ. νοητέα καὶ εἰς τό:
τῶν ἐκείνου· **πράγματα** δὲ = ὑποθέσεις. — **εἰ δὲ βούλοιο ξένον
 π...** = **εἰ δὲ βούλοιο ποιῆσαι ξένον ὑποδέχεσθαι σεαυτὸν**.
 — **ὑποδέχομαι τινα** = φιλοξενῶ τινα. — **εἰς τὴν ἐκείνου**, δηλ.
πόλιν. — **προθυμοῦμαι διαπράττειν (τι)** = προθύμως φέρω τι εἰς
 πέρας, προθύμως ἐκτελῶ τι. — **ἐφ' ἃ ἤκοιμι** = **ταῦτα**, **ἐφ' ἃ
 ἤκοιμι**· καὶ ἡ εὐκτ. ἐνταῦθα καθ' ἔλξιν ἀντί: **ἐφ' ἃ ἤκω**
 κατ' ἔννοιαν = τὸν σκοπὸν τοῦ ταξιδίου μου (εἰς τὴν πόλιν ἐκείνου).
 — **ὅτι... δέοι ἂν... αὐτόν... ποιεῖν** = ὅτι θὰ ἔπρεπε ἐγὼ
 αὐτός νὰ κάμνω. — **ἐκείνω**, δοκτ. χαριστική.

Ἐπὶ δεῖπνον, οἱ θυσίαν προσφέροντες συνήθιζον νὰ προσκα-
 λῶσιν εἰς δεῖπνον τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους τῶν καὶ νὰ φιλοξενῶ-

σιν αὐτοὺς μὲ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ θύματος.—*καλεῖν*, εἰς τί; — *καὶ τοῦτο*, ποῖον;

§ 14.

Τὰ ἐν ἀνθρώποις φ. = τὰ ἐν τῷ κόσμῳ... — *ἐπιστάμενος*, κατηγορητ. μετοχή ἐκ τοῦ *ἀπεκρῦπτου*. — *πάλαι*, συναπτέον τῷ *ἐπιστάμενος*. — *μὴ ... φανῆς*, πλαγία ἐρωτητ. πρότασις ἐξαρτωμένη ἐκ τῆς μετχ. *φοβούμενος*, ἥτις ἐννοεῖται ἐκ τοῦ *ὀκνεῖς*. — *αἰσχροὺς φαίνομαι* = καταισχύνομαι, ἐξευτελιζομαι. — *φθάνω κακῶς ποιῶν* = πρῶτος ἐγὼ κακοποιῶ. — *φθάνω εὐεργετῶν* = ; — *ἡγεμονικός εἰμι πρὸς τι* = εἶμαι ἐπιτήδειος (ἱκανὸς) εἰς τὸ νὰ κάμω πρῶτος ἀρχὴν εἰς τι. — *σοῦ*, β' ὄρος τῆς συγκρίσεως. — *φιλία* = συμφιλίωσις. — *ἐκεῖνον ἂν ... = ἐπειρώμην ἂν πειθεῖν ἐκεῖνον πρότερον ἐγχειρεῖν τῷ ποιεῖσθαι σὲ φίλον*. — *ἡγούμενος = εἰ ἡγοῖτο* = ἐὰν ἤθελες κάμει πρῶτος ἀρχὴν. — *μᾶλλον* = εὐκολώτερον. — *ἂν ἐξεργάσασθαι τοῦτο*, τὸ ἀπρμφ. ἐκ τοῦ *μοι δοκεῖς* = μοι φαίνεσαι ὅτι... ἤθελες κατορθώσει τοῦτο (δηλ. τὴν συμφιλίωσιν).

§ 15 — 16.

Ἄτοπα = *θανμαστὰ* = ; — *οὐδαμῶς πρὸς σοῦ* (δηλ. *ὄντια*) = *οὐ προσήκοντά σοι* = ἀνάρμοστα πρὸς τὸν χαρακτήρά σου. — *ὀς* = διότι σύ. — *καθηγοῦμαι = ἡγοῦμαι* = κάμνω πρῶτος ἀρχὴν. — *τούτου ... τάναντία* = ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον τούτου. — *νομίζεται = εἰθίσται* = εἶναι εἰθισμένον, παραδεδεγμένον. — *τὸν πρεσβύτερον ἡγεῖσθαι ...*, ἐπεξήγησις τοῦ *τάναντία* = δηλ. ὁ πρεσβύτερος νὰ... — *οὐ γὰρ καὶ ὀδοῦ... = οὐ γὰρ νομίζεται πανταχοῦ τὸν νεώτερον καὶ ὀδοῦ παραχωρῆσαι τῷ πρεσβυτέρῳ συντυγχάνοντα καὶ καθήμενον ...* — *οὐ γὰρ* = λοιπὸν δέν. — *παραχωρῶ ὀδοῦ τινι* = ἀφίνω τὴν ὀδὸν ἀνοικτὴν εἰς τινα, κάμνω τόπον διὰ τινα. — *συντυγχάνοντα*, δηλ. *αὐτῷ* = ὅταν συναντᾷ αὐτὸν (τὸν πρεσβύτερον). — *καθήμενον* = ὅταν κάθηται. — *ὑπαναστῆναι*, δηλ. *τῷ πρεσβυτέρῳ*. — *ὑπανίσταμαι τινι* = ἐγείρομαι ἐκ τῆς θέσεώς μου διὰ τινα (ἵνα παράσχω τόπον εἰς αὐτὸν ἢ εἰς ἐνδειξιν σεβασμοῦ). — *κοίτη* = κλίνη. — *ὑπεῖξαι*, δηλ. *τῷ πρεσβυτέρῳ*. — *ὑπέικω (τινὶ) λόγων* = παραχωρῶ εἰς τινα τὸν λόγον, ἵνα ὀμλήσῃ πρῶτος. — *ὄγαθέ* = ; (I, 4, 17). — *ἔφη* = ἐξηκολούθη-

σεν ὁ Σωκρ. λέγων. — *ὡς φιλ...* = πόσον φιλ... — *ἐλευθέριος* = ; (κεφ. 1, § 22). — *τὰ μὲν γὰρ ...*, ὁ γὰρ αἰτιολογεῖ τὴν ἐννοουμένην πρότασιν: *καὶ πάνυ ταχύ σοι ὑπακούσεται.* — *ἀνθρώπιον* = ἀνθρωπάριον. — *ἄλλως ... ἢ* = κατ' ἄλλον τρόπον... παρά. — *αἰρῶ τινα* = ἐλκύω τινὰ πρὸς τὸ μέρος μου, ἀποκτῶ τὴν εὐνοϊάν τινος. — *προσφιλῶς χρώμενος*, δηλ. *τούτοις* = *εἰ προσφιλῶς χρῶο (τούτοις)*. — *προσφιλῶς* = φιλικῶς, εὐμενῶς. — *μάλιστα* = ἄριστα. — *κατεργάζομαι τινα* = *αἰρῶ τινα*.

Τούτου γε, δηλ. τοῦ ὑπὸ τοῦ Σωκρ. προτεινομένου, ἤτοι τοῦ *καθηγεῖσθαι τὸν νεώτερον*. — *κοίτη μ. τιμῆσαι*, ὁσάκις ἐφιλοξένει τις πρεσβύτερον, παρεχῶρει πρὸς τιμὴν τὴν μαλακωτέραν κλίνην. — *καὶ λόγων ὑπεῖξαι*, οὐ μόνον ἐν τοῖς ἰδιωτικαῖς διαλόγοις πρέπον ἦτο ὁ νεώτερος ν' ἀναμένῃ νὰ ἐκφέρῃ ὁ πρεσβύτερος γνώμην πρῶτος, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς δημοσίαις συναθροίσεσιν ἐδίδοτο ὁ λόγος πρῶτον εἰς τοὺς πρεσβυτέρους.

§ 17.

Ἐὰν οὖν ... γίννηται, ὡς ἀπόδοσις νοητέα ἢ πρότασις: *τί γενήσεται*; — *τί γὰρ ἄλλο... ἢ κινδ.* = *τί γὰρ ἄλλο γενήσεται...* ἢ *ὅτι κινδυνεύσεις*: ὁ δὲ γὰρ αἰτιολογεῖ τὴν ἐννοουμένην πρότασιν: ἡ ζημία δὲν θὰ ἦτο μεγάλη. — *ἐπιδείκνυμι* (μετ' ἀπρμφ.) = δεικνύω ὅτι... — *ἐκεῖνος δὲ φαῦλος...* = *ἐκεῖνος δὲ κινδυνεύσει ἐπιδειξάι εἶναι φ...* — *φιλονικῶ ὅπως...* = φιλοτιμοῦμαι νὰ... — *περιγίγνομαι τινος εὖ ποιῶν* = ὑπερτερῶ τινα ἐν τῇ εὐποιίᾳ.

Εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, δηλ. τῆς φιλαδελφίας.

§ 18—19.

Οὕτως... διάκεισθον = οὕτω διάκεισθε σεῖς οἱ δύο πρὸς ἀλλήλους. — *ὥσπερ εἰ ... τράποιντο* = ὡς ἐάν... ἤθελον τραπή. — *τῶ χεῖρε* = αἱ δύο χεῖρες. — *τῶ χεῖρε, ἄς*, παρατηρητέα ἢ ἐναλλαγή τοῦ δυϊκοῦ καὶ πληθυντκ. ἀριθμοῦ: πρὸς τούτοις παρατηρητέον ὅτι παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς ἐν τῷ δυϊκῷ ἀριθμῷ καὶ τὸ θηλυκὸν γένος ἐκφέρεται διὰ τοῦ ἀρσενικοῦ τύπου: οὕτω καὶ κατωτέρω: (*συλλ.*) *ἀλλήλοιν... ἀφεμένω... (διακ.) ἀλλήλω*. — *ἐπὶ τῷ*

συλλ. = με τὸν σκοπὸν νά... — **συλλαμβάνω τινί** = βοηθῶ τινα. — **ἀφεμένω**, μετχ. δυϊκοῦ ἀριθ. τοῦ μέσου ἀορ. β' τοῦ ῥ. **ἀφίεμαι (τινος)** = ἀφίνω, παραμελῶ τι. — **θεία μοῖρα** = κατὰ θεῖαν πρόνοιαν. — **πεποιημένω**, μετχ. ἐπιθκ. — **πρὸς τὸ συνεργεῖν** = **ἐπὶ τῷ συνεργεῖν**. — **συνεργῶ τινί** = βοηθῶ τινα. — **οὐκ ἂν...** **εἴη** = (λοιπὸν) δὲν θὰ ἦτο. — **πολλὴ ἀμαθία** = μεγάλη μωρία. — **κακοδαιμονία** = παραφροσύνη. — **τοῖς ἐπ' ὧφ. πεποιημένοις ἐπὶ βλ. χρῆσθαι** = νὰ μεταχειρίζηται τις πρὸς βλάβην ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔχουσι ποιηθῆ πρὸς ὠφέλειαν. — **ἀδελφῶ... ἢ χεῖρέ τε καὶ πόδε καὶ ὀφθαλμῶ** = δύο ἀδελφούς... παρὰ δύο χεῖρας καὶ δύο πόδας καὶ δύο ὀφθαλμούς. — **ἀδελφά** = διπλᾶ. — **φύω** = ποιῶ, δημιουργῶ. — **εἰ δέοι αὐτὰς πλ. ὄργ. διέχοντα ἅμα π.** = ἐὰν ἦτο ἀνάγκη αὐταὶ νὰ ἐργασθῶσι συγχρόνως ἐπὶ πραγμάτων, τὰ ὁποῖα ἀπέχουσιν ἀλλήλων περισσότερον μιᾶς ὀργυῖας. — **οὐκ ἂν δύναιτο** = δὲν θὰ ἠδύναντο. — **ἐπὶ τὰ ὄργ. διέχοντα** = εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀπέχουσιν ἀπ' ἀλλήλων μίαν ὀργυῖαν. — **οἱ δοκοῦντες** = οἷτινες νομίζονται. — **ἐξικνοῦμαι ἐπὶ πλεῖστον** = φθάνω εἰς μεγίστην ἀπόστασιν. — **οὐδ' ἂν τῶν ἔτι...** = **οὐκ ἂν δύναιτο ἰδεῖν ἅμα τὰ ἔμπροσθεν καὶ τὰ ὀπισθεν καὶ τῶν ἔτι ἐγγυτέρω (ὀργυῖας) ὄντων**. — **ἀδελφῶ δέ** = δύο ὁμοῦς ἀδελφοί. — **φίλω ὄντε** (μετχ. ἐπιθκ.) = οἱ ὁποῖοι εἶναι ἠγαπημένοι. — **καὶ πολὺ διεστῶτε** (μετχ. ἐνδοτκ.) = **καὶ εἰ πολὺ διεστᾶσι** = καὶ ἂν πολὺ ἀπέχουσιν ἀλλήλων = καὶ ἂν πολὺ μακρὰν εὐρίσκειται ὁ εἰς ἀπὸ τὸν ἄλλον. — **πράττετον ἅμα** = συμπράττουσιν, συνεργάζονται.

Οὕτως... διάκεισθον, ὥσπερ εἰ τὼ χ..., ἐπομένως ὁ Χαιρεκρ. καὶ ὁ Χαιρεφ. διάκεινται πρὸς ἀλλήλους ὡς ἐχθροί. — **(ἀφεμένω) τούτου, δηλ. τοῦ συλλαμβάνειν ἀλλήλοιν**. — **(ἀμελήσαντε) τούτου, δηλ. τίνος**; — **ὀργυῖα** εἶναι τὸ μῆκος ἢ διάστημα τῶν ἐκτεταμένων ἐκατέρωθεν ὀριζοντίως βραχιόνων, δηλ. 1 μέτρ. καὶ 85 ἑκατοστ. — **καὶ πολὺ διεστῶτε**, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς χεῖρας, τοὺς πόδας καὶ τοὺς ὀφθαλμούς, ἅτινα ἐγγὺς ἀλλήλων κείνται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 4.

§ 1 — 2.

Ἐξ ὧν = τοιαῦτα, ἐξ ὧν. — μάλιστ' ἂν τις ὠφελείσθαι = ὅτι παρὰ πολὺ δύνάται τις νὰ ὠφελῆται. — πρὸς... κτήσιν = ὡς πρὸς τήν... — χρεία = χρήσις. — τοῦτο μὲν γάρ... = ἔφη γὰρ τοῦτο μὲν δὴ ἀκούειν πολλῶν. — γάρ, διασαφητικός. — τοῦτο μὲν δὴ = τὸ ἐξῆς μὲν πρὸ πάντων. — ἀκούω τί τινος = ἀκούω τι παρὰ τινος. — ὡς πάντων... εἴη..., ἐπεξηγήσεις τοῦ τοῦτο. — σαφῆς = εἰλικρινής. — ἐπιμελομένους δέ... ὄρᾱν ἔφη... = ὄρᾱ δὲ τοὺς πολλοὺς, ἔφη, ἐπιμελομένους παντὸς (ἄλλου) μᾶλλον ἢ κτήσεως φίλων. — καὶ γὰρ οἰκίας... ὄρᾱν ἔφη = ὄρᾱ γὰρ (τοὺς πολλοὺς) κτωμένους ἐπιμελῶς οἰκίας καὶ ἀγρούς... καὶ πειρωμένους σφάζειν τὰ ὄντα. — βοσκήματα = ; (κεφ. 1, § 28). — σφάζω τὰ ὄντα = διαφυλάττω ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἔχω. — δ μέγ. ἀγ. = ὅς μέγιστον ἀγαθόν. — ὄρᾱν ἔφη τοὺς πολλοὺς οὔτε... = ὄρᾱ τοὺς πολλοὺς οὔτε φροντίζοντας ὅπως κτήσονται. — οὔτε ὅπως οἱ ὄντες αὐτοῖς (φίλοι) σφάζονται = οὔτε (φροντίζοντας) ὅπως τοὺς ὄντας αὐτοῖς φίλους σφάζωσι. — φροντίζω ὅπως (μεθ' ὑποτακτ.) = φροντίζω νὰ (μεθ' ὑποτακτ.).

§ 3 — 4.

Καμνόντων φίλων τε καὶ οἰκετῶν = ὅταν φίλοι καὶ δούλοι συγχρόνως εἶναι ἀσθενεῖς. — ὄρᾱν τινος ἔφη τοῖς μὲν... = ἔφη ὄρᾱν τινος εἰσάγοντας τοῖς μὲν οἰκέταις καὶ ἰατροῦς. — εἰσάγω τινὶ ἰατρὸν = καλῶ ἰατρὸν, ὅπως ἴδῃ τινά. — τὰ πρὸς ὑγίειαν = τὰ συντελοῦντα εἰς τὴν ἀνάρρωσιν. — παρασκευάζοντας, ἢ μετχ. αὐτη, ὡς καὶ αἱ κατωτέρω ὀλιγοροῦντας, ἀχθομένους, ἠγουμένους, οἰομένους, ἐῶντας, ἀμελοῦντας, κατηγορημ. ἐξαρτ. ἐκ τοῦ ὄρᾱν. — ὀλιγοροῦ τινος = παραμελῶ τινά. — ἀποθανόντων τε ἀμφοτέρων = καὶ ὅταν ἀποθάνωσιν ἀμφοτέροι. — ἀχθομαι ἐπὶ τοῖς οἰκέταις (ἀποθανοῦσι) καὶ ζημίαν ἠγοῦμαι = λυπούμαι διὰ τὸν θάνατον τῶν δούλων καὶ θεωρῶ (τὸν θάνατον τούτων)

ζημίαν. — ἐπὶ τοῖς φίλοις (ἀποθανοῦσι) οὐδὲν ἐλαττοῦμαι = ἐκ τοῦ θανάτου τῶν φίλων οὐδαμῶς ζημιούμαι. — ἔῷ τι ἀθεράπεντον καὶ ἀνεπίσκεπτον = ἀφίνω τι ἄνευ περιποιήσεως καὶ ἄνευ ἐξετάσεως (περὶ τῆς καταστάσεώς του). — ἐπιμελείας δεομένων = ὅταν δέωνται ἐπιμελείας. — ὄρᾱν ἔφ η = ὄρᾱ. — τοὺς πολλοὺς . . . τὸ πλῆθος εἰδότας, ἢ μετχ. κατγρμτκ. ἐκ τοῦ ὄρᾱν = ὅτι οἱ πολλοί . . . ἴσασι τὸ πλῆθος. — καὶ πάννυ πολλῶν αὐτοῖς ὄντων = εἰ καὶ πάννυ πολλὰ αὐτοῖς ἔστι. — ὀλίγων ὄντων = εἰ καὶ ὀλίγοι εἰσίν. — οὐ μόνον ἀγνοοῦντας, ἀλλὰ καὶ . . . ἀνατίθεισθαί, ἀντὶ ἀπρμφ. ἀνεμένετο μετοχή: ἀνατιθεμένων (ἐκ τοῦ ὄρᾱν). — ἐγχειρήσαντας καταλέγειν τοῖς πυνθανομένοις τοῦτο = ἐὰν ἐπιχειρήσωσι ν' ἀπαριθμῶσι (τοὺς φίλους) εἰς τοὺς ἐρωτῶντας περὶ τούτου (δηλ. περὶ τοῦ πλήθους τῶν φίλων). — οὐδ' . . . ἔθεσαν, πάλιν τ. ἀνατ. = πάλιν ἀνατίθεισθαί τούτους, οὐδ' ἐν τοῖς φίλοις ἔθεσαν. — ἀνατίθειμαί τινα = ἀφαιρῶ, ἀποσύρω τινὰ (ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν φίλων). — τίθειμί τινα ἐν τοῖς φίλοις = λογαριάζω τινὰ μεταξὺ τῶν φίλων. — τοσοῦτον = τόσον ὀλίγον. — αὐτούς, ὑποκμ. τοῦ φροντίζειν, ὅπερ ἔξαρτ. ἐκ τοῦ ἔφ η.

§ 5—6.

Πρὸς ποῖον κτήμα τῶν ἄλλων (κτημάτων) = πρὸς ποῖον ἄλλο κτήμα. — ζεῦγος = ζεῦγος βοῶν. — οὕτω, μετ' ἐπιθ. = τόσον. — ἀνδράποδον = δούλος. — εὔνους = πρόθυμος. — παραμόνιμος = πιστός. — πάγχρηστος = κατὰ πάντα χρήσιμος, ὠφέλιμος. — τάτω ἐμαντὸν πρὸς τι = προθύμως προσφέρομαι πρὸς πλήρωσίν τινος. — πᾶν τὸ ἐλλεῖπον τῷ φίλῳ = πᾶσα ἔλλειψις (ἀνάγκη) τοῦ φίλου. — καὶ τῆς τῶν ἰδίων κατασκ. καὶ τῶν κοινῶν πράξεων (= καὶ τῆς τῶν κοινῶν πράξεων [κατασκευῆς]) = ὅχι μόνον ἐν τῇ . . . , ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ . . . — ἡ τῶν ἰδίων κατασκευῆ = ἡ διευθέτησις (τακτοποίησις) τῶν ἰδιωτικῶν ὑποθέσεων. — ἡ τῶν κοινῶν πράξεων κατασκευῆ = ἡ διαχειρίσις τῶν δημοσίων ὑποθέσεων. — συνεπισχύει . . . συμβοηθεῖ, ὑποκμ.: ὁ ἀγαθὸς φίλος. — συνεπισχύω = συμβοηθῶ, συντρέχω μὲ τὰς δυνάμεις μου. — ταράτω = ἐμβάλλω εἰς ἀνησυχίαν. — τὰ μὲν . . . τὰ δὲ = ἄλλοτε μὲν . . . ἄλλοτε δέ. — συναναλίσκω = συνδαπανῶ. — βιάζομαι = μεταχειρίζομαι βίαν. — εὖ πράττοντας (τοὺς φίλους) = ἐὰν (οἱ φίλοι)

εὐτυχῶσιν = ἐν τῇ εὐτυχίᾳ (τῶν φίλων). — *πλεῖστα εὐφραίνω* = μεγίστην εὐφροσύνην (χαρὰν) προξενῶ. — *σφαλλομένους (τοὺς φίλους)* = ἐάν (οἱ φίλοι) δυστυχῶσιν = ἐν τῇ δυστυχίᾳ (τῶν φίλων). — *πλεῖστα ἐπανορθῶ* = μεγίστην ὑποστήριξιν παρέχω.

Κρείττων, τίνος; — *τὰ μὲν συμπείθων . . . τὰ δὲ βιαζόμενος*, ἡ ἔννοια: ὁ καλὸς φίλος πολλάκις βλέπων τὸν φίλον τοῦ ἐπιχειροῦντα ἐπιζήμιόν τινα ἐπιχειρήσιν προσπαθεῖ ν' ἀποτρέψῃ αὐτὸν ἄλλοτε μὲν πείθων, ἄλλοτε δέ, ἐάν δὲν πείθῃται, μεταχειριζόμενος βίαν. — *πλεῖστα εὐφραίνων*, διὰ τῶν συγχαρητηρίων τοῦ ἐπὶ τῇ εὐτυχίᾳ των. — *πλεῖστα ἐπανορθῶν*, πῶς;

§ 7.

Ἄ αἴ τε χεῖρες . . . τούτων φ. εὖεργ. οὐδενὸς λείπεται = φίλος εὖεργετῶν οὐδενὸς λείπεται τούτων, ἃ αἴ τε χεῖρες ἐκ. ὑπηρετοῦσι καὶ οἱ ὀφθ. κτλ. — *λείπομαι τίνος* = ὑστερῶ εἰς τι. — *προορῶ* = βλέπω μακράν. — *προακούω* = ἀκούω μακράν. — *διανύτω* = διανύω, διαπορεύομαι. — *φίλος εὖεργ. οὐδενὸς λείπεται τούτων, ἃ αἴ τε χεῖρες* κτλ., κατ' ἔννοιαν = φίλος εὖεργετικὸς εἰς οὐδεμίαν ὑστερεῖ ἐκ τῶν ὑπηρεσιῶν τούτων, τὰς ὁποίας ἐκτελοῦσιν αἱ χεῖρες ἐργαζόμεναι πρὸς ὠφέλειαν ἐκάστου, οἱ ὀφθαλμοὶ βλέποντες μακράν, τὰ ὦτα ἀκούοντα μακράν, οἱ πόδες διανύοντες (ὁδόν). — *πρὸ αὐτοῦ* = ὑπὲρ ἑαυτοῦ. — *ἐξεργάζομαι* = κατορθώνω. — *πρὸ τοῦ φίλου*, ἢ *πρὸ καὶ ἐνταῦθα* = ὑπὲρ. — *ἐξαρκῶ* = ἐν ἀφθονίᾳ παρέχω. — *ἀλλ' ὁμως* = καὶ ὅμως. — *θεραπεύω τι* = περιποιοῦμαι τι. — *πάμπορος* = ὁ τὰ πάντα φέρων (παράγων), ὁ κατὰ πάντα γόνιμος. — *ἀργῶς* = νωθρῶς. — *ἀνεμμένως* (ἐπίρρ. μετχ. παθτικ. πρκμ. τοῦ ἀνίημι) = χαλαρῶς, ἄνευ ζήλου.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 1.

§ 1-3.

“**Οτι δέ... διηγήσομαι**, ἡ φυσικὴ σειρά τῶν λέξεων: **νῦν δὲ διηγήσομαι τοῦτο**, ὅτι (Σωκρ.) ὠφέλει τοὺς ὀρεγομένους τῶν καλῶν, ποιῶν (αὐτοὺς) ἐπιμελεῖς (τούτων), ὧν ὀρέγοντο.—**ὀρέγομαι τινος**=ἐπιδιώκω τι.—**τὰ καλὰ**=τὰ δημόσια ἀξιώματα.—**ποιῶ τινά ἐπιμελῆ τινος**=προτρέπω τινὰ νὰ φροντίζη περὶ τινος (=νὰ φροντίζη νὰ γείνη ἱκανὸς εἰς τι).—**ὧν ὀρέγοντο**, ἡ εὐχτικὴ δηλοῖ ἀόριστον ἐπανάληψιν τῆς πράξεως ἐν τῷ παρελθόντι = ἄτινα ἐκάστοτε ἐπεδίωκον.—**ἀκούσας**, μετχ. χρονκ.—**ἀκούω** (μετ’ ἀπρμφ.)=;—**γάρ**, διασαφητικός.—**ὃν ἤσθάνετο β.**=περὶ οὗ ἐμάνθανεν ὅτι ἤθελε.—**μέντοι**=τῇ ἀληθείᾳ, βεβαίως.—**ἐξὸν τοῦτο μαθεῖν**=**εἰ καὶ ἔξεστι (αὐτῷ) μαθεῖν τοῦτο** (δηλ. τὸ στρατηγεῖν)=ἐν ᾧ εἶναι δυνατὸν εἰς αὐτὸν νὰ...—**ἂν...ζημοῖτο**=θα ἐτιμωρεῖτο.—**ἐργολαβῶ ἀνδριάντας**=ἀναλαμβάνω τὴν κατασκευὴν ἀνδριάντων (ἐπὶ ὠρισμένῳ χρηματικῷ ποσῷ).—**μὴ μεμαθηκῶς**=χωρὶς νὰ ἔχη μάθει.—**ὄλης τῆς πόλεως...ἐπιτρεπομένης**=**ἐπειδὴ ὄλη ἢ πόλις ἐπιτρέπεται**.—**ἐπιτρέπομαι τινι**=ἐμπιστεύομαι εἰς τινα.—**μεγάλα τὰ τε ἀγαθὰ...=εἰκός (ἔστι) τὰ τε ἀγαθὰ γίγνεσθαι μεγάλα**, κατορθοῦντος αὐτοῦ, καὶ τὰ κακὰ (γίγνεσθαι μεγάλα), διαμαρτάνοντος (αὐτοῦ).—**κατορθοῦντος αὐτοῦ ...διαμαρτάνοντος (αὐτοῦ)**, αἰ μετχ. ὑποθκ.=ἐὰν αὐτὸς ἐπιτυχχάνη... ἐὰν αὐτὸς ἀποτυχχάνη (κάμνη σφάλματα).—**πῶς οὖν οὐκ ἂν...=πῶς οὖν οὐκ ἂν δικαίως ζημοῖτο (ὑπὸ τῆς πόλεως) ὁ ἀμελῶν μὲν τοῦ μανθάνειν τοῦτο** (δηλ. τὸ στρατηγεῖν), ἐπιμελόμενος δὲ τοῦ αἰρεθῆναι (στρατηγός).—**ἐλθόντα**=**ἐλθεῖν καί**.

Εἰς τὴν πόλιν, δηλ. εἰς τὰς Ἀθήνας.—**τῶν συνόντων**, πῶς καλεῖ ὁ Ξενοφ. τοὺς συναναστρεφομένους μετὰ τοῦ Σωκρ.; βλ. ἐν σελ. 68 «τοὺς ἐπιτηδείους».—**τῆς τιμῆς ταύτης**, δηλ. τοῦ στρατηγικοῦ ἀξιώματος.—**ἔπεισεν (αὐτόν)**, τίνα;—**ἐλθόντα**, δηλ. εἰς τὸν Διονυσόδωρον.—**μανθάνειν, τι;**

§ 4—5.

Ἐπει μεμαθηκώς ἦκε—**ἐπει ἐμεμαθήκει καὶ ἦκε** (= ἐπα-
νῆλθε).—**προσπαίζω τινί**—ἀστεῖζομαι μέ τινα.—**οὐ δοκεῖ ὑμῖν**
...φαίνεσθαι = δὲν νομίζετε ὅτι... φαίνεται. — **τὸν Ἄγαμ...**
ἔφη εἶναι = περὶ τοῦ Ἄγαμ. εἶπεν ὅτι εἶναι. — **γεραρός** = ἔχων
ἐπιβάλλον ἐξωτερικόν, μεγαλοπρεπής. — **στρ. μαθῶν**—ἀφ' ὅτου
ἔμαθε νά...—**καὶ γὰρ ὡσπερ**—**ὡσπερ γάρ**. — **ἰῶμαι**—λατρεύω.
—**ἀπὸ τοῦδε τοῦ χρόνου**—ἀπὸ σήμερον. — **διατελεῖ ὧν**—πάν-
τοτε εἶναι. — **μὴ ἐπιστάμενος** = **μὴ μεμαθηκώς** (δηλ. **στρατη-
γεῖν ἢ λατρεύειν**). — **ἀτὰρ** = ἀλλ' ὅμως, ἐν τούτοις. — **ἵνα καί,
ἐὰν ἡμῶν τις**—**ἵνα καὶ ἡμεῖς, ἐὰν ἡμῶν τις**. — **ταξιαρχῶ τινι**
= εἶμαι ταξιαρχος ὑπὸ τὰς διαταγὰς τινος. — **λοχαγῶ τινι**—εἶμαι
λοχαγός ὑπὸ τὰς διαταγὰς τινος. — **ἐπιστημονέστεροι**, ὁ β' ὅρος
τῆς συγκρίσεως: **ἢ νῦν ἐσμεν**. — **ἐπιστήμων τῶν πολεμικῶν**—
ἐμπειρος εἰς τὰ πολεμικά.—**σὲ διδάσκειν τὴν στρατηγίαν**,
παρατηρητέα ἢ μετὰ διπλῆς αἰτιατικ. σύνταξις τοῦ **διδάσκειν**· οὕτω
καὶ κατωτέρω: **τὰ τακτικὰ ἐμὲ ἐδίδαξεν**. — **στρατηγία**—ἡ
ἱκανότης ἢ ἡ εὐφυΐα τοῦ στρατηγοῦ, ἢ στρατηγικὴ δεινότης. —
καὶ ὅς=; (βιβλ. I, κεφ. 4, § 2). — **ἐκ τοῦ αὐτοῦ** (δηλ. **ἤρξατο**)
= ἐκ τοῦ αὐτοῦ (ἀκριβῶς) μέρους ἤρχισεν. — **τὰ τακτικὰ** = ἡ
τακτικὴ (τέχνη) = ἡ τέχνη τοῦ παρατάσσειν στρατόν. — **ἐμὲ γε,**
ὁ γε—τούλάχιστον.

Ἦκε, δηλ. εἰς τὸν Σωκρ.—**ὡσπερ Ὅμηρος... ἔφη**, ὁ Ὅμη-
ρος ἐν Ἰλ. Γ, 169-170 περὶ τοῦ Ἄγαμέμνονος εἶπεν

καλὸν δ' οὕτω ἐγὼν οὐπω ἴδον ὀφθαλμοῖσιν,
οὐδ' οὕτω **γεραρόν**· βασιλῆι γὰρ ἀνδρὶ ἔοικεν.—

γεραρώτερος, παρ' ὅ,τι δηλ. ἦτο. — **ταξιαρχῆ**, ὁ ταξιαρχος ἐν
Ἀθήναις ὑπὸ τὰς διαταγὰς ὧν τοῦ στρατηγοῦ διόκει **τάξιν**, ἤτοι
στρατιωτικὴν φάλαγγα πεζικοῦ, οἷαν παρεῖχεν ἐκάστη φυλὴ, ὅθεν
καὶ ἦσαν οὗτοι δέκα τὸν ἀριθμόν. — **λοχαγῆ**, καὶ ὁ λοχαγός ἐν
Ἀθήναις ἦτο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ· διόκει δὲ **λόχον**
στρατιωτῶν (ἐξ 100 συνήθως ἀνδρῶν). — **ἐκ τοῦ αὐτοῦ... εἰς
ὄπερ καὶ ἐτελ.**, ἡ ἔννοια: μὲ ἐδίδαξεν ἕνα μόνον κλάδον τῶν στρα-
τιωτικῶν, δηλ. τὴν **τακτικὴν**.

§ 6.

Ἄλλα μὴν = ἄλλ' ὅμως. — **τοῦτό γε, ὁ γε** = βεβαίως. — **πολλοστός**, κυρίως = εἷς ἐκ τῶν πολλῶν· εἶτα = ἐλάχιστος. — **καὶ γὰρ παρασκ...** = **χρὴ γὰρ τὸν στρατηγὸν εἶναι καὶ παρασκευαστικὸν τῶν εἰς τὸν π. καὶ ποριστ...** — **παρασκευαστικὸς υἱος** = ἱκανὸς εἰς τὸ παρασκευάζειν τι. — **τὰ εἰς τὸν πόλεμον** = τὰ ἀναγκαιοῦντα εἰς τὸν πόλεμον. — **ποριστικὸς υἱος** = ἱκανὸς νὰ πορίξῃ ἢ παρέχῃ τι. — **μηχανικὸς** = ἐφευρετικὸς, ἐπινοῶν (πολεμικὰ σχέδια). — **ἐργαστικὸς** = δραστήριος, ἐνεργητικὸς. — **ἀγχίνους** = ὀξὺς τὸν νοῦν, εὐφυής. — **ὠμὸς** = ἄγριος, αὐστηρὸς. — **ἀπλοῦς** = εἰλικρινής, ἄδολος. — **ἐπίβουλος** = δόλιος. — **φυλακτικὸς** = ἱκανὸς νὰ προφυλάσσῃται (ἀπὸ αἰφνιδίας προσβολῆς τῶν ἐχθρῶν), προσεκτικὸς. — **κλέπτῃς** = κρυφίως ἐνεργῶν, πανοῦργος. — **προετικὸς** (ἐκ τοῦ **προΐημι**) = δαπανηρὸς, ἄσωτος. — **φιλόδωρος** = ὁ ἀγαπῶν νὰ δίδῃ δῶρα, γενναιοδωρος. — **ἀσφαλῆς καὶ ἐπιθεικὸς** = συνετὸς πρὸς ἄμυναν καὶ πρὸς ἐπίθεσιν. — **φύσει καὶ ἐπιστήμῃ** = ἐκ φύσεως καὶ δι' ἐπιστήμης. — **ὁ εὖ στρατηγήσων** = ὁ μέλλων καλῶς νὰ στρατηγήσῃ.

Τοῦτο, δηλ. **τὰ τακτικά**. — **φιλόφρονα**, π. χ. πρὸς τοὺς στρατιώτας τοὺς ἐκτελοῦντας τὸ καθήκον των. — **ἄρπαγα**, δηλ. τῶν πραγμάτων τῶν πολεμίων. — **καὶ ἄλλα πολλά**, ὡς τὴν ἐγκράτειαν φαγητοῦ, ποτοῦ, ὕπνου κ.τ.τ.: πρβλ. βιβλ. I, κεφ. 5, § 1.

§ 7-9.

Καλὸν δὲ καὶ... = **καλὸν δέ (ἔστι) καὶ τὸ εἶναι (τὸν εὖ στρατηγήσοντα) τακτικόν**. — **τακτικὸς** = ἱκανὸς εἰς τὸ παρατάσσειν στράτευμα (ἐν πολέμῳ). — **κέραμος**, περιληπτικῶς = **κέραμοι**. — **κάτω καὶ ἐπιπολῆς** (ἐπίρρ.) = **κάτω καὶ ἄνω** = εἰς τὰ θεμέλια καὶ εἰς τὴν στέγην. — **τήκομαι** = λυώνω (ἀμτβ.), διαλύομαι. — **οἷ τε λίθοι καὶ ὁ κ.**, ἐπεξήγησις. — **οἰκοδομία** = οἰκοδόμησις. — **συντίθεται**, ὑποκμ.: **ταῦτα** (δηλ. ἅπαντα ἢ προλεχθεῖσα ὕλη). — **συντίθημι** = συναρμόζω (πρὸς κατασκευὴν ὄλου τινός). — **πολλοῦ ἄξιος** = πολῦτιμος. — **οἰκία**, διασαφεῖ τὸ **πολλοῦ ἄξιον κτήμα**. — **πάνυ ὅμοιον λέγω** = λέγω πολὺ ἐπιτυχῆ παρομοίωσιν. — **καὶ**

γάρ = διότι καί. — *ἀγαθός* = ἀγδρετός. — *κακός* = δειλός. — *ἵνα* ... *ἄγωνται* ... *ὠθῶνται*, ὑποκμ.: *οἱ χεῖριστοι*. — *ὑπὸ μὲν τῶν* ... *ὑπὸ δὲ τῶν* = *ὑπὸ τῶν μὲν* ... *ὑπὸ τῶν δὲ* = ὑπ' ἐκείνων μὲν (δηλ. τῶν πρώτων) ... ὑπὸ τούτων δὲ (δηλ. τῶν τελευταίων). — *εἰ μὲν* ... *ἐδίδαξεν*, ὡς ἀπόδοσις ἐννοεῖται τό: *καλῶς ἔχει*. — *διαγινώσκω* = διακρίνω.

Σηπόμενα ... *τηκόμενα*, ὑπὸ τίνων; — *τότε γίγν.* ... *οἰκία*, ἐπὶ Σωκράτους αἱ οἰκίαι τῶν Ἀθηναίων ἦσαν ἀπλούσταται, εὐτελεῖς ἐξωθεν, ἅτε ἐκ λίθων, πλίνθων καὶ ξύλων συγκεῖμεναι ἀπὸ τῶν Μακεδονικῶν δὲ χρόνων ἤρχισαν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ οἰκοδομῶσι πολυτελεῖς οἰκίας. — *τούς ἀρίστους πρώτους* ... *καὶ τελευταίους* ... , οὕτως ἔταττεν ὁ Νέστωρ τὸ στράτευμά του ἐν Τροίᾳ: πρβλ. Ἰλ. Δ. 297-300:

ἱπιῆας μὲν πρῶτα σὺν ἵπποισιν καὶ ὄχεσφιν,
πεζοὺς δ' ἐξόπιθε στήσεν πολέας τε καὶ ἐσθλοὺς,
ἔρκος ἔμεν πολέμοιο· κακοὺς δ' ἐς μέσον ἔλασσει,
ὄφρα καὶ οὐκ ἐθέλων τις ἀναγκαίῃ πολεμίζοι.—

ὠθῶνται, δηλ. πρὸς τὰ ἐμπρός.

§ 11.

Εἶεν = καλὰ! πολὺ καλὰ! — *πότερά* (= *πότερόν*) *σε* ... *ἐδίδαξε*, ἢ ... ; = *ἐδίδαξέ σε μόνον τάττειν (τὸν στρατὸν)*, ἢ ... ; — *καὶ ὅπη καὶ ὅπως χρηστέον ἐκ. τῶν τ.* = καὶ ποῦ καὶ πῶς πρέπει νὰ μεταχειρίζησαι ἕκαστον τάγμα. — *οὐ πάνυ* = οὐδαμῶς οὐδόλως. — *πολλά γ' ἐστί*, πρὸς ἃ = ὑπάρχουσι βεβαίως πολλαὶ περιστάσεις, καθ' ἅς. — *οὔτε τάττειν οὔτε ἄγ* ... = *οὐ προσήκει ὡσαύτως [τάττειν (τινὰ τὸν στρατὸν)] ἢ ἄγειν*. — *ὡσαύτως* = κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. — *δισαφήνιζε*, ὑποκμ. ὁ Διονυσόδωρος. — *αἰσχυνεῖται* ... *σε ἀποπέμψασθαι* = θὰ ἐντραπῆ νὰ σε ἀπολύσῃ, ἀπὸ ἐντροπῆν δὲν θὰ σε ἀπολύσῃ. — *εἰληφῶς* = ἀφ' οὗ ἔχει λάθει. — *ἐνδεής* = ἐστερημένος ἀκριβοῦς γνώσεως (τῆς στρατηγίας).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 2.

§ 1.

Ἐντυχὼν δέ... = ἐντυχὼν δέ ποτέ τῳ (= τινι) ἡρημένῳ στρατηγεῖν (καθαρῶς τελκ. ἀπρμφ.). — *τοῦ=τίνος.* — *ἄρα γε οὐτι = ἄρα γε προσηγόρευεν αὐτὸν ποιμένα, οὐτι* (αἰτλγκ.). — *ὅπως ἔσσονται καὶ... ἔξουσι καὶ... ἔσται*, πλάγαι ἐρωτημηκ. προτάσεις ἐκ τοῦ ἐπιμελεῖσθαι. — *ἐπιμελοῦμαι ὅπως* (μετὰ μέλλ. ὄριστκ.) = φροντίζω πῶς νά... — *οἷς, οἰός, ἦ=πρόβατον.* — *καί, οὐ ἔνεκα... τοῦτο ἔσται = καί* (πῶς) νά ἐπιτευχθῆ ὁ σκοπός, ἔνεκα τοῦ ὁποίου...

ἽΟμηρον... προσαγορευῆσαι, ἐν Ἰλ. Β, 243 :

*Ὡς φάτο νεικείων ἸΑγαμέμνονα, ποιμένα λαῶν
Θεορίτης κτλ.—*

οὐ ἔνεκα τρέφ., τοῦτο ἔσται, δηλ. ἢ ἐκ τῶν προβάτων ὠφέλεια, τὸ ἐξ αὐτῶν εἰσόδημα.

§ 2 — 4.

Τι δῆποτε = διατί ἄραγε. — *ἐπήνεσε*, ὑποκμ.: *ἽΟμηρος.* — *ἀμφοτέρων* (ἐπιρρ.)β. *τ' ἀγαθὸς κρ. τ' αἰχμ.* = καὶ τὰ δύο συγχρόνως, δηλ. καὶ βασιλεὺς καλὸς καὶ γενναῖος πολεμιστής. — *ἄρα γε οὐτι = ἄρα γε ἐπήνεσεν αὐτόν, οὐτι* (αἰτλγκ.). — *οὐκ εἰ... εὖ ἀγωνίζοιτο = οὐχὶ ἐάν... καλῶς (=γενναίως) ἦθελεν ἀγωνίζεσθαι.* — *μόνος αὐτός = μόνον αὐτός.* — *καὶ βασιλεὺς ἀγαθός*, δηλ. *ἂν εἶη.* — *οὐκ εἰ μόνον τοῦ ἑαυτοῦ βίου καλῶς προεσθήκοι = οὐχὶ ἐάν ἦθελε διευθύνει καλῶς μόνον τὸν βίον του· κατ' ἔννοιαν = οὐχὶ ἐάν ἦθελε φροντίζει μόνον περὶ τῆς ἰδικῆς του εὐδαιμονίας.* — *ἀλλ' εἰ καὶ ὦν... = ἀλλὰ εἰ καὶ αἴτιος εἶη εὐδαιμονίας τούτοις, ὦν βασιλεύοι* (ἢ εὐκτκ. καθ' ἔλξιν ἀντί: *ὦν βασιλεύει*). — *οὐχ ἵνα ἑαυτοῦ καλῶς ἐπιμελῆται*, κατ' ἔννοιαν = *οὐχ ἵνα μόνον αὐτὸς εὖ πράττη.* — *δι' αὐτόν*, συναπτέον τῷ: *εὖ πράττωσι.* — *καὶ... δέ = καὶ πρὸς τούτοις.* — *ὥς*, ἐπιτείνει τὸ ὑπερθκ. *βέλτιστος = ἕσσαν τὸ δυνατόν... — αὐτὸν στρατηγόν, ἢ α' αἰτιατκ. ἀντικειμ., ἢ β' κτγρμ.* — *οὔτε κάλλιον... = οὐ ῥάδιόν ἐστιν εὐρεῖν (τινα) ἄλλο οὔτε κάλλιον τούτου οὔτε αἴσχιον τοῦ ἐναντίου.* — *ἐπισκοπῶ = ;* (I, 5, 1). — *τις εἶη =*

ποία εἶναι. — *περιαιρῶ τι* = ἀφαιρῶ τι. — *κατέλειπε δέ*, δηλ. *αὐτῷ, τῷ ἡγεμόνι*. — *τὸ εὐδ. ποιεῖν, ὧν...* = (μόνον) *τὸ ποιεῖν (αὐτὸν [τὸν ἡγεμόνα]) εὐδαίμονας ἐκείνους, ὧν...* — *ὧν ἂν ἡγῆται* = τῶν ὁποίων εἶναι ἡγεμῶν.

Εἰπῶν, ἐν Ἰλ. Γ, 179. — *τούτου (αἷτιος)*, δηλ. τοῦ εὖ ἀγωνίξεσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους. — *οἱ ἐλόμενοι*, δηλ. αὐτὸν βασιλέα. — *τούτου ἔνεκα*, δηλ. τῆς βελτιώσεως τοῦ βίου. — *τοῦτο (παρασκ.)*, δηλ. *τὸ γενέσθαι τὸν βίον τοῖς στρατευομένοις ὡς βέλτιστον*. — *(κάλλιον) τούτου*, δηλ. *τοῦ γενέσθαι τὸν βίον βέλτιστον*. — *τὰ μὲν ἄλλα περ., κατέλειπε δέ...*, ἡ ἔννοια: τὰ ἄλλα προσόντα τοῦ στρατηγοῦ παρεμέριζε θεωρῶν ὡς κύριον προσὸν τοῦτο, τὸ νὰ καθιστᾶ δηλ. ὁ στρατηγὸς εὐδαίμονας τοὺς παρ' αὐτοῦ στρατηγουμένους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 3.

§ 1-2.

Καὶ ἰππαρχεῖν δέ... = *καὶ οἶδα δ' αὐτὸν τοιάδε ποτὲ διαλεχθέντα τινὶ ἡρημένῳ ἰππαρχεῖν* (καθαρῶς τελκ. ἀπρμφ). — *καὶ... δέ* =; (κεφ. 2, § 3). — *αὐτὸν* = *Σωκράτην*. — *ἰππαρχῶ* = εἶμαι ἰππαρχος (= διοικητῆς ἰππικοῦ). — *ἔχοις ἂν* = θὰ ἡδύνασο. — *οὐ γὰρ δὴ τοῦ...* = *οὐ γὰρ δὴ ἐπεθύμησας ἰππαρχεῖν (ἔνεκα) τοῦ ἐλαύνειν πρῶτος τῶν ἰππέων*. — *οὐ γὰρ δὴ* = διότι βεβαίως δέν. — *ἐλαύνω πρῶτος* = *προελαύνω* = (ἔφιππος) προηγοῦμαι. — *καὶ γὰρ* =; (κεφ. 1, § 7-9). — *τούτου ἀξιοῦνται* = ἀπολαύουσι ταύτης τῆς προτιμήσεως. — *γούν* = διότι βεβαίως. — *οὐδὲ τοῦ γνωσθῆναι γε* = *οὐδὲ ἔνεκα τοῦ γνωσθῆναι γε ἐπεθύμησας ἰππαρχεῖν*. — *ἔνεκα τοῦ γνωσθῆναι* = ἵνα γείνης γνωστός. — *ἀλλ' ἄρα οὐ* = *ἀλλ' ἄρα* (= ἀλλ' ἴσως) *ἐπεθύμησας ἰππαρχεῖν οὐ* (αἰτλγκ.). — *παραδοῦναι ἂν* = *παραδώσειν* = ὅτι θὰ παραδώσῃς. — *καὶ... γενέσθαι (ἂν)* = *καὶ... γενήσεσθαι* ἐκ τοῦ οἶει. — *τούτων ἡγούμενος* = ὡς ἡγεμῶν τούτων. — *καὶ μάλα* = βεβαιότατα. — *που* = ἴσως, ἂν δὲν ἀπατώμαι. — *ἐφ' ἦν=δι' ἦν*.

— Ἴππων καὶ ἀμβ. ἐστίν, δηλ. ἀρχή. — ἀμβάτης = ἀναβάτης = ἱππεύς. — ἔστι γὰρ οὖν, κυρίως = (δὲν πρέπει ν' ἀμφιβάλλῃς περὶ τούτου) διότι τῷ ὄντι εἶναι (ἀρχή Ἴππων καὶ...)· εἶτα = βεβαιότατα.

Ἰππαρχεῖν, οἱ Ἴππαρχοι ἐν Ἀθήναις ἦσαν δύο, χειροτονούμενοι ἐξ ἀπάντων τῶν Ἀθηναίων καὶ ἡγούμενοι τῶν ἱππέων, 5 φυλῶν ἑκάτερος· διετέλουν δὲ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῶν στρατηγῶν. — ἡμῖν, δηλ. τῷ Σωκρ. καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. — οἱ ἱπποτοξόται, οὗτοι ἦσαν ἔφιπποι τοξόται· ἀνῆρχοντο εἰς 200 καὶ ἀπετέλουν τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν τοῦ ἱππικοῦ τῶν Ἀθηναίων, ἦσαν δηλ. 8, τι οἱ ψιλοὶ ἐν τῷ πεζικῷ· τὸ ἱππεύειν ἐν τοῖς ἱπποτοξόταις ὑπελαμβάνατο ταπεινόν. — τούτου γε, δηλ. τοῦ προελαύνειν.

§ 3—4.

Ἴθι δὴ = ἐμπρὸς λοιπόν. — ὅπως = πῶς, κατὰ τίνα τρόπον. — καὶ δεσ = ; (κεφ. 1, § 5). — οὐκ ἐμόν, κατγρμ. εἰς τὸ: τοῦτο τὸ ἔργον. — ἀλλ' ἰδίᾳ ἕκαστον δεῖν... = ἀλλὰ δεῖν (ἐκ τοῦ οἶμαι) ἕκαστον (ἱππέα) ἰδίᾳ ἐπιμελεῖσθαι τοῦ ἑαυτοῦ Ἴππου. — παρέχονται, ὑποκμ.: οἱ ἱππεῖς. — παρέχομαι τὸν Ἴππον τινὶ = παρουσιάζω τὸν Ἴππον μου εἰς τίνα. — κακοσκελῆς = ὁ ἔχων κακὰ σκέλη. — ἀσθενῆς = ἀδύνατος. — ἀτροφος = κακῶς τρεφόμενος. — ἀνάγωγος = ἀτίθασος, ἀδάμαστος. — ὅπου ἄν = ὅπουδήποτε καὶ ἄν. — λακιστής = ὁ λακτίζων. — ὥστε μὴδὲ τ. δυνατὸν εἶναι = ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατὸν μὴδὲ νὰ τοὺς θέσῃς εἰς τάξιν, εἰς γραμμὴν. — ἀλλὰ καλῶς..., ὁ ἀλλὰ ἐνταῦθα = βεβαίως, ἀληθῶς. — καλῶς λέγω = ἔχω δίκαιον. — εἰς τὸ δυνατὸν = κατὰ τὸ δυνατόν, καθ' ὅσον εἶναι δυνατόν.

Παρέχονται σοὶ τοὺς Ἴππους, δηλ. κατὰ τὴν ἐπιθεώρησιν (δοκιμασίαν) τῶν Ἴππων, ἣν ὄφειλες νὰ κάμνῃς ὡς Ἴππαρχος. — οἱ μὲν... οἱ δέ, δηλ. τῶν ἱππέων. — τοιούτων, δηλ. ἱππέων μεθ' Ἴππων κακοπόδων, ἀσθενῶν κτλ.

§ 5—7.

Τι δέ, πρβλ. βιβλ. II, κεφ. 1, § 3. — ἔγωγε = μάλιστα. — ἀναβατικὸς ἐπὶ τὸν Ἴππον = ἐπιδέξιος (ἱκανός) εἰς τὸ ἀναβαίνειν ἐπὶ

τὸν ἵππον. — **γοῦν**, ἐνταῦθα = βεβαίως. — **μᾶλλον** = εὐκολώτερον. — **τί γὰρ = τί δέ.** — **κινδυνεύειν = πολεμεῖν** ὡς ὑποκμ. τοῦ ἀπρμφ. νοητέα ἢ αἰτιατκ. σέ. — **πότερον ἐπάγειν... ἢ...;** = κελεύσεις τοὺς πολεμίους ἐπάγειν ἐπὶ τὴν ἄμμον, ἐνθαπερ..., ἢ πειράσει...; — **ἐπάγω** (ἀμετβ.) = πορεύομαι, ἔρχομαι. — **μελέται** = ἀσκήσεις (τῶν στρατιωτῶν). — **τοῦ βάλλειν...;** = ἐπιμέλειάν τινά ποιήσει τοῦ βάλλειν ὡς πλείστους ἀπὸ τῶν ἵππων; — **ἐπιμέλειαν ποιοῦμαι τινος** = ἐπιμελοῦμαι τινος. — **βάλλω** = ἀκοντίζω. — **ὡς πλείστους**, ὑποκμ. τοῦ **βάλλειν** ὡς πλείστοι = ὅσον τὸ δυνατόν πλείστοι. — **θῆγω** = διεγείρω, θαρρύνω. — **ἄλκιμος** = ἀνδρεῖος. — **εἰ δὲ μὴ = εἰ δὲ μὴπω διανενόημαι.** — **ἀλλὰ νῦν γε** = τώρα ὅμως τοῦλάχιστον.

Δεῖ γοῦν, δηλ. ἐμὲ αὐτοὺς ἀναβατικωτέρους ποιῆσαι. — **εἴ τις... καταπέσοι**, οἱ ἵππεῖς ἐπέβαινον ἄνευ ἀναβολῶν ἐπὶ γυμνοῦ τοῦ ἵππου ἢ ἐπιτιθέντες μαλακὰ καλύμματα ἢ προσκεφάλαια· δι' αὐτὸ κατὰ τὴν ἐπέλασιν ἦτο δυνατόν νὰ καταπέσῃ ὁ ἵππεὺς ἀπὸ τοῦ ἵππου. — **οὔτω**, δηλ. **εἰ ἀναβατικὸς εἶη.** — **ἐπὶ τὴν ἄμμον**, ἐννοεῖ τὸν ἀμμόδρομον, δηλ. τὸ ἀμμῶδες ἔδαφος, τὸ κατάλληλον πρὸς ἵπποδρομίαν. — **βέλτιον**, δηλ. **ἔστι ποιεῖσθαι τὰς μελέτας ἐν τοιοῦτοις χωρίοις ἢ ἐν τῇ ἄμμῳ.** — (**βέλτιον**) **καὶ τοῦτο**, δηλ. **τὸ ἐπιμελεῖσθαι ἐμὲ τοῦ βάλλειν ὡς πλείστους ἀπὸ τῶν ἵππων.** — **ἄπερ**, δηλ. **τὸ θῆγειν καὶ ἐξοργίζειν.** — **ἄλκιμ. ποιεῖ**, τίνας; — **πειράσομαι**, τί;

§ 8-10.

Ἀληθῆ λέγω = **καλῶς λέγω**; (§ 4). — **οὓς ἂν ἠγῶνται = οὓς ἠγοῦνται.** — **βέλτιστος** = ἰκανώτατος. — **καὶ γὰρ = οὔτω π.χ.** — **ἐν νόσῳ, ὃν ἂν ἠγ...** = **ἐν νόσῳ τούτῳ μάλιστα πείθονται, ὃν ἠγῶνται (= ὃν ἠγοῦνται)...** — **ἰατρικὸς** = ἔμπειρος (καλὸς) ἰατρός. — **ἐν πλῶ**, δηλ. **τούτῳ μάλιστα πείθονται**· τὸ αὐτὸ νοητέον καὶ εἰς τὸ **ἐν γεωργίᾳ.** — **ὃν ἂν**, δηλ. **ἠγῶνται.** — **κυβερνητικὸς** = καλὸς κυβερνήτης (πλοίου). — **γεωργικὸς**; (βιβλ. I, κεφ. 1, § 7). — **καὶ μάλα**; (§ 2). — **οὐκοῦν εἰκόσ... = οὐκοῦν εἰκόσ (ἔστι) καὶ ἐν ἱππικῇ τοὺς ἄλλους ἐθέλειν πείθεσθαι τούτῳ μάλιστα, ὃς ἂν φαίνεται μάλιστα εἰδῶς ἃ δεῖ ποιεῖν.** — **ἐὰν**

οὖν...=ἐὰν οὖν ἐγὼ δῆλος ᾧ ὦν βέλτιστος αὐτῶν· κατ' ἔννοιαν
 =λοιπὸν ἐὰν ἐγὼ θεωρῶμαι ὡς ὁ ἰκανώτατος μεταξύ αὐτῶν.—ἐὰν
 γε...=ἀρκέσει σοι, ἐὰν γε... — πρὸς τούτῳ = πρὸς τούτοις.—
 διδάσκω τινά, ὡς = πείθω τινά ὅτι.—πῶς... τοῦτο διδάξω,
 κατ' ἔννοιαν = πῶς... τοῦτο δυνήσομαι.—εἴ σοι δέοι (ἀντί:
 εἴ σε δέοι) δ.=ἐὰν παρίστατο ἀνάγκη νὰ πείθῃς (τούτους).

Ἄνευ τούτου, δηλ. τοῦ πείθεσθαι.—ἐπὶ τοῦτο, δηλ.;—
 (ἀρκέσει μοι) τοῦτο, δηλ. τὸ δῆλον εἶναι ἐμὲ ὄντα βέλτιστον
 αὐτῶν.—πολὺ ῥᾶον, δηλ. διδάσκειν αὐτούς, ὡς τὸ πείθεσθαι
 σοι κάλλιον τε καὶ σωτηριώτερον αὐτοῖς ἔσται.

§ 11—15.

Λέγεις σὺ τόν...=λέγεις σὺ δεῖν τὸν ἵππαρχον ἐπιμελεῖ-
 σθαι καὶ τοῦ δύνασθαι λέγειν.—λέγω=θέλω νὰ εἶπω, ἔννοῳ.—
 ἐπιμελοῦμαι τοῦ δύνασθαι λέγειν = ἀσκοῦμαι εἰς τὴν εὐγλωτ-
 τίαν, εἰς τὴν ῥητορικήν.—σὺ δ' ὦρον = τοῦτο μὲν ἔλεγον, σὺ
 δὲ ὦρον.—χρῆναι σιωπῇ ἱππαρχεῖν = ὅτι πρέπει οὗτος (ὁ
 ἵππαρχος) νὰ διαχειρίζεται τὸ ἀξίωμα του σιωπῶν.—ἐνθυμοῦ-
 μαι = ; — ὅσα τε... καὶ εἴ τι..., ὁ τε... καὶ = οὐ μόνον...
 ἀλλὰ καί.—νόμῳ = κατ' ἔθος, κατὰ συνήθειαν.—κάλλιστα ὄντα,
 ἢ μετχ. αἰτλγκ.—ἄριστα, ἐπίρρ.—μάλιστα λόγῳ χρῶνται =
 κατ' ἐξοχὴν χρησιμοποιοῦσι τὸν λόγον.—διαν = δόσεις.—χορὸς
 γίγνεται = καταρτίζεται χορὸς (= ὄμιλος ἐκ χορευτῶν καὶ ἀοιδῶν).
 —ἄλλοθεν οὐδαμόθεν = ἐξ οὐδεμιᾶς ἄλλης πόλεως.—ἐφάμιλλος
 = ὁμοῖος.—εὐανδρία = πλῆθος ὠραίων ἀνδρῶν.—τῇ ἐνθάδε, δηλ.
 εὐανδρία.—ἀλλὰ μὴν = καὶ μὴν.—οὔτε εὐφωνία... = Ἄθη-
 ναῖοι διαφέρουσι τῶν ἄλλων οὐ τοσοῦτον εὐφωνία ἢ μεγέ-
 θει καὶ ῥώμῃ σωμάτων ὅσον φιλοτιμία.—διαφέρω τινός τινι
 = ὑπερτερῶ τινά εἰς τι ἢ διὰ τινος.—εὐφωνία = καλὴ φωνή.—
 οὐκοῦν...; , ἐνταῦθα = λοιπὸν δέν...; — τοῦ ἐνθάδε = τοῦ ἐν
 τῇδε τῇ πόλει.—πολὺ ἂν διενεγκεῖν, ὑποκμ.: Ἄθηναίους.—
 τούτῳ, ἢ δοτκ. αὕτη προεξαγγέλλει τὰς ἐπομένους δοτκ. παρα-
 σκευῇ καὶ εὐταξίᾳ καὶ τῷ... — εὐταξία = πειθαρχία.—τὸ
 ἐτοίμως κινδυνεύειν πρὸς τινά = ἢ προθυμία πρὸς πόλεμον
 κατὰ τινος = τὸ θάρρος ἐν τῇ μάχῃ.—εἰ νομίσειαν = εὐθὺς ὡς

ἤθελον νομίσει (πεισθῆ). — *πειρῶ*, προστακτ. τοῦ *πειρῶμαι*. — *ὠφελήσει*, μέσος μέλλ. μετὰ πάθηκτ. σημασίας = *ὠφεληθήσεται*. — *ἀλλά* = βεβαίως.

Λέγεις ... *ἐπιμελ. δεῖν* ... , ταῦτα λέγει ἀναφορικῶς πρὸς τὸν ἀνωτέρω λόγον τοῦ Σωκρ., καθ' ὃν ὁ ἑπάρχος πρέπει νὰ πείσῃ τοὺς ἵππεῖς. — *ζῆν*, ἐνταῦθα ἐννοεῖται κατ' ἐξοχὴν ὁ ἐξηγου- νισμένος βίος καὶ ἀντιτίθεται πρὸς τὸν ἀγροϊκὸν βίον. — *εἴ τι ἄλλο καλὸν μανθάνει τις μ.*, ἐννοεῖ τὴν μάθησιν, πρὸς ἣν ἐξ ἰδίας κλίσεως τρέπεται τις, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν *νόμῳ γιγνομένην* παιδευσιν. — *χορὸς εἷς*, οὗτος ἀντιτίθεται πρὸς τοὺς ἄλλους *χοροὺς* τοὺς ὑπὸ τῶν λοιπῶν πόλεων πεμπομένους εἰς Δῆλον, ὡς δεικνύουσιν αἱ λ. *οὐδεὶς (χορὸς) ἄλλοθεν οὐδαμῶθεν*. — *ὁ εἰς Δῆλον πεμπόμενος*, αἱ Ἀθηναὶ ἀνὰ πᾶσιν τετραετίαν ἔστελλον εἰς Δῆλον πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερὰν πρεσβείαν (*θεωρίαν*) καὶ μετὰ ταύτης καὶ χορὸν νέων, ὅστις διη- γωνίζετο πρὸς τοὺς ἐκ τῶν ἄλλων πόλεων τῆς Ἑλλάδος πεμπομένους χοροὺς· διάφορος τῆς *θεωρίας* αὐτῆς ἦτο ἢ κατ' ἔτος πεμπομένη εἰς Δῆλον (πρβλ. κατωτέρω ἐν βιβλ. IV, κεφ. 8, § 2 «*Δήλια*»). — *τούτω (ἐφάμ.)*, δηλ. τῷ ἐνὶ χορῷ, τῷ ἐξ Ἀθηναίων πεμπομένῳ. — *εὐανδρία* ... *συνάγεται*, συνήθεια ἦτο παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις νὰ ἐκλέγωνται κατὰ τὴν ἐν Δήλῳ τελουμένην ἑορτήν, ὡς κατὰ τὴν ἑορτήν τῶν Παναθηναίων, οἱ ὠραιότατοι νέοι καὶ γέροντες, ἵνα ἡγῶνται τῶν πομπῶν. — *εὐφωνία* ... *σωμ. μεγέθει καὶ ῥώμῃ*, τὸ μὲν *εὐφωνία* ἀναφέρεται εἰς τοὺς συγκροτοῦντας τὸν χορὸν, τὸ δὲ *σωμ. μεγέθει καὶ ῥ.* εἰς τὸ *εὐανδρία*. — *τῶν ἄλλων*, δηλ. Ἑλλή- νων. — *ταῦτα (ποιοῦντες)*, ποῖα; — *λέγεις σύ* ... *τεῦξεσθαι* (§ 11 - 14), ἢ ἔννοια: ὁ ἑπάρχος πλὴν τῶν ἄλλων προσόντων ὀφείλει νὰ ἔχῃ καὶ δύναμιν λόγου, ἵνα πείθῃ τοὺς ἵππεῖς· οὐδὲν δὲ σπουδαῖον κατορθοῦται ἀνευ τοῦ λόγου. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶναι φιλότιμοι, ὡς ἀποδεικνύει ἡ προθυμία αὐτῶν εἰς τὸ νὰ παρουσιάσωσιν εἰς Δῆλον ἄνδρας εὐφώνους καὶ ὠραίους. Ἐὰν λοιπὸν ὁ ἑπάρχος κεντήσῃ τὴν φιλοτιμίαν καὶ τῶν ἵππέων, θὰ προθυμοποιηθῶσι νὰ υπερέχωσι τῶν ἵππέων τῶν ἄλλων πόλεων, ἵνα τύχωσιν ἐπαίνου καὶ τιμῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5.

§ 1.

Ὁ πάνυ = ὁ ὀνομαστός, ὁ μέγας. — διαλεγόμενος, ὑποκμ.: ὁ Σωκρ. — τοι = βεβαίως. — σοῦ στρατηγήσαντος = σοῦ στρατηγοῦ γενομένου = ἐάν σύ (ποτε) γείνης στρατηγός. — εἰς τὰ = ὡς πρὸς τὰ. — βουλοίμην ἄν... ἃ λέγεις = βουλοίμην ἄν... γενέσθαι ταῦτα, ἃ λέγεις. — ὅπως ταῦτα γένοιτ' ἄν = πῶς ταῦτα εἶναι δυνατόν νὰ γείνωσιν. — βούλει... διαλογιζόμενοι... ἐπισκοπῶμεν = βούλει διαλογιζώμεθα περὶ αὐτῶν καὶ ἐπισκοπῶμεν. — βούλει, μεθ' ὑποτακτ. ἀπορηματκ. = θέλεις νά... — διαλογίζομαι περὶ τινος = συνδιαλέγομαι, συζητῶ περὶ τινος. — ἐπισκοπῶ = ἐξετάζω. — ὅπου ἤδη τὸ δυνατόν ἐστί = ποῦ τώρα ἐγκείται τὸ μέσον, δι' οὗ εἶναι δυνατόν νὰ γείνωσι ταῦτα.

§ 2—3.

Πλήθει = ὡς πρὸς τὸ πλῆθος. — οὐδέν, ἐπίρρ. = οὐδόλως. — μείων = ἐλάσσων. — οἶδα γάρ, ὁ γάρ = βεβαίως. — σώματα ἀγαθὰ καὶ καλὰ = ἄνδρες γενναῖοι καὶ ὠραῖοι. — πότερον ἐκ Β... = οἶε ἐκλεχθῆναι ἄν πλείω ἐκ Β. ἢ ἐξ Ἀθηναίων. — ταύτη = ὡς πρὸς τοῦτο (δηλ. ὡς πρὸς τὴν γενναϊότητα καὶ ὠραιότητα τῶν ἀνδρῶν). — δοκοῦσι, ὑποκμ.: οἱ Ἀθηναῖοι. — λείπομαι = ὑπολείπομαι, εἶμαι κατώτερος. — εὐμενέστεροί εἰσιν ἑαυτοῖς (= ἀλλήλοις) = εὐμενέστερον διάκεινται πρὸς ἀλλήλους, εἶναι πλεον ἠγαπημένοι πρὸς ἀλλήλους. — πλεονεκτούμενοι, μετχ. αἰτλγκ. — πλεονεκτοῦμαι ὑπό τινος = ἀδικοῦμαι ὑπό τινος. — ἀλλὰ μὴν = ; (I, 1, 6). — φιλοτ... εἰσί, ὑποκμ.: οἱ Ἀθηναῖοι. — οὐχ ἥμιστα = μάλιστα. — παροξύνει, ἀντικμ.: αὐτοῦς (τοῦς Ἀθηναίους). — εὐδοξία = καλὴ φήμη, δόξα. — καὶ μὴν... γε = καὶ πρὸς τούτοις μάλιστα. — καλὰ ἔργα προγόνων = ἀνδραγαθήματα (κατορθώματα) προγόνων. — οὐκ ἔστιν οἷς (= οὐκ εἰσιν ἄλλοις, οἷς) ὑπάρχει ἢ Ἀθηναίοις, κατ' ἔνοιαν = οὐδεὶς ἄλλος λαὸς δύναται νὰ ἐπιδείξῃ... ἢ οἱ Ἀθηναῖοι. — ᾧ = τούτῳ δέ. — ἐπαίρομαι τινι = ὑπερηφανεύομαι διὰ τι.

Ἀθηναῖοι Βοιωτῶν, παραβάλλει τοὺς Ἀθην. πρὸς τοὺς Βοιωτούς, διότι πρὸς τούτους εἶχον τότε πόλεμον οἱ Ἀθην.— **λείπεσθαι**, δηλ. τῶν Βοιωτῶν.— **Βοιωτῶν... πολλοί**, ὡς π. χ. οἱ Πλαταιεῖς καὶ οἱ Θεσπιεῖς.— **οὐδέν... τοιοῦτον**, δηλ. ; — **μεγαλ. πάντων**, δηλ. τῶν Ἑλλήνων.— **ἄπερ**, δηλ. ἡ φιλοτιμία καὶ ἡ μεγαλοφροσύνη.— **ἐν τούτοις**, τίσι;— **ῶ**, δηλ. **τῷ ὑπάρχειν καλὰ ἔργα προγόνων**.

§ 4.

Ταῦτα ἀληθῆ λέγεις πάντα=ταῦτα πάντα, ἃ λέγεις, ἀληθῆ ἐσσι=εἰς ὅλα αὐτὰ ἔχεις δίκαιον.— **ἀφ' οὗ**=ἀφ' οὗτου.— **ἦ τε σὺν Τολμ...**... **συμφορὰ=ἡ ἐν Λεβαδείᾳ συμφορὰ τῶν σὺν Τολμίδῃ χιλίων** (= τῶν ὑπὸ τὸν Τολμίδην χιλίων). — **ἡ μεθ' Ἴππ. (συμφορὰ)** = ἡ συμφορὰ τῶν ὑπὸ τὸν Ἴπποκράτη.— **ἐπὶ Δηλίῳ** = παρὰ τὸ Δήλιον.— **ἐκ τούτων** = ἀπὸ τούτων τῶν μαθημάτων = ἀπὸ τότε.— **ταπεινῶνται μὲν... ἐπῆρται** (τοῦ ῥ. **ἐπαίρομαι**) δὲ **τὸ... φρόνημα** = ἔχει ταπεινωθῆ... ἐν ᾧ τὸ φρόνημα... ἔχει ἐξυψωθῆ.— **πρὸς τοὺς** = ἀπέναντι τῶν.— **αὐτοὶ καθ' αὐτούς** = αὐτοὶ μόνοι τῶν (ἄνευ δηλ. τῆς βοήθειας ἄλλου).

Ἦ τε σὺν Τολμ...... **συμφορὰ**, νοεῖται ἡ ἦττα, ἣν ὑπέστησαν παρὰ τῶν Βοιωτῶν χίλιοι Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Τολμίδην παρὰ τὴν Κορώνειαν (πόλιν κειμένην πλησίον τῆς Λεβαδείας) τῷ 447 π. Χ.— **ἡ μεθ' Ἴππ. ἐπὶ Δηλίῳ**, τῷ 424 π. Χ. συνήφθη μάχη παρὰ τὸ Δήλιον τῆς Βοιωτίας μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων στρατηγουμένων ὑπὸ τοῦ Ἴπποκράτους καὶ τῶν Βοιωτῶν στρατηγουμένων ὑπὸ τοῦ Παγώνδου, καθ' ἣν δεινὴν ἦτταν ὑπέστησαν οἱ Ἀθηναῖοι ἀπολέσαντες πολλὰς χιλιάδας ἀνδρῶν καὶ τὸν στρατηγὸν αὐτῶν. Τῆς μάχης ταύτης μετέσχε καὶ ὁ Σωκρ. (βλ. εἰς. ἐν σελ.64).

§ 5 — 6.

Ἄλλὰ = βεβαίως. — **δοκεῖ δέ μοι...** = **δοκεῖ δέ μοι νῦν ἡ πόλις διακεισθαι εὐαρεστοτέρως ἀνδρὶ ἀγαθῷ ἄρχοντι**. — **εὐαρέστως διάκειμαί τινι** = προθύμως ὑπακούω εἰς τινα. — **ἀνδρὶ ἀγαθῷ ἄρχοντι=ἀγαθῷ ἄρχοντι**. — **θάρος** = αὐτοπεποίθησις. — **ἀμελείαν τε καὶ...** **ἐμβάλλει (τοῖς ἀνθρώποις)** = καθιστᾷ τοὺς ἀνθρώπους ἀμελεῖς καὶ... — **ποιεῖ**, ὡς ἀντιχμ.

νοητέον: τοὺς ἀνθρώπους.—**τεκμηραιο**, εὐχκ. ἄορ. τοῦ **τεκμαίρομαι**.—**οἱ ἐν ταῖς ναυσὶν (όντες)**=τὰ πληρώματα τῶν πλοίων, οἱ ναῦται.—**φοβῶνται**, ὑποκμ.: **οἱ ἐν ταῖς ναυσί**.—**ἀταξία**=ἀπειθαρχία.—**ἔστ' ἄν**=ἔταν.—**χειμῶν**=κακοκαιρία, τρικυμία.—**καραδοκῶ τι**=ἔχω ἐστραμμένην τὴν προσοχὴν μου εἰς τι.

Δοκεῖ μοι... νῦν εὐαρεστ. διακεισθαι..., ἡ ἔννοια: νομίζω ὅτι ἡ πόλις θὰ ὑπακούῃ προθυμότερον τώρα (δηλ. μετὰ τὴν ἦτταν) εἰς καλὸν ἄρχοντα ἢ πρότερον (ὅτε δηλ. ἐνίκα).—**ὥσπερ χορευταί**, οἱ χορευταί (δράματος) διαρκῶς ἔχουσι τὰ βλέμματά των ἐστραμμένα πρὸς τὸν κορυφαῖον τοῦ χοροῦ, ὅστις σημαίνει αὐτοῖς τὸν ῥυθμόν.

§ 7—8.

Ἄλλὰ μὴν, ἐνταῦθα = ἀλλὰ τῷ ὄντι, ἀλλ' ἀληθῶς.—**εἴ γε νῦν μάλιστα πείθονται** (ὑποκμ.: οἱ Ἀθηναῖοι) = ἐὰν βεβαίως τώρα πρὸ πάντων ἤθελον ἔχει πειθαρχίαν.—**ὥρα ἂν εἴη λέγειν** = θὰ ἦτο κατάλληλος περίστασις νὰ συζητῶμεν.—**ἀνερασθῆναι**, ἄορ. τοῦ ῥ. **ἀνερῶμαι** = ἐκ νέου ἀγαπῶ, ἐκ νέου ἐπιθυμῶ.—**ἀρετὴ** = ἀνδρεία.—**εἰ ἐβουλ. χρ. αὐτοὺς ἄν... ἀντιποιεῖσθαι** = εἰ ἐβουλόμεθα ἀντιποιεῖσθαι αὐτοὺς (ὑποκμ.) **χρημάτων ἅ...**—**ἀντιποιοῦμαι τινος** = ἐγείρω ἀξιώσεις ἐπὶ τινος.—**χρήματα** = κτήματα.—**εἶχον**, καθ' ἕλξιν πρὸς τὸ ἐβουλόμεθα ἀντί: **ἔχουσι**.—**ταῦτα πατρῷά τε ὄντα καὶ προσήκοντα** = ὅτι ταῦτα εἶναι πατρικά των καὶ ἀνήκουσιν εἰς αὐτοὺς.—**ἄν... ἐξωρῶμεν** = θὰ παρωρῶμεν, θὰ παρεκινουῦμεν.—**ἀντέχομαι τινος** = δὲν παραιτοῦμαι τὴν κατοχὴν τινος.—**ἐπεὶ δὲ τοῦ... ἐπεὶ** (αἰτλγκ.) **δὲ βουλόμεθα ἐπιμελεῖσθαι αὐτοὺς** (ὑποκμ.) **τοῦ μετ' ἀρετῆς πρωτεύειν**.—**δεικτέον (ἔστι)**, ἐκ τούτου ἔξαρτ. 1) κατγρμκ. μετχ. (**προσῆκον**), 2) εἰδικὴ πρότασις (**ὡς... ἂν εἶεν**).—**τοῦτ' αὖ δεικτέον...** = **δεῖ ἡμᾶς αὖ δεικνύναι (αὐτοῖς) ὅτι τοῦτο** (δηλ. τὸ μετ' ἀρετῆς πρωτεύειν) **ἐκ παλαιοῦ** (= ἀπὸ παλαιοῦ χρόνου) **μάλιστα προσήκει αὐτοῖς**.—**καὶ ὡς... καὶ** (δεικτέον ἔστι) **ὡς ἂν εἶεν** (οἱ Ἀθην.) **κράτιστοι πάντων ἐπιμελόμενοι** (μετχ. ὑποθκ.) **τούτου**.—**κράτιστος** = ἰσχυρότατος.

Πῶς ἂν αὐτοὺς..., δηλ. τοὺς Ἀθηναίους.—**οὐκοῦν**, ἀναφορικῶς πρὸς τὴν προηγηθεῖσαν παρότρυνσιν, τὴν κειμένην ἐν τῷ:

ώρα ἂν εἶη λέγειν.—οὕτως, δηλ. ἀποδεικνύντες ταῦτα πατρῶα ὄντα καὶ ...

§ 9—12.

Οἶμαι μὲν=κατὰ τὴν γνώμην μου βέβαια.—εἰ τοὺς γε παλ..., ἢ σύνταξις: εἰ ἀναμιμνήσκοιμεν (αὐτούς), αὐτοὺς ἀκηκοῦστας, τοὺς γε παλαιάτους ὧν (=τούτων, οὗς) ἀκούομεν προγόνους αὐτῶν γεγονέναι (ἐκ τοῦ ἀναμιμνήσκοιμεν) ἀρίστους = ἂν ἠθέλομεν ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην αὐτῶν, ἐπειδὴ οἱ ἴδιοι τὸ ἔχουσι ἀκούσει, ὅτι οἱ παλαιότατοι τοῦλάχιστον ἐξ ἐκείνων, τοὺς ὁποίους (καθ' ἡμέραν) ἀκούομεν, πρόγονοι αὐτῶν (τῶν Ἀθην.) ἔχουσι γείνει ἀριστοί.—ἄρα λέγεις=ἴσως ἐννοεῖς.—ἡ τῶν θεῶν (γενκ. ἀντικμ.) κηρίσις=ἡ περὶ τῶν θεῶν δίκη.—οἱ περὶ Κέκρωπα = ὁ Κέκρωψ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ δικασταί.—δι' ἀρετήν=ἐνεκα τῆς ἀρετῆς του.—λέγω γάρ, καὶ τὴν... γε = βεβαίως ταύτην ἐννοῶ, καὶ πρὸς τούτοις τὴν...—τροφή=ἀνατροφή.—ἐπ' ἐκείνου = κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνου.—πρὸς τοὺς ἐκ τῆς... = πρὸς τοὺς (ἐπεληθόντας ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν) ἐκ πάσης τῆς ἐχομένης ἡπείρου.—ἡ ἐχομένη ἡπειρος = ἡ γειτονικὴ ξηρὰ (χώρα).—καὶ τὸν ἐφ' Ἡρακ...=καὶ τὸν ἐφ' Ἡρακλειδῶν (γενόμενον πόλεμον) πρὸς τοὺς ἐν Πελοπ. οἰκοῦντας.—ἐφ' Ἡρακλειδῶν = ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἡρακλ.—οἱ ἐπὶ Θησέως πολεμηθέντες (πόλεμοι) = οἱ πόλεμοι, οἱ ὁποῖοι διεξήχθησαν ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Θησέως.—ἐκεῖνοι δηλοὶ γεγονάσι... ἀριστεύσαντες = δηλὸν γέγονεν ὅτι ἐκεῖνοι ἠρίστευσαν...—οἱ καθ' ἑαυτοὺς ἄνθρωποι = οἱ σύγχρονοὶ των.—εἰ δὲ βούλει, κατ' ἐννοιαν = ἔτι δέ.—ἀ... ἔπραξαν, ἐξαρτ. ἐκ τοῦ ἐννοουμένου λέγω (= ἐννοῶ).—γεγονότες = ἀκμάσαντες.—τὰ μὲν... τὰ δέ = ἄλλοτε μὲν... ἄλλοτε δέ.—αὐτοὶ καθ' αὐτοὺς = αὐτοὶ μόνοι των.—κυριεύω τινός = εἶμαι κύριός τινος.—καὶ πλειστην... κεκτ. = καὶ πρὸς τοὺς κερτιμένους δύναμιν καὶ ἀφορμὴν πλειστην (πασῶν τῶν δυνάμεων καὶ ἀφορμῶν) τῶν προγεγονότων (βασιλέων τῆς Ἀσίας).—ἀφορμὴ=μέσα, πόροι.—οἱ δὲ καὶ λέγονται = περὶ τούτων δὲ ὡς γνωστὸν καὶ ἀναφέρεται ὅτι...—διενεγκεῖν, ἀόρ. τοῦ διαφέρω τινός = ὑπερτερῶ τινα.—λέγονται γάρ = βεβαίως ἀναφέρεται τοῦτο περὶ αὐτῶν.—τοιγαροῦν =

διὰ τοῦτο λοιπόν. — **πολλῶν μεταναστάσεων . . . γεγонуιδῶν** = ἐν ᾧ ἔχουσι γέινει πολλαὶ μεταναστεύσεις. — **ὑπὲρ δικαίων ἀντιλέγοντες** = οἵτινες ἐφιλονίκουσι πρὸς ἀλλήλους ὑπὲρ τῶν δικαίων των. — **ἐπέρτερον ἐκείνοις**, ὡς ἂν ἀντικμ. νοητέον τὸ : **τὰ δίκαια**. — **ἐπιτρέπω ἑνὶ τὰ δίκαια** = ἀναθέτω (ἐμπιστεύομαι) εἰς τινὰ τὴν περὶ τῶν δικαίων κρίσιν. — **ὑπὸ κρείττ. ὑβρίζομενοι** = οἱ ὑβρίζοντο ὑπὸ κρείττόνων. — **ὑβρίζομαι** = καταπιέζομαι, καταδυναστεύομαι.

(**Πῶς ἄν**) τοῦτο, ποῖον; — ὧν ἀκούομεν, δηλ. ἐν τοῖς σχολείοις καὶ ἄλλ. — **τὴν τῶν θεῶν κρίσιν**, ἐννοεῖ τὴν κρίσιν κατὰ τὴν μεταξὺ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς ἔριδα περὶ τῆς κυριαρχίας τῆς Ἀττικῆς. — **τὸν ἐπ' ἐκείνου** (δηλ. τοῦ Ἐρεχθέως) **γενόμενον . . .**, ἐννοεῖ τὸν πόλεμον, ὃν διεξήγαγεν ὁ Ἐρεχθεὺς κατὰ τῶν ἐπεληθόντων ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν Θρακῶν καὶ Ἐλευσινίων — **ἐκ τῆς ἐχομένης ἡπείρου**, δηλ. τῆς Θράκης· καλεῖ δὲ τὴν Θράκην **ἐχομένην** τῇ Ἀττικῇ, διότι κατὰ τοὺς μυθικοὺς ἐκείνους χρόνους οἱ Θράκες κατεῖχον ἕλην τὴν βορείαν χώραν τῆς Ἑλλάδος μέχρι τῶν ὀρίων τῆς Ἀττικῆς. — **τὸν ἐφ' Ἡρακλειδῶν**, ἐννοεῖ τὸν πόλεμον, ὃν οἱ υἱοὶ τοῦ Ἡρακλέους ὑποστηρίζομενοι ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων διεξήγαγον κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Μυκηνῶν Εὐρυσθέως καὶ τῶν Πελοποννησίων. — **τοὺς ἐπὶ Θησέως πολ.**, ἐννοεῖ τοὺς πολέμους 1) κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Θηβῶν Κρέοντος πρὸς ταφὴν τοῦ Πολυνείκου καὶ τῶν λοιπῶν ἐπὶ τὰς Θήβας στρατευσαμένων 2) κατὰ τῶν Σκυθῶν καὶ Ἀμαζόνων, οἵτινες εἶχον ὁμοῦ εἰσβάλει εἰς τὴν Ἀττικὴν 3) κατὰ τῶν Παλλαντιδῶν, οἵτινες ἀντεποιούντο τῆς βασιλείας, καὶ 4) κατὰ τῶν Κενταύρων. — **οἱ ἐκείνων** (δηλ. τοῦ Θησέως, Κέκροπος κλπ.) **ἀπόγονοι . . .**, ἐννοοῦνται οἱ Ἀθην. οἱ ἀκμάσαντες κατὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους. — **τὰ μὲν . . . ἀγωνιζόμενοι**, ἐννοεῖ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην (490) καθ' ἣν οἱ Ἀθηναῖοι μόνοι (ἐντελῶς μόνοι;) ἄνευ τῶν Πελοπονν. ἀντετάχθησαν κατὰ τῶν Περσῶν. — **μέγιστα ἔργα**, ἐννοεῖ τὴν διόρυξιν τοῦ Ἄθω καὶ τὴν διὰ γεφύρας σύζευξιν τοῦ Ἑλλησπόντου. — **τὰ δὲ καὶ μετὰ Πελ. . .**, ἐννοοῦνται αἱ ἐν Σαλαμῖνι, ἐν Πλαταιαῖς καὶ ἐν Μυκάλλῃ μάχαι. — **οἱ δὲ**, δηλ. οἱ Ἀθην. οἱ κατὰ Περσῶν πολεμήσαντες. — **πολλῶν μεταναστάσεων . . . γεγ.**, ἐν Ἑλλάδι ἐγένοντο πολλαὶ μεταναστάσεις ἰδίᾳ μετὰ τὴν κάθοδον

τῶν Ἡρακλειδῶν. — *διέμειναν ἐν τῇ ἑαυτῶν (χώρᾳ)*, οἱ Ἀθην. ἐκαυχῶντο ὅτι ἦσαν *αὐτόχθονες*, ὅτι δηλ. δὲν κατέλαβον τὴν Ἀττικὴν ἐπελθόντες ἄλλοθεν, ἀλλ' ἐκ ταύτης ἐγεννήθησαν. — (*ἐπέτρεπον*) *ἐκείνοις*, δηλ. τοῖς Ἀθηναίοις.

§ 13.

Καὶ θαναμάζω γ' = (γνωρίζω τοῦτο) καὶ (διὰ τοῦτο) μάλιστα ἀπορῶ. — *ἡ πόλις ὅπως ποτ' = ὅπως ποτ' ἡ πόλις* = πῶς (= διατί) ἀρά γε αὕτη ἡ ἰδική μας πόλις. — *ἐπὶ τὸ χεῖρον ἔκλινεν = χείρων ἐγένετο*. — *ἐγὼ μὲν, ἔφη... = ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη ὁ Σωκράτης· ὁ μὲν = βεβαίως*. — *ὥσπερ καὶ... οὕτω καὶ = ὥσπερ... οὕτω καὶ*. — *διὰ τὸ πολὺ ὑπερενεγκεῖν καὶ κρατ.* = ἐπειδὴ ἐγένοντο πολὺ ὑπέρτεροι καὶ ἠρίστευσαν. — *καταρρ. ὑστερίζουσι* = γίνονται ῥάθυμοι καὶ (οὕτω) μένουσιν ὀπίσω (εἶναι κατώτεροι). — *Ἀθην... ἀμελήσαι... καὶ... γεγονέναι*, τὰ ἀπρμφ. ἐκ τοῦ *οἶμαι*. — *πολὺ διενεγκόντας* = ἐπειδὴ ἐγένοντο πολὺ ὑπέρτεροι.

§ 14

Τὶ ἂν ποιοῦντες ἀναλάβοιεν (οἱ Ἀθην.), κατ' ἔννοιαν = τί πρέπει νὰ κάμνωσιν, ἵνα ἀποκτήσωσι πάλιν. — *οὐδέν, ἐπίρρ.* — *ἀπόκρυφος* = ἀσαφής, σκοτεινός, δυσκατάληπτος. — *δοκεῖ μοι = νομίζω*. — *ἀλλ' εἰ μὲν...*, ὡς ἀποδοθῆ ὥσει ἦτο: *ἀλλ' εἰ μὲν ἐξεύροιεν τὰ τῶν προγόνων ἐπιτηδεύματα καὶ μηδὲν (ἐπίρρ.) χεῖρον ἐκείνων ἐπιτηδεύοιεν, δοκεῖ μοι οὐδέν ἂν χείρους ἐκείνων γενέσθαι (αὐτούς, δηλ. τοὺς Ἀθην.)*. — *ἐξευρίσκω* = ἀναζητῶ. — *ἐπιτηδεύμα* = τὸ εἰς ὃ, τι ἀσχολεῖται τις, ἐργασία, ἀσχολία. — *ἐπιτηδεύω(τι)* = καταγίνομαι εἰς τι, πράττω τι. — *εἰ δὲ μή*, δηλ. βούλονται *ἐπιτηδεύειν (τὰ τῶν προγ. ἐπιτηδεύματα)*. — *καὶ τούτοις τὰ αὐτὰ ἐπ.* = *καὶ ἐπιτηδεύοντες τὰ αὐτὰ τούτοις (τοῖς νῦν πρωτεύουσι)*. — *ὁμοίως μὲν τοῖς αὐτοῖς χρώμενοι... εἰ δ' ἐπιμελέστερον* = *εἰ μὲν ὁμοίως (δηλ. τοῖς νῦν πρωτεύουσι) χρῶντο (οἱ Ἀθ.) τοῖς αὐτοῖς (ἐπιτηδεύμασι)...* *εἰ δ' ἐπιμελέστερον χρῶντο* = ἐὰν μὲν ἤθελον πράττει τὰς αὐτὰς πράξεις κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καθ' ὃν καὶ οἱ νῦν πρωτεύοντες... ἐὰν δὲ δραστηριώτερον ἤθελον πράττει. — *οὐδέν ἂν... εἶεν*, παρα-

τηρητέα ἢ ἀπότομος μετάβασις εἰς ὀρθὸν λόγον· κανονικῶς ἔπρεπε νὰ τεθῆ ἀπρμφ. (οὐδὲν ἄν εἶναι) ἐκ τοῦ δοκεῖ μοι. — καὶ βελτίους, δηλ. ἐκείνων (τῶν νῦν πρωτευόντων) εἶεν ἄν.

Οὐδὲν ἀπόκρυφον δοκεῖ μοι εἶναι, ποῖον; — τοὺς γε νῦν πρωτεύοντας, ἐννοοῦνται οἱ Λακεδαιμόνιοι· πρβλ. κατωτέρω § 15. — (οὐδὲν ἄν χείρους) ἐκείνων, δηλ. τῶν νῦν πρωτευόντων.

§ 15 — 17.

Πόρρω που = μακράν, ἂν δὲν ἀπατῶμαι· ἐνταῦθα εἰρωνικῶς = πολὺ μακράν. — **πόρρω πού ἐστι τῆ** (= τῆ ἡμετέρα πόλει) ἢ **καλοκαγαθία** = πολὺ ἀπέχει ἀπὸ τῆς ἰδικῆς μας πόλεως ἢ ἀρετῆ τοῦ καλοῦ κάγαθοῦ (ἢ χρηστότης). — **πότε γάρ...** = εἰκότως λέγεις τὴν καλοκαγαθίαν πόρρω εἶναι τῆ (ἡμετέρα) πόλει. **πότε γάρ...** — **οἱ** = αὐτοί, οἱ ὁποῖοι· οὕτω πρέπει νὰ ἐρμηνευθῶσι καὶ τὰ ἐπόμενα οἱ. — **ἀπὸ τῶν πατέρων** = ἀπὸ τῶν ἑαυτῶν πατέρων. — **ἄρχομαι** (μετ' ἀπρμφ.) = κάμνω τὴν ἀρχὴν νὰ... — ἢ **σωμασκ.** οὕτως = ἢ πότε Ἀθηναῖοι **σωμασκῆσουσιν οὕτως, ὅπως Λακεδαιμόνιοι.** — **σωμασκῶ** = ἀσκῶ, γυμνάζω τὸ σῶμά μου. — **εὐεξία** = καλὴ κατάστασις τοῦ σώματος, ἐντελής ὑγεία, εὐρωστία. — **τῶν ἐπιμελομένων,** ὡς ἀντικμ. νοητέον: **τῆς εὐεξίας.** — **πότε δὲ οὕτω π...** = **πότε δὲ Ἀθηναῖοι οὕτω πείσονται τοῖς ἄρχουσιν, ὡσπερ Λακεδαιμόνιοι.** — **ἀντὶ τοῦ συνεργεῖν ἑαυτοῖς** (= ἀλλήλοις) **τὰ συμφ.** (ἀντικμ. σύστοιχον) = ἀντὶ τοῦ νὰ ἐργάζωνται ἀπὸ κοινοῦ πρὸς ἀμοιβαίαν ὠφέλειαν. — **ἐπηρεάζουσιν ἄλλ.** = βλάπτουσιν ἀλλήλους. — **ἑαυτοῖς** = ἀλλήλοις. — **ἐν ταῖς ἰδίαις συνόδοις καὶ ταῖς κοιναῖς** = εἰς τὰς ἰδιωτικὰς συναθροίσεις καὶ εἰς τὰς κοινὰς (δηλ. εἰς τὰς ἐκκλησίας τοῦ δήμου). — **διαφέρονται** = ἐρίζουσιν. — **δίκας ἀλλήλοις δικάζονται** = δίκας κάμνουν ἀναμεταξύ των. — **αὐτοὺς** = ἀλλήλους. — **τοῖς κοινοῖς,** δηλ. **χρήμασι.** — **αὖ** = ὡσαύτως. — **αἱ εἰς τὰ τοιαῦτα δυνάμεις** = ἢ εἰς τὰ τοιαῦτα ἰκανότης (των). — **ἐξ ὧν** = ἐνεκα τούτων δέ. — **ἀτηρία** = βλάβη, δυστυχία, κακορριζικία. — **κακία** = δειλία. — **μῖσος ἀλλήλων** = ἀμοιβαῖον μῖσος. — **μῆ τι μεῖζον...** = **μῆ συμβῆ μεῖζόν τι κακὸν τῆ πόλει ἢ ὥστε δύνασθαι** (ὑποκμ. τὴν πόλιν) **φέρειν (αὐτό).** — **μεῖζον ἢ ὥστε**

δύνασθαι φέρειν... = μεγαλύτερον... παρ' ὅσον νὰ δύναται (ἢ πόλις) νὰ ὑποφέρῃ (αὐτό).

Δέγεις, ἔφη, πόρρω που..., ἡ ἔννοια: ἀφ' οὗ φρονεῖς ὅτι οἱ Ἄθην. δύνανται ν' ἀνεύρωσι τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν ἀρετὴν μιμούμενοι τοὺς Λακεδ. (τοὺς νῦν πρωτεύοντας § 14), μοὶ φαίνεσαι ὅτι θέλεις νὰ εἴπῃς ὅτι οἱ Ἄθην. ἀπέχουσι πολὺ μακρὰν τῆς ἀρετῆς. — **ὥσπερ Λακεδ...** αἰδέσονται, παροιμιώδης ἦτο ὁ σεβασμὸς τῶν Λακεδ. πρὸς τοὺς γέροντας. — **οὔ**, δηλ. οἱ Ἄθην. — **σωμασκήσουσι**, ἡ ἀσκήσις τοῦ σώματος ἦτο κύριον μέλημα τῶν Ἑλλ. καὶ ἰδίᾳ τῶν Λακεδ. — **πλείστας δ. δικάζονται**, μεγάλη ἦτο ἡ πρὸς τὰς δίκας μανία τῶν Ἄθην. — **οὕτω (κερδ.)**, δηλ. ἀπὸ τῆς ἀμοιβαίας βλάβης. — **περὶ τούτων**, δηλ. τῶν κοινῶν. — **εἰς τὰ τοιαῦτα**, δηλ. εἰς τὸ μάχεσθαι περὶ τῶν κοινῶν. — **ἀτηρία καὶ κακία**, ταῦτα προέρχονται ἐκ τῆς παραμελήσεως τῶν σωματικῶν ἀσκήσεων καὶ ἐκ τῆς καταφρονήσεως τῶν διαταγῶν τῶν στρατηγῶν τὰ δὲ **ἔχθρα καὶ μῖσος** ἐκ τῶν ἐμφυλίων ἐρίδων.

§ 18—20.

Μηδαμῶς... ἡγοῦ... = μηδαμῶς ἡγοῦ Ἀθηναίους νοσεῖν οὕτως ἀνηκέστῳ πονηρίᾳ. — **νοσῶ οὕτως ἀνηκέστῳ πονηρίᾳ** = πάσχω ἀπὸ τόσοσ ἀθεράπευτον κακίαν (διαφθοράν). — **εὐτακτοὶ ἐν τοῖς ναυτικοῖς (πράγμασι)** = πρόθυμοι (εὐπειθεῖς) εἰς τὰ ναυτικά. — **γυμνικὸς ἀγὼν** = ; (I, 2, 24). — **τοῖς ἐπιστάταις** = τοῖς παιδοτρίβαις· **παιδοτρίβης δὲ** = διδάσκαλος τῆς γυμναστικῆς. — **οὐδένων δὲ καταδεέστερον** = οὐδὲ ἄλλων τινῶν καταδ. — **καταδεέστερόν τινος ὑπηρετῶ τινι** = ἀπροθυμότερον ἀπὸ τινος ὑπακούω εἰς τινα. — **τοῦτο γάρ τοι... καὶ θ.** ἐστὶ = ἀλλὰ τοῦτο ἀκριβῶς εἶναι βεβαίως πολὺ παράδοξον. — **τὸ τοὺς μὲν τ. πειθ.** ... **τοὺς δὲ ὄπλ.** ... **εἶναι**, ἐπεξηγήγησις τοῦ: **τοῦτο** = δηλ. οἱ μὲν τοιοῦτου εἴδους ἄνθρωποι νὰ πειθαρχῶσι..., οἱ δὲ ὄπλιται... νὰ εἶναι... — **ἐφρεσιῶτες** = προϊστάμενοι. — **δοκῶ** (μετ' ἀπρμφ.) = θεωροῦμαι ὅτι..., ὑπάρχει γνώμη περὶ ἐμοῦ, ὅτι... — **προκένκριμαί τινός τινι** = εἶμαι ὑπέρτερός τινος κατὰ τι. — **καθίσταται** = συγκροτεῖται. — **καὶ μάλα** = ; — **τινας** = δικαστάς. — **κάλλιον** = εὐπρεπέστερον. — **τᾶλλα πάντα πράττω** = ἐκτελῶ ὅλα τὰ ἄλλα καθή-

κοντά μου. — οὐ δεῖ ἀθυμεῖν, ὡς οὐκ εὐτ. ὄντων Ἐθ. = δὲν πρέπει ν' ἀποθαρρύνῃσαι, νομίζω ὅτι οἱ Ἄθην. δὲν εἶναι...

Τοῖς διδασκάλοις, ἐννοοῦνται οἱ διδάσκαλοι τοῦ χοροῦ. — *τούς μὲν τοιούτους*, ἐννοοῦνται οἱ ναῦται, οἱ ἀθληταὶ καὶ οἱ ἐν τοῖς χοροῖς παῖδες, ὧν οἱ μὲν ναῦται καὶ ἀθληταὶ ἦσαν ἐκ τῆς κατωτάτης τάξεως τῶν πολιτῶν, ἦτοι τῶν θητῶν, οἱ δὲ ἐν τοῖς χοροῖς παῖδες ἕνεκα τῆς ἡλικίας τῶν ἠδύνατο νὰ εἶναι ἀπειθεῖς. — *τούς ὀπλίτας καὶ τοὺς ἱππέας*, οὗτοι ἀνήκον εἰς τὰς τρεῖς ἀνωτέρας τάξεις (τῶν πεντακοσιομεδίμων, ζευγῶν, ἱππέων). — *ἡ δὲ ἐν Ἄρ. πάγῳ βουλή...*, ἐπειδὴ ὁ Περικλῆς μετ' ἐκπλήξεως παρετήρησεν ὅτι οἱ τῆς καλλίστης τάξεως πολῖται (*ὀπλίται — ἱππεῖς*) εἶναι ἀπειθεῖς, ὁ Σωκρ. φέρει τὸν Ἄρειον πάγον ὡς παράδειγμα εὐταξίας καὶ εὐκοσμίας, ἵνα δείξῃ ὅτι δὲν εἶναι ἀπειθεῖς οἱ Ἄθην. καὶ ὅτι ἄλλα εἶναι τὰ αἴτια τῆς φαινομένης ἀπειθείας. — *ἐκ τῶν δεδοκιμασμένων*, ἢ ἐν Ἄρειῳ πάγῳ βουλή συνεκροτεῖτο ἐξ ἐκείνων τῶν πολιτῶν, οἵτινες ἄρχοντες ὄντες ἀνεπιλήπτως ἤρξαν τὴν αὐτῶν ἀρχὴν καὶ μετὰ τὴν ἀπόδοσιν τῶν εὐθυνῶν ὑπὸ πάντων ἐπεδοκιμάσθησαν. — *ἄλλα πάντα πράττοντας*, ἐννοεῖ τὰ ἄλλα καθήκοντα, ἅτινα, πλὴν τοῦ δικάζειν τὰ ἐκ προνοίας διαπραττόμενα φονικὰ ἐγκλήματα, εἶχεν ὁ Ἄρειος πάγος· ἐπέβλεπε π. χ. τὴν τήρησιν τῶν νόμων καὶ τῆς τάξεως, ἐπηγρύπνει ἐπὶ τῆς διαγωγῆς τῶν παιδῶν. — (*οὐ μέμφ.*) *τούτοις*, δηλ. τοῖς Ἀρεοπαγίταις.

§ 21.

Καὶ μὴν ἐν γε τοῖς στρα. = καὶ ὅμως (παραλείποντες τὰ λοιπὰ) εἰς τὰ στρατιωτικὰ βεβαίως. — *σωφρονεῖν, εὐτακτεῖν, πειθ.*, ὡς ὑποκείμε. τῶν ἀπρμφ. νοητέον τὸ: *τούς Ἀθηναίους*. — *προσέχουσιν*, ὑποκμ. — *ἴσως γὰρ = οὐ προσέχουσι ἴσως γάρ.* — *ἐν τούτοις*, δηλ. τοῖς στρατιωτικοῖς. — *οἱ...* ἐπιστάμενοι, ὡς ἀντικμ. νοητέον: *αὐτὰ* (τὰ στρατιωτικά). — *αὐτῶν*, δηλ. τῶν Ἄθην. — *ὅτι καθαριστῶν* κτλ. = *ὅτι οὐδὲ εἰς μὴ ἐπιστάμενος (καθαρίζειν κτλ.) ἐπιχειρεῖ ἄρχειν καθαριστῶν καὶ χορευτῶν...* — *ἔχω*, μετ' ἀπρμφ. = ; — *ἐφ' οἷς ἐφροσάσῃ* = πρὸς προστασίαν (ἰεὺθύουσιν) τῶν ὁποίων ἔχουσι διορισθῆ. — *αὐτοσχεδιάζουσι* = ἀναλαμβάνουσι τὴν στρατηγίαν ἄνευ γνώσεως τῶν στρατιωτικῶν.

(Οὐδενί) τούτων, δηλ. τῆς σωφροσύνης, εὐταξίας καὶ πειθαρχίας. — *παγκρατιαστῆς* ἐλέγετο ὁ διαγωνιζόμενος τὸ *παγκράτιον*, ὅπερ ἦτο ἀγὼν περιλαμβάνων τήν τε πάλην καὶ πυγμῆν.

§ 22 — 24.

Ἄλλ' οἶμαί σε κτλ. = ἄλλ' οἶμαί σε ἔχειν εἰπεῖν ὁπότε (= πότε) ἤρξω *μανθάνειν στρατηγεῖν οὐδὲν ἤτιον ἢ ὁπότε ἤρξω μανθάνειν παλαίειν*. — οὐδὲν ἤτιον ἢ = ἐπ' ἴσης ὡς. — *πολλά... σε τῶν π. στρατ. παρειληφότα* (= *παρειληφέναι καὶ*) *διασφάζειν* = ὅτι πολλά ἐκ τῶν στρατηγημάτων τοῦ πατρός σου ἔχεις διδαχθῆ παρ' αὐτοῦ καὶ διατηρεῖς ἐν τῇ μνήμῃ. — *συνηχέναι*, πρκμ. τοῦ *συνάγω* = συλλέγω τὸ ἀπρμφ. ἐκ τοῦ οἶμαι. — *πολλὰ μεριμνῶ* = καταβάλλω πολλὰς φροντίδας. — *ὅπως μὴ λάθῃς σ. ἀγνοῶν τι τῶν...* = ὅπως μὴ σοῦ διαφύγῃ ἀπαρατήρητόν τι ἐκ τῶν... — *μὴ εἰδότα*, κτγρμτκ. μετχ. ἐκ τοῦ *αἰσθῆ* ἢ ἄρνησις *μὴ* (ἀντὶ οὐ) διὰ τὸ προηγῆθῆν *εἰάν*. — *ζητεῖν*, ἐκ τοῦ οἶμαι. — *οὔτε... φειδόμενον* = χωρὶς νὰ φεῖδῃσαι οὔτε... — *οὐ λανθάνεις με ὅτι... ταῦτα λέγεις* = γνωρίζω καλῶς ὅτι λέγεις ταῦτα. — *οὐκ οἰόμενος... ἄλλ' ἐγχειρῶν* = ὄχι διότι νομίζεις... ἀλλὰ διότι ἐπιχειρεῖς. — *ὁμολογῶ τινί τι* = συμφωνῶ μετὰ τινος ὡς πρὸς τι.

Τοιοῦτον, δηλ. ; — *ἄλλ' οἶμαί σε... μανθ.*, ἢ ἔννοια : ὡς δύνασαι νὰ εἴπῃς πότε ἔκαμες ἀρχὴν νὰ μανθάνῃς τὴν παλαιστικὴν τέχνην, οὕτω δύνασαι ἐπ' ἴσης νὰ εἴπῃς πότε ἤρχισας νὰ μανθάνῃς τὴν στρατηγικὴν. — *πανταχόθεν*, δηλ. ἐκ πάντων τῶν στρατιωτικῶν συγγραμμάτων. — *τούτων (ἐπιμελ.)*, δηλ. τίνων ; — *(ὁμολογῶ... σοι) ταῦτα*, δηλ. ὅτι δεῖ τὸν μέλλοντα *στρατηγεῖν ἐπιμελεῖσθαι ἀπάντων τούτων*.

§ 25 — 28.

Κατανοῶ = παρατηρῶ. — *πρόκειται τί τινος* = κεῖται τι ἔμπροσθέν τινος. — *καθήκοντα ἐπὶ τήν...* = ἐκτεινόμενα μέχρι τῆς... — *προσάντης* = ἀπόκρημος. — *μέση (ἢ χώρα ἡμῶν) διεζωσται* = ἐν τῷ μέσῳ ἢ χώρᾳ ἡμῶν εἶναι διεζωσμένη. — *ὄρεσιν ἐρυνμοῖς*, ποιητκ. αἷτιον. — *ἐρυνμός* = ὄχυρός. — *κατέχοντες*, μετχ. αἰτλγκ. — *ἐρυνὰ πάνν* = πάνν ἐρυνά. — *καὶ ὀπλισμένοι = καίπερ ὀπλισμένοι*. — *κούφως* = ἐλαφρῶς. — *πολλὰ κακοποιῶ τὴν χώραν* = πολλὰς βλάβας (καταστροφὰς) προξενῶ εἰς τὴν χώραν.

— *καταθέοντες* = κάμνοντες ἐπιδρομάς. — *ἀκούω* = ἀκήκοα. —
 Ἔθ. δ' οὐκ ἄν οἶει... εἶναι... μεγ. δὲ προβ. τῆς χώρας
κατεσκευάσθαι, τὸ ἄν συναπτεόν τῷ εἶναι καὶ *κατεσκευάσθαι*
 = δὲν φρονεῖς δὲ ὅτι οἱ Ἄθην... θὰ ἦσαν... μέγα δὲ προπύργιον
 τῆς χώρας θὰ ἦτο κατεσκευασμένον. — *μέχρι τῆς ἐλαφροῦς ἡλι-*
κίας = κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ζωηρᾶς καὶ εὐκινήτου νεανικῆς των
 ἡλικίας. — *ὠπλισμένους... καὶ... κατέχοντας* = εἰ ὠπλισμένοι
 εἶεν... καὶ... κατέχοιεν = ἐὰν ἦσαν ὠπλισμένοι... καὶ... κατεῖ-
 χον. — *τοῖς πολίταις* = χάριν (πρὸς ἀσφάλειαν) τῶν πολιτῶν. —
ἐπιχειρῶ τινι = ἐκτελῶ τι. — *ὦ ἄριστε* = καλέ μου φίλε. — *κατα-*
πράττω = κατορθώνω. — *καλὸν* = ἐνδοξον. — *ἀγαθὸν* = ὠφέλιμον.
 — *ἀδυνατῶ τι* = δὲν κατορθώνω τι.

Ῥορη μεγάλα, δηλ. ὁ Κιθαιρῶν καὶ ἡ Πάρνης. — *εἰς τὴν χώραν*,
 δηλ. τὴν Ἀττικὴν. — *ὄρεσιν ἐρμυνοῖς*, ἐννοοῦνται τὰ ὄρη Πάρνης,
 Πεντελικόν, Λυκαθηττός, Ὑμηττός κτλ. — *ἐν τῇ βασιλείῳς χ.*,
βασιλεὺς (συνήθως ἄνευ ἄρθρου) καὶ *μέγας βασιλεὺς* ἐλέγετο
 ὑπὸ τῶν παλαιῶν ὁ βασιλεὺς τίνων; — *μέχρι τῆς ἐλαφροῦς ἡλ.*,
 ἐννοεῖ τὴν ἀπὸ τοῦ 18-20 ἔτους ἡλικίαν, καθ' ἣν ἐν Ἀθήναις οἱ
 τοιαύτην ἡλικίαν ἔχοντες ἡσχοῦντο περὶ τὰ στρατιωτικὰ καὶ ὑπη-
 ρέτουν ὡς *περίπολοι* ἔν τε τοῖς φρουρίοις καὶ ἐν τοῖς ὀρίοις τῆς
 Ἀττικῆς. — *πάντα... ταῦτα*, δηλ. ποῖα;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 9.

§ 10—11.

Βασιλέας καὶ ἄρχοντας, κατηγρμ. τοῦ εἶναι, οὐ ὑποκμ. ποῖον;
 — *ἔφη*, ὑποκμ.: ὁ Σωκρ. — *οἱ τυχόντες* = τὸ πλῆθος, ὁ ὄχλος. —
οἱ κλήρω λαχόντες = οἱ διὰ κληρώσεως ἐπιτυχόντες. — *οἱ βιασά-*
μενοι καὶ οἱ ἐξαπατήσαντες = οἱ διὰ βίας καὶ ἀπάτης λαβόντες
 τὴν ἀρχήν. — *ὁπότε... ὁμολογήσειε* = ὁσάκις συνεφώνει (μετὰ τοῦ
 Σωκρ.). — *τοῦ ἄρχοντος εἶναι* = ἔργον τοῦ ἄρχοντος εἶναι. —
ἐπιδείκνυμι = (ἀπο)δεικνύω. — *τὸν ἐπιστάμενον ἄρχοντα* = ὅτι ὁ
 γνωρίζων (νὰ κυβερνᾷ) εἶναι ἄρχων. — *ναύκληρος* = ἰδιοκτήτης τοῦ
 πλοίου, ἐφοπλιστής. — *πειθομένους*, καὶ ἡ μετοχὴ αὕτη — ὡς καὶ
 ἡ προήγουμένη *ἄρχοντα* — κατηγρμτκ. ἐκ τοῦ *ἐπεδείκνυ*. — *καὶ ἐν*

γεωργία = ὡσαύτως καὶ ἐν τῇ... — τοὺς κεκτημένους ἀγροῦς, νοητέον: ἐπεδείκνυ πειθόμενος τῷ ἐπισταμένῳ γεωργεῖν. — τοὺς νοσοῦντας, νοητέον: ἐπεδείκνυ πειθόμενος τῷ ἐπισταμένῳ ἰᾶσθαι τὰς νόσους. — τοὺς σωμασκοῦντας, νοητέον: ἐπεδείκνυ πειθόμενος τῷ ἐπισταμένῳ ἀσκεῖν τὰ σώματα. — οἷς ὑπάρχει τι ἐπιμ. δ. = οἷς δεῖ τοῦ ἐπιμελεῖσθαι τινος. — ἐπιμελομένους = ἐπεδείκνυ ἐπιμελομένους (τούτου). — εἰ δὲ μὴ = εἰ δὲ μὴ ἡγοῦνται ἐπίστασθαι ἐπιμελεῖσθαι. — παροῦσι = ὅταν εἶναι παρόντες. — πειθόμενος... μεταπεμπομένους, αἱ μετχ. ἐκ τοῦ ἐπεδείκνυ. — ἀπόντας = ὅταν ἀπουσιάζωσιν. — ταλασία = ἐριουργία, τὸ κλώθειν ἔρια. — ταλασιουργῶ = κατεργάζομαι (κλώθω) ἔρια.

Τοὺς βιασαμένους — τοὺς ἐξαπατήσαντας, διὰ τοῦ α' νοσοῦνται οἱ τύραννοι, οἱ διὰ τῆς βίας λαβόντες τὴν ἀρχήν, διὰ δὲ τοῦ β' οἱ δημαγωγοί, οἵτινες ἐξηπάτησαν τὸν λαὸν νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς αὐτοὺς τὴν ἀρχήν.

§ 12 — 13.

Εἰ... λέγοι = ὁσάκις... ἀντέλεγε. — ἔφη = ἀπεκρίνετο. — ἐπικειμένης γε ζημίας = ἀφ' οὗ μάλιστα ἐπικρέματα τιμωρία. — τῷ εὖ λέγοντι = τῷ ὀρθῶς λέγοντι. — ἐν ᾧ ἂν τις πράγματι μὴ πειθῆται = ἐν οἰαδῆποτε ὑποθέσει δὲν πείθεται τις. — ἀμαρτήσεται = θὰ κάμῃ σφάλμα· κατ' ἔννοιαν = δὲν θὰ διαχειρισθῇ καλῶς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν. — ἀμαριάνων, μετχ. ὑποθτχ. — ζημιώσεται = ζημιωθήσεται· ζημιοῦμαι = τιμωροῦμαι. — εἰ... φαίη = εἰ... λέγοι. — καὶ ἀποκτεῖναι = οὐ μόνον μὴ πείθεσθαι τῷ εὖ λέγοντι, ἀλλὰ καὶ ἀποκτεῖναι. — τὸν εὖ φρονοῦντα = τὸν εὖ λέγοντα. — τὸν ἀποκτ... οἷς ἀζήμιον γίνεσθαι ἢ ὡς ἔτυχε ζ. = νομίζεις ὅτι ὁ φονεύων... μένει ἀτιμώρητος ἢ ὅτι τιμωρεῖται μὲ τὴν τυχοῦσαν (= μὲ μικρὰν μόνον) τιμωρίαν. — τῶν συμμάχων = τῶν ἑαυτοῦ συμμάχων. — πότερα γὰρ ἂν... = πότερον γὰρ οἶει τὸν τοῦτο ποιοῦντα (δηλ. τὸν ἀποκτείνοντα τοὺς κρ. τῶν συμμάχων) σφῆζεσθαι ἂν μᾶλλον; = νομίζεις ὅτι ὁ πράττων τοῦτο δύναται εὐκολώτερον νὰ σφῆξεται; — ἢ οὕτω (= τοῦτο ποιοῦντα) καὶ (ἐπιτχ.) τάχιστ' ἂν ἀπ.; = ἢ ὅτι (οὕτως), ἂν πράττῃ τοῦτο, δύναται πολὺ ταχύτερα νὰ καταστραφῇ;

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 8.

§ 1.

Εἰ δέ τις, ὅτι κτλ.—*εἰ δέ τις οἶεται αὐτὸν (τὸν Σωκρ.) ἐλέγχεσθαι ψευδόμενον περὶ τοῦ δαιμονίου, ὅτι, φάσκοντος...*, *ὑπὸ τῶν δικαστῶν κατεγνώσθη (αὐτοῦ) θάνατος, ἐννοησάτω.*—*αὐτὸν ἐλέγχεσθαι ψευδόμενον*—ὅτι αὐτὸς (ὁ Σωκρ.) ἀποδεικνύεται ψευδόμενος.—*ὅτι*—διότι.—*φάσκοντος αὐτοῦ*—ἐν ᾧ αὐτὸς δισχυρίζετο.—*καταγινώσκειται τινος θάνατος*—καταδικάζεται τις εἰς θάνατον.—*οὕτως... πόρρω τῆς ἡλικίας ἦν*—τόσον προκεχωρημένος ἦτο εἰς τὴν ἡλικίαν.—*ὥστ'... ἂν τελευτήσαι τὸν β.*—ὥστε... ἤθελεν ἀποθάνει.—*οὐ πολλῶ ὕστερον*—μετ' ὀλίγον.—*εἰ καὶ μὴ τότε (τελευτήσειεν)*—καὶ ἂν τότε δὲν ἀπέθνησκεν.—*τὸ ἀχθεινὸν τοῦ βίου*—τὸ ἐπίπονον μέρος τοῦ βίου.—*τὴν διάνοιαν*, αἰτιατικ. τοῦ κατὰ τι.—*διάνοια*—πνευματικαὶ δυνάμεις.—*μειοῦμαι*—γίνομαι ἀσθενέστερος.—*ἐπιδείκνυμαι*—ἀποδεικνύω.—*τὴν δίκην... εἰπὼν καὶ... ἐνεγκῶν*—διότι ἀπελογήθη... καὶ ὑπέμεινε...—*ἡ κατάγνωσις τοῦ θανάτου*—ἡ εἰς θάνατον καταδίκη.—*ἀνδρώδης*—ἀνδρικός.

Τὸ δαιμόνιον, περὶ τούτου βλ. ἐν σελ. 66.—*ὑπὸ τῶν δικαστῶν*, ἡ δίκη τοῦ Σωκρ. ἐγένετο ἐνώπιον τίνος δικαστηρίου; βλ. ἐν σελ. 65.—*περὶ τοῦ δαιμονίου ψευδόμενον*, ἔλεγόν τινες ὅτι ὁ Σωκρ. ἐψεύδετο περὶ τοῦ δαιμονίου λέγων ὅτι τοῦτο συνεβούλευεν εἰς αὐτὸν τὰ δέοντα· διότι ἂν τὸ δαιμόνιον πράγματι συνεβούλευεν αὐτὸν νὰ πράττῃ τὰ δέοντα, ἔπρεπε νὰ ὑποδείξῃ εἰς αὐτὸν καὶ τὰ μέσα, δι' ὧν ἠδύνατο νὰ διαφύγῃ τὸν θάνατον.—*οὕτως... πόρρω τῆς ἡλικίας ἦν*, ὁ Σωκρ. τότε ἦγε τὸ 70 ἔτος τῆς ἡλικίας του.—*τὸ ἀχθεινότερον τοῦ βίου*, δηλ. τὸ γῆρας.—*ἀπέλιπε*, διὰ τοῦ θανάτου του.—*τὴν τε δίκην... εἰπὼν*, δύο ἀπολογίαι τοῦ Σωκρ. σφύζονται, ἡ τοῦ Πλάτωνος καὶ ἡ τοῦ Ξενοφῶντος.

§ 2—3.

Πω—μέχρι τοῦδε.—*κάλλιον*—ὠραιότερον (τοῦ Σωκρ.).—*κρίσις*—δίκη.—*τρ. ἡμέρας*—ἀκόμη τριάκοντα ἡμέρας.—*διὰ τὸ Δ. μὲν... εἶναι, τὸν δὲ νόμον μ...*—διότι ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐωρτάζοντο τὰ Δήλια, ἀφ' ἐτέρου δὲ ὁ νόμος δὲν ἐπέτρεπε νὰ φονεύηται κανεὶς ὑπὸ τῆς πολιτείας.—*ἐκείνου τοῦ μηνός*, γενν. χρονικ.—*θεωρία*—ἱερά πρεσβεία.—*τοῖς συνήθεσι*—τοῖς ἑαυτοῦ συνήθεσι—*συνήθης*—φίλος.—*οὐδὲν ἄλλ.*—διαβιούς—ὅτι οὐδόλως διαφορετικώτερον ἔζησεν.—*καίτοι*—καὶ ὅμως.—*τὸν ἔμπρο-*

σθέν γε, δηλ. χρόνον. — πάντων ἀνθρ. μάλιστα = ὑπὲρ πάντα ἀνθρωπον. — ἐπὶ τῷ... ζῆν = διότι ἔζη... — εὐκόλως = φαιδρῶς. — κάλλιστα = πρῶτα καὶ ἀνδρωδέστατα (§ 1). — τοῦ καλλίστου, γενν. συγκριτικῆ, ὡς καὶ ἡ κατωτέρω: τοῦ εὐδαιμονεστίου. — θεοφιλῆς = ἀγαπητὸς τοῖς θεοῖς.

Ἐκείνου τοῦ μηνός, δηλ. τοῦ Θαρρηγιῶνος (ἀντιστοιχοῦντος πρὸς τὸ δεύτερον ἡμῖσι τοῦ Μαΐου καὶ τὸ πρῶτον τοῦ Ἰουνίου). — οὐδὲν ἄλλ. διαβίους, καὶ ἐν τῷ δεσποτικῷ ὁ Σωκρ. ἐτήρησε τὸν εὐθυμον καὶ πρᾶον χαρακτήρα του. — ἢ τὸν ἔμπροσθεν χρόνον, δηλ. τὸν πρὸ τῆς εἰς θάνατον καταδίκης του. — ἢ οὕτως, ὡς δηλ. ἀπέθανεν ὁ Σωκρ. (ἦτοι πρῶτα καὶ ἀνδρωδέστατα § 1). — ποῖος θεοφ. τοῦ εὐδαιμ., ἡ ἔννοια: ὁ τυχὼν ὠραῖου καὶ συνεπῶς εὐδαίμονος θανάτου ἐξαιρέτως ἀγαπάται ὑπὸ τῶν θεῶν. Ὁ Σωκρ. ἀπέθανε τοιοῦτον θάνατον· ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι οἱ θεοὶ ἡγάπων τοῦτον. Λοιπὸν οὐτε τὸ δαιμόνιον ἠπάτησε τὸν Σωκρ. οὐτε ὁ Σωκρ. ἐψεύδετο περὶ τοῦ δαιμονίου.

§ 4—5.

Ἀκούω τί τις =; — ἔφη, ὑποκμ.: Ἐρμογένης. — γάρ, διασαφητικῶς. — ἤδη M. γεγραμ. αὐτὸν τὴν γε. = ὅτε πλέον ὁ Μέλητος εἶχε κάμει κατ' αὐτοῦ (τοῦ Σωκρ.) τὴν γνωστὴν (ἔγγραφο) κατηγορίαν. — πάντα μᾶλλον ἢ περὶ τῆς δ. = περὶ παντὸς ἄλλου μᾶλλον ἢ περὶ τῆς δίκης του. — λέγειν, ἐκ τοῦ ἔφη· ὑποκμ.: αὐτὸς (ὁ Ἐρμ.). — σκοπῶ ὅτι... = σκέπτομαι, τί... — τὸν δέ... εἰπεῖν, ἐκ τοῦ ἔφη· ἄς ἀποδοθῆ ὡσεὶ ἦτο: ὁ δέ (δηλ. ὁ Σωκρ.)... εἶπεν. — τὸ πρῶτον = κατὰ πρῶτον. — οὐ γάρ...; = λοιπὸν δέν...; — διαβιῶ μελετῶν τι = διέρχομαι ὄλην τὴν ζωὴν μου φροντίζων περὶ τίνος. — ὅπως = πῶς (δηλ. διαβεβίωκε μελετῶν τοῦτο). — εἰπεῖν αὐτόν, τὸ ἀπρμφ. ἐκ τοῦ ἔφη· ἄς ἀποδοθῆ ὡσεὶ ἦτο: εἶπεν αὐτὸς (ὁ Σωκρ.). — διαγίγνομαι ποιῶν τι = καθ' ὄλην τὴν ζωὴν μου πράττω τι. — διασκοπῶ = ἐξετάζω. — ἦνπερ (ἀντί: ὅπερ) νομίζοι = τὸ ὅποιον τῷ ὄντι ἐνόμιζε. — αὐτὸς δέ (ὁ Ἐρμ.)... εἰπεῖν, ἐκ τοῦ ἔφη· ἄς ἀποδοθῆ ὡσεὶ ἦτο: αὐτὸς δέ... εἶπεν. — παράγομαι λόγῳ = παρασύρομαι ὑπὸ λόγου τινός. — ἀπολύω = ἀθρῶνω. — φάναι αὐτόν (ἐκ τοῦ ἔφη) = ἔφη αὐτὸς.

Ἦκουσα, λέγει ὁ Ξεν. ἦκουσα παρά τοῦ Ἐρμογ., διότι κατὰ τὴν δίκην τοῦ Σωκρ. δὲν εὐρίσκετο ἐν Ἀθήναις, ἀλλ' ἐν Ἀσίᾳ ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Κύρου. — Μελ. γεγραμμένου... τὴν γε., περὶ τοῦ πράγμ. βλ. ἐν σελ. 65. — (ἀκούων) αὐτοῦ, δηλ. τοῦ Σωκράτους. — τοῦτο (μελετῶν), δηλ. τὸ ἀπολογεῖσθαι. — λόγῳ, δηλ. τοῦ κατηγοροῦ.

§ 6 — 7.

Τὸν δέ . . . φάναι (ἐκ τοῦ ἔφη) = ὁ δὲ (δηλ. ὁ Σωκρ.) ἔφη. — θαναμάξεις, εἰ = θαναμάξεις, ὅτι· βλ. ἐν σελ. 72. — μέχρι τοῦδε τοῦ χρόνου = μέχρι τῆς σημερινῆς ἡμέρας. — οὐδενὶ ἀνθ. ὑφείμην ἂν (τοῦ β. ὑφείμα) οὔτε β. κτλ. = εἰς οὐδένα ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἤθελα κάμει τὴν παραχώρησιν, ὅτι ἔχει ζήσει ἢ καλύτερον ἢ εὐαρεστότερον ἐμοῦ. — τοὺς . . . ἐπιμελομένους, ὑποκμ. τοῦ: ζῆν. — τοῦ ὡς β. γίνεσθαι = τοῦ γίνεσθαι ὡς (ἐπιτκ.) βελτίστους. — ἥδιστα δέ, δηλ. οἶμαι ζῆν· ὑποκμ. δὲ τοῦ ἀπρμφ. τό: τοὺς... αἰσθανομένους. — ἃ = καὶ ταῦτα. — ἐμαυτῷ συμβαίοντα = ὅτι συνέβαινον εἰς ἐμέ. — παραθεωρῶ = παραβάλλω. — οὕτω διατετέλεκα περὶ ἐμ. γ. — πάντοτε ἔχω σχηματίζει ταύτην τὴν γνώμην περὶ τοῦ ἑαυτοῦ μου (ὅτι δηλ. ἔχω ζήσει καλύτερον καὶ εὐαρεστότερον τῶν ἄλλων). — οὕτως ἔχοντες διατελοῦσι = πάντοτε ἔχουσι ταύτην τὴν γνώμην. — οὐ διὰ τὸ φιλεῖν ἐμέ = ὄχι διότι ἀγαπῶσιν ἐμέ. — καὶ γὰρ οἱ . . . = διότι καὶ οἱ . . . — οὕτως ἂν εἶχον πρὸς τοὺς . . . = θὰ εἶχον ταύτην τὴν γνώμην περὶ τῶν . . . — διόπερ = διότι. — ἂν οἴονται, τὸ ἂν συναπτόειν τῷ γίνεσθαι. — Α, δηλ. τὸ ἐπιμελεῖσθαι ὡς βέλτιστον γίνεσθαι καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι βελτίονα γιγνόμενον. — ἠσθανόμην, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ βίου μου. — οὕτως ἔχοντες . . . , ὅτι δηλ. ἔχω ζήσει καλύτερον καὶ εὐαρεστότερον τῶν ἄλλων. — οὐ διὰ τὸ φιλεῖν, καὶ γὰρ . . . , ἡ ἔννοια: αἴτιον τοῦ νὰ ἔχουσιν οἱ φίλοι περὶ ἐμοῦ τὴν μνημονευθεῖσαν γνώμην δὲν εἶναι τὸ ὅτι με ἀγαπῶσιν διότι καὶ οἱ ἀγαπῶντες ἄλλους ἀνθρώπους θὰ εἶχον περὶ αὐτῶν τοιαύτην γνώμην (ὅτι δηλ. ἔχουσι ζήσει ἄριστα καὶ ἥδιστα), ἀλλ' ὅμως δὲν ἔχουσι καίπερ ἀγαπῶντες αὐτούς.

§ 8.

Ἐπιτελοῦμαι τὰ τοῦ γήρως = πληρώνω τὰ χρέη (οὕτως εἰπεῖν) τοῦ γήρατος = ὑφίσταμαι τὰ βάρη τοῦ γήρατος. — καὶ δεῶν καὶ ἀκ., τὰ ἀπρμφ. αὐτά, ὡς καὶ τὰ ἐπόμενα, εἶναι ἐπεξήγησις τοῦ: τὰ τοῦ γήρως = δηλ. καὶ νὰ βλέπω καὶ νὰ . . . — δυσμαθῆς καὶ ἐπιλήθμων ἀποβαίνω = δυσκόλως μανθάνω καὶ εὐκόλως λησμονῶ. — ὦν . . . τούτων, γέν. ἀρσενκ. — ἦν, ἀ' ἐνκ. πρόσ. — ταῦτα μὴ αἰσθανομένῳ (μοι) = ἂν δὲν ἐνόουν ταῦτα (ὅτι δηλ. ὀλιγώτερον βλέπω καὶ ἀκούω καὶ ὅτι σκέπτομαι χειρότερον κτλ.). — ἀβίωτος βίος, ἐνταῦθα = βίος ἀνάξιος νὰ λέγηται βίος, βίος νεκρός. — αἰσθανόμενον = ἂν ἐνόουν (ταῦτα). — οὐκ ἀνάγκη, δηλ. ἂν εἶη.

§ 9 - 10.

Τί αἰσχρὸν (ἔστι) = πῶς εἶναι αἰσχρὸν (ἐντροπή). — **τὸ ἐτέρους μὴ δύνασθαι**, ὑποκμ. τοῦ: **αἰσχρὸν (ἔστι)** = τὸ νὰ μὴ δύνανται ἄλλοι. — **γινώσκω περὶ τινος** = κρίνω περὶ τινος. — **καὶ τὴν δόξαν τῶν προγ.** κτλ. = **καὶ τὴν δόξαν τῶν προγεγ. ἀνθρώπων, τῶν τε ἀδικησάντων καὶ τῶν ἀδικηθέντων, οὐχ ὁμοίαν καταλειπομένην ἐν τοῖς ἐπιγινν.** = ὅτι καὶ ἡ δοξασία (ἡ γνώμη) περὶ τῶν προγενεστέρων ἀνθρώπων, τόσον περὶ τῶν ἀδικησάντων, ὅσον καὶ περὶ τῶν ἀδικηθέντων, δὲν ἀφίηται ὁμοία εἰς τὰς μετέπειτα γενεάς. — **ἐπιμελείας τεύξομαι . . . οὐχ ὁμοίως τοῖς ἐμὲ ἀποκτείνασιν** = θὰ μνημονεύωμαι . . . οὐχὶ καθ' ὃν τρόπον οἱ φονεύσαντες ἐμέ. — **μαρτυρήσεσθαι μοι** = ὅτι θὰ μαρτυρηθῆται περὶ ἐμοῦ· τὸ ἀπρμφ. ἐκ τοῦ οἶδα.· μετὰ τοῦτο κανονικῶς τί ἔπρεπε νὰ τεθῆ; — **ἀεὶ τοὺς ἐμοὶ συνόντας = τοὺς ἀεὶ (= ἐκάστοτε) ἐμοὶ συνόντας.**

(**Αἰσχρὸν ἂν εἶη**) τοῦτο, δηλ. ποῖον; — **ἐτέρους**, ἐννοεῖ τοὺς δικαστάς. — **ἐπιμ. τεύξομαι . . . οὐχ ὁμοίως τοῖς . . .**, οἱ μεταγενέστεροι δηλ. περὶ ἐμοῦ θὰ ποιῶνται εὐφημον μνείαν, ἐν ᾧ περὶ τῶν ἀποκτεινάντων ἐμὲ κακῆν. — **καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους**, δηλ. τίνας;

§ 11.

Τῶν δὲ Σωκρ. γινν. . . = τῶν δὲ γιννωσκόντων (γενν. διαιρητ.), οἷος ἦν Σωκράτης, πάντες οἱ ἐφιέμενοι ἀρετῆς. . . — **πάντων (ἀνθρώπων) μάλιστα** = ὑπὲρ πάντας τοὺς ἀνθρώπους. — **ἐμοὶ μὲν δὴ τοιοῦτος ὢν**, ἡ ἀπόδοσις κατωτέρω εἰς τὸ τέλος τῆς περιόδου: **ἐδόκει τοιοῦτος εἶναι. . .** — **ἐμοὶ μὲν δὴ** = λοιπὸν εἰς ἐμέ. — **δικαίως δέ**, δηλ. οὕτως· τὸ αὐτὸ ἐπίρρ. νοητέον καὶ μετὰ τὰ ἐπίθ: **ἐγκρατῆς δέ** — **φρόνιμος δέ**. — **μικρὸν** (σύστοιχ. ἀντικμ.) **βλάπτω τινὰ** = προξενῶ εἰς τινὰ μικρὰν βλάβην. — **τοὺς χρωμένους αὐτῷ** = τοὺς συνόντας αὐτῷ. — **τὸ ἥδιον ἀντὶ τοῦ βελτίονος = τὸ ἥδὺ ἀντὶ τοῦ ἀγαθοῦ**. — **διαμαρτάνω κρίνων τι** = ἀποτυγχάνω ὡς πρὸς τὴν κρίσιν περὶ τινος. — **τὰ βελτίω καὶ τὰ χεῖρω = τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακά**. — **προοσδέομαι τινος = δέομαι τινος**; — **αὐτάρκης εἰμὶ πρὸς τι** = μόνος μου ἀρκῶ πρὸς τι. — **λόγω εἰπεῖν** = διὰ λόγου νὰ διασαφήσῃ (ἐξηγήσῃ). — **διορίζομαι τι** = δίδω (τὸν ἀρμόζοντα) ὄρισμόν τινος. — **δοκιμάζω = ἐξετάζω**.

Ἄνευ τῆς τῶν θ. γνώμης, πῶς οἱ θεοὶ ὑπεδήλουν τῷ Σωκρ. τὴν θέλησίν των; — **(πρὸς τὴν) τούτων**, δηλ. τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν. — **τὰ τοιαῦτα**, δηλ. τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακά.

ΠΙΝΑΞ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

Α.

- Ἀγαμέμνων**, βασιλεὺς τῶν Μυκηθῶν, ἀρχιστράτηγος τῶν κατὰ τῆς Τροίας ἐκστρατευσάντων Ἑλλήνων.
- Ἀλκιβιάδης** (450 - 404), υἱὸς τοῦ Κλεινίου καὶ στενὸς συγγενὴς τοῦ περιφήμου πολιτικοῦ Περικλέους· κατὰ τὴν νεανικὴν του ἡλικίαν ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Σωκράτους. Ἀγωνισθεὶς ἐν Ποτειδαίᾳ (432) ἔτραυματίσθη καὶ ἐσώθη ὑπὸ τοῦ Σωκράτους, ὃν ἔσωσεν ἔπειτα κατὰ τὴν ἐν Δηλίῳ τῆς Βοιωτίας μάχην (424). Ἐξαπατήσας τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων ἤγειρε τὸν κατὰ τῆς Σικελίας πόλεμον (415). Κατηγορηθεὶς ὡς παρωδήσας τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια καὶ ὡς μέτοχος τοῦ διαπραχθέντος περὶ τοὺς Ἑρμαῖς ἀσεβήματος κατέφυγεν εἰς Σπάρτην, ἔνθα διὰ τῶν προδοτικῶν κατὰ τῆς πατρίδος του σχεδίων ἐβλαπτε μεγάλως τὰς Ἀθήνας, ἕως οὔτου ἠναγκάσθη καὶ ἐκ Σπάρτης νὰ φύγῃ καὶ νὰ ἔλθῃ τῷ 412 εἰς τὸν σατράπην Τισσαφέρνην. Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς δημοκρατίας ἐν Ἀθήναις ἐξελέγη μετὰ τοῦ Θρασυβούλου καὶ Θρασύλλου στρατηγὸς τοῦ ἐν Σάμῳ ὀρμουῦντος ἀθηναικοῦ στόλου, ἐπεδίωξε τὴν συνδιαλλαγὴν τῶν ἐν Ἀθήναις πολιτικῶν μερίδων, ἐνίκησε τοὺς Πελοποννησίους τῷ 411 παρὰ τὴν Ἀβυδον καὶ τῷ 410 παρὰ τὴν Κύζικον· τῷ 407 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, ἔνθα ἐγένετο δεκτὸς μετὰ πολλῶν τιμῶν ἀλλὰ μετὰ τὴν ἦτταν τοῦ ἀθηναικοῦ στόλου παρὰ τὸ Νότιον τῆς Κολοφῶνος (407) ἐπαύθη τῆς στρατηγίας καὶ κατέφυγεν εἰς τὰ ἐν Θρακικῇ χερσονήσῳ κτήματά του· μετὰ τὴν ἦτταν δὲ τῶν Ἀθηναίων ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ἠναγκάσθη νὰ ἐπιζητήσῃ ἄσυλον παρὰ τῷ Φαρναβάζῳ εἰς τὴν Φρυγίαν, ἔνθα ἐφονεύθη τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Λυσάνδρου (404).
- Ἄρειος πάγος**, λόφος ἐν Ἀθήναις, ἀπέναντι τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Ἀκροπόλεως. ἐπὶ τούτου συνήροτο τὸ ἀνώτατον δικαστήριον (*ἢ ἐν Ἀρειῷ πάγῳ βουλή*), ὅπερ ἐδίκαζε τὰ φονικὰ ἐγκλήματα, τὰ ἐκ προνοίας γινόμενα.
- Ἀριστιππος**, φιλόσοφος ἐκ Κυρήνης, πόλεως τῆς Ἀφρικῆς, μαθητὴς τοῦ Σωκράτους, γενόμενος βραδύτερον ἰδρυτῆς τῆς Κυρηναϊκῆς σχολῆς, ἣτις τὴν ἡδονὴν ἐξελάμβανεν ὡς μέγιστον ἀγαθόν.
- Ἀριστόδημος**, ὁ ἐπικαλούμενος μικρός· κατήγετο ἐκ Κυδαθηναίων, μικροῦ χωρίου καὶ δήμου τῆς Ἀττικῆς· κατ' ἀρχὰς μὲν ἦτο ἄθεος, ἔπειτα δ' ἐγένετο ἔνθεος θιασώτης τοῦ Σωκράτους.

Δ.

Δήλια, έορτή τελουμένη υπό τῶν Ἀθηναίων κατ' έτος πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Θησέως ἀπαλλαγῆς τῆς πόλεως ἀπὸ τοῦ αἰσχροῦ φόρου τῶν ἑπτὰ νέων καὶ ἑπτὰ παρθένων, ὃν εἰς τὴν Κρήτην οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέτινον. Ἀφ' ἧς ἡμέρας ἔστεφανοῦτο τὸ ἱερὸν πλοῖον, τὸ μέλλον ν' ἀγάγῃ εἰς Δῆλον τοὺς θεωροὺς, ἢ πόλις ὄφειλε νὰ καθαρεύῃ, ἢ δ' ἐκτέλεσις θανατικῶν ποινῶν ἀπηγορεύετο αὐστηρῶς μέχρι τῆς ἐκ Δήλου ἐπανόδου τοῦ πλοίου.

Δήλιον, ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Βοιωτίᾳ· πλησίον αὐτοῦ οἱ Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὸν Ἴπποκράτην ἠτιθήθησαν κατὰ κράτος ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν (τῷ 424).

Δῆλος, μία τῶν Κυκλάδων νήσων, τόπος τῆς γεννήσεως τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος καὶ ἱερὰ αὐτῶν· αἱ Ἀθηναῖαι ἔστελλον εἰς αὐτὴν ἀνὰ πᾶσαν τετραετίαν πρὸς τιμὴν ἀμφοτέρων τῶν θεῶν ἱερὰν πρεσβείαν (**θεωρίαν**) καὶ μετὰ ταύτης χορὸν νέων, ὅστις διηγωνίζετο πρὸς τοὺς ἐκ τῶν ἄλλων πόλεων τῆς Ἑλλάδος πεμπομένους χοροὺς. Διάφορος τῆς **θεωρίας** ταύτης ἦτο ἡ κατ' έτος πεμπομένη εἰς Δῆλον (βλ. **Δήλια**).

Διονυσόδωρος, σοφιστῆς ἐκ Χίου· ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας ἐδίδασκε τὴν στρατηγικὴν τέχνην.

Ε.

Ἐπίχαμος, κωμικὸς ποιητῆς τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος· ἐγεννήθη ἐν Κῷ, παῖς δὲ ἔτι ὢν ἦλθεν εἰς Μέγαρον τῆς Σικελίας, ὁπόθεν μεταβάς εἶτα εἰς Συρακούσας ἔτυχεν ἀρίστης ὑποδοχῆς παρὰ τῶν τυράννων Γέλωνος καὶ Ἰέρωνος· ἐκ τῶν κωμωδιῶν αὐτοῦ, ὧν ὁ ἀριθμὸς ὑπολογίζεται εἰς 52, διεσώθησαν μόνον τὰ ὀνόματα καὶ ὀλίγα ἀποσπάσματα παρὰ τοῖς παλαιοῖς συγγραφεῦσιν.

Ἐρασινίδης, εἰς τῶν ἐν Ἀργινοῦσαις ναυμαχησάντων στρατηγῶν (406), οἷτινες κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον, διότι δὲν ἠδυνήθησαν ἕνεκα τρικυμίας νὰ θάρψωσι τοὺς νεκροὺς καὶ νὰ σώσωσι τοὺς ναυαγούς.

Ἐρεχθεύς, βασιλεὺς τῆς Ἀττικῆς, υἱὸς τῆς Γῆς ἀνατραφεὶς ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς, μεθ' ἧς οὗτος ἐλατρεύετο ἐν τῷ ἀρχαίῳ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ναῷ, τῷ Ἐρεχθείῳ· ὅτε οἱ Ἐλευσίνιοι μετὰ τῶν Θρακῶν ἐπῆλθον ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν, ἀπεκρούσθησαν ὑπ' αὐτοῦ φονεύσαντος καὶ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Εὐμόλπον, υἱὸν τοῦ Ποσειδῶνος.

Ερμογένης, υἱὸς τοῦ πλουσιωτάτου Ἀθηναίου Ἴππονίκου καὶ ἀδελφὸς τοῦ Καλλίου σφετερισθέντος ἄπασαν τὴν πατρῶαν οὐσίαν· φίλος καὶ μαθητῆς τοῦ Σωκράτους.

Ζ.

Ζεῦξις, εἷς τῶν περιφημοτάτων ζωγράφων τῆς ἀρχαιότητος· ἐγεννήθη ἐν Ἡρακλείᾳ, πιθανῶς τῇ ἐν Βιθυνίᾳ, ἦλθε δὲ νέος εἰς Ἀθήνας πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Σωκράτους (399)· ἐξ Ἀθηναίων ἀπῆλθεν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ ἔμεινεν ἐδρεύων ἐν Ἐφέσῳ, ἐταξίδευσεν ὅμως πολλαχοῦ πρὸς ἐκτέλεσιν διαφόρων εἰκόνων· οὕτως ἐν Κρότωνι ἔγραψεν ἄλλας τε εἰκόνας καὶ τὸ ἀριστουργημα αὐτοῦ, τὴν **Ἑλένην**, πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ὁποίας οἱ Κροτωνιάται προσήγαγον αὐτῷ εἰς μίμησιν τὰς ὠραιότητας τῆς πόλεως κόρας.

Η.

Ἡρακλεῖδαι, υἱοὶ τοῦ Ἡρακλέους· καταδιωκόμενοι ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Μυκηναίων Εὐρουσθέως κατέφυγον εἰς Ἀττικὴν ἰκέται· ἐπειδὴ δὲ ὁ Εὐρουσθέης μετὰ τῶν Πελοποννησίων ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ἀρνούμενων νὰ παραδώσωσιν εἰς αὐτὸν τοὺς ἰκέτας, οἱ Ἀθηναῖοι στρατεύσαντες ἐνίκησαν τοὺς Πελοποννησίους, φονευθέντος καὶ τοῦ Εὐρουσθέως.

Ἡσίοδος, περίφημος καὶ ἀρχαιότατος ἐπικός ποιητὴς ἐξ Ἀσκληῆς τῆς Βοιωτίας (750 - 700). Τὰ ἐπισημότερα τῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι ἡ «**Θεογονία**» καὶ τὰ «**Ἔργα καὶ ἡμέραι**».

Θ.

Θησεύς, ἦρωα καὶ βασιλεὺς τῆς Ἀττικῆς, πολεμήσας κατὰ τῶν Ἀμαζόνων, Θρακῶν κ. ἄ.

Θράσυλλος, στρατηγός, καθὼς ὁ Ἐρασινίδης (βλ. ἀνωτέρω), ἐν τῇ ναυμαχίᾳ παρὰ τὰς Ἀργινούσας καταδικασθεὶς καὶ οὗτος εἰς θάνατον.

Ι.

Ἴπποκράτης, στρατηγὸς Ἀθηναῖος· βλ. **Δήλιον**.

Ἴππόνικος, πλουσιώτατος Ἀθηναῖος, πατὴρ τοῦ Ἐρμογένους καὶ Καλλίου.

Κ.

Καρχηδόνιοι, κάτοικοι τῆς **Καρχηδόνας**, τῆς μεγάλης ἐμπορικῆς πόλεως ἐπὶ τῆς Β. παραλίας τῆς Ἀφρικῆς· κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα π. Χ. καθυπέταξαν τοὺς Λίβυας.

Κέβης, Θηβαῖος, μαθητὴς τοῦ Πυθαγορείου Φιλολάου καὶ φίλος τοῦ Σωκράτους.

Κέκρωψ, υἱὸς τῆς Γῆς, πρῶτος βασιλεὺς τῆς Ἀττικῆς, ἰδρύσας ἐν τῇ θῆσει τῶν κατοπινῶν Ἀθηναίων τὴν ἀρχαιότεραν πόλιν Κεκροπιαν· ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐφιλονίκησαν περὶ τῆς

κυριαρχίας τῆς Ἀττικῆς ὁ Ποσειδῶν καὶ ἡ Ἀθηνᾶ· κριτῆς δὲ θεοίς, ἐκ τῶν δώρων ἑκατέρου τῶν θεῶν, πηγῆς μὲν ὕδατος ἐκ μέρους τοῦ Ποσειδῶνος, ἐλαίας δὲ ἐκ μέρους τῆς Ἀθηνᾶς, ἐπροτίμησε τὸ τελευταῖον τοῦτο, ὡς σύμβολον εἰρηνικῆς ἀναπτύξεως, καὶ ἀφιέρωσε τὴν πόλιν εἰς τὴν θεάν.

Κριτίας, γόνος ἐπισήμου οἰκογενείας τῶν Ἀθηνῶν, διακριθεὶς ὡς ποιητής, φιλόσοφος καὶ ῥήτωρ· κατὰ τὴν νεανικὴν του ἡλικίαν ἐσοχείσθη πολὺ μετὰ τοῦ Σωκράτους. Ὡς ὀλιγαρχικὸς ἐξορισθεὶς ἐξ Ἀθηνῶν ἀπῆλθε (τῷ 407) εἰς Θεσσαλίαν, ὁπόθεν ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς πανωλεθρίαν τῶν Ἀθηναίων (τῷ 405)· τῷ 404 ἐγένετο εἰς τῶν τριάκοντα τυράννων, ταχέως δὲ κατέστη ὁ ἰσχυρότερος καὶ ἐπιφοβώτερος μετὰ τούτων. Ἐννοῶν νὰ ἐφαρμόσῃ τὰ σκληρότατα μέτρα κατὰ τῶν συμπολιτῶν του ἐγένετο αἷτιος τοῦ μεγίστου μέρους τῶν τότε τελεσθέντων ἀνοσιουργημάτων, ἐθανάτωσε δὲ καὶ αὐτὸν τὸν συνάδελφόν του Θηραμένην. Ἐφρονεῦθη ἐν τῇ κατὰ τοῦ Θρασυβούλου μάχῃ τῆς Μουνιχίας τῷ 403.

Κριτων, συνηλικιώτης καὶ συνδημότης τοῦ Σωκράτους, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε φίλος πιστὸς καὶ ἀχώριστος μέχρι τῆς τελευταίας τοῦ θανάτου αὐτοῦ ὥρας, συγκλείσας τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ ἐκπνεύσαντος.

Λ.

Δεβάδεια, πόλις τῆς Βοιωτίας· ἐν αὐτῇ ἠττήθη ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν καὶ ἐφρονεῦθη ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Τολμίδης (τῷ 447).

Διβύη, τὸ ἀρκτικὸν μέρος τῆς Ἀφρικῆς τὸ πρὸς δυσμὰς τῆς Αἰγύπτου· οἱ κάτοικοι **Δίβυες**.

Δίχας, πλούσιος Σπαρτιάτης καὶ σύγχρονος τοῦ Σωκράτους, γνωστὸς διὰ τὴν ἐλευθεριότητα, δι' ἧς ἐφιλοξένει τοὺς ξένους, τοὺς ἐρχομένους εἰς Σπάρτην διὰ τὴν ἐορτὴν τῶν γυμνοπαιδιῶν.

Λυδοί, λαὸς κυριεύσας ὑπὸ τοὺς Μερμνάδας (Γύγγην, Ἀλυάττην, Κροῖσον) πᾶσαν τὴν Μ. Ἀσίαν μέχρι τοῦ Ἄλφου· ἀπὸ τοῦ 546 ὑπήκοος τῶν Περσῶν.

Μ.

Μαιῶται, ἔθνος Σκυθικὸν οἰκοῦν περὶ τὴν Μαιώτιδα λίμνην (τὴν σημερινὴν Ἀζοφικὴν θάλασσαν) ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Σαμαρίας.

Μελανιππίδης, περίφημος διθυραμβοποιὸς ἐκ Μήλου, σύγχρονος τοῦ Σωκράτους.

Μέλητος, εἰς τῶν κατηγορῶν τοῦ Σωκράτους· βλ. εἰσαγ. ἐν σελ. 64.

Μυσοὶ, κάτοικοι τῆς Μυσίας, χώρας βορειοδυτικῶς τῆς Μ. Ἀσίας, διαρκῶς ἐξεγειρόμενοι κατὰ τῆς Περσικῆς κυριαρχίας, ὡς καὶ οἱ Πισίδαι.

Ο.

Ὀδυσσεύς, ὁ γνωστός βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης· εἷς ἐκ τῶν διασημοτάτων ἡρώων τῶν Ἑλλήνων, τῶν εἰς Τροίαν ἐκστρατευσάντων.

Ὀμηρος, ὁ ἀρχαιότατος τῶν Ἑλλήνων ἐπικῶν ποιητῶν· τούτου ποιήματα ἦσαν ἡ **Ἰλιάς** καὶ ἡ **Ὀδύσσεια**.

Π.

Περικλῆς ὁ πᾶνυ, ὁ μέγας πολιτικός, κυβερνήσας τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τοῦ 460—429 π. Χ.

Περικλῆς ὁ νεώτερος, υἱὸς τοῦ μεγάλου Περικλέους καὶ τῆς Ἀσπασίας. Οὗτος στρατηγῶν τῷ 406 π. Χ. καὶ ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας μετὰ τὴν ἐν Ἀργινοῦσαις ναυμαχίαν κατηγορήθη μετὰ τῶν λοιπῶν συστρατῆγων ὅτι δὲν συνέλεξε τοὺς νεκροὺς πρὸς ταφὴν καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον.

Πισίδαι, κάτοικοι τῆς χώρας Πισιδίας ἐν τῇ νοτίῳ Μ. Ἀσίᾳ. οὔτοι, ὡς καὶ οἱ Μυσοὶ, οὐδέποτε ὑπετάχθησαν τελείως εἰς τοὺς Πέρσας.

Πολύκλειτος, περίφημος ἀγαματοποιός, γεννηθεὶς ἐν Σικυῶνι περὶ τὸ 480 π. Χ., διαγαγὼν δὲ τὸν βίον ἐν Ἀργεῖ. Τὰ περιφημότερα τῶν ἔργων αὐτοῦ ἦσαν ὁ **δορυφόρος** (ἦτοι νεανίας ἐν ἡρέμῳ στάσει κρατῶν δόρυ) καὶ ὁ **διαδοῦμενος** (ἦτοι νέος περιβάλλον τὴν κεφαλὴν διὰ ταινίας, συμβόλου τῆς νίκης)· ὡσαύτως ἀξιοθαύμαστον ἦτο καὶ τὸ χρυσελεφάντινον ἀγαλμα τῆς Ἥρας ἐν τῷ ἐν Ἀργεῖ ναῶ τῆς θεᾶς.

Πρόδικος, σοφιστὴς σύγχρονος τοῦ Σωκράτους καὶ Ξενοφῶντος ἐκ τῆς Κέας· σταλεὶς εἰς Ἀθήνας ὡς πρεσβευτὴς ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του ἐδίδασκεν ἐπὶ μισθῷ τὴν ῥητορικὴν τέχνην, ἐθαυμάζετο δὲ διὰ τὴν εὐφράδειάν του καὶ τὸ χαρίεν τῶν ἀλληγοριῶν του, φέρων παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι τὰ ἐπίθετα «**δεινός**», «**σοφός**»· τὸ ἐν βιβλ. II, κεφ. I, § 21 κ. ἔξ. μνημονευόμενον σύγγραμμα περὶ τοῦ Ἡρακλέους ἀπετέλει μέρος μεγαλυτέρου ἔργου, ὅπερ ἐπεγράφετο **Ῥραι**.

Προκρούστης, ληστής διαμένων παρὰ τὴν Ἐλευσίνα· οὗτος δύο ἔχων κλίνας, τὴν μὲν βραχυτάτην, τὴν δὲ μακροτάτην, ἐξήπλου ἐπὶ τῆς ἐτέρας τὸν εἰς τὰς χεῖρας του περιπεσόντα ξένον καὶ ἢ ἀπέκοπτε τὰ μέλη του, εἰὰν ἐξεῖχον, ἢ ἐξέτεινε μέχρι διαμελισμοῦ τὸ σῶμά του, ἵνα ἐξισωθῆι πρὸς τὸ μῆκος τῆς κλίνης.

Ὑπεβλήθη ὑπὸ τοῦ Θησέως εἰς τὸν διὰ τῆς βραχείας του κλίνης θάνατον.

Πυθία, ἡ ἱερεία τοῦ ἐν Δελφοῖς μαντείου τοῦ Ἀπόλλωνος.

Σ.

Σιμμίας, Θηβαῖος, μαθητὴς τοῦ Πυθαγορείου Φιλολάου καὶ φίλος ἐπιστήθιος τοῦ Σωκράτους.

Σίνις, διαβόητος ληστής, ὅστις διαμένων ἐν τῷ Ἴσθμῳ τῆς Κορίνθου ἐφόνευε τοὺς διαβάτας ὡς ἐξῆς: προσέδεγεν ἐκότερον τῶν ποδῶν αὐτῶν εἰς τὴν κορυφὴν δύο καμπτομένων πίτυων, εἶτα ἄφινε τὰ δένδρα ἐλεύθερα νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν φυσικὴν τῶν στάσιν καὶ οὕτω διεμελίζοντο τὰ θύματά του· δι' ὃ καὶ Πιτυοκάμπτης ἐκαλεῖτο· τοῦτον ἐφόνευσεν ὁ Θησεὺς διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου.

Σκείρων, ληστής ἐμφωλεύων εἰς τὰς Σκείρωνίδας πέτρας (νῦν Κακὴν σκάλαν) μεταξὺ Κορινθίας καὶ Μεγαρίδος· οὗτος ἠνάγκαζε τοὺς διαβάτας νὰ πλύνωσι τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ αἵφνης διὰ λακτίσματος κατεκύλιεν αὐτοὺς κατὰ τῶν πετρῶν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Θησέως διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου.

Σκύθαι, πολεμικὸς λαὸς κατοικῶν πέραν τοῦ Ἴσθρου καὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου παρὰ τὴν σημερινὴν Ἀζοφικὴν θάλασσαν.

Σοφοκλῆς, περίφημος τραγικὸς ποιητὴς ἐξ Ἀθηνῶν (495-406).

Σύριοι, λαὸς ἐν τῇ Α. παραθαλασσίῳ χώρᾳ τῆς Μεσογείου θαλάσσης ὑποταχθεὶς ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων, Ἀσσυρίων, Περσῶν.

Σωκράτης, εἰς τῶν μεγίστων φιλοσόφων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος· βλ. εἰσαγ. ἐν σελ. 63.

Τ.

Τυλμίδης, στρατηγὸς Ἀθηναῖος· βλ. **Δεβάρδαια**.

Φ.

Φαιδώνδας, Θηβαῖος, μαθητὴς καὶ φίλος τοῦ Σωκράτους.

Φρύγες, λαὸς ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ὑποταχθεὶς τὸ πρῶτον εἰς τοὺς Λυδούς, ἔπειτα δὲ εἰς τοὺς Πέρσας.

Χ.

Χαιρεκράτης | ἀδελφοί, φίλοι καὶ μαθηταὶ τοῦ Σωκράτους, οὓς
Χαιρεφῶν | ἐρίζοντας πρὸς ἀλλήλους προσπαθεῖ νὰ συμ-
φιλιώσῃ ὁ Σωκράτης· ἐκ τούτων ὁ Χαιρεφῶν ἦτο ἐκεῖνος,
ὅστις ἠρώτησε τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον, ἂν ὑπάρχει τις σοφώ-
τερος τοῦ Σωκράτους.

Χαρκιλῆς, εἰς τῶν τριάκοντα ἐν Ἀθήναις· μετὰ τοῦ Κριτίου ἀπαγορεύει διὰ νόμου εἰς τὸν Σωκράτη νὰ διαλέγηται μετὰ τῶν νέων.

LL2

47 Συμφωνία Συνεργασίας
με την Ελλάδα

Επιχειρησιακό Σχέδιο

Βελγίου

29 Μαΐου 1927

Απόστολ.

Ἀριθ. { πρωτ. 8992
          { διεκπ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 21 Μαΐου .

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ
ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τὸν κ. Κ. Γ. Κοσμᾶν, καθηγητὴν.

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν δι' ἡμετέρας πράξεως τῇ 12 τοῦ ἰσχυροῦ μηνὸς ἐκδοθείσης καὶ τῇ 16 τοῦ αὐτοῦ δημοσιευθείσης τῶ ὑπ' ἀριθ. 21 φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐπιμαρτυρηθῆναι ἀπὸ τοῦ ἐροχομένου σχολικοῦ ἔτους 1923 - 24 καὶ ἐφεξῆς πρὸς κρίσιν ὑποβληθῆν ὑμέτερον βιβλίον «Ξενοφῶντος Ἀπομνημονεύματα» διὰ τὴν Β' τάξιν τῶν τετραταξίων Γυμνασίων καὶ τὴν ἀντίστοιχον τάξιν τῶν λοιπῶν σχολείων τῆς μέσης Ἐκπαίδευσως.

Κατ' ἐντολὴν τοῦ Ὑπουργοῦ
Ὁ Τμηματάρχης τοῦ Γ' Τμήματος

ΙΩ. ΓΡΥΠΑΡΗΣ

Π. ΖΑΓΑΝΙΑΡΗΣ

Συνεπεῖα τῆς ὑπ' ἀριθ. 690, 22-8-24 πράξεως τῶν συνεδριῶν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου ἀεξάνεται ἡ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν διδασκτικῶν βιβλίων τῶν σχολείων τῆς μέσης καὶ ἐκπαιδεύσεως κατὰ 10⁰/₁₀ ἐφ' ὅσον ταῦτα μεταφέρονται πόλεως ἐν ἧ ἐξεδόθησαν εἰς ἄλλας πόλεις.

Ἐν Ἀθήναις, Τυπογραφεῖον «Ἑστία» — 14816.